NEDERLANDSCHE VOLKSHUMOR

Van dit boek werden gedrukt 10 exx. op Pannekoek, genummerd van I tot X, 60 exx. op houtvrij romandruk van P. Proost & Zoon, genummerd van 11 tot 70 en 730 exx., genummerd van 71 tot 800.

Dit is Nr

NEDERLANDSCHE VOLKSHUMOR
OP STAD EN DORP, LAND EN VOLK

SPOT- EN BIJNAMEN, SPOTRIJMEN, SPOTVERTELLINGEN, VOLKSETYMOLOGISCHE SAGEN, SPREEKWOORDEN EN ZEGSWIJZEN, ENZ., NAAR HUN OORSPRONG EN BETEEKENIS VERKLAARD DOOR

JOZEF CORNELISSEN

« *Colligite quæ superaverunt fragmenta ne pereant.* »

« *Verzamelt de brokkelingen die overgebleven zijn, opdat er niets verloren ga.* » JOAN., VI, 12.

I

UITGEGEVEN MET DE ONDERSTEUNING VAN DE MAATSCHAPPIJ DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN EN DE UNIVERSITAIRE STICHTING TE BRUSSEL DOOR

« DE SIKKEL », KRUISHOFSTR. 223, ANTWERPEN

Aan mijn dochter Herlinda.

INLEIDING.

Spotnamen, spotverhalen, domme gezegden, geestigheden hebben te allen tijde bij de menigte in hooge gunst gestaan : de mensch toch heeft steeds zoo gaarne met zijn nabuur gespot en op hem gesmaald ! Zulks was reeds het geval in de hooge oudheid.

Abderieten en Arcadiërs waren het mikpunt van den spot der oude Grieken, en de Beotiërs stelden ze zich voor als onnoozele sukkelaars en dommeriken.

Tijdens de middeleeuwen, en op minder van ons verwijderde tijdstippen, ging het al even slim. Spot en schimp dienden dikwijls, en ditmaal op historisch terrein, om spits- en bijnamen toe te kennen aan vijandelijk tegenover elkander staande partijgangers. Wie van ons weet niet te spreken van de *Welfen* en *Gibellijnen* in Duitschland en Italië ; van de *Whigs* en *Tories*, alsook van de aanhangers der *Witte* en *Roode Roos* in Engeland ; van de *Blauwvoeten* en *Isegrims*, de *Leliaards* en *Klauwaards*, de *Witte Kaproenen*, de *Makkers der Groene Tente*, de *Kreessers* in Vlaanderen ; de *Awans* en *Waroux*, de *Grignoux* en *Chiroux* in 't Luiksche ; de *Hoekschen* en *Kabeljauwschen* in Holland ; de *Schieringers* en *Vetkoopers* in Friesland ; de *Geuzen* der XVIe eeuw, wier naam nog heden aan een politieke partij in Vlaanderen gegeven wordt ; de *Vijgen* en *Payotten* uit den Keizerlijken tijd, enz (1)?

* * *

Dat er op het gebied van den volkshumor, met betrekking tot steden en dorpen, veel te verzamelen is, leeren ons de volgende bladzijden, die een eigenaardig licht werpen op ons volksleven en volkskarakter van voorheen en thans. De spot-

(1) Zie over deze namen L. TORFS, *Nederlandsche Krijgs- en Partijnamen.*

namen toch, te zamen genomen, geven een verrassend, ook leerzaam en dikwijls vermakelijk inzicht in de beschavingsgeschiedenis van het Nederlandsche volk in Zuid en Noord. De studie van den volkshumor op stad en dorp levert dus een belangrijke bijdrage tot de volkshistorie en tot de intieme kennis van het leven en de geaardheid van ons volk. Uit geheel de reeks uitingen van bijtende scherts en satirieke vertellingen, die het voorwerp uitmaken van dit gedeelte der folklore dat *volkshumor* heet, spreekt de spotzucht onzer voorvaderen met meer kracht dan uit de voortbrengselen der literatuur. We twijfelen er dan ook niet aan, of onze verzameling is, als spiegel van het volk en zijn denkwijze, zoo in 't verleden als in 't heden, een historisch en folkloristisch document van waarde.

* * *

Niet alleen de zucht om te spotten, maar ook de naijver en afgunst die onze gemeenten bezielden, waren mede oorzaak, zoo niet de hoofdoorzaak, van de gegeven spotnamen. Zulks dagteekent al, zooals wij verder zullen bewijzen, van in de middeleeuwen.

Vlaanderen was toen een der meest handeldrijvende en rijkste gewesten van Europa. Elke stad of gemeente van eenig belang had haar eigen nijverheid, aangemoedigd, ondersteund door tal van privilegiën en voorrechten, bezegeld door vorstelijke keuren. Die algemeene welvaart, die rijkdom deed den hoogmoed van sommige gemeenten klimmen ; terwijl hij de afgunst opwekte van hun minder mild bedeelde naburen, wat dezen gelegenheid gaf tot uiting van schimp en spot, hetgeen natuurlijk van den anderen kant een wederantwoord uitlokte. Getuige hiervan de eeuwenoude vijandschap tusschen sommige gemeenten, als Ieperen en Poperinge, Gent en Brugge, Aalst en Dendermonde, Eekloo en Maldegem, Lier en Mechelen, Antwerpen en Mechelen, enz.

Tusschen de Noordnederlandsche steden heerschte, vooral in de XVIe eeuw, hetzelfde antagonisme. Amsterdammers

en Haarlemmers b.v., ofschoon buren, mochten elkaar niet lijden en gaven aan hun naijver o. a. lucht in de spotnamen « Koeketers » en « Muggen », die ze malkander wederkeerig toewierpen. Dezelfde vijandelijke verhouding bestond tusschen de Leeuwarder « Galgelappers » en de Dokkumer « Garnaten », de Zwolsche « Blauwvingers » en de Kamper « Steurvangers », tusschen de Deventerschen en de Zutfenaars, de Rotterdammers en de Dordtenaren, enz.

* * *

Een andere reden die het ontstaan van spotnamen — vooral ten plattenlande — begunstigde, was de afzondering waarin, bij gebrek aan gemeenschapswegen en verkeersmiddelen, de meeste dorpen en steden zich bevonden. Onze voorouders bleven, om zoo te zeggen, opgesloten binnen den engen kring hunner gemeente en kwamen zelden in aanraking met de ingezetenen van andere plaatsen. Zulks had voor gevolg dat zelfs de inwoners van naburige gemeenten, door bekrompen dorpsgeest of *esprit de clocher* bezield, elkander als vreemdelingen aanzagen en bejegenden, hetwelk aanleiding gaf tot wederkeerig wantrouwen en onderlinge vijandschap en tot wederzijdschen hoon en spot. « De spotnamen van steden en dorpen » merkt Dr. SCHRIJNEN op (1), « berusten grootendeels op een bekrompen gevoel van plaatselijke genoegzaamheid en laatdunkendheid, dat ruime wederzijdsche waardeering, ja zelfs erkenning van volks- en stamgenootschap belet. Natuurlijk draagt een te nauw besloten-zijn binnen de wallen en een te eng vasthouden aan de plek waar men geboren en getogen is, hiervan de meeste schuld. »

Om op zijn naburen te schimpen en te smalen, nam men alles te baat. De minste gebeurtenis, de geringste zaak die aanleiding tot spot konden geven, werden vergroot, verdraaid en rondgebazuind, en legden doorgaans den grondslag tot een spotnaam. Eens in zwang, werd deze trouw van geslacht tot geslacht overgeleverd ; ofschoon men niet zelden in den

(1) *Nederlandsche Volkskunde*, II, 68-69.

loop der tijden, de oorzaak die den spotnaam had doen ontstaan, vergat of verkeerd uitlegde.

* * *

De spotzucht der menigte bevredigde zich niet met schimpnamen uit te vinden, steunend op wezenlijke feiten, op de eene of andere eigenaardigheid der inwoners, op hun handel en hun bedrijf enz. ; neen, waar de aanleiding tot zulke spotnamen ontbrak, dichtte het volk aan de ingezetenen van zekere steden en dorpen, om hen belachelijk te maken, *opzettelijke spotvertelsels* toe. Hiermede zijn wij op 't gebied der zoogenaamde *Schildburgerstreken, Abderitenschwänke, Kamper stukjes* of *Beotiana* aangeland.

In Europa is er geen land, schier geen gewest, of er bestaan plaatsen, door menschen bewoond, die zich door hunne verregaande onnoozelheid onderscheiden en op wier rekening men de koddigste verhaaltjes en de ongelooflijkste domheden vertelt. In alle streken komen steeds dezelfde of gelijkaardige geestigheden voor den dag, waaruit blijkt dat de volksgeest, ook in dit opzicht, overal dezelfde is. De boeren willen hun kerk verschuiven, of ze kunnen zich niet tellen, of ze hangen een visch een bel om, of ze begraven levend een mol, of ze visschen naar de maan, enz.

Tot slachtoffers hunner spotternijen hadden de oude Grieken, zooals wij hooger opmerkten, de Abderieten (1), Arcadiërs en Beotiërs (2) uitgekozen. De Duitschers steken den draak met

(1) Het is niet uitgemaakt hoe Abdera in Thracië, de geboortestad van den lachenden Democritos, aan zijn kwaden naam geraakte. Reeds Cicero duidt Abdera aan als een stad, waar alles met de grootste inconsequentie behandeld werd ; en latere schrijvers, gelijk Juvenalus en Galenus, schrijven de eenvoudigheid der inwoners aan het klimaat toe. Wat er ook van zij, de naam der stad, evenals die van de provincie Beotië, is typisch geworden voor plaatsen, wier inwoners zich door domme streken onderscheiden en deswege door hunne naburen voor den gek worden gehouden.

(2) Bewoners van Beotië, de omstreek van Thebe, die, vermits de aard van den grond hen tot landbouw en veeteelt, en niet tot de beoefening van kunsten en wetenschappen leidde, ten onrechte als lomp en onvatbaar voor de Attische beschaving beschouwd werden. (*Woordenschat,* 72.)

de bewoners van Schilda bij Torgau, Hirschau in den Opperpalts, Schöppenstedt in Brunswijk, Dahnen en Donau in Rijn-Pruisen, Buxtehude en Krähwinkel bij Hamburg, Büsum en Fockbeck in Holstein, Teterow in Mecklenburg, Hauwiek in Oldenburg, Schwarzenborn in Hessen, Griesheim bij Darmstadt in Baden, Zanow en Zelasen in Pommeren, Zeelow in Brandenburg, Polkwitz in Silezië, Iglau in Moravië, Weilheim in Opper-Beieren, Pirna in Saksen, Dinkelsbühl in Frankenland, Bopfingen in Wurtemberg, Ganslosen en Tripstrill in Zwaben, Bruck in Stiermarken, Eipeldau bij Weenen, Engelhausen, Horner, Lauterbach, Müllersgrün, Neudorf, Petschau, Schoelles in Egerland (Bohemen), enz. (1) ; — de Zwitsers bespotten Bettwiesen, Flurling, Isone en Jonschwil ; — de Engelschen Gotham (2) ; — de Denen Mol en Molbo ; — de Franschen Anteuil, Arbecey, Bailleuil-le-Soc, Brive-la-Gaillarde, Buncey, Cagny, Carpentras, Champey, Champlitte, Chemaudin, Clerval, Crans, Ecot, Frambois, Les Fourgs, Les Martigues, Goux-les-Usiers, Héricourt, Lunel, Mondon, Montastruc, Morannes, Saint-Georges-de-Montaigu, Saint-Jacut, Saint-Maixent en Tréguidel ; — de Polen Pacanow ; — de Poolsche Joden Chelm, Lisko en Nadwórna. Zuid-en Noord-Nederland hebben natuurlijk ook hunne *Schildburgers*. De Walen lachen met Dinant, Leffe, Gozeée, Lambusart, Montbliart, Namen, Ransart, Rosière, Stembert, Verviers, Vezon, Mariembourg en Merlin ; de Vlamingen drijven den spot met de ingezetenen van Balen, Oolen, Mol, den Aart, Kasterlee, Kessel, Mechelen, Pulderbosch, Schaarbeek, Edelare, Helder-

(1) Een verdichte naam is *Lalenburg*, in verband staande met een boek in 1598 verschenen en getiteld : *Das lustige und recht lächerliche Lalen-Buch, das ist, Wunderseltsame, abentheuerliche, unerhörte, und bissher unbeschriebene Geschichten und Thaten der Lalen zu Lalenburg, in Misnopotamia, hinter Utopia, gelegen.*

(2) ANDREW BORDE- BOYDE of BOORDE- arts van den Engelschen koning Hendrik VIII, schreef *The merry Tales of the mad men of Gothem*, dat verschillende uitgaven beleefde, ook onder den titel *The merry Tales of the wise men of Gotham*. De laatste uitgave verscheen in 1840.

Een boek over Duitschen volkshumor, getiteld *Was sich das Volk erzählt*, door HEINRICH MERKENS, zag het licht te Jena in 1892.

gem, Hillegem, Hasselt, Tongeren, Bilsen, Bree, Neerpelt, enz. ; terwijl in Noord-Nederland de inwoners van Edam, Oosterhout, Bakel, Domburg, Lochem, Dalfsen, Kampen, Meteren, Weerd, Eis en Dokkum het moeten ontgelden.

Niet alleen in Europa, maar ook in andere werelddeelen, zijn dergelijke spotverdichtsels in omloop. Zoo vond Mungo Park vóór ruim een eeuw in Senegambië een negerdorp,waarover de zwarten zeer kluchtige schildburgerstreken verhaalden en bij de Berbers zijn de Aith Jennâd de Abderieten (1). In Klein-Azië kent men insgelijks zulke historietjes : daar zijn het Hims bij de Arabieren, Sivri-Hissar in Natolië, Chelbun in Syrië en vooral Halbun bij Damascus, welke het voorwerp zijn van de spotternijen der omwonende bevolking.

De algemeene verspreidheid dezer spotvertelsels is een bewijs voor hunne oudheid. Bereids in de XVe en de XVIe eeuw vindt men ze in verzamelingen van grappen opgeteekend, doch ze zijn ongetwijfeld veel ouder ; en met reden mag men veronderstellen dat reeds de oude Grieken, met de onnoozelheid en domheid der Abderieten, Beotiërs en Arcadiërs lachende, daarbij eenige van die kluchtige verhaaltjes zullen hebben opgedischt, welke thans nog van de bewoners der hierboven opgesomde plaatsen worden verteld.

* * *

Kieskeurig waren onze voorzaten geenszins in het uitvinden en gebruiken van spotnamen en hedendaags is het volk dit nog niet. Sommige schimpnamen en scheldrijmpjes zijn inderdaad wel wat plat en realistisch. Men ergere zich niet daaraan ! « Jufferachtig preutsch moet men niet zijn », schrijft JOHAN WINKLER (*Nederlandsche Namenkunde*, bl. 7), « als men sommige eigenaardigheden onzer voorouders in nadere behandeling neemt.» En de woorden van Dr.W. BROECKAERT in zijn *Kwâjongen*, bl. 11, maken we hier tot de onze ; « Men ergere zich niet om zekere onkiesche (?) bewoordingen, te realisti-

(1) MUNGO PARK, *Voyage dans l'intérieur de l'Afrique fait en 1795, 1796 et 1797*, etc. Trad. de l'anglais par J. CASTÈRA. — Paris, an VIII.

sche (?) aanhalingen ! In Folklore dient preutschheid — en 'k steun op dit punt — al eens ter zijde geschoven ; de folklorist, zooals de lichtteekenaar, kan niet anders dan de feiten weergeven, zooals deze zich wezenlijk voordoen. »

Talrijke spotnamen, vooral uit de Friesche, Saksische, Groningsche en Limburgsche gewesten, deelen we in de gouwspraak mede ; doch voegen er, waar het noodig is, de Nederlandsche vertaling bij. En met reden. De dialectische namen toch, verliezen, zooals JOHAN WINKLER te recht opmerkt, « in oorspronkelijkheid, in eigenaardigheid, in kracht, als ze vertaald worden of in algemeen Nederlandsch overgezet.»

* * *

Wij hebben hooger gezegd dat, in 't graafschap Vlaanderen, het geven van spotnamen aan de onderscheidene gemeenten, reeds van in de middeleeuwen dagteekent. Het bewijs hiervan vinden we in een stuk getiteld *De Properheden van der steden van Vlaenderen*, eerst medegedeeld door MONE in zijn *Anzeiger für Kunde der teutschen Vorzeit*, jaar 1835, bl. 299, naar een handschrift, dat volgens het gevoelen van J. F. WILLEMS en Baron JULES DE SAINT-GENOIS, moet geschreven zijn tusschen de jaren 1347 en 1414.

Willems drukte het stuk volgenderwijze over in zijn *Belgisch Museum*, III (1839), bl. 99 vlg. :

DE PROPERHEDEN VAN DER STEDEN VAN VLAENDEREN.

Heeren van Gent, *Poerters* van Brugge, *Kindre* van Ypre, *Darincberders* (1) van den Vrien, *Speerbrekers* van Ryssele, *Scutters* van Douay, *Scipheeren* van der Sluus, *Cupers* van Damme, *Hudevetters* van Geroudsberge, *Witvoete* van Aelst. *Vechters* van Cassele, *Slapers* van Voirne (Veurne), *Vachtploters* (2) van Poperinge, *Raepeters* van Waes, *Makeleters* van Dendermonde, *Pelsmakers* van Menene, *Wafeleters* van Bethunen, *Soutsieders* van Biervliet, *Drinckers* van Bergene,

(1) *Darincberders*, turfbranders. Z. KILIAEN, verbo *darync*.

(2) *Vachtploters*, leertouwers.

Utrechtsche Vlamingen van Vier Ambachten, *Mostaerteters* van Ostende, *Rocheters* van Nivenkercede (Munnikenreede), *Salmeters* van Mechlen, *Botereters* van Dixmude, *Conineters* van Duynkerke, *Cabeliaueters* van der Nieupoort, *Verwaten lieden* (1) van Werveke, *Trapeniers* (2) van Comene, *Volders* van Caprike, *Strijpgarenmakers* van Oudenborch, *Garencoepers* van Deynze, *Nootcrakers* van Orchies, *Wachters* van Greveninge, *Boffers* van Thourout, *Logenaers* van Eerdenborch, *Stokvischmakers* van Oostborch, *Lijnwaders* van Tielt, *Cokermakers* van Ruuslede, *Kermeshouders* van Roesselaer, *Forentiers* (3) van Nevele, *Peperloeceters* van Eecke, *Rootbierdrinkers* van Harelbeke, *Tichelbackers* van den Stekene, *Capoeneters* van Meessene, *Saymakers* van Hontschoten, *Platte gesellen* van Sleedingen, *Dansers* van Everghem, *Caesmakers* van Belle, *Osteliers* (4) van Ursele, *Overmoedige* van Ronse, *Wannemakers* van Singhem, *Gansdrivers* van Laerne, *Vlasboters* (5) van Zele, *Tuuschers* van Theemsche, *Hekeleers* van Hostaden (Hofstade), *Toolneers* (6) van Rupelmonde.

Dus hebben wij Vlaenderen int ronde.

Een ander bewijs levert ons de Brugsche dichterEDUWAERT DE DENE in zijn *Langen Adieu*, een stuk waarin men meest al de toe- of spotnamen vindt, welke men nog in de XVIe eeuw gewoon was aan de bewoners der onderscheidene steden en dorpen van Vlaanderen te geven.

Baron JULES DE SAINT-GENOIS liet voor 't eerst den *Langen Adieu* verschijnen in den *Messager des Sciences et des Arts de la Belgique*, VI, bl. 19 vlg. ; later gaf WILLEMS een betere lezing in 't licht, volgens een handschrift van DE DENE's *Testament Rhetoricael*, blijkbaar door hem zelven geschreven, en geëindigd den 24 December 1561, volgens een aanteekening in gemeld handschrift.

---

(1) *Verwaten lieden*, verbannen lieden.
(2) *Trapeniers*, hetzelfde als *Drapeniers*.
(3) *Forentiers*, het Fr. *marchands forains*?
(4) *Osteliers*, Fr. *hôtelliers*.
(5) *Vlasboters*, vlasbokers, van *vlas* en *booten*, slaan.
(6) *Toolneers*, tollenaars, tolgaarders, tolontvangers.

De *Langen Adieu* bevat meer dan 300 regels ; we laten echter slechts volgens WILLEMS, *Belgisch Museum*, III (1839), bl. 99 vlg., dit deel van het stuk volgen, waar de Vlaamsche spotnamen in voorkomen :

LANGEN ADIEU.

Mijnen langhen adieu
Niet oudgestich (1)
In 't jaer ghemaect nieu
1500 ende tzestich.

Mijnen langen adieu neem ick nu end oorlof
An een yeghelick menssche, zo men die heet ;
Ken weeter niet een inckel puncteloos boor of (2)
Wanneer ick vertrecke : een esser diet weet.
Elck menssche moet hem maecken om tsterven bereed,
Die hier noch rusten up tsweerelts broossche leene (3).
Dits den adieu, huut recreatien becleedt,
Ghezamelt tsamen by my *Rasch up en Dene* (4).

Den adieu.

Adieu, *Poorters* van Brugghe, adieu *Heeren* van Ghendt,
Adieu, *Kinderen* van Ypre, wijdt verre bekent,
Adieu, *Darijncbarners* van den Vryen mede,
Adieu, *Schotters* van Douay, ende daer omtrent ;
Adieu, *Speerbrekers* der Rijsselsche stede,
Notecraeckers van Orchies, naer doude zede,
Ledichghanghers van Oudenaerde, ghepresen ;
Adieu insghelijcx, oock zoo ick dandere dede,
Pasteyeters van Curtrijcke mids desen ;
Adieu, *Cupers* van Damme ; adieu moet wesen
Witvoeten van Aelst, *Beenhauwers* van Male,
Hudevetters van Gheerdsberghe hooghe gheresen,
Voorvechters van Cassele int speciale,

---

(1) *Oudgestich*, naar oude gesten (geschiedboeken).

(2) Ik weet er geen puntlooze boor af = ik kan het niet doorboren, niet doorgronden.

(3) *Leene*, leun.

(4) Zinspreuk van den dichter *Rasch up end hene*, zinspelende op de vergankelijkheid van 's menschen geluk of bestaan, dat ras opkomt en ras henengaat.

Vachtpluckers van Poperynghe tprincipale ;
Slaepers van Vuerne, hebt oock huwen toer,
Raepeters van Waes, elck end int generale,
Adieu, eer ick reyse naer Adams moer.

Adieu, van Dermonde *Mackeleters* daer,
Pelsnaeyers van Nieneven openbaer,
Drinckers van Winnocxberghe, *Zoutzieders* van Biervliedt,
Rocheters van Muenickeree der naer ;
Adieu, *Mostaerteters*, die men t' Oosthende ziet ;
Buetereters van Dixmude en vergheet ick niet ;
Adieu, metten *Conijneters* van Dunkercke goet ;
Adieu, *Drapeniers* van Comene, mijn jonste biedt ;
Adieu, oock an de *Vulders* van Caperijcke vroedt,
En den *Scipghaernemaeckers* van Oudenburch, tmoet
Oock adieu gheseyt zijn, ken kans mij bedwynghen,
Cobeljaueters van Nieupoort, zijt oock ghegroet.
Saeywevers van Hondscote, Ghistelsche *Hovelynghen*,
Drooghaerts (1) van Werveke int ommerynghen ;
Caerdemaeckers van Deynse up huerlieder vloer ;
Ghy *Saudeniers* van Grevelynghe, laet u niet besprynghen !
Adieu, eer ick reyse naar Adams moer.

Adieu oock, *Grootsprekers* van Thorout, ghy
Lueghenaers van Ardenburch, den *Wiltjaghers* by
Van Maldeghem, *Candeeleters* van Meenen voort,
Ketelboeters (2) van Middelburch ; adieu van my
Crudeniers van Oostburch ; insghelijcx adieu hoort
Lijnwadiers van Thielt, twelck menich oorboort ;
Oock mede *Rootbierdrynckers* van Haerlebeke ;
Ghy *Peperloocketers* van Eecloo verstoort,
Keermeshouders van Ruusselare meniche weke,
Cappoeneters van Meessene, waert nood tbleke
Met menich smetsere ende goet gheselle ;
An de *Wijnzupers* van Hulst ick adieu spreke,
Snoucketers van Aexele, *Caesemaeckers* van Belle,
De *Teghelbackers* van Stekene oock mede telle ;
Roometers van Moerbeke, ghy zonder poer,
Ende *Waermoeseters* van Coolkercke snelle :
Adieu, eer ick reyse naer Adams moer.

---

(1) *Drooghaerts*, droogscheerders.
(2) *Ketelboeters*, ketelslagers, ketellappers.

Adieu, *Hoppewinders* van Okeghem sterk,
Adieu, *Overmoedeghe* van Ronsse int werck,
Papeters van Denterghem, daer in onverzaet,
Ganssedrijvers van Laerne, scherp int bemerck :
Te Zele daer vyndt men de *Vlasbooters*, jaet ;
Adieu, *Stiermans* van Wendune, elck met zijn maet
Ende ghy *Musseleters* (1) van Bouchoute reyn
Visschers van Blankenberghe oock adieu ontfaet ;
Adieu, *Putooreters* (2) van Waestene int pleyn ;
Adieu, *Dienaers* van Sint Anne ter Mude certeyn,
Verzeylders van Heyst ten zeeusschen gronde,
Cokermaeckers van Ruusle, van Vlaeters tgreyn ;
Die van Sint Jans Steene oock adieu tallen stonde,
Compoosteters van Loo, *Thoolnaers* van Reppelmonde ;
Adieu, Eillynghen, tsaemen, met den Ackerboer,
Adieu, dus namelicke Vlaendren int ronde ;
Adieu, eer ick reyse naer Adams moer.

Vele van die oude Vlaamsche spotnamen behooren sinds lang tot het verleden, doch werden in later tijd door nieuwe vervangen, een verschijnsel dat ook in de andere Dietsche gewesten waar te nemen is. Het verdwijnen van den nijverheidstak, waaraan deze of gene gemeente haar spotnaam ontleende ; een verandering in de zeden en gebruiken der inwoners en andere omstandigheden, waren de oorzaak dat de oude benaming uitstierf ; maar vermits de spotzucht den volke als aangeboren is, had het al spoedig een splinternieuwen schimpnaam bij de hand.

Sommige spotnamen zijn het geheele land door en zelfs buiten de grenzen bekend ; de meeste echter hebben slechts een zeer beperkt gebied en worden alleen in de naaste omgeving, ja, soms maar in een enkel dorp gehoord.

Oudtijds gaf het gebruik om elkaar spotnamen toe te werpen, aanleiding tot wrevel en haat, ja vaak tot bloedige vechtpartijen. Thans zijn de menschen, door den band, zoo kleingeestig niet meer als hunne voorzaten en verstandig genoeg om zich niet aan die bijnamen te storen. Gebruiken zij ze nog, dan gebeurt dit maar uit scherts of onschuldige

(1) *Musseleters*, mosseleters.
(2) *Putooreters*, eters van *puitoor*, zekeren visch (ook zekeren vogel).

plagerij, dan uit boosaardige schimpzucht. Somtijds is de spotnaam zelfs een eeretitel. Bij min beschaafde lieden echter, brengen de spotnamen nog wel verbittering en twist, ja schelden, kijven en vechten teweeg. Dat ziet men op de boerenkermissen — dat zag men vroeger ter gelegenheid van de loting — wanneer de jongelingen van elkaar vijandig gezinde dorpen, door den drank verhit, malkander door het geven van wederzijdsche spotnamen, tergen en tot vechten uitdagen.

* * *

Het kon bijna niet anders, of de heldendaden, waardoor de eene of andere plaats uitblonk, moesten *spotliederen* doen ontstaan, in een land zoo rijk aan volkszangen als het onze. Als staaltjes van volkspoëzie op de schimpnamen van steden en dorpen, deelen wij enkele varianten mede van een lied, dat, in gewijzigden vorm, in verschillende streken van het Vlaamsche land gezongen wordt.

Het eerste, blijkbaar onvolledig, ontleenen wij aan *Wodana*, bl. 189 :

I.

Ik kwam lestmael langs de Lombaertstraet
En ik vond daer een mooi meisken staen,
Jolie, Jolie, ons Katoken heette Benjamine.

Ik kwam lestmael langs de Lombaertstraet,
En ik vond daer eenen Brusselaer staen,
Kieken fretten, kieken fretten, zei de Brusselaer ;
Jolie, jolie, ons Katoken heette Benjamine.

2.

Ik vond daer eenen Antwerpenaer staen,
Kauwetter, Kauwetter, zei de Antwerpenaer.

3.

Ik vond daer eenen Lovenaer staen,
Op sinjoorken, op sinjoorken, zei de Lovenaer (1).

(1) Dat is waarschijnlijk een dwaling, daar de twist over het bekende postuur bestond tusschen Antwerpen en Mechelen.

4.

Ik vond daer eenen Mechelaer staen,
Bluscht de mane, bluscht de mane, zei de Mechelaer.

5.

Ik vond daer eenen Gentenaer staen,
Stroppendrager, stroppendrager, zei de Gentenaer.

6.

Ik vond daer eenen Aelstenaer staen,
Pelt ajuinen, pelt ajuinen, zei de Aelstenaer.

7.

Ik vond daer eenen Ninovenaer staen,
Sluit de poorten, sluit de poorten, zei de Ninovenaer.

8.

Ik vond daer eenen Eeckloonaer staen,
Stookt den oven, stookt den oven, zei de Eecloonaer.

9.

Ik vond daer eenen Derremondenaer staen,
Gij knaptander, gij knaptander, zei de Derremondenaer.

De volgende variante hoort thuis in de omstreken van Antwerpen :

1.

Ons Katoken woont in de Lombaardstraat,
Zij kan maken al wat zij daar zag.
En zij maakte daar eenen Brusselaar,
Kiekenfrèter, kiekenfrèter, zei den Brusselaar.

2.

En gij maakte daar eenen Leuvenaar,
Rot gezopen, rot gezopen (1), zei de Leuvenaar.

3.

En zij maakte daar eenen Mechelaar,
Bluscht den toren, bluscht den toren, zei de Mechelaar.

4.

En zij maakte daar eenen Lierenaar,
Schapekoppen, schapekoppen, zei de Lierenaar.

---

(1) Doelt op het drinken van het vermaarde Leuvensch bier.

5.

En zij maakte daar eenen Turnhoutenaar,
Bluscht de muggen, bluscht de muggen, zei *den* Turnhoutenaar.

6.

En zij maakte daer eenen Oolenaar,
Lompe boeren, lompe boeren, zei *den* Oolenaar.

7.

En zij maakte daar eenen Gentenaar,
Stroppendrager, stroppendrager, zei de Gentenaar.

8.

En zij maakte daar eenen Antwerpenaar,
Op sinjorken, op sinjorken, zei *den* Antwerpenaar.

In *Volkskunde*, XI, bl. 101-103, vindt men een derde variante, waarschijnlijk afkomstig uit het Land van Aalst :

1.

Ik kwam laatstmaal in de Lombaardstraat gegaan,
En wat zag ik daar al staan?
En ik zag daar eenen Aalstenaar staan,
Pelt ajuinen, pelt ajuinen, zei *den* Aalstenaar. (*bis.*)
Lustig en tevreden,
Kwam ik daar getreden,
Vive l'amour et la victoire !

2.

En ik zag daar 'nen Denderleeuwenaar staan,
't Zijn al zuipers, 't zijn al zuipers (1), zei *den* Denderleeuwenaar.

3.

En ik zag daar eenen Wellenaar staan,
't Zijn al vrekken, 't zijn al vrekken (2), zei de Wellenaar.

4.

En ik zag daar eenen Ninovenaar staan,
Krabt de wortels, krabt de wortels, zei de Ninovenaar.

5.

En ik zag daar 'nen Dendermondenaar staan,
't Zijn al visschers, 't zijn al visschers (3), zei *den* Dendermondenaar.

---

(1) Ook : *schiptrekkers*.
(2) Of *beesten*.
(3) Of *zotten*.

6.

En ik zag daar eenen Gentenaar staan,
't Zijn al stroppers, 't zijn al stroppers, zei de Gentenaar.

7.

En ik zag daar eenen Brusselaar staan,
Pluimt de kiekens, pluimt de kiekens, zei den Brusselaar.

8.

En ik zag daar eenen Mechelaar staan,
Bluscht de mane, bluscht de mane, zei de Mechelaar.

9.

En ik zag daar eenen Antwerpenaar staan,
't Zijn sinjoren, 't zijn sinjoren, zei den Antwerpenaar.

10.

En ik zag daar eenen Leuvenaar staan,
Dikke buiken, dikke buiken (1), zei de Leuvenaar.

Het ware niet moeilijk nog andere lezingen van dit lied te verzamelen, dat natuurlijk van streek tot streek verschilt. Overigens, het getal koepletten is onbeperkt : volgens de plaats waar het gezongen wordt, voegt men er spotnamen uit het omliggende aan toe. Zoo neemt men, in bovenstaande variante, ook wel de *Zotten* van Teralfene, de *Tooveraars* van Iddergem en de *Asschepoefers* van Denderhoutem op. En in een lezing uit Brabant worden ook de *Boterpotten* van Tienen en de *Mosterdschijters* van Diest vermeld (2).

*
* *

Om te eindigen moeten we een woord reppen over de verdeeling van ons werk. Zooals de titel het aanduidt, deelen we de spot- en bijnamen mede — en, waar het mogelijk was, hun oorsprong en beteekenis — van de steden en dorpen in Zuid- en Noord-Nederland met de aangrenzende Neder-duitsche gewesten, Fransch-Vlaanderen en Zuid-Afrika,

(1) Doelt op de *Leuvensch-bierdrinkers*.

(2) Zie DE RAADT, *Les Sobriquets belges*, 305. — Varianten van het lied vindt men in *Rond den Heerd*, XV, 95 en XVI, 54.

benevens spotrijmen en spotvertelsels, spreekwoorden, zegswijzen en volksetymologie op de namen dier steden en dorpen, enz. ; met één woord, al wat de Franschen onder de benaming *Blason populaire* verstaan. Verder geven wij in eenige hoofdstukken de spreuken, spreekwijzen en toenamen, met den noodigen uitleg, betrekking hebbende op vreemde landen en volken ; ook voor de spotnamen, -rijmen en -vertellingen, spreekwoorden en zegswijzen op Vlamingen, Hollanders, Walen en Joden, hebben we afzonderlijke rubrieken geopend. Een hoofdstuk is gewijd aan spreekwoorden en zegswijzen in verband met fictieve plaatsnamen. De zoogezegde *Schildburgerstreken*, *Oolsche grappen*, *Kamperstukjes*, *Abderitenschwänke* of *Beotiana* worden zooveel doenlijk vergeleken met die van andere landen en volken : aldus vindt men in ons boek vele uitheemsche varianten van Nederlandsche spotsagen.

Om de opzoekingen te vergemakkelijken, laten we, aan 't einde van 't werk, uitgebreide registers volgen.

Sommigen gaven ons den raad de te behandelen stof te groepeeren naar heuren aard en inhoud, als zijnde meer wetenschappelijk. Dit bleek ons echter ondoenbaar ; want dezelfde spotnamen kunnen dikwijls onder drie en meer verschillende afdeelingen worden geplaatst. En wat gedaan met die schimp- en bijnamen, waarvan de beteekenis ofwel onbekend of althans niet duidelijk is? Daarom gaven we de voorkeur aan de geographische indeeling der plaatsnamen. Ook nog om een andere reden. Het onderscheid in geaardheid of volkskarakter, zeden, bedrijfsleven en economische toestanden van de Nederlandsche gewesten weerspiegelt zich o. a. ook in de uitingen van den volkshumor. Onder de Zuidnederlandsche spotnamen treft men er talrijke aan, die hun weerga in Noord-Nederland niet vinden en omgekeerd ; en de Drentsche, Friesche en Groningsche schimpnamen b. v. hebben doorgaans een geheel ander uitzicht dan de Hollandsche. Ons dunkens passen ze dus best in het kader van het gewest, van de provincie waartoe ze behooren. Trouwens, deze methode werd ook gevolgd door onze voorgangers, o. a.

door de geleerde Fransche folkloristen H. GAIDOZ en PAUL SÉBILLOT in hun *Blason populaire de la France*, en de critici hebben er de schrijvers nooit een verwijt van gemaakt onwetenschappelijk werk te hebben geleverd.

Om echter de waarde van ons boek te *verhoogen* en den schijn van onwetenschappelijkheid te ontgaan, geven we aan 't slot een uitgebreide analytische tafel, waarin we, in 34 rubrieken, de uitingen van den volkshumor rangschikken volgens hun oorsprong en beteekenis, met vermelding onder welke verschillende afdeelingen de behandelde spotnamen, enz. kunnen voorkomen. Daardoor krijgt ons werk naar onze meening, wel degelijk wetenschappelijke waarde.

Ofschoon we geen moeite hebben ontzien om onze verzameling zoo volledig mogelijk te maken, toch zijn we er, beter van wie ook, van overtuigd dat nog vele bizonderheden ons ontsnapt zijn. Trouwens ons boek kan, uit zijn aard, niet volledig zijn. Het ware ons daarom zeer aangenaam, wilden belangstellende lezers ons mededeelen wat zij ter aanvulling of verbetering kunnen melden : bij voorbaat bieden wij hun onzen welgemeenden dank.

We rekenen het ons tot plicht ten slotte onzen oprechten dank te betuigen aan onze medewerkers en correspondenten, inzonderheid aan de heeren J. B. VERVLIET te Antwerpen, die ons vele bijdragen en nota's heeft overhandigd, door hem uit den volksmond of uit boeken en tijdschriften opgeteekend ; F. VAN ES, leeraar te Aalst ; A. H. van DYCK, folklorist te Oudergem ; den Eerw. Heer ISFRIED ENGELS der abdij van Tongerloo ; de heeren J. RASCH te Utrecht; K. TER LAAN, burgemeester te Zaandam ; D. WEHRENS, onderwijzer te Amsterdam ; HUBERT KUNST, onderwijzer te De Steeg (Gelderland); J. REAL, secretaris van de Historische Vereeniging voor Gelderen en omgeving, te Nordwall in Gelderen en Prof. Dr. J. J. SMITH te Kaapstad. In 't bijzonder danken we Dr. G. J. BOEKENOOGEN te Leiden, die ons bereidwillig al de door hem voor Noord-Nederland verzamelde bouwstoffen heeft afgestaan.

BRONNEN EN GERAADPLEEGDE WERKEN.

Algemeen Aardrijks- en Geschiedkundig Woordenboek van de Provincie Friesland. — Sneek, 1833.

Antiquitates Belgicæ of Nederlandsche Oudtheden. — Amsterdam, 1701.

Anzeiger für Kunde der teutschen Vorzeit. — Nürnberg, 1835.

Archives suisses des Traditions populaires, revue trimestrielle dirigée par Ed. Hofmann-Krayer. — Zürich, 1897-1911.

Beer (Taco H. de) en Laurillard (D. E.), *Woordenschat.* Verklaring van woorden en uitdrukkingen. — 's Gravenhage, 1908.

Belgisch Museum voor de Nederduitsche Tael- en letterkunde en de Geschiedenis des Vaderlands, uitg. door J. Fr. Willems, 10 jrgg. — Gent, 1837-1846.

Bergsma (J.), « Spotnamen in de provincie Groningen » (in *Driemaandelijksche Bladen*, IX, 43-50).

Biekorf. Dat is een leer- en leesblad voor alle verstandige Vlamingen, jrgg. I-XXII. — Brugge, 1890-1911.

Blätter für pommersche Volkskunde, herausgegeben von O. Knoop und Dr. A. Haas. — Stettin, 1895-1902.

Bo (L. L. de), *Westvlaamsch Idioticon*, heruitgegeven door Joseph Samyn. — Gent, 1892.

Boekenoogen (G. J.), *Onze Rijmen.* — Leiden, 1893.

Boekenoogen (Dr. G. J.), *De Zaansche Volkstaal.* — Leiden, 1897.

Bouman (J.), *De Volkstaal in Noord-Holland.* — Purmerende, 1871.

Brabantsche Folklore, bulletijn van den Provinciedienst voor Geschiedkundige en Folkloristische opzoekingen, 5e jaar. — Brussel, 1925.

Broeckaert (Jan), *Twee Spotdichten op Dendermonde van Willem Caudron.* — Dendermonde, 1898.

Bulletin de Folklore, organe de la Société du folklore wallon. Directeur : Eugène Monsieur. Tomes I-II (1891-1897). Werd vervolgens : *Bulletin de Folklore*, organe de la Société belge de folklore. Tome III (1898-1909).

Bulletin des soirées populaires de Verviers. (Tome VII.)

Bulletin du Cercle archéologique, littéraire et artistique de Malines. — Malines. (Tome XXI.)

CLAES (D.), *Bijvoegsel aan de Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon van Tuerlinckx.* — Gent, 1894.

COCK (A. DE), *Spreekwoorden en Zegswijzen, afkomstig van oude gebruiken en volkszeden.* — Gent, 1908.

COCK (A. DE), *Spreekwoorden en Zegswijzen over de Vrouwen, de Liefde en het Huwelijk.* — Gent, 1911.

COCK (A. DE), *Spreekwoorden, Zegswijzen en Uitdrukkingen op volksgeloof berustend.* I-II. — Antwerpen, 1920-1922.

COCK (A. DE), *Vlaamsche Sagen uit den volksmond.* — Amsterdam, 1921.

COCK (A. DE) en TEIRLINCK (Is.), *Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland*, 8e deel. — Gent, 1908.

COCK (A. DE) en TEIRLINCK (Is.), *Brabantsch Sagenboek*, 3 dln. — Gent, 1909-1912.

COHEN (JOZEF), *Nederlandsche Sagen en Legenden*, 2 dln. — Zutphen, 1917-1919.

COLLIN DE PLANCY (J.), *Légendes de la province d'Anvers.* — Malines, 1844.

CONINCKX (H.), « Mechelsche Folklore » (in *Bulletin du Cercle arch., litt. et artist. de Malines*, tome XXI).

CORNELISSEN (P. JOZEF) en VERVLIET (J. B.), *Idioticon van het Antwerpsch dialect.* — Gent, 1899-1906.

CORNELISSEN (J.) en VERVLIET (J. B.), *Vlaamsche Volksvertelsels en Kindersprookjes.* — Lier, 1900.

Daghet in den Oosten ('t), Limburgsch tijdschrift voor alle liefhebbers van Taal- en andere Wetensweerdigheden, jrgg. I-XII. — Hasselt, 1885-1906.

DEJARDIN (JOSEPH), *Dictionnaire des spots ou proverbes wallons*, 2 dln. — Liége, 1891-1892.

DENE (EDEWAERT DE) « Testament Rhetoricael » (in *Belg. Museum*, III, 1839, bl. 99 vlg.).

DIJKSTRA (WALING), *Uit Friesland's Volksleven*, 2 dln. — Leeuwarden, 2 j. (1895).

Drentsche Volksalmanak, 1901, bl. 21 en 1903, bl. 55-60.

Driemaandelijksche Bladen voor Taal en Volksleven. — Utrecht, IX, 1909, bl. 43-50 ; 109-111.

Eerlijck tijdt Verdrijff om den geest te verquicken, enz. *bij een geraept door Christene drij boeren.* (Handschrift in 2 deelen, berustend in de stedelijke hoofdbibliotheek te Antwerpen.)

ELSEN (J. A. VAN), *Bundel Spreekwoorden en Spreuken.* — St-Amands, 1914.

ES (FR. VAN), « Spotnamen van de Gemeenten van het Kanton Assche » (in *Brab. Folklore*, V, bl. 35 vlg.). « De Spotnamen van het arrondissement Aalst » (in *De Toerist*, III, 145-148 ; 183-184). « De Spotnamen van de Wazenaars » (in *De Toerist*, IV, 19-21).

FABER (B. S.), « Uit den Volksmond. Plaatsnamen en Scheldwoorden in het Noorden der provincie Groningen » (in *Vragen van den Dag*, bl. 802-805).

FRÈRE (JULES), *Limburgsche Volkskunde*. I en II. — Hasselt, 1926-28.

GAIDOZ (H.) et SÉBILLOT (PAUL). *Blason populaire de la France*. — Paris, 1884.

GEZELLE (GUIDO), « Volkszeg over Dorp en Stêe » (in *Biekorf*, III, 231, 247, 260 ; IV, 26, 59).

GITTÉE (AUG.), « Steden en Dorpen tegen elkander » (in *Volkskunde*, V, 125, 151, 167).

GITTÉE (AUG.), *Vraagboek tot het zamelen van Vlaamsche Folklore of Volkskunde*. — Gent, 1888.

GOMPERS (JOSEPH), *De Jood in de Nederlandsche Volkstaal*. — Amsterdam, 1926.

Hagelander (De), Brabantsch tijdschrift voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde. Hoofdopsteller : J. F. VINCX, 8 jrgg. — Zoutleeuw, 1893-1901.

HANS (A.), *Op Reis door België*, 3 dln. — Antwerpen, 1912.

HANS (A.), *Fransch-Vlaanderen en Zeeuwsch-Vlaanderen*. — Gent, 1913.

HARNAY (JH. LE), « Les Sobriquets des villes flamandes » (in *Bull. des soirées pop. de Verviers*, VII, 1878-79).

HAROU (ALFRED), *Le Folklore de Godarville (Hainaut)*. — Anvers, 1893.

HARREBOMMÉE (P. J.), *Spreekwoordenboek der Nederlandsche Taal*, of *Verzameling van Nederlandsche Spreekwoorden en Spreekwoordelijke uitdrukkingen van vroegeren en lateren tijd*, 3 dln. — Utrecht, 1858-1870.

Heerlyke en Vrolyke Daden van Keizer Karel (De). — Gent, 1878.

HERMANS (V.), *La Vérité sur Op Signorken* ! — Malines, 1875.

HEURCK (EMILE H. VAN) et BOEKENOOGEN (G. J.), *Histoire de l'Imagerie populaire flamande*. — Bruxelles, 1910.

JONGENEEL (J.), *Een Zuid-Limburgsch Taaleigen*. — Heerlen, 1884.

JOOS (AM.), *Schatten uit de Volkstaal*. — Gent, 1887.

JOOS (Am.), *Vertelsels van het Vlaamsche Volk*, 3 dln. — Brugge, 1889 ; Thielt, 1890 en Gent, 1891.

JOOS (AM.), *Waasch Idioticon*. — St. Niklaas, 1900.

KALFF (Dr. G.), *Het Lied in de Middeleeuwen*. — Leiden, 1884.

KALFF (Dr. G.), *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, 6 dln. — Groningen, 1906-11.

KERN (W. G.) und WILLMS (W.), *Ostfriesland wie es denkt und spricht*. Dritte Auflage. — Norden (1893).

Kunst- en Letterblad, uitgegeven door F. A. SNELLAERT, 6 jrgg. — Gent en Antwerpen, 1840-45.

KWAST (B. S.), « Spotnamen in de provincie Groningen » (in *Driemaandel. Bladen*, IX, 109-111).

LAAN (K. TER), *Nieuw Groninger Woordenboek*. — 's Gravenhage.

LAAN (K. TER), *Groninger Overleveringen*. Met houtsneden van M. J. B. Bulder. — Groningen, 1928.

LANGELER (FREDDIE), *Kamper Grappen*. — Amsterdam, z. j.

LAURILLARD (Dr. E.), *Op uw stoel door uw Land*. — Amsterdam, 1891.

LENNEP (J. VAN), MOL (W.) en GOUW (J. TER), *Nederlands Geschiedenis en Volksleven*. — Leiden, 1868-72.

Limburg, maandschrift. Osw. Robyns, pr. Millen (Tongeren). — 7e en 9e jrg.

Limburgsch Jaarboek. — Bilsen, 1892-95.

LOOTENS et FEYS, *Chants populaires flamands*. — Bruges, 1897.

MEES (L.), *Geschiedenis der gemeente Hingene*. — Gent, z. j.(1896).

MERTENS (A.), « Iets over de Spotnamen onzer Belgische steden in 't algemeen en over den naem van Maenblusschers, den Mechelaren gegeven in 't byzonder » (in *Lettervruchten* van het Leuvensch genootschap « Tyd en Vlyt », II, bl. 236-331). — Antwerpen, 1847.

Messager des Sciences et des Arts de la Belgique. — Gand, 1823-30. Werd vervolgens : *Idem, ou Nouvelles Archives littéraires et scientifiques*, Gand, 1833-39 ; *Messager des Sciences historiques de la Belgique* — Gand, 1839 tot heden.

MEYER (GUSTAVE-FRIEDRICH), *Amt Rendsborger Sagen*. — Rendsburg, 1925.

MEYERE (VICTOR DE), *De Vlaamsche Vertelselschat*, II. — Antwerpen, 1927.

MOLEMA (H.), *Woordenboek der Groningsche Volkstaal in de* XIXe *eeuw*. — Winsum, 1887.

MONE, *Anzeiger für Kunde der teutschen Vorzeit*, 1835, bl. 299.

MONSIEUR (EUGÈNE), *Le Folklore wallon*. — Bruxelles, 1892.

MONT (POL DE) en COCK (ALFONS DE), *Dit zijn Vlaamsche Vertelsels uit den volksmond opgeschreven*. — Gent, 1898.

MUZEN-ALBUM, letterkundig jaerboekje voor 1843-48, uitgeg. door TH. VAN RYSWYCK, 8 dln. — Antwerpen.

Navorscher (De), jrgg. I-XL. — Amsterdam en Nijmegen, 1851-1911.

Oostvlaamsche Zanten, mededeelingen van den Bond van Oostvlaamsche folkloristen. — Aalst. Sinds 1926.

Oude Tijd (De), eerst onder redactie van DAVID VAN DER KRELLEN, Jr., later van J. TER GOUW, 6 dln. — Haarlem, 1869-1874.

PANKEN (P. N.), *Noordbrabantsche Sagen*. — Brecht, 1893.

PANKEN (P. N.), *Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant*. — Brecht, 1898.

PANKEN (P. N.), *Liederen, Rijmen en Kinderspelen in Noord-Brabant.* — Brecht, 1899.

POTTER (FR. DE) en BROECKAERT (JAN), *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, 46 dln — Gent, 1864-1903.

« Properheden van der steden vanVlaenderen (De) » (in *Anz. für Kunde der teutschen Vorzeit* 1835, bl. 299 en *Belg. Mus.*, III, 1836, bl. 99 vlg.)

Questionnaire de folklore, publié par la Société du folklore wallon. — Liége, 1890.

RAADT (J.-TH. DE). *Les Sobriquets des Communes belges (Blason populaire)*. — Bruxelles, 1903.

REINSBERG-DÜRINGSFELD (Baron DE), *Internationale Titelaturen*, 2 dln. — Leipzig, 1863.

Revue des Traditions populaires, recueil mensuel de mythologie, littérature orale, ethnographie traditionnelle et art populaire. Réd. PAUL SÉBILLOT, jrgg. I-XXVI. — Paris, 1886-1911.

RIDDER (C. B. DE) « Iets over de Spotnamen en eigenaerdige gebruiken van sommige Kempische steden en dorpen » (in *Historische mengelingen over de Kempen*). — Turnhout, z. j.

Rond den Heerd, een leer- en leesblad voor alle lieden, jrgg. I-XXIII. — Brugge, 1865-87.

RUTTEN (AUG.), *Bijdrage tot een Haspegouwsch Idioticon.* — Antwerpen, 1890.

SCHRIJNEN (Dr. JOS.), *Nederlandsche Volkskunde*, 2 dln. — Zutphen, 191

SCHUERMANS (L. W.), *Algemeen Vlaamsch Idioticon* met *Bijvoegsel.* — Leuven, 1865-70 ; 1883.

Schweizerisches Archiv für Volkskunde. (Zie *Archives suisses.*)

SMET (DE), *Menapië.* Overleveringen, Legenden, Bijgeloovigheden, enz. der Menapiërs. — Brugge, 1865-1866.

SMIDS (LUD.), *Schatkamer der Nederlandsche Oudheden of Woordenboek* enz., 2e druk vermeerdert met aanteekeningen door PIETER LANGENRIJK. — Haarlem, MDCCXXVII.

SNIEDERS (Dr. J. RENIER), *Dorpsverhalen.* — Turnhout (z. j.).

SOETEBOOM. *Op- en Nederganck van Stavoren.* — Amsterdam, 1648.

SOETEBOOM, *De Nederlandsche Beroerten.* — Amsterdam, 1679.

STAES (HONORÉ), *Schets eener Geschiedenis der gemeente Zele.* — Gent, 1883.

STINISSEN (JACOB) en WAELBERS (LAMBERT), *Een Vlaamsch Scheldedorp.* — Brasschaat, 1909.

STOETT (Dr. F. A.), *Nederlandsche Spreekwoorden, Spreekwijzen, Uitdrukkingen en Gezegden*, naar hun oorsprong en beteekenis verklaard, 2e druk. — Zutphen, 1905.

TARLIER (J.) et WAUTERS (A.), *Géographie et Histoire des communes belges.* (Arrond. de Nivelles et de Louvain.) — Bruxelles, 1859-1874.

TEIRLINCK (Is.), *Contes flamands.* — Bruxelles, z. j.
TEIRLINCK (Is.), *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon.* — Gent, 1908-1922.
Toerist (De), orgaan van den Vlaamschen Toeristenbond, III, nrs 19 en 21 ; IV, nr 2.
TORFS (LOD.), *Nederlandsche Krijgs- en Partijnamen*, door wijlen LOD. TORFS, nagezien en vermeerderd door M. C. J. HANSEN. — Brussel, 1874.
TORFS (J. A.), *Geschiedenis van Leuven van den vroegsten tijd tot op heden.* — Leuven, 1899.
Tradition (La), revue internationale de folklore, dirigée par M. HENRY CARNOY. — Paris, 1887 1911.
TUERLINCKX (J. F.), *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon.* — Gent, 1886.
TUINMAN (CAROLUS), *De Oorsprong en Uitlegging van dagelijks gebruikte Nederduitsche Spreekwoorden*, 2 dln. — Middelburg, 1758.
TWYFELLOOS (FRANCISCUS JOSEPHUS) = F. J. DE GRONCKEL, *'t Payottenland, zoo als het van onheuglyke tyden gestaen en gelegen is.* — Brussel, 1852.

Ur-Quell (Am.), Monatschrift für Volkskunde, herausgegeben von FRIEDRICH S. KRAUSS, 6 jrgg. — Lunden, 1890 1895. — *Der Ur quell*, 2 jrgg. — Leiden, 1897-1898.

Vaderlandsch Museum, uitgeg. door C. P. SERRURE, 6 dln. — Gent, 1855-1863.
VAERNEWYCK (M. VAN), *Van die Beroerlicke Tyden in die Nederlanden en voornamelyk in Ghendt* (1566 1568). Uitg. van der Haeghen. — Gent, 1872.
VALERIUS (REMMERUS), *Chronyke van Mechelen.* — Mechelen, 1795.
VENEMANS (JUDOCUS), *Het Volksblazoen in en om Limburg.* — Hasselt, 1907.
VERMAST (A.), *Vertelsels uit West-Vlaanderen.* — Gent, z. j.
VINCX (J. F.), *Dit zijn grappige Vertelsels en Sprookjes van het Vlaamsche volk.* Vier reeksen. — Brugge, 1901-1904.
VIVERE (J. VAN DEN), *Chronycke van Ghendt*, Uitgave de Potter. — Gent, 1885.
Vlaamsche Zanten, maandschrift over gebruiken, geschiedenis en taalkunde, 5 jrgg. — St. Niklaas, 1899-1904.
VLIEBERGH (E.), *De Kempen in de XIXe en in 't begin der XXe eeuw.* — Yper, 1908.
Volk en Taal, maandschrift over gebruiken, geschiedenis, taalkunde, enz., jrgg. I-VII. — Ronse en Waregem, 1888-1894.
Volksalmanak voor Nederlandsche Katholieken, uitgeg. door JOS. ALB. ALBERDINGK THYM. — Amsterdam, 1852-1876.
Volkskunde, tijdschrift voor Nederlandsche Folklore, onder redactie van POL DE MONT en AUG. GITTÉE (daarna van POL DE MONT en

A. DE COCK en later onder redactie van A. DE COCK, jrgg. I XVIII. — Gent 1888-1911.

Volksleven (Ons), tijdschrift voor Taal , Volks , en Oudheidkunde, onder leiding van JOZ. CORNELISSEN en J. B. VERVLIET, jrgg. I-XII. — Brecht, 1889-1900.

Vragen van den Dag, maandschrift voor Nederland en koloniën. — 's Gravenhage, XVI, bl. 802-805.

VUYST (CYRIEL DE), *Sagen, Legenden en andere Vertelsels uit den volksmond te Herzele en het omliggende.* — Antwerpen, 1920.

Wallonia, recueil de littérature orale, croyances et usages traditionnels, fondé par O. COLSON, JOZ. DEFRECHEUX et G. WILLAME, jrgg. I-XIX — Liége, 1893-1911.

WAUTERS (ALPHONSE), *Histoire des envirrons de Bruxelles*, 3 dln. — Bruxelles, 1855-1857.

WELTERS (H.), *Feesten, Zeden, Gebruiken en Spreekwoorden in Limburg.* — Venloo, 1877.

WELTERS (H.), *Limburgsche Legenden, Sagen, Sprookjes en Volks verhalen*, 2 dln. — Venloo, z. j.

WILLEMS (J.-F.), *Belgisch Museum*, 1839, bl. 99.

WILLEMS (J.-F.), *Oude Vlaemsche Liederen.* — Gent, 1848.

WINKLER (JOHAN), *Oud-Nederland.* — 's-Gravenhage, 1888.

WINKLER (JOHAN), *Studiën in Nederlandsche Namenkunde.* — Haarlem, 1900.

Wodana, museum voor Nederduitsche oudheidskunde, uitgegeven door J. W. WOLF. — Gent, 1843.

WOLF (J. W.), *Niederländische Sagen.* — Leipzig, 1843.

WOLF (L. DE), « Vlamingen en Walen » (in *Biekorf*, XIX, bl. 49-62.)

Woordenboek der Nederlandsche Taal. — Leiden. (Deel I, II, III, IV, V, VI, VII, IX, X, XI en XII.)

Volksmond.

WERKEN VAN DENZELFDEN SCHRIJVER :

De Muizen en Ratten in de Folklore. — Antwerpen, 1923.

Sporen van Germaansch Heidendom in de Zuidnederlandsche Volkstaal. (Overdruk uit « Vragen van den Dag », XL, Januari-aflevering.)

Met de medewerking van J.-B. VERVLIET :

Idioticon van het Antwerpsch Dialect (door de Koninklijke Vlaamsche Academie met goud bekroond). — Gent, 1899-1906.

Vlaamsche Volksvertelsels en Kindersprookjes. — Lier, 1900.

In druk of in voorbereiding :

Luimige Vertelsels op Steden en Dorpen (geïllustreerd).

Kempische Spotnamen.

Vlaamsche Volksvertelsels en Kindersprookjes, tweede vermeerderde uitgaaf.

ZUID - NEDERLAND.

ZUID-NEDERLAND.

A. — DE VLAMINGEN.

Onder de benaming *Vlamingen* verstaat men niet alleen de bewoners van West- en Oost- Vlaanderen, maar ook de Nederlandsch sprekende bevolking van de provinciën Brabant, Antwerpen, Limburg, Luik en 't kanton Edingen in Henegouw.

1.

Gelukkig als een Vlaming.

(Joos, *Schatten*, 17.)

2.

Een Vlaming heeft altijd een geluk : breekt hij zijn één been, hij breekt zijn ander niet.

(Id., 169.)

Een Vlaamsch geluk is een ongeluk dat erger gevolgen zou kunnen hebben. (Brugge, Ieperen, Gent, Kortrijk en omstreken.)

(*Biekorf*, X, 110.)

Ook de Walen heeten *on bonheûr di flamind* (un bonheur de Flamand) een spijtig voorval, dat echter erger zou kunnen zijn hebben.

(Dejardin, I, 88.)

3.

Moedig als een Vlaming.

(Joos, *Schatten*, 24.)

4.

Een Vlaming kan alles leeren. Apen en Vlamingen doen alles na.

(*Antw. Idiot.*, 1382.)

5.

Al droeg men een Vlaming in een zak door Italië of Frankrijk, nog zou hij de taal des lands leeren (1). (Italiaansch spreekwoord.)

6.

Dat is plat Vlaamsch.

Dat is onbewimpeld, dat is duidelijk gesproken.

(*Antw. Idiot.*, 2136.)

In Noord-Nederland : *Dat is goed Hollandsch.*

In vele talen wordt deze zegswijze op dezelfde wijze uitgedrukt ; vgl. Fr. *parler français*, parler clairement ; Hgd. *Deutsch reden*, ohne Umschweife und Hintergedanken, frei heraus, kurz, klar und ehrlich grob ; Deensch *at tale Dansk med En* ; Eng. *to speak English* ; Lat. *latine loqui*, eerlijk, openhartig spreken. (STOETT, 171.)

7.

Verstaat gij geen Vlaamsch?

Tot iemand die niet hooren of luisteren wil.

(Id., 2136.)

8.

Iemand Vlaamsch leeren.

Hem afranselen.

(*Waasch Idiot.*, 107.)

9.

Hij spreekt alle talen in 't Vlaamsch.

Wordt gezegd van iemand die enkel Vlaamsch kent en zich toch altijd uit den slag trekt. (Antwerpen.)

10.

't Is al verloren Vlaamsch, en de Waals hên 't zoo noodig !

Dit geestig spreekwoord voegt men in West- en Fransch-

(1) « De Antwerpenaren », zegt GUICCARDINI, *Beschrijving der Nederlanden*, 144, « zyn ervaren ende geschikt om overal ter werelt te handelen, jae oock de vrouwen, al en hebben zy noyt buytens lants gheweest, connen drie oft vier, sommighe vyf, ses ende seven talen spreken, welck een gerieffelyck ende wonderlyck dinck is.

Vlaanderen den babbelaar toe, die te veel spreekt, zoodat zijn Vlaamsche woorden verloren gaan, tot schade voor de Walen, die, geen Vlaamsch kennende, ze zoo goed zouden kunnen gebruiken.

11.

Voorheen schetste men het onderscheid in den gemoedsaard der Noord- en Zuid- Nederlanders op niet onaardige wijze.

De laatsten vergeleken het karakter der eersten bij het branden der turf, die langzaam ontbrandt ; zij spraken dus van

« de Hollandsche patientie »,

in tegenstelling met *hunne* brandstof, het hout,

« de Vlaemsche Victorie »,

dat, als zij zelf, in eens in lichtelaaie vlam staat, maar — 't was zooals de Hollanders op hun beurt zeiden :

Een Vlaamsch vuur
van korten duur.

(*De Oude Tijd*, 1869, bl. 356.)

12.

« LAMME GOEDZAK ».

Een der personnages uit de legende van Uilenspiegel. Geldt als het beeld van de laffe Vlaamsche volksmassa, die, ontaard door eeuwenlange verdrukking, rasfierheid noch stambewustzijn bezit, zich alle vernederingen laat welgevallen en tevreden is, als het brood heeft en zich vermaken kan. Een tegenhanger van den *Duitschen Michel*.

13.

Grappige vertelsels, waarin Vlamingen een rol spelen, vindt men onder de rubriek FRANKRIJK EN DE FRANSCHEN, n^r^ 72.

14.

Zie verder OOST-VLAANDEREN en ook FRANSCH-VLAANDEREN.

B. — DE WALEN.

a) Spotnamen.

De instinctmatige vijandschap die te allen tijde geheerscht heeft tusschen naburige volken van verschillend ras, voornamelijk wanneer die volken tot hetzelfde staatsverband behooren, openbaart zich thans nog levendig tusschen Vlamingen en Walen. Geen wonder dus, dat beiden elkander schimpen spotnamen naar 't hoofd werpen. Terwijl de Walen de Vlamingen *Flamin d'gatte, Quarêye tiesse* (têtes carrées) en *Flayûtte* noemen, heeten deze hun Waalsche buren *Walekoppen, Waalsche Keikoppen* (1), *Walekajoeten* (2), *Walebeesten, Hardekoppen* en *Waleverkens.*

b) Spreekwoorden en Zegswijzen.

1.

Vloeken, zweren gelijk een Waal.

(*Waasch Idiot*, 728 ; TEIRL., III, 281.)

3.

Walekop, valsche kop.
Een Waal is niet te vertrouwen.

3.

Een gezicht trekken gelijk een Waalsche doodzonde.
Een droef, terneergeslagen gezicht. (Antwerpen.)

(*Antw. Idiot.*, 1720.)

4.

Waar een Waal sch..., groeit (in zeven jaar) geen gras meer.
Waar een Waal sch..., geen gras gedijt.

(Id., 1412.)

---

(1) De Luikenaars in 't bijzonder worden genoemd (door de Walen zelf) : « *tiess' di hôie* » = *les têtes de houille.*

(2) *Kajoeten* is wellicht een verbastering van *cailloux.*

5.

Wiewaals en Walen zijn alle twee brosseleers.
Hunne taal is onduidelijk, ze zingen of zeggen alles dooreen.
(*Waasch Idiot.*, 728.)

6.

Twaalf Walen en één verken zijn dertien beesten.
(*Antw. Idiot.*, 2145.)

De Walen zeggen : *Doze flamind et on pourçai fet traze biesse* (douze Flamands et un cochon font treize bêtes.) (DEJARDIN, I, 380.)

7.

Op de bewering der Walen : *Lè Flamind 'n son nin dè djin* (de Vlamingen zijn geen menschen), antwoorden de Vlamingen : *De Walen zijn verkens* (of *beesten*).
(DE RAADT, *Les Sobriquets*, 337.)

8.

Een Waal leert moeilijk Vlaamsch spreken. Als men hem b. v. doet nazeggen : *Drij peerden trekken 'nen wagen voort*, dan zegt hij : *Drij peerden trekken 'nen Waal voort.*
(*Ons Volksl.*, II, 95.)

9.

« *M'n zoon dat is 'n mets'* » zei de Walin, « *'t is keen mets' kelijk 'n andere mets', 't is 'n mets'-breng-bij.* » (Haar zoon was nl. metserdiender of opperman.) (Brecht.)

10.

't Is al verloren Vlaamsch en de Waals hên 't zoo noodig.
Zie VLAMINGEN, nr 10.

11.

« *Wel eet, wel werk* », *zei de Wale, en hij legde er zich bij.*
(*Volk en Taal*, III, 186.)

12.

« *Aardig Vlaamsch* », *zei de Wale, en hij las Latijn.*
(Id., II, 175.)

13.

« *Les carott' son' bon'* », *zei de Wale, en hij at het vleesch op.*

(Ibid.)

14.

« *Entre deux* », *zei de Wale, en hij sloeg zijn wijf.*

(Ibid.)

15.

« *Vive la vink !* » *zei de Wale, en hij had een uilenjong in zijn slagmuite.*

(Ibid.)

16.

Een Waal gekust hebben.

Dit zegt men van een meisje, dat een rozijnenbaard, d. i. uitslag rondom den mond heeft.

Van een jongen heet het : *Hij heeft een Walin gekust.*

(*Antw. Idiot.*, 2145 ; TEIRL., *Idiot.*, III, 281.)

Vgl. de synonieme uitdrukking : *een Jood (een Jodin) gekust hebben.*

17.

Er heeft een Waal op gespeekt (gespuwd).

Wordt gezegd wanneer in een kleedingstuk een gat of een scheur is, waar de huid of het hemd doorkijkt. (Kempen.)

Vgl. de synonieme uitdrukking : *Er heeft een Jood op gespuwd.*

De Walen heeten zulk een gat of scheur *crachat de flamand.* (HAROU, *Le Folklore de Godarville*, 91 ; *Questionnaire de folklore wallon*, 124 ; MONSEUR, *Le Folklore wallon*, 113.)

18.

Verkeerd geleerd zijn gelijk een Waal.

Alles verkeerd en anders doen als de Vlaming.

(TEIRL., *Idiot.*, III, 281.)

19.

Ge zijt verkeerd geleerd gelijk een Waalsch peerd (of *Walepeerd*).

Ge doet alles verkeerd en slecht ; de paarden uit het Walenland zijn nl. anders geleerd dan die uit Vlaanderen ; zij keeren

b. v. rechts als de Vlaamsche paarden links keeren, en omgekeerd.

(Ibid.)

20.

Walenbloed doet geen Dietschen goed.

21.

Als de Waal geboren wordt, dan staat zijn voet naar 't dansen, zijn mond naar 't zingen en zijn hand naar 't bedelen.

(WELTERS, *Feesten*, enz. ; *'t Daghet*, III, 183.)

Vrgl. FRANSCHEN, nr 56.

22.

Hij is Duitschen en Walen schuldig.

Iedereen. Door Duitschen verstonden de ouden hun landaard, door Walen alle vreemdelingen.

(TUINMAN, I, 137.)

De Walen zeggen : *ni d'veûr qu'âx Wallon et âx Tîhon* (ne devoir qu'aux Wallons et aux Flamands, 't is te zeggen : aan iedereen). (DEJARDIN, I, 269.)

23.

Een Waal.

Iemand die onverstaanbaar spreekt, brabbelaar.

— Een vink, die kwalijk slaat, die haar zang niet ten volle uitzingt.

(*Antw. Idiot.*, 1412.)

— Spotnaam op de inwoners van Herdersem, bij Aalst.

24.

Walen.

Onverstaanbaar spreken, brabbelen. Ik weet niet wat hij allemaal waalde, ik kost er geen woord van verstaan.

(Id., 1415.)

25.

Koeterwaal.

Iemand die gebrekkig Nederlandsch spreekt ; ook : halfverwaalschte Vlaming.

Koeterwaalsch.

Gebrekkig Nederlandsch ; Vlaamsch met Waalsch doorspekt.

Koeterwalen.
Slecht Nederlandsch spreken, inz. van een Waal gezegd.

26.

Roodwaalsch.
Bargoensch, dieventaal, Hgd. *Rotwelsch.*

27.

De Walenzon.
Schertsende benaming, in 't Hageland en 't Haspegouw, voor : de maan.

(CLAES, 279 ; RUTTEN, 271.)

Vrgl. TURNHOUT, nr 6.

c) Spotrijmen.

1.

Walenaars
Zijn leugenaars.
Zij keernen de beuter lijk vuilaards ;
Z'ên luzen bi zakken,
Z'ên vlooien bi hoopen,
Ze laten ze langs de straten loopen. (Roesbrugge-Haringe.)
(*Volksk.*, I, 84.)

2.

Wale, Wale vorte,
Zeven op een sporte,
Zeven op een spelle :
Al de Walen gaan naar d'helle. (Kortrijk.)
(Ibid.)

Elders luidt de laatste regel :

smijt den Wale in d'helle !
(*Biekorf*, XI, 344.)

3.

Wale, Wale, ronke,
Zeven aan een tronke,
Zeven aan een keten :
Wale krijgt geen eten.
(*Volk en Taal*, III, 138.)

4.

Wale, Wale, ronke,
Zeven aan een tronke,

Zeven aan den heerd :
Wale en is geen pijpe toebak weerd.

(Ibid.)

5.

Wallon, cochon, bête,
Koeiestjèèt !
Waar 'ne Waal sch...,
Geen gers gedijdt. (Schepdaal.)

(*Volksk.*, I, 262.)

6.

Ik kwam daar in een huisken — *maison* !
En 'k zag daar eenen Waal — *Wallon* !
Ik nam algauw eenen stok — *bâton* !
En 'k sloeg hem op zijn hespe — *jambon* !

(Ibid.)

7.

Walekop,
Erweetsop (erwtensoep) !
Hij loopt al sch...
Den steenweg op. (Kwaremont.)

Volgens die van Kwaremont stammen de Walen af van... een verken.

(Ibid.)

8.

Wat babbelt gij, lompe Wale,
Met uw gebroken tale?...
Ik geriek uwen asem stinken,
Gij zult mijn rust niet krinken,
Weg, weg, gij Walenspook,
Gij stinkt naar ajuin en look !

(*Wasch. Idiot.*, 728.)

9.

Waaluit, Waaluit
Zat in de schuit !
Hij wilde ons leeren pompen,
Maar was bijna verdronken !

Dat roept men te Wichelen op de Waalsche schippers, die op de Schelde varen.

(De Cock en Teirl., *Kinderspel*, VIII, 139.)

10.

In Vlaanderen moeten nog talrijke spotliederen op de Walen voortleven. Een der meestbekende is ongetwijfeld het lied van « *De Keze-marol* », dat men in zijn geheel vindt opgeteekend in den 10ᴵᴵ jaarg. van *Volkskunde*, bl. 109 vlg., benevens een viertal andere.

d) Spotvertelsels.

I.

De Schepping van den Waal.

Toen de gansche schepping voltrokken was, had de goede God alle soorten van menschen voortgebracht : koele Engelschen, koppige Nederlanders, lichtzinnige Franschen, luie Spanjaarden, met één woord, alles was gereed, toen Sint-Pieter aan Ons-Heer voorstelde ook een Waal te maken. Maar Onze Lieve Heer had daar niet veel trek voor, « want », zeide Hij, « daar is toch geen eer aan te halen ». Doch Sint Pieter hield aan en sprak : « We kunnen dat niet weten, misschien zal hij zoo braaf zijn als een ander. Gij moet toch maar 'nen Waal maken, anders zou de schepping niet compleet zijn. » Ons-Heer liet zich gezeggen. Ze maakten dan van kleiaarde een Waal, en legden hem op een plank in de zon te drogen. Toen hij langs den eenen kant opgedroogd was, wilde Sint-Pieter hem op de andere zijde leggen, opdat hij gansch zou opdrogen. Doch de Waal riep met gramschap : « *Laisse-moi tranquille, sacré nom de tonnerre* ! » — « Ziet ge wel », sprak Ons-Heer, « wat heb ik u gezegd?... Hij is nog niet droog, en hij vloekt al ! » Zoo ziet ge, dat de Waal geen mensch is, en verstaat ge waarom men altijd *Walebeest* zegt. (*Bierbeek.*)

(*Ons Volksl.*, IX, 13.)

Vgl. V. de Meyere, *Vl. Vertelselsch.*, II, 102.

Hetzelfde vertelsel komt ook voor in de *Vlaamsche Vert.* van Pol de Mont en A. de Cock, doch wordt er toegepast op een Franschman.

II.

De Afkomst van de Walen.

Op zekeren dag dat O.-L. Heer en Sint-Pieter weer eens een wandelingsken op de wereld deden, ontmoetten zij een Waal, die met een anderen persoon in gesprek was en een heelen reesem vloeken uitbraakte. « Wat een schandaal ! » zei de apostel. « Die kerels zijn toch geen redelijke schepselen Gods zeker? Heer, Gij die alles weet, zeg mij eens, van waar komen toch die leelijke kerels, die razen en vloeken gelijk ketters? » — « Aan u wil ik dat wel zeggen », zei Ons-Heer ; « een Waal komt voort van een paardevijg. » Ofschoon Sint-Pieter nooit aan de lage afkomst van den Waal had getwijfeld, had hij zich de zaak niet zoo erg voorgesteld ; ook dacht hij dat zijn meester wou gekscheren en hem voor 't lapje hield. O.-L. Heer las het in zijn oogen en zei : « Ge schijnt me niet te gelooven? Wacht wat, ik zal het u gaan bewijzen. » Twee minuten nadien zagen zij eenige paardenvijgen op den weg liggen. « Kijk nu », sprak Ons-Heer, en hij sloeg met zijn gaanstok het hoopje open. En zie, op hetzelfde oogenblik kwam er een Waal uitgekropen, vloekend en tierend gelijk een zakdrager. (*Geertsbergen en Eine.*)

(P. de Mont en A. de Cock, *Vl. Vert.*, 449.)

Iets gelijkaardigs vertellen de Walen van de Vlamingen. (Z. Harou, *Le Folkl. de Godarville.*)

Zie ook *Ons Volksl.*, II, 126, waar hetzelfde verhaal toegepast wordt op de kleermakers.

III.

Waarom men « Walebeest » zegt.

Toen Adam van de verboden vrucht had gegeten, riep O.-L. Heer hem toe : « *O bièss* ! » Dat is Waalsch en beteekent : *O, gij beest* ! (1) Van daar dat een Waal nog altijd *Walebeest* genoemd wordt. Hieruit ziet ge dat Adam een Waal was, anders ware hij zoo dom niet geweest in den appel te bijten en hadde Ons-Heer niet op hem in 't Waalsch geroepen. (*Sint-Antonius-Brecht.*)

(1) *Ubi es*, waar zijt gij? vroeg de Heer aan Adam.

IV.

Van de Walen die naar Vlaanderen gingen om Vlaamsch te leeren.

Daar waren eens drie Walen, die besloten naar het Vlaamsche land te reizen, om er onze taal te leeren. Ze kwamen al pratende in een dorp aangewandeld, en de menschen hoorden en zagen al dadelijk dat het vreemdelingen waren.

« Wat voor mannen zijn dat? » vroeg de eene aan den andere.

— « *Drie stomme Walen* ! » riep iemand.

— « Hoort gij dat? » zeiden twee van de Walen tot hun kameraad, « dat is uw woord, en dat moet gij onthouden ! »

Toen ze wat verder gereisd waren, kwamen ze aan een weide, waar een boerin haar koe aan 't melken was.

« *Omme koei* ! » riep de boerin.

— « Dat is uw woord, kameraad », zeiden de Walen tot den tweeden, « zie dat ge 't niet vergeet ! »

Een eindje verder zagen ze een boer, die op zijn land aan 't ploegen was. Iederen keer dat hij een voor gereden had, ging hij er vóór staan, bekeek ze eens goed en zei :

« *Dat is recht* ! »

— « Dat is uw woord », zeiden de Walen tot den derden, « zie dat ge 't onthoudt ! »

Dat was me goed, maar 't wou juist lukken, dat in 't eerste dorp waar ze nu aankwamen, een mensch vermoord werd gevonden. De vermoedens vielen op de drie Walen, die men in den omtrek had gezien, waar de misdaad was gepleegd. Ze werden aangehouden en vóór den rechter gebracht.

« Wie zijt gij? » vroeg de rechter hun.

— « *Drie stomme Walen* », antwoordde de eerste.

— « Ha, zoo ! En gij wordt er van beschuldigd een mensch vermoord te hebben. Waarom hebt ge dat gedaan? »

— « *Omme koei* ! » antwoordde de tweede Waal.

— « Om een koe ! » riep de rechter ; « om een koe een mensch vermoorden ! Gij zult uw welverdiende straf niet ontgaan. Den dood zult ge sterven voor zulke schrikkelijke misdaad ! »

— « *Dat is recht* ! » zei de derde Waal.
Later kwam de onschuld van de beklaagden aan den dag en werden de sukkelaars in vrijheid gesteld.

Dit sprookje is zeer verspreid in het Vlaamsche land. Zie *Ons Volksl.*, XII, 112 ; CORNELISSEN en VERVLIET, *Vl. Volksvert.*, 205 ; POL DE MONT en A. DE COCK, *Vl. Vert.*, 352 ; JOOS, *Vert.*, II, 127 ; J. F. VINCX, *Grapp. Vert.*, 1e r., I, bl. 37 ; V. DE MEYERE, *Vl. Vertelselsch.*, II, 104.

Een tegenhanger er van vindt men verder onder de rubriek *Frankrijk en de Franschen*, nr 72, V.

V.

VAN DEN WAAL DIE GEEN VLAAMSCH KENDE.

Daar was eens een Waal en die woonde al jaren in een Vlaamsche stad. Gedurende al dien tijd had hij nog geen gebenedijd woord Vlaamsch geleerd en in zijn domme pretentie meende hij dat alleman tot zijn gerief moest Fransch kennen. Op zekeren dag was er een groote oploop in de straat die hij bewoonde en, nieuwsgierig om de oorzaak van die drukte te vernemen, vroeg hij een voorbijloopenden knaap : « *Qu'est-ce qu'il y a à faire là-bas?* » Deze verstond hem niet en de Waal vroeg het nog aan verschillende andere menschen, die hem echter schokschouderend voorbijliepen. Toen schoot hij in een Fransche colère en riep : « Ik woon hier nu al tien jaar, en nog verstaan die dommeriken me niet ! »

VI.

DE WAAL EN DE PUIT.

Zie WAKKEN (West-Vlaanderen).

VII.

WAAROM ER GEEN WALEN IN DEN HEMEL ZIJN.

Eens bemerkte Sint-Pieter dat er nog geen Walen in den hemel waren.

« 't Is toch wel vreemd », zei hij tot Sint-Franciscus-Xaverius die door heel België had gereisd, dat wij hier alle soorten van landslieden hebben, tot negers, Hottentotten en Roodhuiden toe, maar geen Walen. Wat mag daarvan de reden zijn? »

— « Wel », antwoordde Xaverius, « maak daar geen verdriet in. Ge weet niet wat geluk het is dat hier geen Walen zijn. Ik ken dat volkje, man. Ik heb ze in de wereld al genoeg bezig gezien : ruziemakers, vechtersbazen zijn het, anders niet. En dan, altijd en overal moeten ze baas zijn ende eerste viool spelen. En als dat niet pakt, beginnen ze te vloeken en te sakkeren, dat hooren en zien er van vergaat. »

(V. DE MEYERE, *De Vl. Vertelselsch.*, II, 102.)

VIII.

WAT SINT-JORIS VAN 'T WAALSCH DACHT.

't Was winterdag en bijtend koud. Sint-Pieter had zooveel werk gehad met de hemelpoort open en toe te doen, dat hij een valling had opgedaan en verplicht was binnen te blijven.

Hij moest zich doen vervangen en ging daarom Sint-Joris vinden.

« 't Is me gelijk », zei Sint-Joris, « een oudsoldaat als ik, ben niet bang voor een valling, maar er is iets anders dat me minder aanstaat. Ik heb zoowat overal gezeten in de wereld en heb dan ook alle talen leeren spreken. Een taal nochtans heb ik nooit kunnen leeren, 't is het Waalsch. 't Is een echte brabbeltaal, waar ik nooit uit wijs ben geworden. »

— « 't Waalsch ! » lachte Sint-Pieter, « maak u daar niet ongerust voor. Walen zult ge hier nooit zien. Zoolang ik hier aan de poort sta, heb ik nog nooit een Waal binnengelaten. »

(V. DE MEYERE, *De Vl. Vertelselschat*, II, 104.)

Vgl. FRANKRIJK EN DE FRANSCHEN, nr 71.

IX.

DE WALEN UIT DEN HEMEL GESLOTEN.

Het half dozijn Walen, dat vroeger in den Hemel was, maakte op zekeren dag, 'k weet niet waarom, zooveel lawaai,

dat het op een eiermarkt geleek. « Veel geschreeuw en weinig wol », zei Sint-Pieter, en hij poogde de geruchtmakers te doen zwijgen, doch er was geen zeggen aan. «Wacht maar », zei hij, want hij kende die schoone heeren op een haar, en wist hoe hebbig en slokkerig ze waren ; « wacht, ik zal die kerels gaan hebben ».

Om ze uit den Hemel te krijgen, ging hij buiten in het voorportaal staan, en riep van daar, zoo hard dat elk het hooren kon : « *Soupe à l'oignon* ! *Soupe à l'oignon* ! » — De Walen, die heel veel van ajuinsoep houden, waren in een oogenblik op en de poort van den Hemel uit, maar nauwelijks waren zij er buiten, of Sint-Pieter sprong, snel als een haas, naar binnen en sloot de deur vóór hunnen Walenkop dicht. En sindsdien heeft hij voor geen enkelen Waal meer opengedaan. (*Grimmingen.*)

(Pol de Mont en A. de Cock, *Vlaamsche Vert.*, 355. Vgl. V. de Meyere, *De Vl. Vertelselschat*, II, 103.)

In een Westvlaamsche variante van het welbekende sprookje *Smidje-Smee*, mag Smidje, die door list in den hemel geraakt is, er blijven, op voorwaarde dat hij een middel geeft om de Walen buiten den hemel te krijgen. Dit middel is hetzelfde als in bovenstaand vertelsel. (Zie A. Vermast, *Vertelsels uit West-Vlaanderen*, 110.)

Ook de Delfzijlers en de Joden worden door list uit den Hemel geweerd. Zie Delfzijl, nr 3, en Joden, litt. D, nr II.

X.

De Waal aan de poort van den Hemel.

Onder de luimige gedichten van Theodoor van Ryswyck komt het volgende hekeldicht op de Walen, blijkbaar naar een populair thema bewerkt :

Eene Hemelsage.

Er kwam eens een Waal aan de poort van den hemel,
Zoo zwart als een kool en zoo wild als een rots :
« Wat is daar », vroeg Petrus, « voor 'n duister gewemel !
« Zeg, zijt gij ook een van de schepselen Gods? »

Op 't teeken van ja, kwam de Apostel wat nader
En zag dat het waarlijk een aardeling was.
« Wat wilt gij aan 't huis van den hemelschen Vader?
» Wat waart gij, wat deedt gij? » vroeg Petrus alras.

« Ik ben », zei de Waal, met een zeker pretentie,
« Van godsdienst een Christen, van natie en Waal. »
De Apostel neeg 't oor met bijzondere attentie,
En dacht bij zich zelven : « wat duivelsche taal !

» Die heb ik nog nooit, zoo ik meen, hooren spreken ;
» Gij zijt zeker ergens van Zembla's gewest?
» Of eer van Japan, of Guatimala's streken,
» Waar doorgaans de cholora heerscht of de pest?

» Een oogenblik, vriend, ik wil eventjes hooren ;
» Ik ga naar Franciscus-Xaverius zien ;
» Die heeft in zijn leven met Boschman en Mooren
» En wilden verkeerd, en die kent u misschien. »

Weg was de portier, en de Waal stond verslagen :
« Wat? » riep hij gestoord, « zijn wij hier niet bekend?
» Wij wereldberoemden vóór jaren en dagen !
» Wie onzer verwacht zich aan zulk compliment?

» Wij, die vóór 't geloof zooveel bloeds deden stroomen ;
» Die Vlaanderen en Brabant doen kruipen in 't stof ;
» Wij zouden zoo moeilijk in 't hemelrijk komen !
» Ho ! ho ! Sinte-Pieter, gij maakt het te grof ! »

Sint-Paulus, aan wien het de Apostel vertelde,
Die zeide : « De Walen? die zijn er, dat 's waar ;
» Die nestlen daar tusschen de Maas en de Schelde ;
» Maar, vriend, zij zijn thans in den hemel zoo raar.

» Want sinds de fortuin hun wat mee is gaan keeren,
» Gedraagt zich dat boeltje hier onder zoo bont ;
» Nu denken zij dat er hen niets meer kan deren ;
» Ze aanzien huns gelijken als slijk van den grond.

» Door hen ligt de Vlaming zoo diep in bezwaren ! —
« Och zóó ! » zeide Petrus, « nu ken ik hen, maat !
» Zij zijn het, die daar over tien, twaalf jaren...
» Juist, juist, wel nu weet ik wat uur dat er slaat ! »

De Apostel terug aan den ingang gekomen,
Zei : « Vriendjen, ik heb nog voor u geen bevel ;
» Dus 'k raad u, ga, wandel naar genen kant henen,
» En moog 't u bevallen, zoo klop aan de hel. »

Dit klonk door de wolken den duivel in de ooren :
« Neen, neen ! » riep hij uit, « geene Walen bij mij !
« Ik laat mij niet graag in mijn staatkunde storen ;
» Ik heb mijn ministers, mijn raden er bij...

» Laat hen in den hemel den boer al eens jagen,
» Of zend hen terug naar het aarderijk af ;
» Zij waren in staat mijn gezag te belagen,
» Als ik hun de aanzienlijkste emplooien niet gaf... »

Sinds is het hierboven nog altijd aan 't muiten,
Wie of er hen binnen zal laten of niet.
Ach ! hadden wij ook met de deuren te sluiten,
Hen buiten de palen van 't Vlaamsche gebied !

(*Volledige Werken van* TH. VAN RYSWYCK, Antw., 1865, bl. 331.)

XI.

HET VLAAMSCH SERMOEN VAN DEN WAALSCHEN PASTOOR.

Een Waal uit het Henegouwsche was pastoor in een Vlaamsch grensdorp. Hij deed zijn best om in 't Vlaamsch te prediken en, zijn toehoorders willende duidelijk maken, dat de Zaligmaker was gestorven op den Berg van Calvarië, zeide hij : « *Onze Zaalmaker die is kestorf op den Berk van Cavalerie.* » Toen wou hij zeggen dat het Donderdag toekomende de feestdag was van O. H. Hemelvaart en 's Zondags daarop de kermis, wanneer de processie zou uitgaan, gevolgd door de trommels en de schutterij of gilde. Hij drukte zich uit in dezer voege : « *Donderdak toekom is het de feest van Ons-Heer Klim-op. Den Zondak nadien is 't de kermis, de proces zal uitkaan en daarakter de roebedoebedoeb en de skijterije.* »

(*Eerlijck tijdt verdrijff*, II, 36.)

XII.

De Preek over de Drie Koningen.

In 't Walenland was een pastoor, reeds oud en weinig geletterd. Op Driekoningendag predikend, zei hij bij den aanvang van zijn sermoen : « *Mes frères, c'est aujourd'hui la fête des saints trois Rois, dont sainte Ursule était la mère. L'un venait de l'Orient, l'autre de l'Occident et l'autre... l'autre...* » Verder kon hij niet. Hij hervatte zijn preek en sprak : « *L'un venait de l'Orient, l'autre de l'Occident et l'autre... l'autre encore de plus loin. L'un apporta de l'or et de la myrrhe, l'autre apporta de l'encens et l'autre...* » Mits hij goud en mirrhe in eens genoemd had, kon hij niet meer voort en herhaalde : « *L'un apporta de l'or et de la myrrhe, l'autre apporta de l'encens, et l'autre... l'autre n'apporta rien du tout. Je crois que ce fût ce diable noir.*

Peins nu eens wat het vervolg van dit schoon sermoen moet geweest zijn !

(Id., I, 154.)

XIII.

De Waal en de Schippersknecht.

Een Waal die zich te Rotterdam bevond om van daar met goeden wind naar Bergen-op-Zoom te varen, riep een schippersknecht toe :

« *Skippere, skippere* ! » — « Wat hebje te kort? » vroeg deze. « *Is de blaas koed om te vaar naar Berk-op-Zolder?* » vroeg de Waal. « Wat ! blaas, blaas ! » riep de andere, « loop naar den bliksem met uw blaas ! » — « *Merci, merci, skippere* », sprak de Waal, in de meening dat de schipper hem gunstigen wind voorspeld had.

(Id., 240.)

PROVINCIE BRABANT

PROVINCIE BRABANT

1.

De « Pruesschaerts » (Preutschaards) van Brabant.

Op het schutblad van een handschrift van omstreeks het jaar 1450, las men :

Een groen raepkin,
Een vuurt (1) schaepkin,
Ende den rogghenen cant (2)
Dat zijn de *pruesschaerts* (3) van Brabant.
(*Belg. Museum*, II, 315-316.)

2.

Een variante uit het laatst der XVIe eeuw luidt :

Een verrot raepken, een schorft schaepken
Ende dat Stuvende Sandt
Dat zijn die Heere van Brabant.
(*De Oude Tijd*, 1869, bl. 151.)

3.

Van de Brabanders zei men vroeger :

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
Een Brabander hoe ouder hoe sotter (4)

en een handschriftelijke kroniek uit het laatst der XVIe eeuw vermeldt van hen :

Noch seyt men van een Brabander tallen tijden en uren
Hoe ouder, soo sotter, stelt hy syn cueren.
(Ibid.)

(1) Rot, bedorven. — (2) Roggebrood. — (3) Verwaanden, hoogmoedigen. — (4) Zie het volledig rijm onder Oost-Vlaanderen, n^r^ 3.

4.

In Limburg bespot men de Brabanders met het rijm :

Brabander,
Laplander,
Koeketer,
Spekdief !

(*'t Daghet*, III, 64.)

Ofwel :

Brabander
Boksebander
Tarpot
Lek mien vot (Neeroeteren).

(De Cock en Teirl., *Kinderspel*, VIII, 64.)

5.

In West-Vlaanderen zegt men : *'t En is maar een Brabantsche zonde*, hetwelk waarschijnlijk beteekent : 't is geen zonde, er bestaat geen kwaad in.

(*Biekorf*, III, 233.)

6.

Vlaanderen en Brabant hebben.

Spreekwoord, in Vlaanderen bij 't kaartspel gebezigd. Het beduidt : veel schoone kaarten hebben.

(Joos, *Schatten*, 64.)

7.

Iemand Holland en Brabant beloven.

Zie Noord-Nederland, nr 12.

8.

Het oud liêken van Brabant.

Iets dat men om zijn veelvuldige herhaling afkeurt.

— Ook de benaming van een zekere soort van zalf tegen de jicht, het rhumatisme en sciatica.

(Rutten, 132, 164.)

9.

Het « Michkwartier ».

De streek in Oost-Brabant, rondom Tienen, Diest, in 't Hageland, en verder in Limburg en naar Duitschland op,

zoo genoemd, omdat de bewoners *mich* (en ook *ich, dich, uch*) zeggen in plaats van *mij* (*ik, dij, u*).

10.

HOE BRABANT ZIJN NAAM KREEG.

Brabant kreeg, volgens de sage, zijn naam van den dapperen ridder *Salvius Brabo* of *Breboen*, den held die den geweldigen reus Druon Antigoon te Antwerpen versloeg. Hij vergezelde Julius-Cesar op diens tocht naar België en werd door dezen tot eersten hertog van Brabant aangesteld.

(A. DE COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 183-186.)

11.

Zie ook GALMAARDEN ; VOLLEZEEL, nr 3 ; OOST-VLAANDEREN, nr 6 ; OPDORP, nr 3.

12.

Een Brabantsch geluk.

Wordt gezegd van iets gewaagds, dat goed uitvalt.

Vgl. DE VLAMINGEN.

(J. A. VAN ELSEN, *Spreekw.*, 256.)

ARRONDISSEMENT BRUSSEL (1).

ALSEMBERG.

1.

« KLOKLUIERS ».

Te Alsemberg vereert men een wonderbeeld van Onze-Lieve-Vrouw, hetwelk door talrijke bedevaartprocessiën uit den omtrek druk wordt bezocht. Daardoor hebben de Alsembergers dikwijls de gelegenheid om de drie klokken te luiden van hun fraaie ogivale kerk, aan de H. Maagd toegewijd. Aan die omstandigheid zijn ze den naam van *Klokluiers* verschuldigd.

(DE RAADT, 278.)

2.

« MEUBELKLOPPERS ».

Ter oorzake van het groot getal schrijnwerkers, die de gemeente bewonen en meubelen van geringe waarde vervaardigen, worden de ingezetenen ook wel *Meubelkloppers* geheeten.

(Id., 217.)

3.

« BIJTERS ».

Te Sint-Genesis-Rode heeten de Alsembergers *Bijters*, om de bitsigheid waarmede zij, naar men beweert, hunne naburen bejegenen.

(Id., 278.)

4.

« DRANKZOIERS ».

De Alsembergers, maar vooral die van 't gehucht *ten Bosch*, heeten eindelijk nog *Drankzoiers* (Drankzieders), een spotnaam

(1) Wij volgen de *rechterlijke*, niet de *bestuurlijke* verdeeling der provinciën in arrondissementen.

dien zij met de inwoners van het naburige Dworp gemeen hebben.

Vóór vele jaren, zoo luidt het volksverhaal, ontdekte men in zeker huis te Alsemberg een jong meisje, dat daar sedert jaren opgesloten was. Voor alle voedsel had men de ongelukkige *drank*, d. i. gekookt beestenvoeder, koesop gegeven.

(Ibid.)

ANDERLECHT.

1-2.

« Boeren van Sint-Wijen » ; — « Guides ».

De inwoners van deze gemeente dragen, volgens Wauters, den spotnamen van *Boeren van Sint-Wijen*, naar hun kerkpatroon, den H. Guido (1). Om dezelfde reden noemt men hen ook de *Guides*.

(Wauters, *Hist. des env. de Bruxelles*, I, 537 ; *Ons Volksl.*, VII, 12.)

3.

De Boter van Anderlecht.

I.

Keizer Karel, die in zijn jeugd veel van de vrouwen hield, raakte eens verliefd op een boerinnetje, die met boter naar Brussel ter markt ging. Het deugdzame kind wist echter de vleierijen des keizers van de hand te slaan, hetgeen Karel dermate trof,dat hij haar het voorrecht schonk de keizerlijke kroon op hare boterstulletjes te zetten en boter aan het hof te leveren. Dit voorrecht ging over op hare familie en vervolgens op geheel Anderlecht, want het braaf jong behoorde tot die Brabantsche gemeente.

(*De heerlyke en vrolyke Daden van Keizer Karel*, 118.)

II.

« Die van Anderlecht zijn vanouds bekend door hunne goede malsche boter, die zij ter Brusselsche merkt brengen.

(1) Zie over den eeredienst van dien heilige, A. Wauters, *Hist. des env. de Bruxelles*, I, 22 vlg.

Daarom gaf keizer Karel hun een bijzonderen boterstempel, waarmede zij hunne boter merkten. Deze boterstempel wordt nu nog in een hoeve van Neerpede bewaard. »

(A. DE COCK en Is. TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 90-91.)

ASSCHE.

1.

DE « HEEREN » VAN ASSCHE.

Dezen spotnaam hebben de ingezetenen gemeen met de inwoners van verschillende Brabantsche dorpen, nl. met die van Gaasbeek, Huisingen, Malderen, Meldert, Sichem en Ternat. Assche, de vroegere hoofdplaats van de heerlijkheid van dien naam, een der oudste baronieën van Brabant, heeft zijn vorigen luister verloren en is nu slechts nog een kantonhoofdplaats. Geen wonder dus dat de inwoners, die zich veel op den luister van hun gemeente lieten voorstaan, voor « heeren » doorgingen.

De vrijheeren van Assche speelden eertijds een gewichtige rol in de geschiedenis van Brabant.

(*Brab. Folkl.*, V, 35.)

2.

« KAZAKKEN ».

De reden dier benaming? Omdat de Asschenaars « kazakken » of overjassen dragen en fier zijn op die dracht, terwijl de boeren van andere dorpen in 't algemeen dit winterkleedsel ontberen. De spotters uit 't omliggende beweren dat die kazakken van vader tot zoon overgaan, waaruit volgt, dat de Asschenaars gekleed zijn naar de laatste mode van Steenokerzeel of, zooals de Vlamingen zeggen, van Poperinge, d. w. z. op zijn ouderwetsch.

(DE RAADT, 136.)

3.

DE « BOEREN » VAN ASCH.

Men heet hen in den omtrek ook wel eens de *Boeren van Asch*, zeker in verband met hunne oudmodische jassen.

(Id., 284.)

4.

« GEVELBOEREN ».

Ofschoon een dorp, heeft Assche het voorkomen van een kleine stad, door zijn schoone oude kerk, zijn min of meer monumentaal raadshuis, zijn fraaie pleinen en breede straten. Om die reden heeft men de inwoners met den vreemden spotnaam *Gevelboeren* gedoopt, daardoor willende beduiden dat Assche, niettegenstaande zijn steedsch uitzicht en zijn fraaie huisgevels, toch maar een dorp is, weshalve zijne inwoners « boeren » en geen stedelingen zijn.

(Ibid.)

5.

« KOEKENFRETTERS », « ASSCHEKOEKENFRETTERS ».

Naar de alom bekende *Asschekoekskens*, lekkere, zeer dunne, bruine suikerkoekjes, in 't begin der XVIIe eeuw door zekeren bakker La Hoese voor 't eerst gebakken.

(*Brab. Folkl.*, V, 35.)

6.

« JAPNEUZEN ».

Dit schimpwoord wordt elders toegepast op de aanhangers der katholieke partij (1).

7.

« ASSCHEMANNEKENS ».

Woordspeling met den naam der gemeente.

(DE RAADT, 284.)

8.

Aan iemand die altijd veronderstellingen maakt en gedurig het woord *as* (als) op de lippen heeft, antwoordt men : *Asch ligt bij Brussel.*

Vgl. ASSEN.

---

(1) Spotnamen op de politieke partijen in Zuid-Nederland :

a) Katholieken : *Gelen, de Jap, Jappers, Japneuzen, Japklodden, Kadodders, Pijpekoppen, Sussen, Tjeven.*

b) Conservatieven : *Vasthouders.*

c) Liberalen : *Geuzen, Liberuilen, Blauwen.*

d) Christen-Democraten, Daensisten : *Triestige Krawaten, Schismocraten, Groene Socialisten.*

e) Socialisten : *Rooden, Socio's.*

9.

HOE SINT-MARTEN PATROON VAN ASSCHE WERD.

Te Assche moesten ze eens een patroon kiezen. De eenen waren voor Sint-Pieter, maar de anderen zeiden : « Neen, die is te oud ; wij zijn voor Sint-Marten, dat is een ferme, jonge man ! » De twist duurde langen tijd voort, en liep zoo hoog dat men op het punt was met elkander handgemeen te worden. « Sint-Pieter heeft de sleutels van den hemel, » spraken de oude lieden, doch daarvan wilden de jongeren niets weten, daar de krijgsroem van Martinus hun beter beviel. Toen deed een verstandig man den voorslag de beelden der heiligen in een bron te werpen : die langst boven bleef, zou patroon zijn. Ieder nam daarmee genoegen en de heiligen werden in de bron geworpen. Toen begonnen de jonge mannen te roepen : « Moed, Marten, houd u boven ! » En zoo gebeurde 't ook. Sint-Marten dreef 't langste boven en Sint-Pieter zonk onder. Daarmee was Sint-Marten patroon van Assche en bleef het tot den huidigen dag.

(WOLF, *Niederl. Sagen*, 663.)

Vgl. HASSELT en ZONHOVEN.

ASSCHE-TERHEIDE.

(Gemeente *Assche.*)

« TORENBOEREN ».

Daar de oorspronkelijke kapel van dit gehucht te klein geworden was voor het steeds aangroeiend getal geloovigen, besloot men ze door een kerk te vervangen. De toren van de nieuwe kerk was het voorwerp van aller bekommernis. De inwoners spraken er gedurig over, niet enkel met hunne dorpsgenooten, maar ook met hunne naburen, en deze laatste vonden daar stof in om hen voor den gek te houden en hun den zonderlingen spotnaam *Torenboeren* te geven.

(DE RAADT, 285.)

BEERSEL.

1.

« KÈÈSBOEREN ».

Beersel, evenals verscheidene andere dorpen in de buurt van Brussel, is zijn spotnamen verschuldigd aan zijn melk- en kaasnijverheid. De inwoners heeten *Kèèsboeren* (Kaasboeren), omdat zij op groote schaal de vermaarde zachte kaas vervaardigen, gemeenlijk onder den naam van « Brusselschen » of « sterken kèès » (1) bekend.

(Id., 291.)

2–3.

« BOTERDIEVEN » ; — « BOTERSTOOTERS ».

De Beerselaars leveren veel boter op de Brusselsche markt. Van daar bovenstaande spotnamen.

(Ibid.)

4.

DE « PACHTERS » EN DE « PACHTÈSSEN » VAN BEERSEL.

Aanvankelijk verstond men onder die benaming de boeren en boerinnen van Beersel, die hunne waren te Brussel gingen markten. Later werd die naam toegepast op al de Beerselaars en Beerselaarsters.

(Ibid.)

5.

« PARETTESSEN ».

De *Parettessen* (klemt. op *tes*), eig. de *Parettersen*, d. w. z. boterbereidsters, boterverkoopsters, zoo heet men de inwoonsters van Beersel.

(A. DE COCK en I. TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 201.)

6.

HOE BEERSEL ZIJN NAAM GEKREGEN HEEFT.

Beersel, zegt het volk, beteekent het dorp of het kasteel der *beren*. De Heeren van Beersel waren woeste kerels, die

(1) « Kèès », ook als stofnaam, is mannelijk in de Zuidnederlandsche volkstaal.

het land uitplunderden, de menschen uitbuitten en de voorbijgangers aanhielden en van alles beroofden. Het waren echte *Beren*. Vanhier de dorpsnaam.

(Id., III, 182.)

BERCHEM-SINT-LAUREINS.

1.

Zie OUDENAKEN.

2.

Te Berchem zijn er 29 *huizen en* 30 *ovens.*
« Hoedat ? »
« Een oven behoort tot een huis van Oudenaken ! »

(Id., III, 201.)

Soms voegt men er bij :
En een kerk zonder pastoor.
De pastoor van Oudenaken komt er mis doen (1).

BERG.

HET « RAS » VAN BERG.

Die van Berg bij Vilvoorde worden het *Ras van Berg* genoemd, d. i. gepeupel, janhagel, gemeen volk.

In de omstreken zegt men :

Bergsch ras,
Vlooien met de macht !

BOLLEBEEK.

(Gemeente *Mollem-Bollebeek.*)

't Zal Bollebeek-noen zijn.
Het middagmaal zal niet op tijd gereed zijn.

(J. A. VAN ELSEN, *Spreekw.*, 115.)

Vgl. BALEGEM, BEVEL, KANEGEM, KOEKELARE, MEERDONK, ZOTTEGEM.

(1) Mededeeling van den Heer Is. TEIRLINCK.

BORCHT-LOMBEEK.

DE OORSPRONG VAN BORCHT-LOMBEEK.

Toen Ons-Heer en Sint-Pieter rondreden om dorpen te stichten, kwamen zij op zekeren dag op de kassei van Assche naar Edingen gereden. Ternat links en Sinte-Katharina-Lombeek rechts van den steenweg, en Wambeek weer links, waren al gelegd, en nu waren ze juist op gang, om verder langs Lennik op te rijden, toen er onverwachts een dorp, door het schokken en hotsen van den wagen, in het spoor rolde.

« Meester, meester », riep Sint-Pieter, die achter den wagen zijn getijden aan 't lezen was, « houd de peerden staan, daar is een dorp van den wagen gevallen ! »

« Welk een is't? » vroeg Ons-Heer.

« Borcht-Lombeek, Meester. »

« Als 't anders geen is, laat het dan maar liggen, 't is de moeite niet weerd om daarvoor stil te houden. »

En ze lieten Borcht-Lombeek liggen waar het lag en reden verder.

(A. DE COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, II, 56.)

Vgl. BONHEIDEN, EINTHOUT, HAALTERT, HALMAAL, KEERBERGEN, OKEGEM, RIJMENAM, TERALFENE, VEERLE, WELLE.

BOSCH (TEN).

(Gemeente *Alsemberg.*)

Zie ALSEMBERG.

BOSCH (TEN).

(Gemeente *Hekelgem.*)

Dit is een van de talrijke plaatsen, waar de vliegen met de kermis (in October) *in het krentenbrood worden gebakken.*

(DE RAADT, 428.)

BOSCHVOORDE.

(Gemeente *Watermaal-Boschvoorde.*)

1–2.

« BESSEMBINDERS » ; — « BESSEMMAKERS ».

Het maken van bezems is of was een der voornaamste plaatselijke nijverheden.

(Id., 298.)

BRUSSEL.

1.

« KIEKENFRÈTERS » of « KIEKENFRETTERS ».

Overbekend is de spotnaam *Kiekenfrèters*, den Brusselaars naar het hoofd geworpen.

Men wil den oorsprong dier benaming doen opklimmen tot den slag bij Bastweiler, in het land van Gulik, waar een schitterend Brabantsch leger verslagen werd door de hertogen van Gulik en van Gelder en den graaf van Berg (22 Aug. 1371). De schuld van die nederlaag zou te wijten zijn geweest aan de Brusselaars, die met een zoo ontzaglijke hoeveelheid mondvoorraad en een zoo groot aantal dienaars te velde waren getrokken, dat de strijders, daardoor in hunne bewegingen belemmerd, bijna de noodige plaats niet konden vinden.

Het feit wordt vermeld door Froissard, die echter niet van kiekens spreekt, maar van zalmpasteien, forellen en paling, dat alles gewikkeld in fraaie, kleine servetten. Dit bewijst echter niet, dat de hoenders geen deel uitmaakten van den leeftocht, door de Brusselaars medegevoerd.

Wat er ook van zij, de ontzaglijke hoeveelheid kiekens, die de Brusselaars jaarlijks verorberen, wettigt genoeg hun spotnaam. Een Brusselsch feestmaal is niet volledig, als er geen gebraden kieken op tafel is ; en geen stad in België waar zooveel kippen het leven moeten laten als Brussel.

(*Ons Volksl.*, VI, 168 ; *Volksk.*, V, 155 ; DE RAADT, 18, 308-311.)

2.

DE « BRUSSELSCHE KETJES ».

De Brusselaars heeten ook *Ketjes*. Wat dit woord beteekent, weten we niet (1). De spotnaam behoort, in de eerste plaats, aan de Brusselsche straatjongens, en wordt bij uitbreiding gegeven aan al de Brusselaars, die te Brussel « gewonnen en geboren » zijn.

(*Volksk.*, V, 156 ; DE RAADT, 303.)

3.

« APENDRILLERS ».

De Kiekenfretters hebben eertijds ook *Apendrillers* geheeten naar aanleiding van het volgend voorval :

Op zekeren nacht hadden twee burgers de wacht aan den Wollendries-toren (bij de Wolstraat). Hoe groot was niet hunne ontsteltenis, toen zij eensklaps in de wacht een vreemdsoortig, harig wezen zagen binnendringen ! Meenende dat het de duivel in persoon was, sloegen zij op de vlucht en verlieten den post, aan hunne bewaking toevertrouwd. Zoo zeer waren ze door die vreemde verschijning uit hun lood geslagen, dat zij eerst den volgenden morgen hunne verklaring aan de hoofdwacht dorsten afleggen. Onmiddellijk zond de bevelhebber eenige vastberaden mannen naar den toren om te gaan zien wie de indringer was, die onze twee helden op de vlucht had gejaagd. En wat vonden zij ?... Een aap, heel parmantig bij den haard gezeten !

Dit vierhandig dier hoorde toe aan den graaf van Egmont, wiens paleis niet verre van de versterkte omheining der stad was gelegen. Het beest was zijns meesters huis ontvlucht en had in den toren een schuilplaats gezocht.

Dit koddig avontuur werd spoedig ruchtbaar en de Brusselaars verwierven den spotnaam van *Apendrillers*.

De Mechelsche spotprent van 1687 stelt, op het aan Brussel

(1) Is *Ketje* (Kätje) het verkleinw. van *kat* ? De Brusselsche straatjongens zijn bekend om hunne guiterijen en het *kattekwaad* dat zij aanvangen. Te Antwerpen wordt *ketje* gebruikt in den zin van stoffer, kalen pronker.

voorbehouden vak, den aap voor met een geweer op den schouder, en daarbij leest men :

Die van Brussel daer beneven
Comen ons veel schimpen geven,
Dat sij op den Aep eens sien,
Die de Wacht doet henen vlien.

(A. MERTENS, *Iets over de Spotnamen*, enz. ; *Nieuwen Klugt-Almanak* voor het jaer VII der Fransche Republiek (22 Sept. 1789-1799), aangeh. door DE RAADT, 308.)

4.

« BREINLOOZE TORENBOUWERS ».

In denzelfden Almanak worden de Brusselaars *Breynloose Torenbauwers* genaamd, doch hij geeft daarover geen verklaring.

Zinspeelt die spotnaam misschien op het instorten van den toren der Sint-Niklaaskerk, den 29 Juli 1714? 't Waren vooral de Mechelsche *Maanblusschers*, die zich om dit ongeval vroolijk maakten, want het liep drie dagen aan, of men hoorde te Mechelen en in de omstreken een spotlied zingen, waarvan 't slotrijm was :

Het is beter te blusschen sonder brandt,
Als thorens te bouwen sonder verstandt.

(*Ons Volksl.*, VII, 10.)

5.

DE « KOPPEZAGERS » VAN DEN SCHAARBEEKSCHEN STEENWEG.

De inwoners van deze wijk kapten en zaagden het hout, waarmede men vuur aanstak of vuur maakte.

Men vertelt dat er, vóór eenige tientallen van jaren, een mensch de kop werd afgezaagd.

Van daar de naam *Koppezagers*.

(A. DE COCK en Is. TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 209.)

6.

« BEULEMANSEN ».

Spotnaam gegeven aan de verfranschte Brusselaars. De

taal die zij spreken, het zoogenaamd *Beulemansch*, is geen echt Fransch noch Waalsch,maar specifiek *Brusselsch* Fransch, d. i. Fransch, doorspekt met talrijke flandricismen.

In de spottaal wordt Brussel *Beulemansstad* en *Beulemanië* geheeten.

7.

« MAROLLEN ».

Men noemt *Marollen* de bewoners van zeker volkskwartier, die een mengelmoes van Waalsch en Vlaamsch spreken, *Marolsch* of *Marollenfransch* genaamd. Hier is een staaltje van die brabbeltaal : « Ah ! fiské, ti sifflais, qui dit 'l formi ; ehben ! t' as à faire des *flikkers* asteur pour t' échauffer, puisque t' as pas fait un *spaurpot* pour l'hiver. »

De Marollen venten hunne sterkriekende kazen onder 't zingen van *kèès, kèzemarol, marollekèès* !

Zij leven op gespannen voet met hunne naburen van Sint-Jans-Molenbeek, met wie zij dikwijls slaags geraken.

Zie SINT-JANS-MOLENBEEK.

(SCHUERMANS, *Vl. Idiot.*, I, 213, 364.)

8.

Brussel en Gent hebben.

Begunstigd zijn door fortuin, in het spel, enz.

(*Waasch Idiot.*, 787.)

9.

Zoudt ge niet zeggen dat hij Brussel en Gent heeft?

Op iemand die als een rijke handelt en 't niet is.

(Id., 248.)

10.

Brussel en Gent zijn niet op éénen dag gemaakt (of *gebouwd*).

Men moet geduld hebben met iets dat tijd vordert.

(Ibid.)

Vgl. KEULEN en AKEN.

11.

't Is te Kastel gebeurd en te Brussel één jaar geworden.

Zie KASTERLEE.

12.

Wanneer iemand klaagt omdat het gedurig regent, dan zegt men hem :

We zullen doen gelijk te Brussel.

— *Wat*? vraagt hij.

— *Laten regenen* ! is het antwoord.

Te Gent en te Eekloo zegt men : *We zullen 't laten regenen gelijk te Brugge* ; in 't Z. O. der prov. Antwerpen : *gelijk te Diest* ; in Limburg : *gelijk te Hasselt* of *te Maastricht* ; te Luik : *comme à Paris.*

BUISINGEN.

« EÈRDSLOEKKERS ».

De inwoners dezer plaats heeten *Eèrdsloekkers,* d. i. Aardslokkers, omdat zij, beweren de kwatongen der omliggende gemeenten, onrechtvaardig grond van elkander inpalmden.

(DE RAADT, 312.)

DIEGEM.

« ME(RK)TBOEREN ».

Daar in deze gemeente de groenten op groote schaal verbouwd en meest op de markten van Brussel en voorsteden verkocht worden, zoo hebben de ingezetenen aan die omstandigheid den spotnaam *Me(rk)tboeren* te danken.

(Id., 467.)

DILBEEK.

« KORNIJNENFRETTERS ».

D. i. Konijnenvreters, konijneneters.

(Id., 323.)

DROGENBOSCH.

1.

« MELKBOEREN ».

(Id., 326.)

2.

« KÈÈSKRABBERS ».

De inwoners van die gemeente heeten *Kèèskrabbers* (Kaaskrabbers), omdat zij veel kaas vervaardigen.

De uitwasemingen hunner kazen, vooral van die, onder den naam van « Brusselschen kèès » bekend, geven vanwege de Brusselaars aanleiding tot menigvuldige gekscheerderijen. Zien ze lieden van Drogenbosch, dan nijpen de Kiekenfretters spotsgewijs den neus toe, alsof ze daardoor willen zeggen dat de adem en de voeten van de Kèèskrabbers, evenals hun kaas, een onaangenamen geur verspreiden.

(Ibid.)

DWORP.

1.

« BOSCHUILEN ».

Weleer bedekte het Soniënbosch gansch het grondgebied van Sint-Genesis-Rode en Alsemberg en verlengde zich ten N. der beek van Lansrode tot Lot en Drogenbosch ; en, ten Z. dezer beek, tot op de plaats waar nu de stad Halle ligt. De gronden die niet beboscht waren, vormden heiden, waar het meerendeel der gehuchten van Alsemberg en Dworp hun naam aan ontleenen. Dit verklaart den spotnaam *Boschuilen*, aan de inwoners van Dworp gegeven.

(A. WAUTERS, III, 714.)

2.

« DRANKZOIERS ».

Zie ALSEMBERG.

EIZERINGEN.

(Gemeente *Sint-Kwintens-Lennik.*)

Evenals te Aarseele, Alken, Begijnendijk, Bornhem, Breivelde, Dilsen, Hoksem, Massenhoven, Putte, Schaffen, ten Bosch, Wezeren, Wieze, Zele en Zondereigen, worden te Eizeringen met de kermis (in October) *de vliegen in 't brood gebakken.*

(*Volksk.*, V, 137 ; DE RAADT, 334.)

ELEWIJT.

« ZOT ELEWIJT ».

Zie PERK.

ELINGEN.

« Pover Elingen. »

Wanneer men al schertsend tot een inwoner van Elingen zegt : *Er zijn in uw dorp niets dan arme menschen*, dan antwoordt hij fier :

Te Elingen zijn maar drij huizen zonder koe : dat van den pastoor, van den schoolmeester en van den koster.

Ofwel : *We zijn beter af als de Brusseleers, wij hebben geen Marollen of geen bedeleers.*

Daarmee is de mond der spotters gestopt.

(De Raadt, 79.)

Zie ook Gaasbeek.

2.

De « Ware Vrienden van Elingen ».

De Elingenaars hebben dien vleienden bijnaam verworven, waarover zij zeer fier zijn en dien zij aan hunne zangmaatschappij gegeven hebben.

(Id., 331.)

ELSENE.

1.

« Hondenknagers ».

Die van Elsene worden door de inwoners van Etterbeek zoo geheeten, waarschijnlijk omdat zij zich, tijdens een hongersnood, met hondenvleesch voedden.

(Wauters, III, 283 ; *Ons Volksl.*, VII, 12.)

2.

« Lambiekdrinkers ».

Lambiek is een vermaard welbekend bier, dat te Brussel en in de voorsteden gebrouwen wordt.

(De Raadt, 28.)

ESSCHENE.

1.

« Patattenboeren ».

D. i. aardappelboeren.

(Wauters, I, 514.)

2.

« HOPBOEREN ».

De hop werd vroeger in die streek op groote schaal verbouwd.

(DE RAADT, 332.)

3.

« PAPETERS ».

De inwoners van Esschene verdienen den naam *Papeters*, omdat zij rijstpap eten bij alle feestelijke gelegenheden, maar vooral met de kermis, die den naam van *Papkermis* draagt. Zij valt op Sint-Antonius (17 Januari).

(Ibid.)

ETTERBEEK.

« BOTERMELKZAKKEN ».

Om zich te wreken over den spotnaam *Hondenknagers*, hun door de Etterbekenaars gegeven, werpen die van Elsene hunne geburen den schimpnaam *Botermelkzakken* (karnemelketers) naar het hoofd.

(WAUTERS, III, 283 ; *Ons Volksl.*, VII, 12.)

EVERSEM.

(Gemeente *Meïse.*)

1–2.

« SLIJKSTAMPERS » ; — DE BOEREN UIT DE KLOTTEN ».

Die van Eversem worden met den naam *Slijkstampers* gedoopt, omdat hunne wegen niet gekasseid en zeer slijkerig zijn, vooral in den winter.

De tweede spotnaam doelt op de natuur van den grond, die zeer zwaar en kleiachtig is en vol « klotten » of kluiten ligt.

(DE RAADT, 333.)

GAASBEEK.

DE « HEEREN » VAN GAASBEEK.

In dit kleine dorp verheft zich, op een nogal aanzienlijke hoogte, een middeleeuwsche burcht. Gaasbeek heeft, sedert

den oorsprong van het hertogdom Brabant, een sterk slot en machtige heeren bezeten. Van daar de spotnaam.

Verre echter van dien naam voor een schimpwoord te houden, schijnen de Gaasbekenaars hem als een eerenaam aan te zien en er trotsch op te wezen, zooals blijkt uit het rijmpje :

Elingen pover,
Oudenaken onder,
Berchem boven,
Lennik prachtig,
Sint-Mertens machtig
En wij, Heeren van Gaasbeek !

(*Ons Volksl.*, IX, 152 ; DE RAADT, 67 ; *De Hagelander*, VII, 110.)

GEETERIJ (DE).

(Gemeente *Heikruis*.)

Zie HEIKRUIS.

GOOIK.

1.

« TELLOORLEKKERS ».

De inwoners van Gooik hadden eertijds den spotnaam *Telloorlekkers* (Teljoorlikkers). Zou die benaming voortkomen van een zekere neiging tot onbeschoftheid, die men bij hen had opgemerkt?

(A. WAUTERS, I, 265 ; *Ons Volksl.*, VII, 12 ; *De Hagelander*, VII, 112.)

2.

« PANNELEKKERS. »

Tegenwoordig zegt men : *de Pännelekkers* (Pannelikkers) *van Gooik*, hetwelk omtrent hetzelfde beteekent.

3.

« BOTERMELKZAKKEN ».

De spotzieke bevolking uit het omliggende vertelt dat de Gooikenaars zeer zuinig leven en zich hoofdzakelijk met botermelk (karnemelk) voeden. Van daar de spotnaam *Botermelkzakken*.

(*Ons Volksl.*, IX, 152.)

4.

DE « VECHTERS » VAN GOOIK.

(DE RAADT, 24.)

5.

Hij heeft van Gooik.

Van iemand die lijdende is aan St-Bernardusvuur, de loopende roos, *érysipèle ambulant*, omdat men voor die huidziekte bedevaart gaat naar Gooik. (Denderleeuw.)

(A. DE COCK, *Spreekw.*, enz. *op volksgeloof berustend*, II, 93.)

GRIMBERGEN.

Van Grimbergen komen.

Wordt gezegd van een iezegrim. Die uitdrukking wordt reeds vermeld bij *Sartorius* (III, 4, 51.)

(STOETT, 345 ; *Volksk.*, VI, 94.)

HALLE

1.

« VAANTJESBOEREN ».

In de omliggende gemeenten en zelfs te Brussel heeten de inwoners van het stadje Halle *Vaantjesboeren*, ter oorzake van de papieren bedevaartvaantjes, die men er verkoopt.

Men weet dat Halle een vermaarde bedevaartplaats is, waar men een wonderbeeld der H. Maagd, de zoogenaamde Zwarte Lieve-Vrouw vereert.

(DE RAADT, 83.)

2.

« TRAPPENSCHIJTERS ».

Waarom de Hallenaars zoo heeten, is niet bekend.

(Ibid.)

3.

In West-Vlaanderen zegt men :

't En is niet genoeg van naar Halle te gaan, ge moet een vaantje meebringen.

De beteekenis is ongetwijfeld : 't is niet voldoende iets te beweren, men moet het ook bewijzen ; woorden zijn geen oorden.

(*Biekorf*, III, 236.)

4.

Van iemand die zeer moede is, alsof hij een verre reis had gemaakt, zegt men : *Hij komt van Halle.*

(Id., IV, 45.)

Vroeger ging men ter bedevaart te voet, uren en uren verre, wijl er geen spoorwegen bestonden.

Vgl. SCHERPENHEUVEL.

5.

'k Wil barvoets (of *achterwaarts*) *naar Hal(le) gaan* (*als 't niet waar is*). — *'k Ga barvoets naar Hal(le) en op mijn kin(ne) naar Rome. Als 't niet waar en is, moet ik op mijn hoofd —op de snee van een kapmes, op mijn tong achterwaarts naar Halle gaan ; — moet ik naar Halle tuim(p)elen.* — Die soort van eedformules, welke hier bij 't volk, tot staving van een of ander gezegde, dikwijls worden aangewend, herinneren aan den tijd, toen het opleggen eener bedevaart een zeer gewone straf was.

(*Volksk.*, X, 118 ; TEIRL., *Idiot.*, II, 11.)

6.

Die bij ongeluk zijn lijnwaad bevuild heeft, *komt van Halle.*

(*Biekorf*, III, 236.)

Staat die uitdrukking wellicht in verband met den tweeden spotnaam der Hallenaars?

Hij komt van Halle, wordt ook gezegd van jongetjes, wier vaantje uithangt, d. i. die langs de gescheurde of versleten broek een stuk van hun hemd laten zien.

(TEIRL., *Idiot.*, II, 11.)

7.

Kust piep (?) *en gaat naar Halle.*

Maakt u weg met uw onnoozelen praat.

(*Waasch Idiot.*, 379.)

HAREN.

1.

DE « BOEREN VAN HAREN ».

(DE RAADT, 354.)

2.

Wanneer iemand uit een naburig dorp te Haren geweest is, zegt hij :

Ik heb koren in Haren gezien.

Dat is eenvoudig een woordspeling met het w. *aren*. De *h* wordt in die streek niet uitgesproken, zoodat *Haren* en *aren* eender klinken. (Ibid.)

HEIKRUIS.

De « Geeten ».

Op een gehucht der gemeente Heikruis — de Geeterij — wonen de zoogenaamde *Geeten*. Hebben deze hun naam gegeven aan 't gehucht dat zij bewonen, of ontleenen zij zelven hun naam aan 't gehucht?

De Geeten maken om zoo te zeggen maar één familie uit. Bijna al de leden er van zijn gebrekkelijk : de eenen manken, de anderen zijn blind of halfblind.

Gansch de kolonie leeft van bedelarij. De vrouwen werken thuis als slaven, maar de mans drinken als snoeken.

P. van Bellingen, bijgenaamd Manke Geet, is langen tijd de hoofdman geweest van de kolonie. Echter niet, omdat hij de oudste en de sterkste was, neen. Maar Manke Geet kon lezen en schrijven en was in kennis met een advocaat uit Brussel, voor wien hij kliënten opzocht. Was ergens een klein gevecht, een erfeniszaak, een haag te dicht bij den weg, een betwisting over een scheidsmuur, daar trok Manke Geet op af en draaide en keerde de zaak zoolang, totdat een der beide partijen hem verzocht de « affaire » door te voeren.

Dit verschafte « Manken » de gelegenheid eenige kostelooze reisjes naar Brussel te maken, een goed dineetje te nemen en zich op den koop toe goed te doen betalen. Zoo heeft hij vele menschen beetgehad en menigeen bittere tranen doen storten.

Hier is een van zijn streken. Een man had een kleinen put gegraven, misschien een 60 centimeter diep, niet verre van een kleine veldbaan. Manken was dit te weten gekomen. Hij gaat langs bewusten weg, laat zich in den kuil vallen en maakt tegen den eigenaar een proces om schadevergoeding.

Deze laatste liep om de zaak in der minne te schikken, en eindelijk, na lang bidden en smeeken, liet Manken het proces uit, mits betaling van 25 frank.

Maar boontje komt om zijn loontje. De wolf is oud geworden en zijn zaken draaien niet meer. Nu woont hij alleen op den uitkant der Geeterij, met zijn oude sukkelachtige vrouw. Zijn slachtoffers — en ze zijn vrij talrijk — maken van zijn weerloosheid gebruik om zich op hem te wreken : ze slaan op zijn deur, jouwen Manken uit of werpen steenen op zijn dak.

Dit moest slecht eindigen. Eenige dagen geleden, trok daar een brave jongeling der gemeente voorbij met zijn rijwiel aan de hand. Het was 11 uur 's avonds. Manke Geet hoort het gerucht, neemt zijn geweer, loopt buiten en schiet den jongeling zeven en twintig loodkorrels in het been. 't Parket stapte af en verklaarde Manken onverantwoordelijk. (Denken die heeren niet dat die onverantwoordelijke een gevaarlijk wezen is en dat zij best zouden doen zulken kerel in verzekerde bewaring te houden?)

De gendarmen waren pas het geweer gaan halen bij Manken Geet, of een andere Geet van een en twintig jaar kwam op hen toegeloopen, roepend dat zijn vader hem wilde omverschieten. De gendarmen traden binnen en juist op het oogenblik dat de aangeklaagde, een zekere Moens, de revolver wou grijpen om zijn zoon te treffen, werd hij door den bevelhebber ten gronde geslagen, terwijl een der soldaten, die hier de gendarmen vervingen, zich van de revolver meester maakte.

Men zou waarlijk zeggen dat de Geeten gezworen hadden van zich te doen spreken. Daags nadat men de revolver van Moens had aangeslagen, komt de vrouw van pachter P. Juwet de gendarmerie binnengestoven, roepend dat de genaamde Devorie, nog een Geet, haar man wil van kant maken.

Tusschen die twee bestaat een oude veete. Juwet betrapte op zekeren dag Devorie, die toen misschien 10 jaar oud was, terwijl hij rapen stal op zijnen eigendom. Juwet gaf Devorie een pak slaag. Vader Devorie ging te rade bij Manken Geet. Deze dreef de zaak zoo verre dat Juwet, ofschoon een bemiddelde pachter, heel en al ten gronde ging.

Nu is de jonge Geet Devorie een man geworden, en wil

kost wat kost de slagen, die hij 16 jaar geleden kreeg, teruggeven. Toen men hem deed opmerken dat Juwet zeker al erg genoeg gestraft werd, antwoordde hij cyniekweg : « Ik zal nooit iemand een proces maken ; poten worden boomen, en 't zijn enkel de dooden,die elkaar niet meer tegenkomen.»

De kerel had de vensters van Juwet ingebeukt en was toen rustig gaan slapen. De gendarmen hielden hem aan op zijn bed en namen hem zijn wapens af.

(*Het Handelsblad v. Antw.*, 26-27 April 1913.)

Zou men, bij 't lezen van dit verhaal, niet wanen dat men te doen heeft met haatdragende en bloedgierige Corsicanen, bezig met hunne *vendetta* of bloedwraak uit te oefenen?

We hebben dit relaas in zijn geheel overgenomen als een bijdrage tot de kennis van de zeden van zekere raadselachtige volksstammen, die hier en daar in ons land verblijven en ondanks de heerschende beschaving hun wild en eigenaardig karakter blijven behouden.

Vgl. BRAZILIANEN, BUSCHKANTERS, enz.

HEKELGEM.

1.

DE « ZOTTEN VAN HEKELGEM ».

(WAUTERS, I, 514.)

2.

« HOPBOEREN ».

Er werd vroeger veel hop gewonnen.

(*Ons Volksl.*, VII, 12.)

3–4.

« SMEERDERS » en « VERKENS ».

Twee politieke partijen « de *smeerders* » en « *de verkens* » betwistten elkaar het bewind in deze gemeente. Vroeger was de kiesstrijd er hevig en ging, zooals meest altijd, gepaard met drink- en braspartijen. Van daar de spotnamen waarschijnlijk. De « smeerders » hebben een lied, waarvan de dichter onbekend is en dat van vóór 25 jaar dagteekent. De tekst is aangepast op de muziek van een stapmarsch. Deze marsch werd door een der eereleden geschonken aan de Koninklijke Harmonie en het lied vond zooveel bijval

onder de leden van de Harmonie, dat het 't strijdlied werd in een der verkiezingen uit dien tijd.

Hier volgen de woorden :

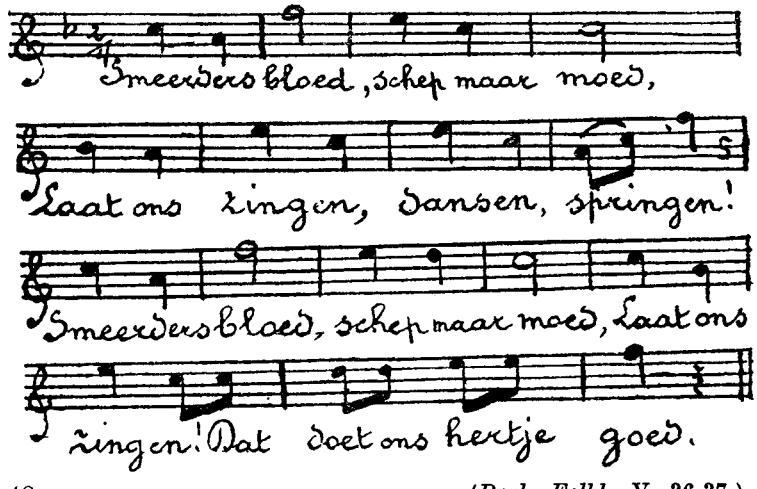
I.

Smeerdersbloed, schep maar moed !
Laat ons zingen,
Dansen, springen !
Smeerdersbloed, schep maar moed,
Laat ons zingen,
Dat doet ons hertje goed !

II.

Schaart u op dezen dag
Rond onze oude vlag !
Marcheeren wij als kloeke, fiere smeerders,
Met vroom gemoed volgen de maatschappij,
Verbannen steeds vuige kazakkeerders
En blijven vrij, kennen geen slavernij.
Vooruit op stap,
Flink op en knap,
Muziek verlicht het hert,
Verdrijft ook alle smert ;
En onze eendracht
Dat maakt de macht,
Verzekert onzen groei
En onzen grooten bloei.

Het refrein, dat nu nog in verkiezingstijd gezongen wordt, luidt als volgt :

(*Brab. Folkl.*, V, 36-37.)

HELLEKEN (TEN).

(Gemeente *Sint-Kwintens-Lennik.*)

Ge zijt ten Helleken geweest !

Tot iemand die aan den neus gekwetst is, zei de middeleeuwsche Brusselaar : *gi hebt ten Helleken gesijn = ge zijt ten Helleken geweest.*

In 1333 werd op dat gehucht een veldslag geleverd tusschen de Vlamingen en de Brabanders ; deze laatsten waren overwinnaars en sneden den neus der eersten af of doorkorven hun aangezicht.

(WAUTERS, *Hist. des env. de Bruxelles*, i. v. *Helleken* ; DE RAADT, 93 ; A. DE COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 253.)

HERNE.

(Bij 't volk *Heere.*)

DE « BOEREN VAN HEERE ».

(DE RAADT, 358.)

HOEILAART.

« HOOILANDERS ».

Woordspeling op den naam der gemeente.

(Id., 361.)

HUISINGEN.

DE « HEEREN » VAN HUISINGEN.

Dit dorp was vroeger een aanzienlijke gemeente.

(*Ons Volksl.*, VII, 12.)

HUMBEEK.

1.

« BRASSERS ».

Die van Humbeek worden soms *Brassers* geheeten, omdat zij, naar 't schijnt, liefhebbers zijn van feesten en slempen.

(DE RAADT, 315.)

2.

« Missisipiêrs ».

De Humbekenaars van den rechteroever der Willebroeksche vaart heeten *Missisipiërs.*

Daar hunne woningen op grooteren afstand van dien waterweg gelegen zijn dan die hunner dorpsgenooten welke den linkeroever bewonen, gaan zij voor onbeschaafder en achterlijker door. Toen zij in de XVIe eeuw de eerste schepen zagen voorbijvaren, kwamen zij toegeloopen en bleven met gapenden mond staan kijken op dit ongewoon schouwspel, juist gelijk de Indianen van de oevers van den Missisipi, bij 't aanschouwen der eerste Europeesche schepen. Van daar die zonderlinge spotnaam.

(Id., 362.)

KALEVOET.

(Gemeente *Ukkel.*)

Waarom dit gehucht zoo heet.

Toen Keizer Karel de Groote en Paus Leo III naar Ukkel reden per koets, om er de kerk in te wijden, kwamen zij aan de beek van Kalevoet. Er was hier toen geen brug en Karel en de Paus moesten afstappen en te voet over het water gaan. Vandaar de naam *Karel-te-voet,* nu *Kalevoet.*

Anderen brengen den naam tot Karel V. Keizer Karel kwam eens naar Brussel gereden langs den steenweg van Alsemberg. Maar zijn rijtuig brak te Kalevoet, zoodat *Karel* genoodzaakt was te *voet* naar Brussel te gaan. Daarom werd de plaats *Karel-te-voet* geheeten, en door samentrekking *Kalevoet.*

(A. de Cock en Is. Teirlinck, *Brab. Sagenb.*, III, 188.)

KAMPENHOUT.

1.

De « Dwazeriken » van Kampenhout.

(De Raadt, 19.)

2.

« Lomp Kampenhout. »

In die streek zegt men in éénen adem :

Lomp Kampenhout, Zot Meerbeek, Stom Hever.

(*Ons Volksl.*, VII, 12.)

KAPELLEN-OP-DEN-BOSCH.

1.

« VAARTKAPOENEN. »

De spotnaam *Vaartkapoenen* wordt gegeven aan de inwoners van verschillende plaatsen, tegen de Willebroeksche vaart gelegen, aan die van Willebroek, Sint-Jans-Molenbeek en ook aan die van Kapellen-op-den-Bosch.

(DE RAADT, 315.)

2.

« BRASSERS ».

Behalve den spotnaam « Vaartkapoenen », bezitten de lieden van dit dorp er nog een tweeden, namelijk *Brassers*, welken zij gemeen hebben met die van Humbeek.

(Ibid.)

KARLOO.

Zie SINT-JOB.

KATTEM.

(Gemeente *Liedekerke.*)

Zie MEIEL.

KOBBEGEM.

1.

« KOPPIGAARDS »

Zinspeling op den naam der gemeente. Toch hadden de boeren van Kobbegem eertijds den naam zeer stijfhoofdig te zijn en voor niemand te buigen. Daarop het volgende vertelsel : Generaal Baron van Hoogvorst, een man als een reus, was eens te Kobbegem op jacht met Koning Leopold I. Telkens onze jagers een haas opjoegen, schoot een boer hem neer. « Wat voor een vent is dat? » sprak Leopold, « hij schiet al de hazen die ik opjaag ! » — « Sire », antwoordde van Hoogvorst, « dat is een boer voor wien iedereen schrik heeft. Maar 'k wil eens zien of hij soms niet bang voor mij zal zijn. »

Van Hoogvorst trok er op af, rukte hem 't geweer uit de handen en sloeg hem tot negenmaal toe tegen den grond.

« Welnu », vroeg de koning, « hoe is 't met den koppigen boer afgeloopen? »

— « Sire », was het antwoord, « ik heb hem tot negenmaal toe tegen den grond gekletst en nu gaat hij er nog van doôr zonder « goeden dag » te zeggen. »

(*Brab. Folkl.*, I, 92.)

2.

WAAR DE NAAM « KOBBEGEM » VANDAAN KOMT.

Kobbegem komt van *kop*, meent het volk.

Daarom ging men eertijds voor de genezing der krankzinnigen » die het in den kop hebben » naar die gemeente ter bedevaart.

De toeloop van volk was er eertijds zoo groot, dat men, op 't kerkhof, hutten voor de bedevaarders oprichtte.

(WAUTERS, I, 385 ; DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 189.)

KOEKELBERG.

DE « MANNEN VAN 'T PLATEAU VAN KOEKELBERG ».

Te Brussel en in de voorsteden worden die van Koekelberg met bovenstaanden naam bestempeld.

Men beweert dat ze zeer lui zijn en altijd op hun « plateau » liggen te slapen.

Hun « plateau » is de hoogte die Koekelberg beheerscht en waarop de basiliek van het H. Hart wordt gebouwd.

(DE RAADT, 369.)

KROKEGEM.

(Gemeente *Assche.*)

« KROKEBEIZENBOEREN. »

« Krokebeizen » of « krakebeizen » zijn « kraakbessen », « blauwe boschbeziën », de vrucht van den *Vaccinium myrtillus*. Naar 't schijnt, groeien deze er overvloedig in de bosschen en 't zou van die omstandigheid zijn, dat de inboorlingen hun spotnaam hebben gekregen. De bijnaam kan ook een woordspeling zijn.

(Id., 320.)

LAKEN.

1.

DE « BOEREN VAN LAKEN.

Minachtende benaming, door de Brusselaars aan de inwoners van Laken gegeven.

(Id., 369.)

2.

Naar Laken-kermis gaan.

Gaan slapen, onder de *lakens* gaan liggen.

Vgl. BETHLEHEM, BOVEKERKE, LEDEGEM, ROLLEGEM, RUSLAND.

LIEDEKERKE.

1.

« STAD BERREVOETS ».

Vroeger was dit dorp bewoond door een armoedige bevolking, en de menschen liepen er in den zomer meest barvoets. Te Erembodegem en in de omstreken spreekt men nog van « *de plaag van Liedekerke* » of « *honger en dö(r)st* ».

(*Brab. Folkl.*, V, 37.)

2.

Te Denderleeuw zingt men :

De Liedekerksche vrekken,
Ze pakken (*of* vangen) slekken,
Ze doen ze dood
En ze plekken ze op hun roggebrood.

(DE COCK en TEIRL., *Kinderspel*, VIII, 127.)

3.

Of nog :

Dedie van Liekerk zijn geboren
In een kerk zonder toren.
De toren staat op zijn (bezijden)
Daarom kun-je zien wa stomme boeren het zijn.

(Id.)

4–5.

DE « WITTEN » EN DE « ZWERTEN ».

Te Liedekerke bestaan of bestonden twee muziekmaat-

schappijen : een katholieke en een liberale. De eerste zijn de *Witten* en de tweede de *Zwerten*.

4.

Zie IDDERGEM (Oost-Vl.)

LINKEBEEK.

« MULLEDOUWERS. »

Lotelingen dier gemeente, om een hunner makkers een poets te bakken, vonden niets beters dan hem in een *mul*, een *mult*, een *moelie*, een baktrog te duwen. Vervolgens legden zij er het scheel op, gingen daarop zitten en begonnen te drinken en te zingen. Toen zij dachten dat de grap lang genoeg geduurd had, wilden zij hun gevangene in vrijheid stellen, doch de ongelukkige was versmacht.

(DE RAADT, 279.)

LONDERZEEL.

1–2.

« POELIERS » of « KIEKENPOELIERS » ; — « KIEKENDIEVEN ».

De inwoners van Londerzeel kweeken veel hoenders, bestemd voor de Brusselsche markt. Van daar dat zij, en inzonderheid hun dorpsgenooten van 't gehucht Nerum, *Poeliers* of *Kiekenpoeliers* heeten.

Maar stolen zij vroeger ook kiekens?

(Id., 177.)

3.

DE « MOORDENEERS » VAN LONDERZEEL.

Naar de moorddadige vechtpartijen, waarvan deze gemeente eertijds het tooneel was.

(Ibid.)

LOT.

« PENSEN «.

De inboorlingen van dit dorp worden *Pensen* genaamd, omdat zij op de naburige kermissen zooveel eten en drinken, dat zij zoo dik zijn als pensen (!)

(Id., 384.)

MACHELEN.

« GADELUINEBOEREN » ; — « GADOEBOEREN ».

De spotnaam van die van Machelen, bij Vilvoorde, volgens DE RAADT, is *Gadeluineboeren*, omdat zij eertijds darmen en afval van vleesch gingen koopen in de slachterijen van Vilvoorde, Brussel en elders.

Het woord *gadeluinen* beteekent dus darmen? Het is geen enkel Zuidnederlandsch Idioticon te vinden.

DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 226, merken aan : *De Gadeluine boeren*. Beter : *De Gadoeboeren*. Zij benuttigen de *gadoue*, menschenmest ; het water en de drekstoffen der Zenne.

MAKSENZEEL.

(Bij 't volk *Mazel.*)

1.

« BESSEMBINDERS ».

Er woonden lieden die hun kost wonnen met het binden en verkoopen van bezems.

(WAUTERS, I, 514 ; *Ons Volksl.*, VII, 12.)

2.

« KIEKENDIEVEN ».

Er bestond vroeger een dievenbende, die voor specialiteit had de hoenderhokken der omstreken te plunderen.

(DE RAADT, 391.)

3.

« KERZENKNAPPERS ».

Omdat de inwoners zich veel bezighouden met het kweeken van fruitboomen, inz. kerselaars.

(*Brab. Folkl.*, V, 35.)

Vgl. UKKEL.

MALDEREN.

1.

« MES(T)POELDRINKERS ».

2.

« HEEREN ».

MALEIZE.

(Gemeenten *Hoeilaart* en *Overijsche*.)

« KÈÈSBOEREN ».

De inwoners worden *Kèèsboeren* genaamd, omdat zij veel kaas van hun fabrikaat op de markten van Brussel, Overijsche, enz. verkoopen.

(DE RAADT, 486.)

MEISSE.

« KLOTBOEREN ».

De landerijen in dit dorp zijn zware kleigronden. Worden zij beploegd, dan vormt de grond groote «klotten» of kluiten, die moeilijk kunnen gebroken worden.

(Id., 394.)

MERCHTEM.

1.

« THEEDRINKERS ».

In J. SACRÉ, *Legenden uit het Land van Zoetendal*, blz. 43, staat te lezen : « De Merchtemnaars waren in de middeleeuwen vrije burgers, bevoorrechte stedelingen, die dank zij hun belangrijken lakenhandel, Merchtem tot het toppunt van voorspoed en welvaart deden stijgen.

De Merchtemnaars worden thans als dorpelingen beschouwd. Uit oorzaak van hun verval, heeft men ze den spotnaam van « *theedrinkers* » gegeven. » Maar wat verband kan er bestaan tusschen het verval eener gemeente en het drinken van thee?

2.

« KIEKENFRETTERS ».

In de omstreken, o. a. te Hekelgem, noemt men de Merchtemnaars *Kiekenfretters*.

3.

HOE SINT-ANTONIUS DE PATROON VAN MERCHTEM EN SINT-PAULUS DIE VAN OPWIJK WERD.

Op zekeren dag hadden Sint-Antonius en Sint-Paulus van Onzen Lieven Heer de toelating gekregen om den hemel te

verlaten en een speelreis te maken op de aarde, ten einde er een stad of dorp te kiezen om er bestendig te rusten en tot het einde der eeuwen te verblijven.

De keus van die stad of dat dorp, waar ze de volksvereering zouden ontvangen en ook vergelden, was voor hen van het grootste belang. De twee hemelingen daalden neder te Jeruzalem ; ze namen elk een stok in de hand en gingen op reis.

Ze bezochten het H. Land, dorp voor dorp, maar vonden het als vermaledijd en maakten dat ze er wegkwamen. Zij doorreisden vervolgens een deel van Azië en voeren dan over naar Griekenland, maar overal stak hun iets tegen. Hier was het te heet, daar te koud ; hier te nat, daar te droog ; of de menschen waren er te kwaad, of te grof, of te vuil of te lui.

Zoo trokken ze door Griekenland, Italië, Duitschland en Frankrijk, zonder ergens hun gading te vinden en kwamen eindelijk, na lang gereisd te hebben, in ons landeken aan. Ze namen hun weg door Brabant en kwamen te Merchtem aangestapt op een Woensdag, juist toen de markt in vollen gang was. Ze zagen er de menschen dooreenkrielen gelijk de mieren in hun nest. Honderden en honderden kiekens, eenden en varkens stonden er te kakelen, te kwaken en te knorren.

Sint-Antonius had zichtbaar zin in zoo'n leven en vernam met voldoening, dat de voorouders der Merchtemmers, door hun treffelijk meten en wegen, van de hertogen van Brabant vóór eeuwen de gunst hadden verkregen elken Woensdag vrije markt te houden, zoodat er in dien tijd niemand staan- of waaggeld moest betalen.

Beide vrienden wandelden Merchtem op en af en keerden dan naar de kerk terug, van waar ze hunne ronde begonnen hadden. Daar deden ze een vurig gebed, maar Antonius bleef bidden, zoodat Paulus hem bij de pij moest trekken, om hem de reis te doen vervorderen.

Antonius was echter zoo traag, dat Paulus gedurig naar hem keek ; maar, om wille van de heiligheid der plaats, durfde hij hem niet mondeling vermanen.

Paulus ging dan de kerk uit en bleef buiten staan wachten, totdat Antonius eindelijk in het portaal verscheen.

Maar wat ging hem over?

In eens deed Antonius de groote slagdeuren toe en, toen ze maar met een spleet meer open waren, stak Toontje zijn kaalkop met den langen vlassen baard er door en riep zij n gezel toe : « Sa ! beste vriend, ik heb het gevonden ; ik ben er en ik blijf er ! »

Paulus, ontevreden, bezag hem met een scheel oog ; maar Antonius sloeg de deur gansch toe en klefferde in den zij-autaar, tot groot genoegen van de Merchtemmers, die hem sedert dien als hun besten vriend en als hun oudsten burger vereeren. Hij zal er staan en blijven staan, zoolang Merchtem zal Merchtem zijn.

Paulus verliet al grommelende het dorp langs den westerkant, nog menigen keer omziende ; dubbende en traagzaam zijn weg vervolgende, kwam hij te Opwijk aangeland. Hij ook wilde de schoone streek niet verlaten ; hij had er zijn geliefkoosd verblijf gevonden en klom te Opwijk op den zij-autaar, waar hij nog staat, dragende in de rechterhand het evangelieboek, met de linkerhand rustende op zijn zwaard en de oogen liefelijk op de eendrachtige Opwijkenaars gevestigd.

Sedert dien is de schele blik dien Paulus tot vaarwel op Antonius wierp, tot hunne dorpsgenooten overgegaan, en nu nog, al zijn Merchtem en Opwijk geburen, en in den grond goede geburen, in de betrekkingen die ze gedurig met elkander hebben, kan men dien schelen en scheeven blik niet miskennen.

(*Ons Volksl.*, X, 13-15.)

MOLLEM.

1.

« KOEIEN » OF « KOEIKENS ».

Van menschen die op rij achter elkander gaan, zegt men in de omstreken van Brussel :

Ze gaan, gelijk de koeikens van Mollem, gedwee op rij.

In dit dorp zijn de wegen en voetpaden zoo eng, dat de menschen achter elkander moeten gaan gelijk de koeien.

Volgens de spotters der omliggende dorpen zouden de

Mollemmers den naam *Koeikens* verdienen om hunne domheid en naïeveteit.

(WAUTERS, I, 514 ; *Ons Volksl.*, VII, 12 ; DE RAADT, 42.)

2.

« STOOTERS ».

De ingezetenen van Mollem heeten ook de *Stooters*, omdat zij in hun talrijke vechtpartijen met de naburige dorpen, de gewoonte hebben of hadden hun hoofd als stormram te gebruiken om hunne tegenstrevers te doen vallen.

(DE RAADT, 191.)

MUILEM.

(Gemeente *Liedekerke.*)

Zie MEIEL.

MUISEN.

1.

«KAAL MUISEN ».

In een spotrijm wordt het dorp *Kaal Muisen* genaamd. Waarom?

Zie MECHELEN.

2.

In een ander spotrijm, dat verschillende dorpen treft, heet het :

. . . . . .

Te Muizen
Kraken ze de luizen...

Niet omdat de menschen te Muisen onzindelijker zijn dan elders, maar omdat het rijm het zoo wil.

Zie HEVER.

3.

't Is gelijk het dweersch wijf van Muisen. Hoe was dat wijf dan? Wel ze verdronk in de Deel (Dijle) *en ze dreef tegen stroom op.*

Op een koppige vrouw.

(H. CONINCKX, « Mechelsche Folklore », in *Bull. du Cercle arch., litt. et art. de Malines*, XXI, 295.)

NERUM.

(Gemeente *Londerzeel.*)

Zie LONDERZEEL.

NIEUWENRODE.

« TOÈKKERS ».

Die van Nieuwenrode zijn hun spotnaam verschuldigd aan hun drift voor de jacht ; men heet ze *Toèkkers*, wat in de streekspraak « wildstroopers » beteekent.

(DE RAADT, 518.)

OPWIJK.

1.

« ZEIKERS ».

Dit woord beteekent overdrachtelijk : heimelijke persoon, valschaard, een die in 't geniept iemand zoekt kwaad te doen.

2.

« OVENS ».

Een raadselachtige naam !

3.

Zie MERCHTEM.

OUDENAKEN.

(Dial. *Anaken.*)

Men zegt in de omstreken : *Leeg* (Laag) *Anaken en Hoog Berchem*, met het oog op de natuurlijke ligging dier plaatsen.

Zie ook GAASBEEK.

(*Ons Volksl.*, IX, 153.)

OVERIJSCHE.

1.

« DOENDERS ».

Een lekkernij, die veel te Overijsche vervaardigd wordt, heeft den inwoners dien naam verschaft.

Een *doender* is een gebak, bestaande uit een weinig deeg, een sneedje appel bevattend, dat men in vet laat bakken ; een *appelkroket* dus.

2.

De lieden van Overijsche, een tamelijk belangrijk vlek, bejegenen met onverholen minachting de inwoners der naburige dorpen Huldenberg, Neerijsche, Duisburg, enz. *Ze zijn vol pap*, zeggen ze smadelijk.

(De Raadt, 493.)

PAMEL.

« Arjaonen ».

De ongewone uitspraak der lange *a* heeft den inwoners van Pamel den bijnaam *Arjaonen* doen geven. Om met hen te spotten, zegt men in de aanpalende dorpen :

Arjaon, doet de peerden staon ; ge moet al d' hoppepaolen arond gaon, want de straoten zillen vol waoter staon.

(*Volksk.*, V, 135.)

PAYOTTENLAND (HET).

« Patriotten » of « Payotten ».

De bewoners van 't Payottenland, de streek tusschen Halle, Ninove en Aalst heeten *Patriotten* of *Payotten*.

« De bewooners dezes gewests (nl. het Payottenland), met de vorstelijke prinsen van Gaesbeek aen hun hoofd, bekleedden dikmaels eene der eerste plaetsen in het hertogdom van Braband, en maekten veel gerucht in onze nederlandsche geschiedenis. Niet alleen muntten zy uyt door hunne vroege ontwikkeling uyt eenen vlaemsch-belgischen stam, door hunne nyverheyd en welhebbendheyd, maer vooral door de trouw en den moed, waermede zy ten allen tyde den vaderlandschen grond verdedigden. Daerom ontvingen zy ook eenen doorluchtigen naem, den schoonsten waerop zich ooyt een volk had beroemd, dien van *Payotten* of *Patriotten*, dat is, 's lands verdedigers, vaderlandsminnaers. »

(Twyfelloos, *'t Payottenland*, enz.)

PERK.

1.

De « Stomme » of « Lompe Boeren » van Perk.

(De Raadt, 413.)

2.

« Triestig Perk ».

Dit dorp schijnt geen vermakelijk oord te zijn, zoo men ten minste de spreuk gelooven mag :

Triestig Perk, Zot Elewijt, Rijk Weerde.

(Ibid.)

3.

« Wildstroopers ».

De talrijke pensjagers die te Perk bestaan of bestonden, hebben de ingezetenen den spotnaam *Wildstroopers* doen verwerven.

Eertijds hadden er meer dan eens bloedige botsingen plaats tusschen de gewapende macht en de stroopersbenden, gedeeltelijk uit aan de gemeente vreemde elementen samengesteld.

(Id., 494.)

PEUTIE.

1.

« Slappe beenen ».

Die van Peutie hebben den koddigen spotnaam *Slappe beenen.* Waarom? Wel, men vereert er den H. Leonardus voor de genezing der kinderen die aan rachitisme of Engelsche ziekte lijden en te dien gevolge niet loopen kunnen.

Van iemand uit dit dorp herkomstig zegt men :

Hij komt van Peutie met slappe beenen ; en, van iemand die er naartoe gaat : *hij gaat naar Peutie om slappe beenen.*

(Id., 414.)

2.

Hij heeft van Peutie in zijn beenen.

Hij is dronken.

ROSSEM.

(Gemeente *Wolvertem.*)

« PAPETERS ».

De inwoners van dit gehucht zijn *Papeters*, ter oorzake van hunne voorliefde voor dit gerecht.

(Id., 419.)

RUISBROEK.

1.

« KÈÈSDROOGERS ».

Die van Ruisbroek heeten *Kèèsdroogers* (Kaasdrogers), naar aanleiding van hun voornaamste nijverheid.

2.

« BOTERMELKZAKKEN ».

Men beweert dat zij groote liefhebbers zijn van karnemelk.

(Id., 220, 419.)

3.

« MELKBOEREN ».

SAVENTEM.

Op deze plaats verhieven zich eertijds zeven grafsteden — *seven tommen* — en aan die omstandigheid zou het dorp zijn naam te danken hebben.

(WAUTERS, III, 153 ; A. DE COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 194.)

SCHAARBEEK.

1.

DE « EZELS » VAN SCHAARBEEK.

Het schier uitsluitend aanwenden, door de Schaarbeeksche groentenverkoopers, melkboeren en molenaars, van den ezel als trekdier, heeft aanleiding tot dien spotnaam gegeven (1).

(1) Er woonden in Oud-Schaarbeek veel hoveniers en molenaars, die Brussel voorzagen van groenten en meel ; het gewoon vervoermiddel was een karretje met een ezel bespannen. (DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 231.)

De Brusselaars, die alle dagen de met ezels bespannen karretjes der Schaarbeeksche mulders, melk- en groenboeren de stad in alle richtingen zagen doorkruisen, riepen telkens : « Daar zijn de ezels van Schaarbeek ! » (1) Op den langen duur werden de inwoners van Schaarbeek zelf met den naam van *Ezels* betiteld.

Eertijds hiet men te Brussel de weetnieten, de dommeriken, schertsend *de studenten van de hoogeschool van Schaarbeek*, en in 't Haspegouw is *philosoof van Schaarbeek* synoniem met « domoor » (2).

Die van Schaarbeek storen zich echter weinig aan hun spotnaam. Twee voorbeelden.

Op de plakkaten die betrekking hebben op de feestelijkheden te Schaarbeek, staan gewoonlijk ezelskoppen afgebeeld, soms omringd door noordkrieken, een der voornaamste plaatselijke voortbrengsels.

Er bestaat te Schaarbeek een maatschappij van karabijnschutters, die den naam heeft een der sterkste te zijn van gansch het land en leden telt in al de voorgeborchten der hoofdstad, te Brussel en zelfs in provinciesteden, o. a. te Luik.

Hij die in den grooten jaarlijkschen schietwedstrijd den eersten prijs behaalt, wordt voor een jaar tot *koning* uitgeroepen.

De ontvangst van den nieuwen koning heeft met veel plechtigheid plaats in het lokaal der Schaarbeeksche schutters, in de Trooststraat. De ceremonie wordt voorgezeten door den *Sultan* d. i. de overwinnaar tusschen de *keizers*, welke laatsten de laureaten zijn in de wedstrijden tusschen *koningen*. Hij wordt bijgestaan door den voorzitter der maatschappij.

Na de gelukwenschen en de gebruikelijke heildronken, blazen de trompetten den veldmarsch, terwijl men plechtig

---

(1) Op zekere uren van den dag scheen er een echte ezelsstoet naar de hoofdstad te rijden en de meest gevolgde weg (de tegenwoordige Josaphat-,Molen-en Schaarbeekstraten) heette de *Ezelsweg*. Die straatnaam bestond reeds in 1280 ; en het gebruik van den ezel als last- en trekdier te Schaarbeek wordt reeds vermeld in een diploma van 't jaar 1138. (Ibid., III, 231.)

(2) RUTTEN, 197.

een ezel binnenleidt, versierd met een deken in de Schaarbeeksche kleuren : groen en wit.

« Sire », zegt de voorzitter alsdan tot den nieuwen koning, « zie, hier is uw strijdpaard. Behandel het met zachtheid. Als gij 't bestijgt, vergeet dan uw sporen aan te doen. Maar, vooraleer naar uw Staten te vertrekken, verzuim niet het te laten drinken. »

Daarop zwelgt de ezel, met zichtbaar genoegen een glas lambiek binnen. Dan wordt een stoet gevormd, die zich in beweging zet door de Heuvelstraat, de Rogierstraat en den Haachtschen Steenweg. Aan het hoofd stappen de fanfaren, voorafgegaan door honderden straatjongens, flikkers en tuimelaars makende. Vervolgens komt meester Langoor aangestapt en daarachter rijden twee automobielen (zoo was het althans in Juni 1902), in een van welke koning Michaël IX heeft plaats genomen. De stoet wordt gesloten door een groot getal schutters en nieuwsgierigen. De straten zijn versierd, de huizen bevlagd.

Aan het lokaal *De Toekomst*, tegenover de Sint-Servaaskerk, nieuwe ontvangst. Troonafstand van Peter den Groote. In een welsprekende rede herinnert de voorzitter aan de uitstekende feiten uit het leven van de Grieksche keizers Michaël I Rhangabé, Michaël II, den Stamelaar, Michaël III, den Dronkaard, Michaël IV, den Paphlagoniër, Michaël V, den Kalfater, Michaël VI, den Krijger, Michaël VII, den Graanbelaster en Michaël VIII Paleologus, de doorluchtige voorzaten van den nieuwen koning.

Michaël IX, die goed- of kwaadschiks zijn intrede in de zaal heeft moeten doen, schrijlings op zijn strijros, *vulgo* ezel, gezeten, krijgt op het hoofd de traditionneele kroon, uit verguld bordpapier vervaardigd, met Schaarbeeksche krieken versierd, en met twee overgroote ezelsooren bezet.

Nadat de koning gekroond is, overhandigt men hem het grootlint zijner orde en, terwijl hij, de hand op het wetboek van *De Toekomst*, den eed aflegt, volgens den sacramenteelen ritus, ontploffen in de zaal twintig voetzoekers, tot grooten schrik van de omstaanders en van het edel strijdros, dat met de achterhoeven begint te slaan.

Het feest eindigt met een geldinzameling ten voordeele van de armen der gemeente.

Uit dankbaarheid voor de hem bewezen eer, geeft de nieuwe koning edelmoedig eenige vaatjes lambiek ten beste.

(*Ons Volksl.*, VII, 11 ; DE RAADT, 52, 222.)

2.

VAN DEN EZEL DIE DE MAAN HAD INGEZWOLGEN.

Op zekeren avond liet een boer van Schaarbeek zijn ezel drinken in een waterloop. Het was juist volle maan en haar beeld blonk in het heldere water. Terwijl het beest drinkt, schuift een zwarte wolk over de maan en zet boer en ezel in het donker. De man keert gansch ontsteld huiswaarts en zegt tot zijn vrouw : « Daar heeft onze ezel bij 't drinken de maan ingeslokt, we zullen ze niet meer zien. »

— « Dat is niet erg », was het antwoord, « het kwaad kan nog hersteld worden. Laat ons den buik van onzen ezel opensnijden en er de maan uithalen. Beter onzen ezel opofferen dan voor altijd de maan kwijt zijn ! »

Op die verstandige woorden nam de vent een mes en opende den buik van het dier, maar de maan zat er niet in !...

(DE RAADT, 250.)

Nagenoeg hetzelfde vertellen de Walen van Dinant, Vezon en Stembert. (Zie *Wallonia*, II, 92 ; III, 49, en DE RAADT, 441.) De inwoners van Montrastruc (Frankrijk) heeten *maanvisschers*. Eens wilden zij de maan opvisschen, die in de rivier de Gers scheen. De maan verdween achter een wolk, juist toen een ezel aan de Gers ging drinken. Zij ook sneden het dier den buik open om er de maan uit te halen. (H. GAIDOZ et P. SÉBILLOT, *Blason pop. de la France*, 171.)

SEMPST.

« RIJK SEMPST ».

Dit dorp draagt dien vereerenden naam, omdat het de rijkste gemeente is in het omliggende ; Sempst heeft geen schuld en bezit vele goederen.

Zoo wordt althans in dit rijk dorp verteld.

Op Sempst, Hombeek en Leest zegt men in die streek : *Rijk Sempst, Hooveerdig Hombeek en Arm Leest.*

(*Ons Volksl.*, VII, 91 ; VIII, 112.)

SEMPST-BOSCH.

(Gemeente *Sempst.*)

1.

« VERKENS ».

Bosch is een gehucht onder Sempst, op de uiterste grens der gemeente gelegen en bewoond door volk van mindere klasse.

Denkende op « bosch », kwam men op het denkbeeld van « verken » en van daar de spotnaam *Verkens*, aan de inwoners gegeven.

Van een ruwen, onbeschaafden kerel zegt het volk : « Hij is gelijk de verkens in het bosch. »

2.

« BOSCHUILEN ».

Die spotnaam staat mede in verband met den naam van 't gehucht.

(Id., VII, 91.)

SEMPST-LAAR.

(Gemeente *Sempst.*)

DE « HONDEN » VAN SEMPST-LAAR.

De jongelingen uit de omliggende plaatsen zeggen, om die van Laar te tergen, op de kermissen der naburige dorpen, wanneer aller hoofd door drank en dans op hol is :

Weg met de Honden van Sempst-Laar !

Die uitdagende woorden verwekken bijna altijd hevige vechtpartijen.

't Schijnt dat de inwoners van Sempst-Laar in 't geheel niet gaarne gezien worden door die der aangrenzende dorpen. Het volgende bewijst dit ten overvloede :

Hoort men iemand zeggen dat hij naar Sempst-Laar ter kermis gaat, dan roept men hem aanstonds toe :

Gaat ge van den hond eten? Weg met Honden van Sempst-Laar !

Verderen uitleg is ons de persoon uit Hombeek, die ons die inlichtingen verschafte, schuldig gebleven.

(Id., VIII, 113 ; DE RAADT, 118.)

SINTE-KATHELIJNE-LOMBEEK.

(Dial. *Lommek.*)

1–2.

DE « KLOOTEN » VAN LOMBEEK ; — « STOM LOMBEEK ».

De inwoners worden *Klooten*, d. i. snullen, dommeriken en hun dorp *Stom Lombeek* genaamd.

In de omstreken is het volgend spotrijm bekend :

Stom, stom Lombeek,
Lomp, lomp Wambeek,
Kale klooten van Ternat :
Drij prochiën van mijn g... !

(*Volksk.*, I, 85.)

SINT-GENESIS-RODE.

1.

« BESSEMBINDERS ».

Evenals zoovele andere gemeenten in Brabant, wordt Sint-Genesis-Rode bewoond door *Bessembinders*. Het land is er zeer boschrijk en er werden veel bezems gemaakt.

(DE RAADT, 216).

2–3.

« SPAANDERBOEREN » ; « SPAANDERKLIEVERS ».

Er wordt veel handel gedreven in houtafval of spaanders. Spotsgewijze noemen de inwoners der omliggende plaatsen die spaanders *lange terf* (tarwe) en wanneer zij een man van Sint-Genesis-Rode zien, tergen zij hem met vragen als : *Hedde mee lange terf nô Brussel geweest?*

(Ibid.)

4.

« MEUBELKLOPPERS ».

Zij heeten zoo, om dezelfde reden als de Alsembergers. Zie ALSEMBERG.

(Ibid.)

5–6.

DE « VETTEN » EN DE « MAGEREN ».

Er bestaan of bestonden te Sint-Genesis-Rode twee po-

litieke partijen, beide katholiek. De eene, samengesteld uit groote boeren en rijke pachters, zijn de *Vetten* ; de andere partij, die de kleine boeren en het geringe volk bevat, draagt den naam van *Mageren*.

(Id., 217.)

SINT-GILLES.

1.

«KOOLENKAPPERS ».

De hoveniers van Sint-Gilles wonnen veel geld door het aankweeken van groenten, vooral van de Brusselsche spruitkoolen, die er een zeer lekkeren smaak hebben. Van daar de spotnaam *Koolenkappers*.

(WAUTERS, III, 552 ; *Ons Volksl.*, VII, 12.)

2.

« OVERKLAPPERS ».

Politieke schimpnaam door de katholieken van Sint-Gilles aan de liberalen gegeven tijdens den strijd voor de gemeenteverkiezingen in 1903.

Op een manifest, door de katholieke kandidaten tot de kiezers gericht, waarin zij in gematigde termen hun grieven tegen de radikale-socialistische meerderheid opsomden, antwoordde het orgaan van de Liberale Associatie en van het Schepencollege met een vracht scheldwoorden naar het hoofd hunner tegenstrevers te werpen.

Zulke wijze van polemiekvoeren, bestaande in zijn tegenstanders door scheldwoorden te overbluffen, heet te Brussel *overklappen* (met den klemtoon op *klappen*) (1), en vandaar kregen de Sint-Gillesche liberalen den bijnaam van *Overklàppers*. Dat deze spotnaam maar geen Nessuskleed worde voor al de inwoners van *Opbrussel*, zonder onderscheid van politieke denkwijze.

Voorbeelden van dergelijke algemeenmaking zijn niet zeldzaam.

(DE RAADT, 420.)

---

(1) Die term is echter niet krachtig genoeg voor de aangegeven beteekenis, want *overklàppen* beduidt eigenlijk maar « overpràten », « door lang praten iemand ergens toe overhalen ».

SINT-JANS-MOLENBEEK.

1.

« VAARTKAPOENEN ».

Evenals de inboorlingen van Kapellen-op-den-Bosch en Willebroek, dragen die van Molenbeek den spotnaam *Vaartkapoenen*. Hij was al in gebruik in de XVIIIe eeuw, onder de regeering van Maria-Theresia.

(DE RAADT, 394.)

2–3.

« VAGEBONDEN » ; — DE « SOORT VAN MEULENBEEK ».

De Molenbekenaars en inzonderheid de bewoners van het kwartier der Liverpoolstraat, heeten ook *Vagebonden* en de *Soort van Meulenbeek* of de *Soort van den Luien Hoek*, omdat vele hunner, in plaats van te werken, op de vaartbrug gaan zitten. *Soort* beteekent hier : gepeupel, gemeen volk.

(Ibid.)

4.

Men kent de vijandschap die van vóór onheuglijken tijd bestaat tusschen de inwoners van Molenbeek en de Marollen van Brussel.

Die van Molenbeek zingen gaarne om de Marollen te tergen, hun vermaard refrein :

Wijle zijn van Meulenbeek,
van Meulenbeek,
En van de Marollen niet verveerd...

SINT-JOB.

(Gemeente *Ukkel*.)

1.

« PREEKHEEREN » of « PREEKHEERENVANGERS ».

In de maand Mei, als 't te Sint-Job kermis is, komen vele maatschappijen van Brussel, Elsene, enz. er preekheeren, d. i. meikevers vangen.

(A. DE COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 239.)

2.

Tr Brussel en in de omstreken hoort men een liedje zingen, waarvan het refrein luidt :

En zoo rijen we naar Sint-Job,
Op 'nen ezel, op 'nen ezel,
En zoo rijen we naar Sint-Job
Op 'nen ezel zonder kop !

Ontmoet men iemand uit dat dorp, dan zegt men : *zie, 'nen ezel zonder kop* !

(De Raadt, 421.)

3.

Sint-Job hiet vroeger *Karloo*. Daar bleven stil Karel de Groote en Paus Leo III : de plaats kreeg hun beider naam : *Karel-Leo* of *Karloo* bij verkorting.

(A. de Cock en Is. Teirlinck, *Brab. Sagenb.*, III, 189.)

SINT-KWINTENS-LENNIK.

1.

« Stroobranders ».

Dezen spotnaam hoort men in 't Noorden van 't kanton. De inwoners worden ongetwijfeld zoo genaamd, omdat zij, bij 't vernemen van een inval door de Vlamingen en Henegouwers, vuren op de hoogten ontstaken om hunne naburen te verwittigen. De spotnaam zou dus een historischen oorsprong hebben.

2.

« Windheeren ».

In 't Zuiden van 't kanton, o. a. te Oetingen, heeten de inwoners van Sint-Kwintens-Lennik *Windheeren*, omdat zij veel wind maken, d. i. zeer hoovaardig zijn ; ofwel omdat ze met den wind medegaan, d. w. z. lichtzinnig zijn.

Zie ook Sint-Martens-Lennik.

3.

« Barbaren ».

Die spotnaam schijnt maar alleen gebruikt in de naburige gemeente Gooik.

(*De Hagelander*, VII, 11 ; *Ons Volksl.*, VII, 12 ; VIII, 113 ; IX, 152, 223 ; XI, 102 ; de Raadt, 29, 67, 93.)

4.

« KOPERHEEREN ».

Volgens DE RAADT, blz. 93, heeten de Lennikenaars ook *Koperheeren.*

SINT-LENAARDS.

(Gemeente *Tollenbeek.*)

DE « WITTE BROEKEN » VAN SINT-LENAARDS.

In de processiën en optochten vormen de jongens van deze buurt altijd een afzonderlijke groep, die onveranderlijk, in alle jaargetijden, witte broeken draagt.

(DE RAADT, 111.)

SINT-MARTENS-LENNIK.

1.

DE « BOEREN » of DE « PACHTERS » VAN SINT-MERTENS.

Er wonen talrijke landbouwers, die er warm inzitten.

In (Sint-Kwintens-) Lennik is de pracht en in Sint-Mertens-(-Lennik) is de macht, zegt men in de omstreken.

2.

« POORTERS ».

Oudtijds werden de inwoners *Poorters* genaamd. Sint-Martens-Lennik was vroeger een belangrijke gemeente en tot vóór een halve eeuw de kantonhoofdplaats.

(WAUTERS, I, 539 ; *De Hagelander*, VII, 110 ; *Ons Volksl.*, IX, 151 ; XI, 103 ; DE RAADT, 29, 67.)

SINT-PIETERS-JETTE.

« SPIEGELMANNEN » of « MANNEN VAN DEN SPIEGEL ».

Dezen spotnaam geven de Brusselaars soms aan de ingezetenen van Sint-Pieters-Jette. Er bestond in die gemeente een vermaarde herberg en brouwerij, *de Spiegel* geheeten, die door de Brusselaars druk werd bezocht.

(DE RAADT, 368.)

SINT-PIETERS-LEEUW.

« WEI(DE)ZAKKEN ».

Die van Leeuw, wijk van Sint-Pieters-Leeuw, heeten de *Wei(de)zakken*, ter oorzake van het groot getal weiden, op hun grondgebied gelegen.

(WAUTERS, I, 537.)

SINT-ULRIKS-KAPELLEN.

HET « JENEVELDORP ».

Omdat vele boeren in plaats van 's Zondags na de mis naar huis te gaan,in de herbergen blijven borrelen tot 's avonds toe.

(DE RAADT, 315.)

STALLE.

(Gemeente *Ukkel*)

1.

« ZAVELBOEREN ».

De grond is er zeer zandig.

(Id., 232.)

2.

HOE STALLE AAN ZIJN NAAM GEKOMEN IS.

Toen Keizer Karel de Groote en Paus Leo III naar Ukkel kwamen, om de kerk te wijden (800), stalden zij aldaar hunne paarden. Daarom werd deze plaats *Stalle* geheeten.

(DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 195.)

STEENHUFFEL.

« KLOTBOEREN ».

De landerijen van Steenhuffel en omstreken zijn klei- of tarwegronden. Bij 't beploegen blijft die zware grond in grove, harde klompen ; hem kleinmaken ware nutteloos, ja, schadelijk. Aldus hebben de akkers een ruw uitzicht ; ze liggen vol kluiten of « klotten ». Van daar de naam *Klotboeren* of kluitboeren. Deze zijn grove, sterke kerels, die niet gemakkelijk

vallen ; in den ouden tijd vochten zij met scheemessen op vreeselijke wijze. De klotboer heeft « kluiten » of « schijven ». De gansche kleistreek draagt den naam van *de Klotten.*

(*Ons Volksl.*, V, 215.)

STEENOKKERZEEL.

1.

« KÈÈSKOPPEN ».

Vóór het bestaan der spoorwegen, zag men te Vilvoorde, Brussel en elders, werklieden komen van Steenokkerzeel, voorzien van groote bollen witte kaas, die zij voor hunne eetmalen medebrachten. Van daar de spotnaam *Kèèskoppen.*

Vóór een vijftigtal jaren zong men te Vilvoorde, om de Steenokkerzelenaars te bespotten :

't Was te Steenokkerzeel zoo plezant,
Als er een schip met kèès aankwamp !
Al de boeren kwamen geloopen
Om er een schup kèès te koopen.

2.

Naar de leste mode van Steenokkerzeel gekleed zijn.

Wordt gezegd van iemand die op zijn oudmodisch gekleed is.

Vgl. POPERINGE.

3.

Hij komt van Steenokkerzeel.

Wordt in de omstreken gezegd van iemand die verwonderd is over iets dat iedereen weet.

STRIJDVELDEKEN.

(Gemeente *Sint-Kwintens-Lennik.*)

Deze plaats zou, volgens de sage, heur naam gekregen hebben van een gevecht, dat men doet opklimmen tot Julius-Cesar.

(DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 103.)

STRIJLAND.

(Gemeente *Gooik.*)

Die plaats komt naar luid der volksoverlevering voort van een *strijd*, die aldaar geleverd werd tusschen de Romeinen en de Nerviërs.

(Ibid.)

STRIJTEM.

1.

Dat is 't recht van Strijtem.

Wordt gezegd van een vonnis, dat steunt op gegevens die onbepaald zijn of tegen het gezond verstand indruischen.

De Schepenbank van Strijtem genoot in dit opzicht geen al te beste faam : van daar bovenstaand spreekwoord.

(WAUTERS, I, 282.)

2.

De naam Strijtem beteekent *Domus pugnae*, schrijft GRAMAYE. Het kamp van Julius-Cesar lag te Strijtem, ter plaatse genaamd *Tuitenberg*. Naar de overlevering, werd aldaar een groote veldslag geleverd.

(DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 103.)

TERALFENE.

« ZOTTEN ».

Het volk van dat dorp heeft den naam erg dom te zijn. Nu, de omwonende gemeenten weten, dat Teralfene eerst, volgens Gods schikking, nevens Geel moest liggen. Enkel bij toeval kwam Teralfene op deze plaats terecht. Ons-Heer en Sint-Pieter voerden op een wagen de dorpen uit. Toen ze den Dender, die toen nog maar een grachtje was, overstaken, gaf de kar een schok, zoodat er een dorp afviel. Dat was Teralfene. « Het moest eigenlijk nevens Geel liggen », zei Ons-Heer, « maar we zullen het maar laten waar het is. »

(*Volksk.*, V, 137.)

TERNAT.

1.

DE « ZOMERHEEREN » VAN TERNAT.

Men beweert in 't omliggende, dat die van Ternat enkel 's zomers mooi gekleed gaan. Dan zijn ze « groote pronkers, maar kale jonkers. »

2–3.

DE « HEEREN », DE « KALE HEEREN » VAN TERNAT.

De inwoners van Ternat zijn zeer hoovaardig en verachten hunne naburen van Wambeek, op wier rug zij alle misdrijven schuiven, die in hun eigen dorp voorvallen. Is er iets laakbaars gebeurd, dan hebben ze de gewoonte om te zeggen : *'t Zijn weer die van Wambeek die 't gedaan hebben.*

(DE RAADT, 428 ; *Volksk.*, I, 85.)

Een spotzegsel luidt :

Van-Wammek (*Wambeek*) : stom !
Van Lommek (*Ste-Kathelijne-Lombeek*) : dom !
Van Ternat : fier !

(*Brab. Folkl.*, V, 39.)

4.

DE « KALE KLOOTEN » VAN TERNAT.

In een spotrijm dat drie dorpen van die streek treft, heeten zij de *Kale Klooten van Ternat.*

Zie SINTE-KATHELIJNE-LOMBEEK.

5.

DE TERNATENAAR, DE WAMBEKENAAR EN DE LOMBEKENAAR AAN DE POORT VAN DEN HEMEL.

Eens kwamen drie afgestorvenen te gelijk vóór de poort van den hemel : één van Ternat, één van Wambeek en één van Sinte-Kathelijne-Lombeek.

De Ternatenaar was gekleed als een « fisken » (1). Hij nam zijn hoedje af voor Sint-Pieter, groette allerbeleefdst

(1) Modegek, fat.

in het Fransch en veegde zijn laarzen zorgvuldig af aan de stroowisch.

« Dag, *heer* van Ternat ! » zei de sleutelheilige.

De Wambekenaar had zware blokken aan en die waren heel beslijkt. « Dag Sint-Pieter ! » zei hij ruw. « Hier ben ik ! » En zonder zijn « kloefen » af te vegen, trad hij binnen.

« Dag, *boer* van Wammek ! » zei de hemelportier.

De derde, die alles gezien en gehoord had, dacht na.

« Ik wil niet varen gelijk die lompe Wammeksche boer ! » zei hij. En, daar zijn schoenen ook wat vuil waren, ging hij, om toch heel beleefd te doen en te toonen dat hij goede manieren had, op zijn twee handen staan, om aldus binnen te geraken.

« Dag meneer Petrus, » zei hij.

— « Dag, *domme kl...* van Lommek ! » zei de heilige.

Daarom spreekt men in het Payottenland van de heertjes van Ternat, de boeren van Wambeek en de kl... van Lombeek.

(Pol de Mont in *De Schelde* van 2 April 1922.)

6.

Hij komt van Ternat.

Op iemand die met een nat pak thuis komt. Woordspeling.

(*Volksk.*, VI, 97.)

TOLLENBEEK.

1.

« Hanezoekers ».

Lange jaren geleden, toen de oude kerk van Tollenbeek nog bestond, werd de haan van het torenkruis gehaald, omdat hij sedert eenigen tijd vastgeroest was. Men had hem in een schuur op den dorschvloer gezet, om hem 's anderendaags terug op den toren te dragen. Tot eenieders groote verwondering was de haan 's nachts verdwenen. Was hij dan gaan vliegen? Overal werden opzoekingen gedaan, doch zij bleven vruchteloos. Langen tijd bleef de kerktoren zonder haan. In de omliggende gemeenten had men veel pret met de Tollenbekenaars, die van toen af de *Hanezoekers* werden genoemd.

Op zekeren dag kreeg de pastoor een brief, waarin gemeld werd dat, indien vóór den eersten Zondag na Sint-Marten in de gemeente de tien schoonste hanen van het neerhof werden gepluimd, de kerkhaan terug zou komen. De pastoor gaf kennis van het schrijven aan zijn parochianen. Onmiddellijk gelastten zich eenige boerenjongens deze voorwaarde ten uitvoer te brengen. Zij liepen de groote neerhoven af en de tien schoonste hanen werden eenige dagen vóór den gestelden datum gekopt !

Toen de koster op den eersten Zondag na St-Marten de kerkdeur opende, stond de vermiste haan op de kerktrappen. Van groote blijdschap hielden de Tollebekenaars dien dag feest : er werd gedronken, gezongen en gedanst en met de hanen een lekker feestmaal aangericht. In den namiddag voerde men den weergevonden torenhaan op een kruiwagen, met palmtakken en Spaansch groen versierd, triomfantelijk de dorpsplaats rond. Een omhaling, in de herbergen ten voordeele van den schaliedekker, die den haan op den toren moest zetten, bracht een mooi sommetje op.

(*De Schelde*, nr van 17 Juni 1923.)

2.

Hij heeft kromme knieën, 't is een van Tollenbeek.

Die spreekwijze hoort men in 't Payottenland. Wat zij beteekent en waarom men 't zegt, is ons onbekend.

(De Raadt, 116.)

UKKEL.

1.

De « Zotten » van Ukkel.

Ter oorzake van het krankzinnigenhuis, aldaar sinds betrekkelijk jongen datum opgericht.

In navolging van de zegswijzen over Geel, hoort men dikwijls te Brussel : *Hij moet naar Ukkel, hij komt van Ukkel* = hij is zot.

(Id., 247.)

2.

« KERZENKRAKERS ».

Telken jare richt de parochie Ukkel een processie of bedevaart in naar O. L. Vrouw van Alsemberg, juist in den tijd dat de kersen rijp worden. Van daar die spotnaam.

(Ibid.)

3.

« RATTENFRETTERS ».

Op den « Duvelshoek » te Ukkel wonen de *Rattenfretters*. Die spotnaam komt hieruit voort : Vóór eenige jaren hielden eenige jongelingen er een konijnenfeestje ; een guit had er een rat bijgedaan en de feesters aten konijnen en rat op.

(DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 239.)

VERREWINKEL.

(Gemeente *Ukkel.*)

Spreekt men van Verrewinkel, een gehucht van Ukkel, dan haast men zich er bij te voegen : *aan de koei heuren steert.*

Er ligt in dit gezegde een woordspeling, waarover het onnoodig is in uitleggingen te treden. *Ver* is *var*, stier.

(DE RAADT, 434.)

VILVOORDE.

1.

« PEERDENFRETTERS ».

Te Brussel en in de omstreken geniet dit vlek een groote vermaardheid wegens zijn paardenslachterijen. Dat heeft de Vilvoordenaars bovenstaanden spotnaam doen verwerven.

2.

« BROEKSCHIJTERS (?) ».

De inwoners moeten vroeger dien of een dergelijken spotnaam hebben gehad.

Inderdaad, op de Mechelsche spotprent van 1687, wordt Vilvoorde zinnebeeldig voorgesteld door een sprekende afbeelding. Men ziet daarop een manneken, voor een gebouw neergehurkt — de kleine afmeting laat niet toe te zien of

het een kasteel, een kerk of een sterkte is — wiens houding geen den minsten twijfel overlaat nopens de bezigheid die hij verricht.

De verzen die betrekking hebben op deze voorstelling, luiden:

Vilvord dat wilt oock wat seggen,
Dat s' hun Broeck eerst vol gaen leggen,
Soo als hun voorsaeten deên :
Dat sy laeten ons met vreên.

De spotnaam beteekent overdrachtelijk : bloodaard, lafaard, bangerik.

(Id., 252.)

VLEZENBEEK.

« KERZENBOEREN ».

De inwoners van Vlezenbeek worden zoo genaamd, om de schoone lekkere kersen, die zij op de markten van Brussel en andere steden leveren.

(Id., 443.)

VOLLEZEEL.

1.

DE « BOEREN » VAN VOLLEZEEL.

(*Volksk.*, V, 133.)

2.

« KROT ».

In een spotrijm op Woubrechtegem, Pollare, Nederhasselt, Meire, Zandbergen (Oost-Vl.) en Vollezeel (Brab.) wordt deze laatste gemeente begiftigd met den spotnaam *Krot*. Men zegt in de omliggende gemeenten : *Vollezeel veel bluf, maar krot* !

3.

In de aangrenzende Oostvlaamsche dorpen staan de ingezetenen van Vollezeel in kwaden roep, zooals blijkt uit de zegswijzen :

Die met Vollezeel handelt, is bedrogen, en : *wilt ge bedrogen zijn, ga maar Vollezeel.*

(DE RAADT, 60, 123.)

VORST.

1.

« HONDENFRETTERS ».

I.

De Brusselaars beschimpen daarmede die van Vorst, bewerende, natuurlijk zonder grond, dat deze honden aten, uit de vaart gehaald.

(Id., 341.)

II.

Te Vorst woonden eenige snaken, die gaarne goede sier maakten, doch ten koste van anderen : zij stolen alles wat ze maar konden bemachtigen.

Een beenhouwer, dien ze al hadden bedrogen, besloot zich te wreken. Hij slachtte een zijner oudste groote honden en hing hem, gekuischt en gezuiverd, des nachts buiten om het lijk te doen stijven, naar beenhouwers gewoonte.

Gelijk de vleeschhouwer het verwachtte, stolen de schelmen den geslachten hond en aten hem op. Van daar de spotnaam der Vorstenaars.

(DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 240.)

2.

« PREKOOZEN ».

Omdat er veel hoveniers woonden die hun vroege groenten (*précoces*) naar Brussel ter markt brachten.

WALFERGEM.

(Gemeente *Assche.*)

« JAPNEUZEN ».

(DE RAADT, 444.)

WAMBEEK.

(Dial. *Wammek.*)

1.

« LOMP WAMBEEK »

Zie SINTE-KATHELIJNE-LOMBEEK.

2-3.

DE « BOEREN » EN DE « KLAVERBOEREN » VAN WAMBEEK.

De inwoners van Wambeek zijn de zondebok van die van Ternat, welke hen beschuldigen van allerlei misdrijven, die in hunne eigen gemeente voorvallen.

Zie TERNAT.

(*Volksk.*, I, 85 ; DE RAADT, 238.)

4.

«DE « ZOTTEN » VAN WAMBEEK.

5.

Zie TERNAT.

WEERDE.

« RIJK WEERDE ».

Zie PERK.

WEMMEL.

Hij heeft van Wemmel in zijn beenen.

Hij zwijmelt van dronkenschap.

Wemmel is een vermaarde en druk bezochte bedevaartplaats, waar Sint-Servaas aangeroepen wordt voor de genezing der zwijnen, die « van de been zijn », d. i. die niet meer kunnen loopen. Van zulk zwijn zegt men : « 't heeft van Wemmel », en van een zatlap : « hij heeft van Wemmel in zijn beenen. »

WOLVERTEM.

« STRONTSTRIJKERS ».

Hoe zijn de inwoners van Wolvertem aan dien vieselijken naam gekomen?

Men beweert — of 't echt is, weten we niet — dat de jongens aldaar de laakbare gewoonte hadden de vreemde voerlui die door 't dorp kwamen, op zeer onbetamelijke wijze beet te nemen ; terwijl eenige hunner de vreemdelingen in de berberg bezighielden, besmeerden andere de rijtuigen der voerlieden met drek.

(DE RAADT, 446.)

ARRONDISSEMENT LEUVEN

AALST.

(Gemeente *Hoegaarde.*)

Zie NERM.

AARSCHOT.

1.

« KASSEISTAMPERS ».

Eenige dagen na de omwenteling van 1830, doorliep een bende plunderaars de omstreken, alles medenemende wat niet te heet of te zwaar was. Te Aarschot en in de omliggende dorpen maakten zij het leelijk van den man, bij zooverre dat de overheid besloot krachtdadige maatregelen te nemen om een einde te stellen aan die brutale rooverijen. Zij richtte dan nachtronden in, waaraan alle weerbare burgers deel moesten nemen. Maar wat gebeurde er? In plaats van hunne ronde te maken, bleven die dappere wakers heele nachten in de herbergen zitten. Daarvan althans beschuldigde hen het openbaar gerucht. Om deze praatjes te logenstraffen en meteen hun wantrouwige wederhelften gerust te stellen, bedachten de vroolijke nachtwachten een vernuftig middel. Ze zouden namelijk, wanneer zij de straten doortrokken, nu en dan duchtig met de hielen op de straatsteenen stampen. Zoo gezeid, zoo gedaan. De bevolking werd menigmaal, in het holste van den nacht, uit heur slaap opgeschrikt door dat ongewoon gestamp, en de vrouwen moesten nu wel bekennen dat men hunne mans belasterd had.

(DE RAADT, 271.)

2.

DE « BOEREN » VAN AARSCHOT.

Ter gelegenheid van groote feestelijkheden, te Leuven ingericht om een verjaarfeest(?) van de Hoogeschool te vieren,

noodigde men de omliggende gemeenten uit om deel te nemen aan een zinnebeeldigen stoet.

Die van Aarschot waren dadelijk gereed en zouden een groep uitmaken, die den Landbouw voorstelde. Zij vertrekken naar Leuven, beladen met alle slag van landbouwgereedschappen. Van alle kanten werden zij onthaald op den kreet : « De boeren van Aarschot ! Daar zijn de boeren van Aarschot ! »

Waren ze nu maar zoo slim geweest zich aan dat geroep niet te storen ; maar neen, ze ergerden zich daarover. Wat ! zij ingezetenen van een stad, voor boeren uitgescholden worden ! Dat ging over zijn hout !

« Waarom u dan in boeren verkleed? » spotten de Leuvenaars, » dat kwam immers meer toe aan de inwoners van een landelijk dorp dan aan stedelingen? »

(Ibid.)

3.

Waarom de stad « Aarschot » heet.

Toen Julius-Cesar van zijn tocht naar Groot-Brittannië teruggekeerd was, bouwde hij in de buurt van Leuven een kasteel. Eens ter jacht zijnde met Brabo, schiet hij een arend van buitengewone grootte. Tot aandenken aan dit voorval, stichtte hij te dier plaatse een kolonie en gaf haar den naam van *Aarschot*, d. i. *Arendschot*. Later verscheen daar een stad, die *Aarschot* is blijven heeten.

(Wolf, *Niederl. Sagen*, 79.)

In het wapen van Aarschot staat een *arend*, die het schild houdt.

BAAL.

1.

De pier van Baal.

In de omstreken van Baal, bij Aarschot, zegt men spotsgewijs dat de grond te Baal zoo ongemeen mager is, dat men er ooit maar één pier gevonden heeft, welke in den hof der pastorij aan een ketting gebonden ligt.

2.

Te Baal
Hangen ze den papketel aan den haal (1);
Te Schriek
Steken ze drij kotten (2) met éénen riek;
Te Groote-Loo
Doen ze 't ook zoo;
Te Begijnendijk
Is 't van 's gelijk;
En te He(i)st
Sch... ze, dat 't van den berg drest (3).

3.

Te Baal,
Daar de goei (4) zijn raar,
Hangen ze den ketel
Aan den haal.

(Haacht.)

(*Ons Volksl.*, VIII, 172; XI, 104; DE RAADT, 286.)

BEGIJNENDIJK.

1.

DE TORTELDUIF VAN BEGIJNENDIJK.

De boeren van Begijnendijk — een dorp waarvan de grond buitengewoon schraal en mager is — hadden sedert menschengeheugen geen pier gezien.

Eens dat een hovenier in den hof van den pastoor spitte, spartelde er onverwachts een rood, langwerpig en zeer dun beestje vóór zijn voet, tusschen de kluiten.

Daar kreeg de brave man een wonderen inval. « Als dat nu eens een pier moest zijn?! Wat een eer voor Begijnendijk! »

Zeer voorzichtig nam hij 't beestje op zijn hand en liep er mee binnen in de pastorij. « Zie, Mijnheer Pastoor », zeide hij, « wat wonder beestje ik gevonden heb; God weet is 't geen pier! »

---

(1) Heugel, hangel, Fr. *crémaillère*.
(2) Gaten.
(3) Spat.
(4) Goeden.

De pastoor bekeek het met aandacht en scheen er over te oordeelen gelijk zijn hovenier : « Ja, ja, man », zeide hij, « als dat nu eens een echte pier was ! Maar wie te Begijnendijk zal het ons zeggen? »

Gelukkig wist de pastoor raad. Hij liet de klok luiden, alsof het brandde, en toen boeren en boerinnen van alle kanten, uit schuur en stal en veld waren samengestroomd, stelde hij hun plechtig de vraag, wat voor een dier daar in zijn hof uitgegraven was.

De Begijnendijkers keken hunne oogen uit op het vreemde beest, maar niemand wist de vraag van den pastoor te beantwoorden. Daar schoot het een te binnen, dat de veldwachter, die ook een beetje voor veearts speelde, hen misschien uit de verlegenheid zou kunnen helpen. Doch de man ontbrak op 't appèl ; het brandde immers, meende hij, en hij was er in de eerste herberg de beste 'nen fermen borrel gaan op zetten.

Men bracht hem stoetsgewijs naar de pastorij en toonde hem het wonder beest, dat hij alleen waarschijnlijk kende. De « sjampetter » zette groote oogen op, pakte den pier met twee vingeren op, liet hem een oogenblik op zijn hand kronkelen, keek en herkeek en dacht het eindelijk gevonden te hebben. Hij deed al het volk zwijgen, zette den wijsvinger op de borst en zei : « Ik, ik geloof dat het een tortelduif is ! »

Om haar het wegvliegen te beletten, lei men de tortelduif aan den dorpel der pastorij met een keten vast.

(*Volksk.*, VIII, 28.)

Vgl. BAAL, BETEKOM, DEN AART, HALLE (prov. Antw.), KASTERLEE, KAULILLE, KESSEL, LIEZELE, MEERLE, MEIR, MOLENBEERSEL, RAVELS.

***

Te Kasterlee meenden ze dat de pier een... olifant was.

Van de Büsumers (in Holstein) wordt verhaald dat zij eens een kikvorsch vonden, dien niemand kende, daar ze nooit zoo 'n beest gezien hadden. Een hunner, met het oog op de houding van het dier, meende dat het een... hond moest wezen. Voor alle zekerheid wil men 't echter vragen aan den zoon eens Büsumers, die te Kiel studeert, en de student verklaart : Naar het springen te oordeelen, moet dit dier een kikvorsch zijn. (*Am Ur-Quell*, II, 192.)

Van de Thadenaars (in het landgoed Hanerau in Sleeswijk-Holstein) vertelt men, dat ze eens op 't hooiland waren en daar een dier vonden,

dat niemand kende. Het was een pad (volgens andere vertellers, een kikvorsch). Toen het beest begon rond te springen en daarna weer ging zitten en zich opblies, viel hun van schrik de muts van den kop. In hun angst liepen ze naar den dorpsvoogd, opdat hij dadelijk zou komen zien wat voor een dier het was. Deze overheidspersoon, na den kikvorsch langdurig beschouwd te hebben, sprak ten slotte : « Menschen, ik sta waarlijk in twijfel. Als het geen hertebok is, dan moet het een tortelduif wezen ! » (MEYER, *Amt Rendsborger Sagen*, 64, 132.)

2.

In 't omliggende zegt men schertsend *dat de vliegen naar Begijnendijk-kermis trekken om er in den kermiskramik te worden gebakken.* Deze kermis valt laat in October.

Vgl. o. a. SCHAFFEN.

3.

Zie BAAL.

BERTEM.

1.

« TUISCHERS ».

Een tuischer is een paardenkoopman. Veel inwoners van Bertem oefenen dit bedrijf uit. Van daar de spotnaam.

(DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 201.)

2.

WAAROM IN 'T WAPEN VAN BERTEM HET ROS BEIAARD STAAT.

De gemeente Bertem heeft in haar wapenschild het Ros Beiaard. Lang geleden toonde men daar de kribbe van dit onoverwinnelijk paard, alsook in het woud van Meerdaal, den indruk van zijnen hoef. Adelaart, de oudste der vier Heemskinderen, schonk de heerlijkheid Bertem aan de abdij van Corvei, waarin hij de wereld vaarwel zegde en een heiligen dood stierf.

Vóór de beroerten der XVIe eeuw hing in het hoogaltaar der kerk van Bertem een schilderij, waarop de vier Heemskinderen vóór een kruisbeeld knielend afgebeeld stonden. Anderen zeggen dat het tafereel Adelaart en het Ros Beiaard

voorstelde, omdat beiden langen tijd in Bertem hebben verbleven.

(WOLF, *Niederl. Sagen*, 110.)

Bertem is eigenlijk *Perthem*, d. i. woon van het *peerd*, zegt GRAMAYE. Die naam komt van het Ros Bayaard (Beiaard).

(DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 182.)

3.

NAAMSOORSPRONG VAN BERTEM EN LEEFDALE.

Toen Swane, bij de Zeven Tommen, het licht schonk aan Julius-Cesar, hielpen haar, in den barensnood, twee maagden : de eene hiet « Beerte » en de andere « Lefde » ; en van hen beiden is gekomen *Bertem* en *Leefdale*.

(Ibid.)

BETEKOM.

HOE DIT DORP ZIJN NAAM KREEG.

Een mol, op zoek naar voedsel, vond niets te Baal, wijl de grond er zoo schraal is, dat er geen enkele pier te vinden was. Door grooten honger gepraamd, wroette hij verder en vond eindelijk een pier in 't zand.

« *Hier ben ik* BETERKOM », sprak hij, en daarom heeft men 't dorp dat daar ontstaan is, den naam van *Betekom* gegeven.

(*Ons Volksl.*, VIII, 173.)

BIERBEEK.

Hij is van Bierbeek.

Op een dronkaard.

BOORTMEERBEEK.

1.

« KLEIN GEEL » ; « ZOT MEERBEEK ».

« Daar zijn ze halfzot » beweert men in 't omliggende.

2.

« BOT MEERBEEK ».

Zie MECHELEN.

3.

In dit dorp is de torenspits geheel uit steen vervaardigd, wat de bewoners der omstreken doet zeggen :

Te Boortmeerbeek zijn meer h... als er schaliën op den toren liggen.

Voegen wij er bij dat de torenspits in de laatste jaren geborsten en wat bouwvallig geworden was. De musschen nestelden in de kloven, zelfs had een jonge wilg daar zijn wortels in gezet en groeide weelderig op de torenspits. Omstreeks 1880 werd de wilg in den hof der pastorij verplant en de naald des torens half afgebroken. Men was vanzins ze te herstellen, maar het ... duimkruid of zooals de Franschman zegt, « le nerf de la guerre » ontbrak, en daarom legde men een plat dak op het overblijvend gedeelte, wat aan de kerk een zonderling uitzicht geeft.

Vgl. SCHERPENHEUVEL.

3.

Moet men een spotrijm gelooven, waarin spraak is van Hever, Muisen en Boortmeerbeek, dan zouden de inwoners van laatstgenoemd dorp niet pluis vallen en er maar dadelijk over slaan. Het vers :

. . . . . .
Te Meerbèèk
Slagen ze op uw kwèèk (1)

schijnt dit althans te bewijzen, ofschoon het waarschijnlijker is dat die woorden er staan, omdat het rijm het zoo wil.

Zie HEVER.

(*Ons Volksl.*, VIII, 172 ; IX, 151 ; DE RAADT, 96, 129.)

BUTSEL.

(Gemeente *Roosbeek.*)

1.

Dit gehucht heeft een zeer schralen grond, grootendeels met bosch overdekt. Vandaar de zegswijze :

Die 't lest leeft, heeft Butselbosch.

(1) In de platte taal voor : muil, mond, gezicht.

2.

De schooljeugd zingt dikwijls :

Viva*n* Butsel,
Kemp en knutsel !
Viva*n* boekweikoeken !
Bult karkas,
Viool en bas,
Tafelken met geld,
Daar de bult veur spe(e)lt.

(De Raadt, 312.)

DIEST.

1.

« Mosterdschijters ».

Boven de prachtige Sint-Sulpitiuskerk staat een torentje, dat eenigszins op een... mosterdpot gelijkt.

Van daar die onverdiende, ja ongegronde spotnaam.

(*Ons Volksl.*, XI, 102.)

2.

« Demerschijters ».

Men beschuldigt de Diestenaars er van, natuurlijk zonder eenigen grond, dat zij den inhoud hunner secreetputten in den Demer laten loopen en ja, hun gevoeg maken in die rivier. Daarbij komt het, dat hun vermaard *Diestersch bier*, voor welks vervaardiging de brouwers het water uit den Demer trekken, zoo dik en troebel is. Dat is louter lastertaal van de inwoners der naburige gemeenten, die afgunstig zijn, omdat zij het Diestersch bier niet kunnen namaken.

3.

« Bierzuipers ».

Toespeling op de talrijke brouwerijen die men te Diest aantreft.

4.

« Loterbollen ».

Op de Mechelsche gravuur van 1687 wordt de goede stad Diest voorgesteld door een satyrieke plaat, doelende op den

sedert dien tijd lang in onbruik geraakten spotnaam *Loterbollen.*

Men ziet er twee personnages op, waarvan de grootste, links geplaatst, — 't is te zeggen ter rechterzijde van den bekijker, — in elke hand een bol houdt, op een stokje gestoken.

Daarbij het rijm :

Diestenaers als Loterbollen,
Ligghen over al en hollen,
Segghen dat den Maene schijn
Een seer groote Brandt moest sijn.

Een *loterbol* is iemand wien het « in 't hoofd leutert », een losbol, een lichtzinnige mensch, een kwidam, een halve gek.

(A. MERTENS, *op. cit.* ; DE RAADT, 150.)

5.

« FAXENAERS ».

Behalve den spotnaam *Loterbollen,* droegen de Diestenaars ook dien van *Faxenaers,* zooals GRAMAYE getuigt : « Diestensis vulgo *Faxenaers,* id est Ludiones dicti. »

Die van Diest hieten dus *Faxenaers,* d. i. gekken of narren. En dezelfde schrijver zegt dat zij, door hunne rederijkkamers, dien naam verwierven. Zou de *Loterbollenkamer,* die we in 1660 vermeld vinden, niet met dien naam in verband staan? *Loterbollen* beteekent hetzelfde als *Faxenaers,* « ludiones ».

(*De Hagelander,* VII, 45.)

6.

« VEERSCHIETERS ».

Onder dien spotnaam waren de Diestenaars op het einde der XVIIIe eeuw bekend, zooals blijkt uit den meergemelden *Klugt Almanak* voor het jaar VII der Fransche Republiek.

De oorsprong er van ligt in 't duister.

(DE RAADT, 322.)

7.

« ZONBLUSSCHERS ».

De Diestenaars hebben ook *Zonblusschers* geheeten, nadat zij op Sint-Laureinsdag van het jaar 1728 de zon hebben willen uitdooven

De maan blusschen was oud nieuws : dat hadden ze te Mechelen, Sint-Bernard, Tienen en elders al gedaan, maar de zon? Daar had nog niemand aan gedacht, Diest bracht het voor. Onmiddellijk werd dit ongehoord feit bezongen in een stuk van 172 verzen, als titel voerende : *Sonn-blusserey (oft) Diesters mis-verstand, meer als Mechels Manebrandt, nu onlancx voorgevallen binnen de voorseyde privilegie stede van Diest, op Sinte-Laurysdagh anno* 1728.

In dit stuk troost de dichter de Mechelaars met de woorden :

Zotter zijn de die van Diest ;

want Mechelen heeft wel de maan gebluscht, maar :

Midd' nacht weer en maenelichten
Konnen veel abues verrichten ;
Maer den klaeren zonneschyn
Leert de menschen wysder zyn.

Daarna wordt de zonnebrand verhaald en besloten :

Dat *Mechlen blusschers* zyn van kant
Sonnbrand geeft Diest d'overhandt.

(A. MERTENS, 280.)

8.

DE BOTERPOTTEN VAN DIEST.

Eens wilden de Hollanders de stad innemen. De vijand verbeeldde zich, dat hij enkel de hand had uit te steken om de begeerde prooi te bemachtigen, daar hij wist dat de stad zonder verdedigingsmiddelen was. Maar hij rekende buiten den waard of liever buiten de slimheid der Diestenaars. Toen de Hollanders zich den volgenden morgen gereedmaakten om de stad te bestormen, zagen zij, tot hun groote verwondering, de wallen vol kanonnen, en de artilleristen op hun post bij de stukken, de brandende lont in de hand. De vijand vertrouwde het spel niet en poetste vlug de plaat, meer uit verbouwereerdheid dan uit schrik. De kluchtige Diestenaars gebruikten het overige van den dag om hun geschut op zijn plaats terug te zetten. Op zijn plaats, dat wil zeggen in den kelder, want de kanonnen die den Hollander het beleg hadden doen opbreken, waren niets anders dan gewone bruine « steinen » boterpotten.

(DE RAADT, 322 ; DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 159.)

Dit feit is op alle punten gelijk met dit hetwelk men beweert voorgevallen te zijn in de steden Leuven en Tienen. De Walen vertellen hetzelfde van Binche in Henegauw, alwaar die episode zou plaats gehad hebben in de XVIIe of XVIIIe eeuw. (Zie *Wallonia*, 1903, blz. 248.) Iets gelijkaardigs wordt verhaald van Oostburg in Zeeuwsch-Vlaanderen.

9.

Laten regenen gelijk te Diest.

Zie BRUSSEL, n^{r} 14.

DORMAAL.

1.

DE « NEVEN VAN DE BOKRIJDERS ».

Eenige gehuchten van Dormaal en Halle-Boienhoven hadden eertijds een doorslechte faam. Zij werden bewoond door de beruchte *Bokrijders* of *Bokkerijders*, gevreesde roovers, en later door een bende binders, die hun voornaamste roofnest hadden ter plaatse Asbroek, onder Halle-Boienhoven. Wee den boeren die zich ergens te laat hadden opgehouden en langs daar huiswaarts keerden, en den kooplieden, die daar voorbijmoesten na het vallen van den avond !

Onder Napoleon werd de policie op beteren voet ingericht en 't gelukte haar de roovers aan te houden of te verstrooien, dank vooral zij de medewerking van J. S. Blijckaerts, policie-officier, meier van Zout-Leeuw, Halle, enz. Deze ambtenaar deed de opperhoofden der baanstroopers vangen en ter dood veroordeelen. Hij genoot een groote populariteit onder den naam van *Manneken Pek*, en zijn aandenken is levendig onder de landelijke bevolking bewaard gebleven. Tot op den huidigen dag spreekt men nog dikwijls over zijn onversaagdheid, evenals over de misdaden der binders. (BETS, *Zout-Leeuw*, II, 13.)

(DE RAADT, 153.)

2.

« WEERWOLVEN ».

Oudtijds was het geloof aan de weerwolven zeer verspreid.

Een weerwolf is een mensch, die een verbond met den duivel heeft aangegaan, wiens kleed, zijnde een harige huid of een haren riem of gordel, hij alle nachten moet dragen.

De weerwolf is onkwetsbaar, behalve in 't midden van 't voorhoofd, tenzij men hem treft met een zilveren kogel of althans met een kogel, die gewijd zilver bevat. Hij trekt dagelijks zeven stuivers.

Overdag onderscheidt hij zich in niets van de gewone menschen, maar 's nachts, eens dat hij zijn afschuwelijk duivelsvel heeft aangetrokken, is hij een gevaarlijk wezen, een woest dier, dat alles verslindt wat hij ontmoet. Komt men een weerwolf tegen, dan moet men hem een toegeknoopten zakdoek of zoo iets toewerpen : met dien doek te willen lostrekken, verliest de weerwolf eenigen tijd en kan men hem ontsnappen.

Om weerwolf te worden moet men 's nachts om twaalf uur op een kruisstraat wandelen en een zwarte hen medebrengen : dan komt de duivel daar in een koets aangereden. Op een teeken des duivels, steekt men zijn mes in 't midden der kruisbaan en offert hem de zwarte hen. Men krijgt vervolgens van den boozen geest een harige huid of een haren riem en... men is weerwolf ingelijfd.

Na acht jaar verliest men de hoedanigheid van weerwolf, maar zoo iemand gedurende dit tijdperk u herkent, moet men wederom voor een termijn van acht jaar weerwolf worden.

Men kan een weerwolf verlossen, als men zijn huid vindt en die in den oven verbrandt (1).

Het is niet met zekerheid te bepalen wanneer de inwoners van Dormaal den spotnaam *Weerwolven* gekregen hebben.

Stellig is het, dat vóór een veertigtal jaren een weerwolf te Dormaal rondwaarde. Hij vertoonde zich vooral in de beemden langsheen de baan naar Zout-Leeuw. De toenmalige burgemeester, na in 't openbaar verklaard te hebben, dat hij de streek zou verlossen van het wangedrocht, dat de schrik der dorpelingen was, begaf zich verschillende nachten op deze plaats in gezelschap van zijn veldwachter, beiden met een geweer gewapend. Maar de man die voor weerwolf speelde en de brave menschen den angst op 't lijf joeg, had lucht gekregen van 's burgemeesters bedreigingen en oordeelde het

(1) *Ons Volksleven*, VII, 190.

voorzichtig zich niet meer te laten zien. Sedert dien tijd verschenen geen weerwolven meer in de streek.

(Ibid.)

3.

« VUURMANS ».

Deze naam schijnt insgelijks te zinspelen op spokerijen en nachtelijke verschijningen, waarvan beide gemeenten eertijds het tooneel waren.

(Id., 154.)

DUISBURG.

Zie TEN HERTSWEGEN en OVERIJSCHE.

EIZER.

(Gemeente *Duisburg*.)

Die van Eizer zijn geboren
Onder een kerk zonder toren.

Dit rijmpje, gehoord te Duisburg, Tervuren, Neerijsche en omstreken, doelt op de oude kerk. De nieuwe, onlangs gebouwde, heeft een toren.

(Id., 428.)

EZEMAAL.

« EZELS ALLEMAAL ».

De naam Ezemaal heeft aanleiding gegeven tot de ondeugende uitlegging : *Ezels allemaal.*

(Id., 332.)

GEET-BETS.

1.

« HEEREN ».

2.

In de gemeenten van 't kanton Zout-Leeuw zegt men : *Op root* (1) *gelijk die van Geet-Bets vechten.*

(CLAES, 207.)

Wat die uitdrukkihg beteekent, is ons onbekend.

Vgl. WAALSCH-BETS.

(1) Op rij.

GODSENHOVEN.

1.

Een Godsenhovenschen uitstel krijgen, niets.

2.

Als Godsenhoven zonder proces is, Hoegaarde zonder bier en Oudgaarde zonder hoeren, dan vergaat de wereld.

(RUTTEN, 81.)

GRAZEN.

Van iemand die van niets weet, zegt men in 't Haspegouw :

Hij komt van Grazen,
Hij weet van toeten noch van blazen.

(Id., 83.)

GRIMDE.

(Gemeente *Tienen.*)

1.

« HANEMANNEN ».

De wreede hanengevechten, waarvan de Grimdenaars liefhebbers zijn, hebben hun bovenstaanden spotnaam verschaft.

(DE RAADT, 353.)

2.

Die van Grim
Zijn zeer slim :
Zij eten den visch
En laten de vlim (1).

(RUTTEN, 193.)

HAACHT.

(Dial. *Hocht.*)

1.

« POEF HAACHT ».

In een spotrijm op Mechelen, Muisen, Boortmeerbeek, Haacht, Werchter, Rotselaar en Wezemaal, wordt deze gemeente *Poef Haacht* genaamd. (Zie MECHELEN.)

(1) Vin.

Poef Haacht ! Die kantonhoofdplaats is buiten kijf een der fraaiste en welvarendste dorpen uit dit gedeelte van Brabant, hetwelk oudtijds de heerlijkheid Rotselaar uitmaakte.

Men begrijpt dus dat de Haachtenaars, trotsch op hun voornaamheid, veel wind maken en « poef » verkoopen.

(De Raadt, 82.)

2.

De jongens van Wespelaar tergden die van Haacht met het volgende spotrefrein :

Haachtsche karodden,
Kèzeweiplodden !
Ze komen zoo wijd op onzen dijk,
Ze eten niet als padden en slijk,
Padden en slijk en gerstenbrood...
We steken ze met naalden en spellen (1) dood !

(*Volksk.*, I, 84.)

HAASRODE.

(Gemeente *Bierbeek.*)

« Pootenfretters ».

Daar de inwoners nogal veel wortelen, peeën, in de streekspraak *pooten* genaamd, op hun velden winnen, en die wel eens bij hun aardappelen stoven voor het noenmaal, hebben de inwoners der naburige dorpen hen *Pootenfretters* gedoopt.

(*Ons Volksl.*, IX, 149.)

HAGELAND (HET).

1.

« Profeten ».

De studenten uit andere gewesten heeten hun Hagelandsche medeleerlingen spottenderwijze de *Profeten.*

Een « profeet » is iemand, die op beslisten toon spreekt en alles beter wil weten dan een ander.

(1) Spelden.

2.

DE HAGELANDSCHE « JUGE ».

De bewoners van het Hageland, de streek ten Noord-Oosten van de provincie Brabant, tusschen de steden Diest, Tienen, Leuven en Aarschot, hadden eertijds de faam zeer twistziek te zijn. Hunne geschillen liepen meestal uit op vechtpartijen, dorp tegen dorp. Van rechtbanken wilden ze niet hooren, maar zij vereffenden zelven hunne onderlinge twisten door middel van een knots- of bandstok. Van daar de benaming *Hagelandsche juge* of *Juge van 't Hageland*, welke men aan dien stok heeft gegeven.

De *knots* was een eiken stok, met een stuk uit den tronk gekapt ; dit stuk was rondgesneden ter dikte eener kindervuist. De *bandstok* is een stevige mispelaar, aan den bovenkant met leder overtrokken en aan den onderkant voorzien van een koperen buis, ter lengte van ongeveer één decimeter ; het onderdeel der buis is met lood volgegoten. Zulke stok wordt met een lederen riempje aan den pols gehangen en nog gedragen, niet enkel in het Hageland, maar ook in de Kempen, in Vlaanderen en elders, vooral door boeren en veekooplieden.

De zuidelijke naburen der Hagelanders, de Haspegouwers, geven aan den *Hagelandschen juge* den naam van *boschbeer*.

(TUERLINCKX, blz. III ; RUTTEN, 36, 85 ; *De Hagelander*, II, 91.)

HALLE-BOIENHOVEN.

1–3.

« DE « NEVEN VAN DE BOKRIJDERS » ; — « WEERWOLVEN »; — « VUURMANS ».

Zie DORMAAL.

4.

Winge, Wange, Laar,
Hespen over Orsmaal,
Halle is 'ne verkensstal.

5.

Die van Halle zijn bekend als kale windmakers. Van daar zeggen de Sint-Truidenaars van hen :

Gloria tot in den Hemel, maar de Credo is er niet bij.

(*'t Daghet*, III, 63.)

HEELENBOSCH.

« BERREVOETSLOOPERS ».

De inwoners dragen zelden kousen in den zomer, zoomin trouwens als de andere inboorlingen der streek.

(DE RAADT, 356.)

HERENT.

DE « BEZETENEN » VAN HERENT.

Die spotnaam vindt zijn oorsprong in een toevluchtshuis of hospitaal, dat aldaar bestond en waar men eertijds de pelgrims onthaalde, en vooral degenen opnam, die men meende van den duivel bezeten te zijn.

(Id., 85.)

HERTSWEGEN (TEN).

(Gemeente *Duisburg*.)

« WATERZAKKEN ».

De periodische overstroomingen, veroorzaakt door den *Grooten Poel*, in de kom van Duisburg gelegen, en waarvan het water bij hevige regens het gehucht ten Hertswegen onderzet, hebben de inwoners dier buurt den naam *Waterzakken* doen geven.

(Id., 428.)

HEVER.

1.

« SOEPZAKKEN ».

D. i. Soepeters. Men verkoopt er de aardappelen en eet er soep.

Spotsgewijs roept men de inwoners toe :

« *Soepzakken en 't « ferket »* (1) *in 't dak* ! »

2.

« STOM HEVER ».

Zie KAMPENHOUT.

---

(1) Tafelvork.

3.

Te Hever
Eten ze lever ;
Te Muizen
Kraken ze luizen ;
Te Meerbèèk
Slagen ze op uw kwèèk.

(*Ons Volksl.*, IX, 151 ; XI, 152, 153 ; DE RAADT, 25, 39.)

HOEGAARDE.

1.

Het dorp Hoegaarde heeft het uitzicht van een lachend stedeken en de inwoners zeggen met fierheid :
Er is maar één Hoegaarde !

(DE RAADT, 361.)

2.

Zie GODSENHOVEN.

HOELEDEN.

In 't Hageland beschimpt men de Hoeledenaars in dezer voege :

Hoelen vol gloren (d. i. *glorie*)
Heeft een kerk en geenen toren !

(*Volksk.*, I, 85.)

HOKSEM.

(Gemeenten *Hoegaarde* en *Kumptich.*)

Op Hoksem-kermis *worden de vliegen in 't brood gebakken.*
Men zegt in de omstreken, de week vóór de kermis :
't Is e Zondag Hoksem-kermis : al de vliegen zijn al op weg.

HULDENBERG.

Zie OVERIJSCHE.

KAGGEVINNE.

(Gemeente *Kaggevinne-Assent.*)

HASSELTSCHE BEKKEN ».

Hebben ze wellicht dien naam gekregen, omdat ze liefhebbers zijn van Hasseltsche genever?

(DE RAADT, 313.)

Is het niet *Assentsche Bekken*?

KEERBERGEN.

1.

« RIEMERS ».

Wat beteekent die spotnaam? Er wordt, beweert men, nogal veel met het mes gevochten, waarbij de vechters de gewoonte hebben hunne tegenstrevers een snede te geven van boven naar beneden, op dezelfde wijze als men riemen uit leder snijden zou.

(Id., 368.)

2.

« ZANDBOEREN ».

Een groot deel der gemeente is zeer zandig. De Keerbergers leurden vroeger met zand, hetwelk zij op kruiwagens vervoerden in de omliggende gemeenten, ja, tot in Mechelen, Aarschot en Leuven. Die zandverkoop is echter aanzienlijk verminderd, sedert men in de Kempen in 't groot de zandgroeven uitbaat.

(Id., 483.)

3.

Een volksetymologie op Keerbergen, z. BONHEIDEN.

KORTENAKEN.

1.

« KINDEREN ».

2.

Te Kortenaken uitkomen.

Te kort komen.

(RUTTEN, 122.)

KORTRIJK-DUTZEL.

Mag men de volksoverlevering gelooven, dan zou het dorp Kortrijk (eertijds *Cortelke*) - Dutzel zijn naam verschuldigd zijn aan het feit dat de Leuvensche lakenmakers, aldaar in de middeleeuwen gevestigd, hunne waren met een el verkochten, die veel te kort was (*kort elleke*) ! (Leuven.)

(De Raadt, 147.)

LEEFDAAL.

Zie Bertem.

LEUVEN.

1.

« Peetermans of Peetermannen ».

I.

De *Peetermans* of *Sint-Peetersmannen* waren in den beginne niets anders dan de onderhoorigen van de kerk van Sint-Pieter. In de middeleeuwen, toen er een kerk of een klooster tot stand werd gebracht, kwamen weldra de lieden, die nog op het platteland verspreid woonden, zich rondom het opkomend gesticht vestigen, om de bescherming er van en de voordeelen er aan gehecht, te genieten. De personen, die onder het gezag stonden van een abdij of van een kerk, of door eenige verbintenis daaraan gehecht waren, noemde men hare *mannen* of hare *manschap*. Doch onder die benaming begreep men niet enkel laten, cijnsplichtigen, pachters, dienstboden, maar zelfs vrije mannen en ook edelen, ja de priesters en al wie tot den dienst der kerk of tot het bestuur van hare goederen eenige hulp verleende. Al deze lieden vormden het geslacht of de familie des heiligen, wien het gesticht toegewijd was, en droegen daarom zijn naam. De Leuvensche Sint-Peetersmannen dan waren in de XIe eeuw de lieden der hoofdkerk, de eenige die er destijds binnen de stad bestond ; zij bezaten verschillende eigen voorrechten en privilegiën, welke door den graaf, als voogd der kerk, gehandhaafd werden.

De instelling verdween met den ondergang van het leenstelsel, maar de naam is gebleven en werd later als spotnaam opgevat.

(TORFS, *Gesch. v. Leuven*, 32-44 ; *Leuvensche Kersouwieren-almanak*, VI (1866), blz. 87-88.)

II.

Volgens Wolf zouden de Leuvenaars dien naam gekregen hebben na een veldslag tusschen de Luikenaars en Hendrik I, hertog van Lothrijk en graaf van Leuven. Uit dankbaarheid, omdat zij hem ontzet en het leven gered hadden, gaf de hertog later aan al die *onder de banier van Sint-Pieter* voor hem gevochten hadden, den naam van *Peetermans* en verleende hun groote voorrechten en vrijheden.

Er wordt ook verhaald dat de graaf van Leuven de familie van Sint-Pieter zou hebben gesticht om de Leuvenaars te beloonen, die, *onder het vaandel van Sint-Pieter*, hun vorst dapper ter zijde stonden in de verdediging van den burg tegen Godfried van Eenham (1012) en in den slag bij Hoegaarde (1013). Eenige schrijvers hebben zelfs den slag bij Montenaken (1213), andere dien bij Woeringen (1288) als oorzaak dier stichting opgegeven.

(WOLF, *Niederl. Sagen*, 148 ; *Volksk.*, V, 169 ; TORFS, *Gesch. v. Leuven*, 37.)

Op de Mechelsche gravuur van 1687 wordt Leuven verbeeld door een processie, in welker midden vier man op een berrie het beeld van Sint-Pieter dragen.

Bij deze voorstelling leest men de verzen :

Loven en wilt oock niet swijghen,
Wij van hun ons sauce krijghen,
Ende desen Peeterman
Spot soo heftigh als hij kan.

(MERTENS, *op. cit.*)

2.

« TRAÎNARDS ».

In 't jaar '30 begonnen de Leuvenaars de omwenteling met den gouverneur van Koning Willem uit zijn woning te halen en door de straten der stad over de steenen te sleuren, om hem eindelijk op de *Groote Markt* op te hangen.

Traîner is in 't Vlaamsch *sleuren, slepen* ; van daar de naam *Traînards.*

(*Ons Volksl.*, VIII, 38.)

Dit doelt waarschijnlijk op den gruwelijken moord, door de Leuvenaars gepleegd op den commandant Gaillard (einde van October 1830). In zijn *Geschiedenis van Leuven*, blz. 405-406, verhaalt Torfs het feit als volgt :

« De commandant Gaillard, die Belg was, had noch voor noch tegen de omwenteling partij willen kiezen, en bij gevolg het leger verlaten. Hij meende, als zoo veel anderen, die de omwenteling met een onverschillig oog haar gang zagen volgen, dat hem in zijn vaderland niets te vreezen stond. Doch tot zijn ongeluk werd hij den 28 October, te Mechelen, door eenige Leuvensche vrijwilligers, herkend, die hem, als gevangene, per trekschuit naar Leuven brachten. Hier legde men hem nog altijd de schuld op, dat, den 2 September, het garnizoen op de bevolking geschoten had. Bij zijn aankomst maakte een woedende menigte zich daadlijk van hem meester.

De ongelukkige commandant werd door de straten der stad gesleurd en zoo deerlijk mishandeld, dat hij onder de slagen bezweek. Zijn verminkt lijk werd aan den vrijheidsboom opgehangen » (1).

3.

« KOEISCHIETERS » of « KOEISCHUTTERS ».

I.

De spotnaam *Koeischieters* of *Koeischutters* werd den Leuvenaars gegeven naar aanleiding van een feit, dat tijdens de omwenteling van 1830 zou voorgevallen zijn.

---

(1) Als eerste boetpleging over dien moord werd de vrijheidsboom afgehakt, terwijl een proclamatie van den burgemeester verklaarde « dat die beweenlijke gebeurtenis alleen kon toegeschreven worden aan mannen, die niet waardig waren den naam van Leuvenaars te dragen ; dat de misdadigers niet konden ongestraft blijven ; en dat zij, onder welk voorwendsel ook die moord begaan was, zouden ontdekt en aan het gerecht overgeleverd worden. »

« De drij voornaamste plichtigen werden in de maand October 1832 ter dood veroordeeld, doch zij hadden het land verlaten. » (TORFS, *op. cit.*, 406.)

De burgerwacht wilde zich onderscheiden en richtte patroeljes in en rondom de stad.

Men had die dapperen aangekondigd dat de Hollander nabij was. Inderdaad, toen de Leuvenaars, op een vroegen morgen in het veld gelegerd, den vijand afwachtten, zagen zij op eens vóór zich een reeks geweren in de opkomende zon flikkeren.

De hoofdman beval : *vuur* !... Eenige der vijanden vielen dood en de andere namen de vlucht. De Leuvenaars trokken er heen om er te achtervolgen, maar toen ze ter plaatse kwamen, vonden ze doode koeien. Ze hadden de hoorns dezer beesten voor geweerloopen genomen !

II.

Volgens J. LE HARNAY (*Les Sobriquets des villes flamandes*), zou het feit opklimmen tot het jaar 1690, niet lang na den slag bij Fleurus. De stad Leuven verwachtte het bezoek der Franschen, maar verre van ze binnen hare muren te willen ontvangen, besloot zij hen terug te drijven.

Op een avond liet de hoofdbevelhebber de noodklok luiden. Burgers, boeren en studenten snelden naar de wallen. Geen twijfel mogelijk : een menigte vijanden richtte zich stadwaarts. Aanstonds begonnen de Leuvenaars den naderenden troep te beschieten. Maar, in plaats van aan te vallen, nam de vijand de vlucht al brullende : wat men voor Fransche soldaten gehouden had, was... een kudde hoornvee !

Beide lezingen over den oorsprong van den spotnaam zijn dus in den grond dezelfde. Stellig echter is het feit ouder dan van 't jaar '30, daar de *Nieuwen Klugt Almanak* voor het jaar VII der Fransche Republiek (22 Sept. 1798-1799) er reeds melding van maakt in dezer voege :

Loven.

Een koey is in de Weyd' gebleven
Doet Loven schudden ende beven.

(*Ons Volksl.*, VIII, 38 ; *Volksk.*, V, 153, 169 ; DE RAADT, 181.)

***

Ook de burgers van Delft, meenende dat hun stad door de Spanjaarden aangevallen werd, vuurden op den vijand en schoten een kalf

dood, om welke heldendaad zij den spotnaam *Kalfschieters* verwierven. De Mariemburgers (prov. Luxemburg) verjoegen zoo ook eens den vijand en vonden 's morgens vier doodgeschoten ezels vóór de stadspoort liggen (1). De Rotterdammers schoten op de kiel van een bootje, dat zij als een walvisch aanzagen.

4–5.

« BIERBOLLEN » ; — « BIERKOPPEN ».

Naar de talrijke brouwerijen in die stad. Het Leuvensch bier, waaronder de *peeterman*, is alom vermaard.

6.

« DIKKE BUIKEN ».

In een liedje worden de Leuvenaars *Dikke Buiken* genaamd. Dat doelt natuurlijk op de *Leuvensch-bierdrinkers*.

7–8.

« KALFSFRETTERS » en « KALFSKOPPEN ».

Te Brussel en in de omstreken heeten de Leuvenaars *Kalfsfretters* ; te Anderlecht *Kalfskoppen*.

(DE RAADT, 181.)

9.

« WITTINGEN ».

Bijnaam der Leuvenaars in de XIVe eeuw.

« Het Leuvensch volk, begeerig de eerambten te herkrijgen welke het eens bekomen had, namen de afwezigheid van den hertog (2) waar, om hun doel te bereiken. Wauter van der Leyne, Jan van Molenbeeke, Wauter de Saxer en Willem Repaert, wevers, hitsten het volk aan, doch de geslachten (3) voltrokken hunne keus. Eene maand daarna, toen alles rustig scheen, hebben gemelde aanleiders met verschillige bengels de stad afgeloopen, met groot geschreeuw en onder het kleppen op koperen bekkens om de menigte bijeen te roepen. Het stadhuis werd bemeesterd en degenen van de geslachten, die

(1) DE RAADT, *Les Sobriquets*, 185.

(2) Wenceslaus.

(3) Aanzienlijke familiën, patriciërs.

te voorschijn kwamen, werden in de boeien gesmeten. Wauter van der Leyen en Hendrik Portman werden tot kapiteins van de stad verklaard en namen, naar het voorbeeld der Gentenaars, witte kaproenen aan, waarom zij *Wittingen* genaamd werden. Het gevolg van dien opstand was, dat de hertog, in 't begin van Augusti naar Brussel teruggekeerd, de bestuurdersambten wederom onder de geslachten van het volk heeft verdeeld, en aldus het charter van het jaar 1360 herstelde. »

(L. TORFS, *Nederl. Krijgs- en Partijnamen*, 54.)

10.

« KRAAKBEZIÊNETERS ».

« Den 2n Augustus 1542 belegerde Maarten van Rossum, berucht om zijn gewetenlooze wreedheid, de stad Leuven, die slechts een handvol volks binnen haar muren had en derhalve haar wijduitgebreide vestingen niet verdedigen kon, zooveel te minder dewijl zij in zeer slechten staat waren. Aan de vluchtelingen die zich naar de Loobosschen hadden begeven, waar de kraakbeziën in overvloed waren, werd de spotnaam van *Kraakbeziëneters* gegeven ». (L. GALESLOOT, *La Commune de Louvain*, 11).

(M. SACRÉ, *Folkl. Kalender voor Brabant*, 76.)

De spotnaam zal dialectisch wel *Krakebezeneters* of *Krakebeizeneters* luiden.

11.

Het heeft weinig gescheeld, of die van Leuven hebben *Maanblusschers* geheeten, wijl zij ten jare 1739, in navolging van de Mechelaars de maan hebben willen uitdooven. Op een helderen nacht in de maand October begonnen op eens de torenwachter en de Minderbroeders brand te roepen. Het volk kwam op dit alarm te been, doch er werd niet gebluscht.

12.

BOTERPOTTEN VOOR KANONNEN.

De volgende grap wordt zoowel aan Diest en Tienen als aan Leuven toegeschreven.

Men verhaalt dat in 1830-31 de Hollanders, toen zij de stad naderden, de tijdelijke versterkingen, ter verdediging van de stad opgericht, bekleed zagen met een zoo geducht geschut, dat zij van het beleg afzagen en terugtrokken.

Hadden zij opmerkzamer toegekeken, ze zouden gezien hebben dat hetgeen zij voor kanonnen namen, niets anders was dan gewone boterpotten.

(De Cock en Teirlinck, *Brab. Sagenb.*, III, 90.)

13.

De Leuvenaars, zegde men spreekwoordelijk, *komen uit een zak wol.*

In de XIVe eeuw bloeide de lakenweverij in deze stad en patriciërs en burgers moesten de plaatselijke nijverheid aanmoedigen met alle jaren een paar wollen lakens voor hun huisgezin te laten vervaardigen. Van daar de zegswijze.

14.

Een Leuvensch huwelijk.

Een onberaden, lichtvaardig huwelijk ; eig, het huwelijk van iemand die studeert, nog niet zelfstandig is.

(*Wrdb. der Ned. Taal*, VI, 1340.)

15.

Oosprong van Leuven.

Op de plaats waar nu Leuven ligt, had Julius-Cesar twee tempels gebouwd, aan Mercurius toegewijd. Daar deze god zeer vereerd en *geloofd* werd, zoo noemde Cesar die plaats *Loven* (1).

---

(1) « Volgens een andere verklaring zou de naam *Loven* zijn oorsprong hebben uit het bestaan van een tempel op den grond, waar zich later de stad heeft verheven, in welken tempel de bewoners, vóór de invoering van het Christendom, de heidensche godheid Mars (den god van den oorlog) gingen *loven*.

» Nooit heeft iemand het minste bewijs aangevoerd van het bestaan van zulken tempel, die voor een louter spel der verbeelding te houden is. Men moet ze nochtans eertijds als gegrond beschouwd heb-

Volgens anderen *beloofden* de heeren en ridders in deze tempels trouw en gehoorzaamheid aan Rome. Van daar de naam *Loven* of *Leuven*.

(WOLF, *Niederl. Sagen*, 77.)

MEER.

(Gemeente *Godsenhoven*.)

Die van Meer zijn geboren
Zonder kerk of zonder toren ;
Zwikzwak,
De luiszak !

(RUTTEN, 193.)

MELDERT.

1.

DE « HEEREN » VAN MELDERT.

(WAUTERS, I, 514.)

2.

Die het langst leeft, heeft den molen van Schoor (Meldert) *met de molenares er bij*. (Omstreken van Hoegaarde en Godsenhoven).

Dat is een scherts. Immers die molen is lang afgebroken.

(RUTTEN, 147.)

MESSELBROEK.

« MESSELBROEKSCHE KALOTTEN ».

Spotrijm :

Messelbroeksche kalotten,
Beenen gelijk stokken,
Handen gelijk ballen !
Ze komen van den Messelbroekschen toren gevallen
Op 'nen grauwen steen
En heel hun potagie (1) vaneen.

(DE RAADT, 188.)

---

ben, denkt de heer van Even. Hij meent daarvan het bewijs te vinden in de omstandigheid dat de spreuk *altijd God loven* aangetroffen werd in verscheiden gebouwen uit de XVIIe eeuw. Men kan ze o. a. bemerken onder een stadswapen tegen de zoldering der oude dekenij (thans de bureelen der stadswerken). Volgens zijn oordeel is die spreuk voor de leuze der stad te houden. » (J. A. TORFS, *Gesch. v. Leuven*, 23.)

(1) Achterste.

MISKOM.

(Gemeente *Kersbeek-Miskom.*)

1.

Te Miskom uitkomen.
Mis zijn.

2.

't Is van Miskom.
't Is mis.

(RUTTEN, 122, 145.)

NEERIJSCHE.

Zie OVERIJSCHE.

NERM.

(Gemeente *Hoegaarde.*)

Nerm en Aalst (1) zijn geboren
zonder toren,
mikmak
de luiszak !

(*Volksk.*, I, 85.)

NIEUWRODE.

HOE HET DORP ZIJN NAAM KREEG.

Het Hagelandsche dorp Nieuwrode, bij Aarschot, wordt door 't volk *Naarroo* genaamd.

De kerk was bijna voltooid, maar het dorp had nog geen naam. De voornaamste ingezetenen waren bijeengekomen, hadden beraadslaggd en namen voorgesteld, doch konden tot geen overeenkomst geraken. De eenen wilden het zus, de anderen zoo. De twist daarover duurde tot op de straat voort. Eensklaps komt een roodgeplekte koe aangestormd, zoodat de dorpelingen moesten ter zijde springen, om niet omvergeloopen te worden. Een weinig daarachter kwam een twaalfjarige jongen aangedraafd, met een eiken kluppel gewapend, die haar ongetwijfeld naar de weide moest drijven.

(1) Gehuchten van Hoegaarde.

De kleine bengel, kwaad omdat het beest ging loopen, riep met gramschap :

« *Na roeë, na roeë* (1), *na zal ek oe slaogen* ! »

« 't Is gevonden ! » riepen de dorpelingen als uit één mond, « *Naarroo* zal de naam zijn van onze gemeente ! »

Ja, allen stemden toe en, ofschoon men later *Nieuwrode* schreef, is het dorp tot op den dag van heden *Naarroo* blijven heeten.

(*De Hagelander*, IV, 96 ; VINCX, *Grapp. Vert.*, 2e reeks, II, 58.)

OPLINTER.

DE « WANNESSN ».

Omtrent negen inwoners op de tien heeten Wannes (Jan).

De bijnaam bevat hier een bijdenkbeeld van « halfgek ». De inboorlingen beweert men, zeer ten onrechte nochtans, hebben allen min of meer een slag van den molen weg.

(DE RAADT, 492.)

ORSMAAL.

(Gemeente *Orsmaal-Gussenhoven.*)

1.

« ENGWÖRPERS ».

Men betitelt de inwoners van Orsmaal soms met den spotnaam *Engwörpers*, hetwelk beteekent : *eendenwerpers*.

Een barbaarsch volksspel, sedert onheuglijken tijd met de kermis aldaar in zwang, heeft aanleiding gegeven tot dezen spotnaam. Het bestond in een eend, aan een paal vastgemaakt, met een kluppel er af te slaan.

Vóór eenige jaren heeft men de eend door een haan en later door een hen vervangen.

(Id., 411.)

2.

Zie HALLE-BOIENHOVEN.

OUDGAARDE.

Zie GODSENHOVEN.

---

(1) Nu roode, nu roode, nu zal ik u slaan !

PARK.

(Gemeente *Heverlee*.)

« ZWAANTJES ».

De inboorlingen van Park zijn dien naam verschuldigd aan de talrijke zwanen, die eertijds de drie vijvers van de aloude abdij van Park bevolkten.

(Id., 413)

ROTSELAAR.

Zie MECHELEN.

RUMMEN.

Naar een overlevering beweert, zou Rummen een verbastering zijn van *Roomen* (Rome) : de Romeinen hebben er een legerplaats opgeslagen.

Te Rummen vindt men nog een *Roomenveld* en een *Roomenbeek*.

(*De Hagelander*, VI, 15 ; DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 194.)

SCHAFFEN.

Een der talrijke plaatsen *waar de vliegen met de kermis in 't brood worden gebakken.*

SCHERPENHEUVEL.

1.

« KEERSKATTEN » of « KEERSKATERS ».

De inwoners van Scherpenheuvel, deze vermaarde bedevaartplaats, drijven, wat men licht begrijpt, grooten handel in kaarsen, paternosters, medaliën, beeldekens en al wat Maria's heiligdom aanbelangt.

In de dreef die naar de kerk leidt, staan in het drukke bedevaartseizoen vele vrouwkens die kaarsen, ter offering bestemd, aan de bedevaarders verkoopen.

Jaarlijks, op den eersten Zondag na Allerheiligen, heeft te

Scherpenheuvel de vermaarde *Keerskensprocessie* plaats ; dan dragen de duizenden geloovigen, van heinde en verre toegestroomd, die de processie volgen, allen verscheidene brandende kaarsen, soms een heelen bundel, in de hand.

Dat alles heeft den spotnaam doen ontstaan.

(*Ons Volksl.*, XI, 102 ; VINCX, *Grapp. Vert.*, 2e reeks, II, 59.)

2.

Te Hoeleden, en waarschijnlijk in gansch het Hageland, zegt men :

In Scherpenheuvel wonen zooveel heksen als er « schailders » (1) *op den kerktoren liggen.*

Kijkt men verwonderd op bij het vernemen van die spreuk, dan zegt men al lachende :

« Er woont geen enkele heks, want op den toren liggen geen *schailders* : hij is gansch met tin bekleed. »

Men merke op dat het volk den dom der kerk van Scherpenheuvel als toren aanziet. De eigenlijke toren is evenwel ook zonder schaliën, want er is geen spil op.

(*De Hagelander*, IV, 96 ; VINCX, *op. cit.*, 2e reeks, II, 59.)

Vgl. BOORTMEERBEEK.

3.

Hij komt van Scherpenheuvel.

Hij is scherp of nauw, houdt van geen uitgaven. (Leuven.) Woordspeling.

(SCHUERMANS, I, 22.)

4.

Voorheen, toen er nog geen stoomtrams of buurtspoorwegen bestonden, gingen de bedevaartprocessiën uit de Antwerpsche Kempen, dikwijls van tien, vijftien uren verre, te voet naar Scherpenheuvel. Voor de oude lieden hadden ze eenige huifkarren bij, waarin ook degenen die niet meer konden gaan, mochten plaats nemen. Dat de bedevaartsgangers, na zulke verre voetreis, met moede beenen terugkeerden, spreekt van zelf. Daarvan zijn de volgende zegswijzen afkomstig :

(1) Schaliën, leien.

Ven Scherpenheuwel komen, zeer vermoeid zijn.

Ik ben zoo « muug » (1), *alsof ik naar Scherpenheuvel geweest was.*

Een Scherpenheuvelsche reis, een verre reis.

SCHOONDERBUKEN.

(Gemeente *Scherpenheuvel.*)

« BESSEMBINDERS ».

Er wonen veel menschen, die hun kost verdienen met bezems te binden.

(DE RAADT, 424.)

SICHEM.

(Bij 't volk ook *Zichenen.*)

« HEEREN ».

Sichem was eertijds, volgens de overlevering, een sterke stad.

Er was een fraai marktplein en de inwoners zouden er gaarne een markt opgericht hebben. De magistraat vroeg dan aan de Staten van Brabant de toelating om er eene te houden. Zijn verzoek was op rijm en luidde :

Wij, Edele Lieden,
Verzoeken aan Ulieden,
Dat Gij ons een merkt zoudt doen geschieden.

Het antwoord echter was :

Als Wij zijn Lieden
En Gij zijt Edellieden,
Dan zal U nooit een merkt geschieden.

En de markt onderbleef. Daarom zegt men nog ten huidigen dage van iets dat ontworpen is, maar niet voortgaat :

't Is onderbleven (of *opgeslagen*) *gelijk de merkt van Sichem.*

Wil men, te Scherpenheuvel en in de omstreken, een Sichemmer voor den gek houden, dan zegt men hem :

De ganzen hebben de merkt van Sichem opgeëten.

(1) Moede.

Immers, toen de Staten weigerden het verzoek van den Sichemschen magistraat in te willigen, lieten de Sichemmers hun ganzen op het marktplein loopen om ze 't gras te laten afweiden, dat er weelderig opschoot.

Volgens sommige vertellers luidde het Sichemsch verzoekschrift :

Wij, *Heeren* van Sichem verzoeken aan Ulieden,
Dat gij ons een merkt zoudt doen geschieden,

waarop het antwoord kwam :

Als gij zijt Heeren en wij zijn lieden,
Dan zal de merkt van Sichem nooit geschieden.

Van daar de spotnaam *Heeren*.

(CORNELISSEN en VERVLIET, *Vl. Volksvert.*, 249 ; *Ons Volksl.*, I, 61 ; *Volksk.*, II, 226.)

STRUKT.

(Gemeente *Kaggevinne-Assent.*)

« ZÈGERS ».

De lieden der omliggende dorpen beschuldigen die van Strukt er van, dat deze in de naburige bosschen boomen gaan afzagen en naar huis medenemen.

Van daar de spotnaam *Zègers*, d. i. zagers.

(DE RAADT, 427.)

TIENEN.

I.

« KWÈKERS ».

I.

Men vertelt dat de Tienenaars eens op Sinksendag in de kerk de nederdaling van den H. Geest door een duif wilden verbeelden. Ze vervingen echter de duif door een gans, doch deze vogel kwaakte zoo leelijk toen men hem losliet, dat de dienst er gansch door gestoord werd. Van toen af werden de inwoners van Tienen *Kwèkers* geheeten.

II.

Tijdens een burgeroorlog meenden de Tienenaars, niet verre van hunne stad, die van Leuven in een hinderlaag te doen

vallen. Maar de Leuvenaars, gewaarschuwd door het gekwaak der eenden, welke de Tieneaars gevangen hadden, vielen op hun vijanden, die zij tot den laatsten toe vermoordden. Tot een blijvende herinnering aan dit feit, liet de aanvoerder der overwinnaars op de Sint-Michielskerk te Leuven afbeeldingen van eenden plaatsen, waarvan men in de XVIe eeuw nog enkel de rompen zag, daar de koppen en vleugels door de soldaten der bezetting afgeslagen waren.

(TARLIER et WAUTERS, *Géogr. et Hist. des Communes belges*, 37 ; VINCX, *Grapp. Vert.*, 2e reeks, II, 48.)

Ook de ganzen van het Kapitool wekten door haar gesnater de Romeinen, bij een nachtelijken overval der Galliërs.

III.

Men weet dat in de middeleeuwen bijna iedere gemeente, hoe klein ook, hare gilde had van boogschutters, en ieder jaar die gilden feest vierden door het inrichten van prijskampen en andere vermakelijkheden.

Het gebeurde eens dat de gilde van Kumptich een wedstrijd had uitgeschreven, waar de gilden der omliggende gemeenten zouden aan deelnemen.

Ook de gildemannen van Tienen waren opgekomen en goede boogschutters die ze waren, behaalden ze bijna al de lauweren.

Dat er door de Tienenaars gefeest en gedronken werd, hoeft niet gezegd. Op de uitzinnigste wijze vierden zij hunne overwinning.

Toen de gildemannen, zwaar van hoofd en slap van beenen, huiswaarts trokken, kwamen zij voorbij den vijver, nabij de kerk van Kumptich gelegen. Een der Tienenaars kwam op het denkbeeld de eenden van den vijver te halen en, ten teeken van hunne overwinning, bonden de schutters die eenden boven aan hunne bogen en trokken zoo al zingende voort. Maar de arme dieren schreeuwden zoo klagend *kwàák* ! *kwàák* ! *kwàák* ! dat zij het vreugdegezang der Tienenaars overtroffen. Weldra volgde een hoop kinderen die mede *kwàák*, *kwàák* ! schreeuwden, en de feestvierenden tot aan de stad Tienen vergezelden.

Wanneer later een Tienenaar te Kumptich verscheen, werd

hij door de straatbengels begeleid, die in koor *kwàák, kwàák* ! aanhieven, en zoo is 't gebeurd, dat hedendaags in elke stad, in elk dorp, de Tienenaars met den spotnaam van *Tiensche Kwèkers* worden begroet.

(*De Hagelander*, V, 110 ; VINCX, *Grapp. Vert.*, 2e reeks, II, 49.)

IV.

Volgens een ander verhaal, zouden de Tiensche schutters, 's avonds bij hun terugkeer uit Kumptich, het spoor bijster zijn geworden. Ze sukkelden van de breede baan en kwamen in de groote poelen van Kumptich terecht.

Een koud bad verkoelde hun geestdrift. Verstrooid door de onverwachte indringers in hun gebied, hieven de kikvorschen hun welluidend gezang aan : *kwàák, kwàák* !

Dat was het slotkoor van het zegelied der Tiensche overwinnaars in het spel van den edelen handboog !

Doornat en zwijgend trokken zij stedewaarts, vast besloten over 't noodlottig voorval het stipste geheim te bewaren.

Eilaas ! alles komt aan den dag. 't Duurde niet lang, of hun avontuur werd ruchtbaar, en die van Kumptich begroetten spottend de Tiensche boogschutters : *Kwèkers* ! *Kwàák* ! *kwàák* !

En dat is alzoo gebleven en heden nog heeten al de Tienenaars *Kwèkers*.

(Id., V, 137 ; id., 2e reeks, II, 51.)

V.

Eindelijk, de Tienenaars zouden *Kwèkers* heeten, naar de kwakende uitspraak van hun plaatselijk dialect.

2.

DE TIENENAAR EN DE KIKVORSCH.

In den ouden tijd werd eens een Tienenaar veroordeeld om een bedevaart te doen naar het H. Land. Onderwege ontmoet hij een kikvorsch en geeft hem een fellen slag met een kluppel. Alvorens zijn moerassigen geest te geven, zei

de arme kwaker in zijn kikvorschentaal : *kwàák* ! *kwàák* !

« *Hâ ech gewiëte da gije van Tene wijet* », zei onze man, « *ech hâ uch nie geslage* ! » (Hadde ik geweten dat gij van Tienen waart, ik hadde u niet geslagen !)

Hij geloofde dat de vorsch een stadgenoot van hem was !

(De Raadt, 244.)

3.

« Maan »- of « Muggenblusschers ».

In den nacht van den 19ᴮ op den 20ᴮ· December 1722, dachten de goede lieden van Tienen,dat de Sint-Germanuskerk in brand stond. 't Waren echter muggenzwermen, die in den helderen maneschijn om den toren speelden. Seffens vielen zij dapper aan 't blusschen, toen zij eindelijk bemerkten dat de maan hun een poets had gespeeld.

Naar aanleiding van dit voorval kregen zij, evenals hun Mechelsche rampgenooten, den spotnaam *Maanblusschers*, die echter sedert lang in onbruik is geraakt.

Ter gelegenheid van die muggenblusscherij, verscheen o. a. een spotschrift, getiteld :

Vonnis van 't Consistorie van Gheel ten voordeelen der Queeckers oft Thienenaere, door 't welck de opperhoofden van der vrijheden van Gheel nauwkeurig hebbende oversien de proces stukken ons ter handt gesteldt van beide onse lieve en welbeminde partijen van Mechelen en Thienen, veroordeelt die van Mechelen, enz.

4.

« Schapenkoppen ».

Dezen spotnaam hebben ze gemeen met de Lierenaars.

Waarschijnlijk kregen ze dien, omdat op de Tiensche zegels, althans sedert de XIIIᵉ eeuw, de afbeelding van een *Agnus Dei* voorkomt.

5.

« Kiekenfretters ».

Naar het schijnt, worden die van Tienen in het naburige Zout-Leeuw wel eens met den spotnaam *Kiekenfretters* bestempeld.

(Id., 245.)

6.

De « Tiensche Verkensbranders ».

De *Nieuwen Klugt Almanak* voor het jaar VII der Fransche Republiek vermeldt nog een spotnaam der Tienenaars, nl. *Thiensche Verken-branders*, die op het einde der XVIIIe eeuw in zwang was, maar thans niet meer bekend is.

(Ibid.)

7.

« Boterpotten ».

Hetzelfde feit dat, naar luid van het volksverhaal, tijdens de omwenteling van 1830 te Leuven en te Diest zou gebeurd zijn, wordt ook van Tienen verteld. Ook daar zouden de burgers de Hollanders op de vlucht gedreven hebben door boterpotten, die de vijand als kanonnen aanzag. Om die reden worden de Tienenaars in een lied *Boterpotten* geheeten.

8–10.

« Enden » ; « Endebekken » ; « Labboonen ».

Altijd geestig, scherpen de Tienenaars hun vernuft om de buitenlieden, die hunne waren naar de stad brengen, wat op de mouw te spelden, en om in de omliggende dorpen leugens van hunne uitvinding te gaan vertellen. Doch de boeren zetten 't hun betaald en heeten de Tiensche stedelingen *Enden* (Eenden), *Kwèkers*, *Endebèkken* (Eendebekken) en *Labboonen*.

Zij zeggen : *Een Tienschen Kwèker kent men van verre.*

(Id., 244.)

11.

Lachen gelijk die van Tienen grijzen.

Schertsend voor : weenen.

(Rutten, 128.)

12.

Het Latijn der Tiensche Schepenen.

De schepenen van Tienen schreven eens naar hunne ambtgenooten van Leuven om een eend, een gans en twintig leeuweriken. Nu, te Tienen zegt men *Loven* voor *Leuven*, *end* voor *eend* en *leeuwerken* voor *leeuweriken*. Hun brief was volgens het toenmalig gebruik in 't Latijn en luidde :

« Nos *naves* (chepenen en schepen) de *Decem* (tien en Tienen) scribimus ad *Laudare* (loven en Loven) ad *finem* (einde en eend) et *totem* (gansch en gans) et viginti *opera leonem* (leeuwwerken).

(*Volksk.*, V, 171.)

TREMELOO.

1–2.

« VICHTERS » ; « MOORDENEERS ».

De inboorlingen van dit dorp heeten *Vichters* (Vechters), erger nog, *Moordeneers*, omdat zij den naam en de faam hebben zeer twistziek te zijn en gaarne te vechten. In hunne vechtpartijen speelt het mes dikwijls een vreeselijke rol, en vallen er niet zelden dooden.

't Is vooral langsheen den weg van Baal naar Tremeloo, een breede zandbaan, dat een schuwe, vechtlustige bevolking woont in leemen huttekens.

« De streek, waar deze armoedige huttekens aan de ydillische verhalen van Conscience herinneren, « schrijft LODE BAEKELMANS in *Vacantiekrabbels*, » de streek vol benauwenis, is ongunstig bekend door zijn dieven en vechters. De mannen in fluweelen vesten, de mannen met baarden of scherp-tanige gezichten zijn weerbarstigen aan beschaving en wet. Zij spelen met messen op de bloedige kermissen. Dat spel biedt afwisseling aan de sombere armoede van het dagelijksch bestaan...

Daar huizen zandleurders en mosselkruiers, kermisvolk en bezembinders, bruine lichtschuwe menschen. Hoe wreed moet hier de winter klagen, hoe rood moet hier de zon ondergaan op de sombere witgevlekte eeuwige groenheid ! In deze langwijligheid moeten de messen wel scherper gewet worden. Hier is ook het lauwe bloed rooder... In de verlatenheid trilt een vreemde, weerspannige ziel in den jammerjubel eener harmonica...

Tremeloo ! Nooit vergeet ik uw weg, noch de gezichten, de bleeke en bruine tronies van uw uitschot. Het zijn geen schoelies, geen boeven, maar opstandige vechters die zich wel nooit rijk zullen stelen, doch die maar tot rust komen

onder het groene laken... Schrik van de buurt zijt gij, als wolven die de honger uit het bosch jaagt. In den blik der kleine schelmen die te vergeefs een kruiwagen pogen te verplaatsen, in de oogen der kleine, morsige meisjes die aan hun zwarte korst knagen, lees ik weerzin en hekel aan mij en aan al wat niet is als het volk uit de leemen hutten. »

VAALBEEK.

« Broodfretters ».

Men eet er bijna niets dan brood, wordt in de omliggende dorpen beweerd.

(De Raadt, 248.)

VEEWEIDE.

(Gemeente *Duisburg*.)

« Kèèsbuiken ».

De inwoners van dit gehucht zijn hun spotnaam verschuldigd aan hun kaashandel. Zij verkoopen hun fabrikaat vooral op de markt van Overijsche.

(Id., 433.)

WERCHTER.

1.

« Rijk We(r)chter ».

Dit fraaie dorp, zoo schilderachtig gelegen aan den samenloop van Dijle en Demer, en oudtijds een heerlijkheid afhangende van de baronnie Rotselaar, wordt *Rijk Werchter* geheeten (Zie Mechelen).

Doch het is niet al goud wat blinkt. De Werchternaars laten zich wat al te veel voorstaan op hun rijkdom, en de pracht die zij voeren, is maar bedrieglijke schijn. Immers :

Te Werchter, hooge toren,
Groote glorie,
Een groote beurs
En weinig oren (d. i. oorden) !

WEZEMAAL.

Zie Mechelen.

WILLEBRINGEN.

Die van Willebringen hebben den naam slechte betalers te zijn, volgens het gezegde dat men den notarissen in den mond legt: *Die van Willebringen willen niet bringen* (brengen, nl. het verschuldigde geld).

Die spreuk is eenvoudig een woordspeling op den naam der gemeente.

(De Raadt, 445.)

ZOUT-LEEUW.

1.

« Waterheeren ».

De inwoners van dit fraaie vlek worden misschien zoo geheeten, omdat de rivier de Gete door hun dorp loopt en vele poelen en moerassen het omringen.

Waterheeren beteekent echter ook : kale heeren, windmakers.

2-3.

« Waterratten » ; « Rattenvangers ».

Dezen spotnaam danken de Leeuwenaars al mede aan de moerassige ligging hunner gemeente. In de omliggende poelen en vijvers wemelt het van de waterratten.

(*Ons Volksl.*, VIII, 113 ; de Raadt, 29, 173 ; Rutten, 272.)

ARRONDISSEMENT NIJVEL.

SINT-JAN-GEEST (?).

Hij komt van Sint-Jan,
Hij weet nergens van.
Hij weet van toeten noch blazen.

(RUTTEN, 101.)

WAVER.

Het spel van Waver.

Schoone muziek en fig. iets zonderlings. B. v. Daar is nu 't spel van Waver : nu gaat zijn oom trouwen, van wien hij zooveel meende te erven !

(Id., 273.)

PROVINCIE ANTWERPEN

PROVINCIE ANTWERPEN.

De provincie Antwerpen wordt door de Oost-Vlamingen nog altijd *Brabant* en hare inwoners *Brabanders* geheeten. Een Bornhemmer en een Hobokenaar b. v. zijn voor een Oost-Vlaming zoowel Brabanders als een inboorling van Vilvoorde of van Brussel. De *Brabantsche wal* is de boord der Schelde langsheen de provincie Antwerpen in tegenoverstelling van den *Vlaamschen wal*. (*Waasch Idioticon*, 142.)

Zooals men weet, draagt de zuidwestelijke hoek der provincie Antwerpen, tusschen de Schelde, den Rupel en de Dijle, den naam van *Klein-* of *Smal-Brabant*.

ARRONDISSEMENT ANTWERPEN.

ACHTERBROEK.

(Gemeenten *Kalmpthout* en *Wuustwezel*)

DE « ACHTERBROEKSCHE KWERTEN ».

Kwerten, Kwetten of *Kwijten* zijn een soort van Grasmusschen (*Sylviæ*), die hun nesten bouwen in braamstruiken en andere verborgen en moeilijk te genaken plaatsen. Vermits « het Achterbroek » tamelijk afgezonderd lag en op grooten afstand van de moedergemeenten ligt, zoo zijn de bewoners daardoor wellicht aan hun spotnaam geraakt.

ANTWERPEN.

1.

« SINJOREN » (in de Kempen « SINDJOREN »).

I.

In den tijd toen de Spanjaards op het Kasteel van Antwerpen verbleven,was het aan sommige burgers der stad toegelaten binnen de omheining dezer sterkte te komen wonen. Nu, al degenen welke deel uitmaakten van de bezetting, noemde men *Sinjoren* (van het Spaansch *senor* = heer) en, gelijk het in dergelijke gevallen dikwijls gaat, wachtten de stedelingen er niet lang mede om hunne stadsgenooten, die binnen de muren van het Kasteel woonden, insgelijks met den naam *Sinjoren* te bestempelen. Van lieverlede werd die benaming algemeener en werden eindelijk alle Antwerpenaars, eerst door de bewoners van het platteland, later door de inwoners der steden van Brabant en Vlaanderen met den naam *Sinjoren* gedoopt.

(*Messager des Sciences hist.*, VI, 15-16.)

II.

Is bovenstaande verklaring juist? « Er is meer grond om te denken », zegt A. GITTÉE, in *Volkskunde*, V, 155, « dat *Jonker Ierolimo Rodrigo*, door Breero in zijn *Spaenschen Brabander* geschetst, als type mag gelden van een gansche klas personen, namelijk van de rijke Antwerpenaars, die er slechts op bedacht waren om den Spaanschen Senor in alles, en vooral in zijn kleedij, na te apen. »

* * *

De benaming *Sinjoor* wordt niet altijd als schimp- of spotnaam opgevat. In vele gevallen wordt zij zelfs als een eeretitel aangezien. Meer dan een Antwerpenaar beroemt er zich op een echte Sinjoor te zijn.

Een echte Sinjoor is hij die te Antwerpen « gewonnen en geboren » is, die van Antwerpsche ouders afstamt. Iemand die te Antwerpen het licht zag, maar wiens ouders geen geboren Antwerpenaars zijn, mag op dien titel geen aanspraak maken. Deze is een *pagadder*.

* * *

In verband met den bijnaam *Sinjoren*, hoort men de volgende spotrijmpjes :

a.

Sindjoor
Met zijn gat in de voor,
Met zijn gat in 't slijk :
Sindjoor is van alle kanten gelijk.

(*Kempen.*)

b.

Sindjoor
Met zijn gat in 't spoor,
Met zijn gat in 't slijk :
De Sindjoor heeft ongelijk (*of* groot gelijk).

(*Ibid.*)

c.

Kapabel Sinjoor,
Met zijn gat in de voor,
Met zijn billen in 't slijk :
De Sinjoor heeft groot gelijk.

(*Puurs.*)

* * *

Op de Mechelsche gravuur van 1687 wordt Antwerpen voorgesteld door twee Sinjoren, die samen een broek vasthouden. Bij deze afbeelding leest men :

Siet Antwerpen boven allen
Met hun Print ons overvallen,
Senor met sijn Panne-broeck
Brenght veel Dichten uyt den hoeck.

Dat is een zinspeling op de broeken van kostbaar fluweel, welke de rijke Antwerpenaars volgens de Spaansche mode droegen.

2.

« PAGADDERS ».

Een *Pagadder* in Antwerpen is een Antwerpenaar, geboren van ouders, niet of niet beiden uit de stad afkomstig. De volbloed Antwerpenaar, van echte Antwerpenaars geboren, heet daarentegen *Sinjoor*.

Het woord *Pagadder* komt voort van het Spaansch *pagador*, betaalofficier bij de Spaansche vendels. Een *pagador* bezat geld, was steeds voorzien van gouden munt en daarom werden, eerst en vooral de zonen van de rijke kooplieden, die in de Scheldestad gevestigd waren, zoowel Portugeezen, Italianen en Duitschers als Spanjaards, zoo geheeten, omdat zij in de taveernen groot verteer maakten, en dus ook « lood » op zak hadden. Die benaming ging later over op de te Antwerpen geboren kinderen van de in de Scheldestad gevestigde vreemdelingen.

In een oud Spaansch woordenboek echter staat bij *pagador* aangemerkt, dat dit woord in Spanje gebruikt wordt niet slechts voor « betaler », maar veel voor « kwaden betaler » en in 't algemeen voor « slecht volk » (*canaille*). Hieruit zou

men mogen besluiten, dat de Spanjaards het deftige volk of de burgerij *senores* (Sinjoren) en 't gemeen volk *pagadores* (Pagadders) genoemd zullen hebben.

J. F. WILLEMS, *Oude Vlaemsche Liederen*, 506, zegt : « *Pagadder* is het Spaansche *pagador*, betaler. — Wanneer de Spanjaarden van het Kasteel eetwaren binnen de stad kwamen koopen, namen zij eenen kerel uit de volksklasse mede, die de verhouding tusschen de Spaansche en de Nederlandsche munten regelde en dus te gelijk voor tolk en betaler diende. Het volk, dat den Spanjaard met lijden kon en met den gehaten *pagador* om den laatsten duit keef, hechtte aan dien naam eene verachtelijke beteekenis. »

(*Ons Volksl.*, I, 51 ; VIII, 39 ; *Volksk*, I, 86, 262 ; V, 155, 173 ; SCHUERMANS, I, 453 ; *Woordenb. der Nederl. Taal*, XII, 147 ; *Nederl. Tijdschr. voor Volksk.*, XXXI, 93.)

3.

« ANTWERPSCHE KAWAAUWEN ».

Spotnaam, door de Kempische buurlieden aan de Antwerpenaars gegeven om hunne uitspraak. Ze heeten *Kawaauwen*, omdat ze zooveel van *aauw* en *raauw* en *schaauw* in hun dialect hebben ; immers de *ou*-klank wordt in open lettergrepen of door een *w* gevolgd, in den tongval van de stad Antwerpen steeds *aau* uitgesproken. Zoo zegt de Antwerpenaar *kaau*, *braauwer*, *baauwen* enz. voor *kou*, *brouwer*, *bouwen*, enz.

Kawaauwen is op zijn Antwerpsch spreken.

(Cf. *Antw. Idiot.*, 629.)

Ewel, Kawaauw,
Wa' zegde naau?

(RUTTEN, 109.)

Sinjoor Kawaauw,
'Nen uil op 't dak !
Schiet hem er af,
Ne stuiver in uwen zak !

(Omstreken van Antwerpen.)

4.

« KAWETTERS ».

D. i. Babbelaars. *Kawetteren* is kwetteren, snappen, babbelen.

5.

« PEEBOEREN ».

TORFS, *Nederl. Krijgs- en Partijnamen*, bl. 39, vermeldt ook dien spotnaam, doch zonder verklaring.

Hij werd door de Sinjoren *intra-muros* gegeven aan de bewoners der 5e wijk, welke buiten de poorten der stad gelegen was, en dit omdat ze zich meestal met moesteelt bezig hielden.

6.

« DUVELJAGERS ».

Politieke smaadnaam aan de Antwerpenaars gegeven door de Brusselsche liberalen, omdat de Antwerpenaars steeds antimilitarist waren en de hevigste bestrijders van de militaristische overdrijvingen der liberale ministers.

De Meeting, democratisch jaarboekje voor 1867, deelt op blz. 17 een *Duiveljagerslied* mede.

7.

« KEUTELS ».

Studenten uit andere streken heeten hunne Antwerpsche medestudenten minachtend *Keutels*, *Antwerpsche Keutels*.

8.

« RATTENVANGERS ».

Deze spotnaam is bewaard gebleven door den meer gemelden *Klugt Almanak* van het jaar VII der Fransche Republiek.

Ziet wat men er over leest :

Antwerpen zag men vol allarm
Om een' arme rat, ocharm !

Op zekeren dag stond heel de stad overhoop door het volgend avontuur. Metselaars belast met herstellingswerken in Onze-Lieve-Vrouwekerk, hun borstel in een gat van den muur stekend, deden er een rat uitvallen, juist op het kerkboek van een vrouw. Deze, vol schrik, begon te roepen dat de duivel haar verschenen was. En al de geloovigen op de vlucht ! In hunne haast verloor de eene zijn kap, de andere zijn rok, sommigen hoeden en pruiken, andere hun mantels.

Toen de gemoederen eindelijk tot kalmte waren gekomen,

traden de stoutsten terug den tempel binnen om Lucifer op te zoeken. En wat vonden ze? Een platgetrapte rat!

En de *Almanak* besluit zijn verhaal met het rijm :

Is 't niet vremt, volk met hoopen
Sien om een rat de kerk uyt loopen?

(De Raadt, 281.)

9.

« Luizenvangers ».

Dezelfde *Almanak* geeft ook den spotnaam *Luyzevangers* op, doch zonder eenige verklaring.

Een steeg in een volkskwartier te Antwerpen, de zoogenaamde *Boeksteeg*, thans verdwenen, droeg den schilderachtigen naam van *Luizenmarkt*.

10.

« Zielblusschers ».

Het voorval — gebeurd in 1765 — dat aanleiding gaf tot dien vreemden spotnaam, wordt beschreven in een liedje, te lezen in den *Lovenschen almanak* van dien tijd.

Bij een onstuimig weder werden op eens al de klokken der Sint-Jacobskerk geluid. De burgers, die zich daaraan niet verwachtten, meenden niet anders, of er was een hevige brand uitgeborsten. Al de omliggende straten waren aanstonds vol volk, voorzien van brandspuiten ; maar niemand wist te zeggen waar de brand ontstaan was, toen iemand naar de kerk liep en van den knaap (1) vernam, dat men luidde voor het overlijden van een kanunnik. In zijn studie over den spotnaam de *Maanblusschers* van Mechelen, deelt Mertens de volgende koepletten van dit lied mede :

II.

Daer was van Sint Jacobs kerck
Nen Canonick overleden ;
En 't is een godvruchtig werck
Dat men dan de goey gebeden
Door de klocktrek vraegt aen 't volck —
— Het was just een donderwolck.

(1) Kerkbediende, kerkdienaar.

III.

Op het tampen van de clock
Dachten sy 't moet ergens branden.
Elcke prochie-klepel trock ;
Ieder leende strackx syn handen,
Om malkand'ren in den noot
By te staen soo klyn als groot.

IV.

Al de borgery te been
Van soo veel diffrente wycken,
'S noenens omtrent halver een,
Lieten s' hunnen iever blycken,
Loopende langs alle kant
Om te soecken naer den brandt, enz.

IX.

Als men nu een uer twee dry
Had gewerckt om brand te soecken,
Gingen sy eens tusschen by
Lachen en dan weer aen 't vloecken :
Eyndelyck droop Deken Knuys
Met confusie stil naer huys, enz.

De zielblusscherij van Antwerpen gaf gelegenheid tot verscheidene boertige processen voor de *heeren van den Raede der Vrijheit ende Lusthof Gheel.*

Meer dan honderd stukjes bestaan er over deze en andere gebeurtenissen : in alle zijn de Mechelaars gewikkeld en worden de Gelenaars als rechters aangesteld.

11.

In een spotschrift omstreeks dien tijd vervaardigd, wordt den Sinjoren ook het blusschen van een heiligenbeeld aangewreven. Die klucht werd later op de volgende, niet onaardige wijze berijmd :

Onze Lieve Vrouwe broeders
Bams'-vercierders en behoeders,
Hadden op hun kerk gesteld :
Een seer schoon Elias beld,

Maer alsoo daer vele gaeten,
Die sy moesten openlaeten
Rommedom dit schoon postuer,
Waeren ledig in den muer;
Hebben sy met hoy en prullen
All' die spleten toe gaen vullen,
Ende soo Elias vast
In syn wooning wel gepast :
Tis gebeurt naer korte dagen,
Datter groote regenvlagen
Seffens vielen op ons stadt,
Waer door ook dit hoy wird nat :
Siet dees buy subiet verdwenen,
Is terstonts ons weer verschenen
D'heete son die als sy straelt,
'T vochtig nat na zich toe haelt,
Ook heeft sy haer straelen laeten
Daelen in die natte gaeten,
Waer door dat dit hoy en gras,
Seffens aen het rooken was :
Eenen man die daer passeerde
Op den rook zich arreteerde
Seyde stil in syn verstand :
Kykt, pardik, Elias brand !
Mits den rook meer op kwam wellen
Liep hy toe, begon te bellen,
En riep : komt dog, komt dog hier,
Want Elias staet in vier.
. . . . . .
Op dit seggen en dit roepen,
Sag men strax met heele troepen
Yslyk schreeuwen tallen kant :
Help, help, help Elias brant;
Aenstonds liep men naer stads spuyten
Om den droeven brand te uytten
Eemers, leeders, water-darm
Was ter hand in dit allarm, enz.

(A. MERTENS, 292.)

12.

Den 19 Juni 1826 verspreidde een gelijkaardig voorval den schrik onder de Antwerpsche bevolking. De weerkaatsing van de stralen der maan op de kandelaars der protestantsche kerk wierp eensklaps een levendige klaarte, die de geloovigen

voor een bovennatuurlijk verschijnsel hielden. Het was een algemeene vlucht. Een menigte volk, geschat op een duizendtal menschen, schoolde vóór de kerk samen en kon slechts met de grootste moeite door de policie uiteengedreven worden, en eerst na er van overtuigd te zijn geworden, dat de schitterende uitstraling, die zooveel angst teweegbracht, een zeer natuurlijke oorzaak had.

De herinnering aan dit voorval is bewaard gebleven door een steendrukplaat van dien tijd. Zij verbeeldt de protestantsche kerk en daarvoor een aanzienlijke samenscholing verschrikte lieden en policiemannen, die de menigte zoeken te bedwingen. Zij is onderteekend : *Lith. de Burggraff, rue Royale*, nº 68 *à Bruxelles*, en draagt dit onderschrift :

« ANTWERPSCHE MAANSPOKERIJ.

Den 19ᴇ Juni 1826, omtrent 9 uren des avonds, was er voor de protestantsche Kerk, een oploop van omtrent 1000 menschen om de spoken te zien die zich in die Kerk vertoonden. De politie heeft deze verzameling moeten verjagen na aengetoond te hebben, dat de spoken niet anders waren dan het uitwerksel van den maneschijn op de juist geschuerde kandelaren. »

(DE RAADT, 282.)

13.

« SLIJKNEUZEN ».

De bewoners van de Lei of het Sint-Laurentiuskwartier heette men de *Slijkneuzen*, waarschijnlijk omdat er vroeger geen enkele weg gekasseid was en men er bij slecht weder overal door 't slijk plonste.

14.

« EILANDERS ».

De bewoners van dit deel der stad in 't Schipperskwartier, gelegen tusschen de Bonaparte-, de Willems-, de Verbindings-, de Kattendijk-, de Sasdok en de Schelde.

15.

DE PROCHIE VAN MISERIE.

Zoo noemde men te Antwerpen de Sint-Andriesparochie,

omdat er het meest arme menschen woonden (meer dan in de andere oude stadswijken).

16.

Een Antwerpsche reis.

Een verre reis. Voorheen, toen de spoorwegen en buurttrams nog niet bestonden, gingen de menschen uit de Kempen meestal te voet naar Antwerpen.

17.

Een Antwerpsch jaar.

Een tijdperk van zes weken. B. v. Die meid heeft maar een Antwerpsch jaar in heuren dienst geweest.

(*Antw. Idiot.*, 162 ; TUERLINCKX, 44.)

18.

Een Antwerpsch millioen.

Honderd duizend frank. B. v. Ze zeggen dat hij twee millioen rijk is. Ja, maar 't zullen Antwerpsche millioenen zijn.

19.

Op zijn Antwerpsch eweg leven.
Zonder zorg, onbekommerd.

(*Antw. Idiot.*, 1546.)

20.

Kant,
Diamant
En 'ne zijden draad
Houden Antwerpen in staat.

Dit rijmpje doelt op de talrijke kantscholen en kantwerksters, de diamantslijpers en diamanthandelaars, de zijdefabrikanten en zijdewevers, die er vroeger (omstreeks de jaren'40) te Antwerpen waren en veel volk deden leven. Zooals men weet, zijn de diamanthandel en de diamantnijverheid nog zeer bloeiend te Antwerpen, maar de zijdeweverij en het kantwerken zijn er vervallen.

21.

Oorsprong van Antwerpen.

De sage verhaalt dat er in den tijd der Romeinen, op de plaats waar nu Antwerpen ligt, een sterke burcht stond, bewoond door een reus, *Druon Antigoon* genaamd, die tol en schatting eischte van al de voorbijvarende schippers. Wee den scheepslieden, die het wagen dorsten den tol te weigeren ! De reus greep hun schip bij den mast, hief het op uit het water, sloeg de lading aan en kapte onmeedoogend de hand af van den vermetele en wierp die in de Schelde. De schippers, de dwingelandij van Antigoon moede, riepen de hulp in van Julius-Cesars luitenant, *Salvius Brabo*, die den geweldigen reus in een tweegevecht beriep en versloeg.

Later werd op de plaats waar de burcht stond, een stad gebouwd, en men gaf haar den naam van *Handwerpen*, ter herinnering aan den reus, die de afgekapte handen der ongelukkige schippers in den stroom wierp.

Het wapen van Antwerpen vertoont een burcht met twee afgehouwen handen.

(Vgl. Wolf, *Niederl. Sagen*, 77.)

22.

Over *Opsinjoorken* te Antwerpen, zie Mechelen, n^{r} 17.

AUSTRUWEEL.

Van Austruweel, een dorp in den Polder, bij Antwerpen, mocht men vroeger zeggen :

Austruweel,
Drij huizen en een kasteel.

(*Ons Volksl.*, III, 44.)

BERCHEM.

« Het Slijkdorp ».

Ziet terug op den tijd,toen deze fraaie en volkrijke voorstad van Antwerpen nog een onaanzienlijk dorp was, grootendeels

bewoond door hoveniers en melkboeren, en de wegen er ongekasseid en in slechten staat waren.

BERENDRECHT.

1.

« RATTEN ».

De ingezetenen worden *Ratten, Berendrechtsche Ratten* bijgenaamd.

2.

HET « STROOIEN DORP ».

Tijdens een overstrooming van de Schelde liep dit polderdorp onder, en de inwoners van de geteisterde streek vluchtten naar een plaats die van de overstrooming was bevrijd gebleven. Ze bouwden zich daar uit hout en klei hutjes, met stroo gedekt. De benaming *strooien dorp* schijnt daarin haar oorsprong te vinden. Zie WILMARSDONK (1).

BOOM.

1.

« HOOVEERDIG BOOM »

« Ze hebben het daar hoog in den bol, » beweert men in de omliggende gemeenten.

(*Ons Volksl.*, IX, 151.)

2.

« POTEERDEKLADDERS ».

Zinspeling op de talrijke steen- en pannenbakkerijen, die men te Boom aantreft.

---

(1) Die overstrooming gebeurde reeds in 1283. Van de 300 woningen bleven er slechts vijf gespaard. De ongelukkige Berendrechtenaars sloegen zich op den mageren grond van het naburige Zandvliet neder en bleven er wonen. Later, in 1329, werd het gedeelte van Zandvliet, door de gevluchte inwoners van Berendrecht ingenomen, afgestaan. Zie STINISSEN en WAELBERS, *Een Vlaamsch Scheldedorp*, 10.

3.

« HONDENFRÈTERS ».

Booze tongen beweren dat de Boomenaars sauciezen eten, van hondenvleesch gemaakt. In de omliggende plaatsen wordt gezegd, dat men te Boom bijna geen honden ziet loopen ; ze worden er allemaal geslacht en tot sauciezen verwerkt !

Ja, te Antwerpen wil men hebben, dat alle verloren honden in Boom terecht komen, waar ze geslacht worden en ten slotte in volkseethuizen, onder de benaming van « schep » worden toebereid en opgediend.

4.

Die van Boom
Trekken met den toom ;
Ze trekken zoo he(r)d,
Dat het peerdeke vijgen schèt.

(*Ons Volksl.*, III, 44.)

5.

OORSPRONG VAN BOOM.

Op den oever van den Rupel woonden eenige arme vischers. Eens dat zij hunne netten aan 't uitwerpen waren, kwam er een groote boom afgedreven, die hun tuig verwarde. Zij sleepten met hunne netten den boom aan wal. Toen hij op 't droge lag, wilden zij hem in planken zagen, maar 't was verloren moeite : het hout was en bleef zoo hard als ijzer, en geen enkel werktuig kon er door. Zij kwamen toen op het denkbeeld er een Mariabeeld uit te kappen en zie, nu ging alles licht en gemakkelijk. Weldra werd het beeld veel vereerd en verscheidene visschers bouwden er hunne hut rond. De eenzame plaats was nu een dorp geworden en het volk, tot gedachtenis aan de wonderbare gebeurtenis, noemde het *Boom*.

(JOOS, *Vertelsels*, I, 42.)

In 't gemeentewapen staat een boom, waarboven een Lieve-Vrouwebeeldje.

BORGERHOUT.

1.

HET « MOORDENEERSDORP ».

Vóór ruim vijf en dertig jaren had er, ten gevolge van een werkstaking in de bougiefabriek, een oploop plaats. Het brandweerkorps van Borgerhout — de toenmalige burgerwacht — met het handhaven der orde belast, wilde de stakers uiteendrijven en deed een aanval, met het ongelukkig gevolg dat er eenige dooden vielen. Sedert dien tijd werd Borgerhout, vooral door de socialisten, het *Moordeneersdorp* geheeten.

't Is dus eigenlijk een politieke bijnaam.

2.

Deze nijverige en volkrijke voorstad van Antwerpen had vroeger veel olieslagerijen en kaarsenfabrieken. Daarop doelt het kinderdeuntje :

Börgerhout
Vol smout (1).
Koopt e keske (2),
Koopt e keske ;
Börgerhout,
Vol smout.
Koopt e kesken
In Börgerhout.

3.

OORSPRONG VAN BORGERHOUT.

Borgerhout, volkrijke en bloeiende voorstad van Antwerpen, was eertijds een gehucht van Deurne. De volksoverlevering wil, dat er vroeger een groot bosch was, waar de burgers van Deurne vrij hout mochten halen. Van daar de naam *Borgerhout*. Beide gemeenten voeren een boom in hun wapen.

---

(1) Koolzaadolie.
(2) Kaarsje.

BORSBEEK.

HOE 'T DORP ZIJN NAAM KREEG.

De heer van 't dorp — dat toen nog geen naam had — sprong eens over een beek, waardoor zijn beurs er in viel. Tot aandenken aan dit voorval, werd het dorp *Borsbeek* geheeten !

BRASSCHAAT.

« KAPITTELHOUTMAKERS ».

Veel menschen,inzonderheid te Brasschaat-Heide,verdienen hun brood met zoogenaamd *kapittelhout*, d. i. gezaagd en gekloven brandhout, om de kachels aan te steken, te vervaardigen en dit te Antwerpen te verkoopen.

BRECHT.

(Dial. *Bracht* en *Braacht*.)

1.

DE « BRACHTSCHE STRUIVEN ».

De Brechtenaars dragen vanouds den spotnaam *Brachtsche Struiven*, omdat zij vroeger zeer veel boekweitstruiven, een bijzondere soort pannekoeken van boekweitbloem, « boekerdeblom » bakten.

De spot vermeldt dat zij eertijds het wapenschild van Sint-Michiel, hun patroon, als een koekenpan of als een wafelijzer aanzagen (1).

(*Ons Volksl.*, V, 132.)

Wanneer de Brechtsche boeren in de vorige eeuw naar de heide reden om er « haksel » of « heivlaggen » (2) te hakken

(1) In het wapen van Brecht komt het wapen der familie de Lalaing, zijnde 11 roode ruiten op een zilveren schild ; het heeft dus veel gelijkenis met een wafelijzer.

(2) *Haksel, heivlaggen*, heideplaggen, als strooisel in den stal gebruikt.

of « schadden » (1) en turf te steken, namen zij elk hun noenmaal, een boekweitstruif mede, dien zij onder hun hemdrok op den buik legden, opdat hij daar warm zou blijven !

2.

DE « HALFHOUTEN » VAN BRACHT.

Bij uitbreiding beteekent *halfhout*, eigenlijk zwaar gekloven dennenhout van 1 m. lengte, dat de bakkers gebruiken om hunne ovens te heeten, « lomperd », « dommerik ». Van daar de vergelijking : *hij is zoo lomp als een hout* of *een halfhout*.

(Ibid.)

3.

DE « MASTENDOPPEN » of « MASTENTOPPEN » VAN BRACHT.

De inwoners van Brecht heeten ook *Mastentoppen* of *Mastendoppen* en hun gemeente *het Mastendoppenland*, met toespeling op de talrijke dennenbosschen, die men er vindt.

In den optocht die den 27 Augustus 1911, ter eere van Minister Schollaert, Leuven doorkruiste, droegen de mannen van 't kanton Brecht een kartel, omringd van mastentoppen of denappels, met het opschrift : *De Mastentoppen van Brecht. Hulde aan Schollaert.*

4.

DE « BOEREN » of « HEIBOEREN » VAN BRACHT.

Die spotnaam in den zin van « lomperds », « pummels ».

5.

Een « Kiezer » van Brecht.

Onder deze benaming duidt men iemand aan, die niet weet wat hij doet, omdat de Brechtsche boeren, naar men beweert, bij de verkiezingen in den blinde stemden.

De vier laatste spotnamen zijn van later dagteekening. 't Zijn hun trotsche en machtige naburen, de Sinjoren, die ze den Brechtenaars naar 't hoofd wierpen.

(1) *Schadden, heischadden*, heidezoden, bij wijze van turf als brandstof gebezigd.

6.

Om de taal der « Braachtenèèrs », die in vele opzichten, zoowel in uitspraak als in woordenschat, afwijkt van het dialect der inwoners van Sint-Antonis, een dorp en parochie onder de gemeente Brecht, maar er twee uren van afgelegen,(1) belachelijk te maken, zegt men aldaar :

Ge rijdt over dat « hoppelpoaiken » nèven de « heg », « mer » ge moet veurzichtig zijn da ge mee oewe « kreugel » nie in 't « hool valt. (Ge rijdt over dat voetpad (te St-Antonis *paddeken*, nevens die haag (te St-Antonis *kant*), maar ge moet voorzichtig zijn dat ge met uwen kruiwagen niet in de sloot (te St-Antonis *gracht*) valt.)

7.

Wanneer men, aan tafel zittend, het bezoek krijgt van iemand en dezen uitnoodigt om mee te eten, dan verontschuldigt die persoon zich dikwijls met te zeggen dat hij al gegeten heeft, eer hij van huis ging.

In dit geval zegt men : « *Ge zijt gelijk de boeren van Bracht, die hebben ook geëten, eer ze van huis gaan.*

Immers, men beweert dat de boeren van Brecht dergelijk verzoek altijd afslaan uit... gierigheid, omdat ze vreezen den persoon bij wien ze iets zouden gebruiken, op hun beurt aan tafel te moeten noodigen en wellicht daardoor schade zouden moeten lijden.

Vgl. ACHTMAAL.

DEURNE.

(Dial. *Deuren.*)

1.

« HET MOORDENEERSKWARTIER ».

In vroeger jaren, toen Deurne nog maar schaars bevolkt was, hadden sommige wijken een zeer slechte faam. Inzonder-

(1) St-Antonis ligt aan den grooten steenweg van Antwerpen naar Turnhout, tusschen Schilde en Westmalle.

heid op het *Ruggeveld* en het *Kerkeveld* woonden beruchte vechtersbazen en mannen die voor geen klein gerucht vervaard waren. Meermalen hoorde men van aanrandingen en diefstallen op den openbaren weg, door ondeugende rakkers gepleegd op de boeren en voerlui die 's morgens vroeg uit de Kempen met hunne waren naar Antwerpen gingen of reden. Dat was in den tijd toen de stoomtram van Antwerpen naar Turnhout en Hoogstraten nog niet bestond. De eenzame streek tusschen het Ruggeveld en het fort I stond vooral in kwaden reuk. Ook waren gemelde volkskwartieren menigmaal het tooneel van bloedige vechtpartijen, zoodat men in den omtrek zegde :

Die van Deuren
Willen hun eigen verscheuren.

Zoo kreeg geheel Deurne den onverdienden scheldnaam van *Moordeneerskwartier*, die slechts op een gedeelte van de gemeente toepasselijk was.

Tegenwoordig is dit veranderd en hoort men er van vechtpartijen noch baanstrooperijen meer. Waar vroeger velden, weilanden en heerengoederen lagen, zijn thans moderne kwartieren met mooie huizen en breede straten, sierlijke tuinwijken en overheerlijke publieke parken tot stand gekomen. De gemeente Deurne, vóór vijftig jaren nog een onaanzienlijk dorp, telt tegenwoordig meer dan 30.000 inwoners.

2.

HET « SLIJKDORP ».

Deurne, evenals Berchem, wordt het *Slijkdorp* geheeten, omdat sommige wegen en straten er nog ongekasseid en modderig zijn.

3.

Een kermis die te Deurne-Zuid gevierd wordt, heet *Boerkenskermis.*

EDEGEM.

(Dial. *Egom, Eigom.*)

1.

« ZONBLUSSCHERS ».

Edegem bekleedt een eervolle plaats onder de gemeenten die het tooneel waren van een denkbeeldigen brand, zooals Mechelen, Brugge, Tienen, enz.

Hier waren echter noch de maan, noch muggenzwermen de oorzaak van de opschudding, maar de zon zelf, hetwelk de Edegemmers den spotnaam *Zonblusschers* verschafte.

Een vijftigtal jaren geleden, hoorde men op zekeren dag te Edegem den kreet : brand ! brand ! weergalmen. De stormklok klepte en van alle kanten kwamen de menschen met emmers en ladders toegeloopen, want het dorp was toen nog geen brandspuit rijk. Op de plaats van de vermeende ramp gekomen, erkende men dat de vensters van het huis hetwelk men veronderstelde in brand te staan, verlicht door de stralen der ondergaande zon, een bloedrooden schijn afwierpen. Hun vergissing bemerkende, begonnen de geïmproviseerde pompiers elkander uit te lachen en de dikke wagenmaker riep uit : « Komt maar, jongens, we kunnen er toch niet aan, ze staat te hoog ! »

Het voorval werd spoedig ruchtbaar en gaf aanleiding tot menigvuldige spotternijen, vooral van den kant der Mechelaars.

(DE RAADT, 326.)

2.

« AFRIJ(D)ERS ».

Eenige jonge mannen der gemeente vonden het vermakelijk de vreemdelingen die het dorp bezochten, af te rijden, d. i. ze pakten hen bij den kraag en bij 't kruis van de broek, dreven ze vóór zich uit al loopende en raapten ze op, als ze vielen. Dit spel duurde echter maar korten tijd. Hoor, hoe er een einde aan kwam.

Een veearts uit de omstreken, die te Edegem was geroepen, werd eensklaps door eenige rare snuiters omringd, die besloten

hem « af te rijden ». Maar zij hadden gerekend buiten den waard of liever, buiten den hond van den « peerdenmeester ». Het dier beet drie der aanvallers duchtig in de beenen en scheurde hunne kleederen aan flarden. 't Was gedaan met afrijden.

Onder de afrijders was de zoon van een boer, wiens koe de veearts eenigen tijd te voren verzorgd had !

(Id., 327.)

3.

Spotrijm :

De « Egomsche » brakken
Loopen dat ze snakken,
En die van Lent (Lint)
Zijn kontent
Met 'nen halven cent.

EEKEREN.

« BIERPRUVERS ».

Die van Eekeren heeten *Bierproevers* (dial. *bierpruvers*). Waarom ? Wel, omdat het gemeentewapen drie *akers* vertoont, die het volk als brouwersakers, bieremmertjes aanziet.

De naam van 't dorp was eerst *Akeren*. Vandaar de *akers* in 't wapenschild. (Volksetymologie.).

ESSCHEN.

Esschen de pracht,
Maar Kalmpthout de macht.

Dat zeggen die van Kalmpthout. Daarmede willen ze bedoelen, dat Esschen wel een schoon dorp is en de inwoners er veel prijs hechten aan uiterlijk praalvertoon ; maar dat de Kalmpthoutsche boeren, al laten ze 't niet blijken, met de « schijven » zitten en vrij wat meer geld en goed bezitten dan hunne Esschensche naburen.

Vgl. KALMPTHOUT.

Hetzelfde rijmpje wordt ook in andere gewesten op verschillende dorpen toegepast.

'S-GRAVENWEZEL.

(Bij 't volk *Wezel* en *Schrawezel.*)

« SCHRAAL WEZEL ».

Mogelijk een woordspeling met den naam der gemeente. Toch is de grond er over 't algemeen schraal en zandig.

Zie RIJKEVORSEL.

HALLE.

1–2.

DE « HALSCHE PIEREN » ; — « MAGERHAL ».

Die van Halle heeten de *Halsche Pieren* en hun dorp *Magerhal,* omdat, zegt men, de grond er zoo mager is, dat men er maar één enkelen pier gevonden heeft. Deze ligt aan een dikken boom met een ketting vastgebonden in den hof van den pastoor.

Vóór dien tijd had men daar nooit een pier gezien. Toen men er bij toeval een uitgroef, was er geen mensch in geheel Halle die 't beest kende, noch de pastoor, noch de burgemeester, noch iemand van den Raad. Allerlei veronderstellingen werden gemaakt, toen een vreemdeling, die door 't dorp kwam, het dier erkende en plechtig verklaarde : « Wel menschen, dat is een pier, een heel gevaarlijk beest ! Zijt er toch voorzichtig mede, want hij zou ongelukken kunnen doen. » Om den pier onschadelijk te maken, lei men hem gevangen.

Hetzelfde spotverdichtsel — een toespeling op den mageren grond — wordt ook verteld van verschillende dorpen in de Brabantsche, Antwerpsche en Limburgsche Kempen.

* * *

Volgens sommigen werd de pier *op 't kerkhof* aan een ketting gelegd. Om in 't leven te blijven, moest hij zich voeden met het vleesch van « kwade meiskens » en « brave wijven ».

Arme pier ! Vermits er wel « brave meiskens » zijn en « kwade wijven » (want vóór hun huwelijk zijn al de vrouwen engelen), maar geen « kwade meiskens » en « brave wijven », zoo is het beest van honger moeten sterven.

Op zekeren dag kwam een « spuiter » (1) den pastoor van Magerhal een bezoek brengen. De pastoor leidde hem overal rond en liet hem ook zijn tuin zien. Bij den vijver gekomen, vroeg de spotvogel : « Maar, Mijnheer Pastoor, zeg mij eens, waar ligt de pier ergens gevangen? » — « Dat zal ik u wijzen, » zei de geestelijke, die een reus was van een vent en macht had voor zeven man. Meteen pakte hij den spotter bij den kraag, hief hem van den grond en dompelde hem eenige keeren in den vijver, zeggende : « Hieronder ligt de pier ! »

* * *

Een herberg te Halle had eertijds voor uithangbord : *In den Halschen Pier.*

In 1892, ter gelegenheid van de inhaling van een nieuwen pastoor, las men tusschen de talrijke jaarschriften en welkomsgroeten, die de gevels versierden, de volgende rijmpjes :

I.

Bekend is Halle wijd en zijd
Om reden eener zeldzaamheid :
Een reuzenpier,
Die eeuwen hier
In 's pastoors hof geketend ligt.
Men staat verbaasd op zijn gezicht.

II.

Halle is klein en tevens mager,
Daar is immers maar één pier?
't Kan toch goed een pastoor houden,
't Is daarop met reden fier.

Zie RIJKEVORSEL.

3.

't Is een heer van Magerhal.

't Is een kaalaard, een arme drommel, die toch voor iemand voornaams wil doorgaan.

(*Antw. Idiot.*, 788.)

(1) Guit, spotvogel.

HEMIKSEM.

(Bij 't volk *Hemissen.*)

Die van Hemissen, groote geloren (d. i. glorie),
Ze hebben geen klok op hunnen toren ;
Als de koster begint te luien,
Slagen ze op 'nen ijzeren pot,
't Klinkt gelijk een duvelskot !

(*Ons Volksl.*, III, 44.)

HOBOKEN.

1-3.

« STRONTBOEREN » ; — « STRONTRAPERS » ; — « BEERSCHIPPERS ».

In Hoboken, een bloeiende en volkrijke gemeente aan de Schelde, woonden talrijke hoveniers en landbouwers, en deze gebruikten veel beer in 't bebouwen hunner landerijen. Voorheen kwamen ze 's nachts de secreetputten te Antwerpen ruimen. Ook waren er die met schop of truweel en kruiwagen den omtrek afgingen en de welbekende hoopjes verzamelden, achter hoeken en kanten verloren gelegd.

Een spotrijm dat telkens herhaald wordt, als men Hoboken uitspreekt :

Hoboken,
Waar de boeren str... koken.

4.

« MESTBLUSSCHERS ».

I.

Vóór vele jaren werd te Hoboken een brandweerkorps opgericht. Om de brandspuiten te beproeven, gebruikte men mestwater. Van daar de spotnaam.

II.

Volgens een ander verhaal zouden de Hobokensche pompiers eens een rookenden mesthoop hebben willen blusschen, de spreuk gedachtig : *waar rook is, is vuur.*

(*Ons Volksl.*, VIII, 111 ; IX, 151 ; IX. 103 ; DE RAADT, 27, 167, 359.)

5.

Ik wilde dat ge op de Hobooksche hei zaat.

Soort van verwensching.

(*Antw. Idiot.*, 562 ; HARREBOMMÉE, I, 297*a* ; SCHUERMANS, 389*a*.)

De geschiedenis en de overlevering vermelden dat de hooge gronden, liggende ten Zuid-Westen van Antwerpen, die thans zoo vruchtbaar zijn, eertijds tot aan het dorp Hoboken met heide overdekt waren.

6.

Op de onbescheiden vraag : *Waar gaat gij heen?* antwoordt men ontwijkend in 't Land van Waas :

Naar Hoboken om een vaantje, d. i. het zijn uw zaken niet, ge hoeft het niet te weten.

(*Waasch Idiot.*, 225.)

7.

In denzelfden zin zegt men elders :

Naar Hoboken gaan om keien.

(*Volksk.*, V, 133.)

8.

WAAROM HET DORP « HOBOKEN » HEET.

Toen Hoboken een dorp begon te worden, kwam de Raad op zekeren dag bijeen om het een naam te geven. Men redetwistte langen tijd zonder akkoord te kunnen geraken, toen een kind, dat niet ver van daar aan 't spelen was, zijn boterham liet vallen en riep : *Ho, boken* (1) !

« De naam van ons dorp is gevonden !» riep de burgemeester, « wij heeten het *Hoboken* ! »

Ieder nam daarmee genoegen,en 't dorp is zoo blijven heeten.

(VINCX, *Grapp. Vert.*, 2e r., II, 57.)

HOVE.

« KÈÈSKOPPEN ».

Naar den vorm van den kerktoren, die op een Hollandschen kaas gelijkt.

(DE RAADT, 64.)

---

(1) Boterham, in de kindertaal.

KALMPTHOUT.

1

DE « HEUVELSCHE KNEUTERS » of « HEIKNEUTERS ».

Spotnaam.gegeven aan de bewoners van *den Heuvel*, een straat van Kalmphout, palende aan de Kalmpthoutsche heide.

« Kneuters » of « Heikneuters », eigenlijk de benaming van een vogeltje, beteekent overdrachtelijk : menschen die in de heide wonen.

2.

Kalmpthout de macht,
Maar Esschen de pracht.

Dat zeggen die van Esschen. De bedoeling is : De Kalmpthouters hebben wel veel geld, maar durven het niet laten rollen, hun dorp is maar een boerendorp (1) en niet te vergelijken met Esschen. Inderdaad, Esschen is de fraaiste en belangrijkste gemeente van het kanton Brecht en men voert er ook meer pracht dan te Kalmpthout.

Vgl. ESSCHEN.

3.

Omstreeks 1860 werd in den Antwerpschen Polder wel eens gehoord :

Blauw' patatten en vellen van visch
Eten de boeren van Kalmpthout, als 't kerremis is.

(*De Student*, XXXIII, 184.)

KEMPEN.

1–2.

« MASTENDOPPEN » ; — « HEIBOEREN ».

Spotnamen, door de Antwerpenaars en de bewoners der *Neerdorpen* (2) den Kempischen buitenlieden naar 't hoofd geworpen.

Vgl. BRECHT, ZANDHOVEN.

---

(1) Dat is tegenwoordig fel veranderd.

(2) Zoo heeten de Kempenaars van 't N. en 't N.-W. de dorpen die meer zuidwestelijk liggen, zooals Broechem, Ranst, Boechout, Vremde, enz. De gronden zijn daar veel beter dan in de eigenlijke Kempen.

3.

Kempeneerken,
Boekweikoek,
Neemt den vlegel
En slaagt er oep !

(*Antw. Idiot.*, 1804.)

4.

Liever met een kwaê kar op de hei als met een goed schip op de zee of *op 't water*.

De Kempenaars tegen de bewoners van den waterkant.

(Id., 543.)

5.

Hij zal in de hei niet lammeren.

Hij zal voor zich wel zorgen, hij zal wel maken dat hij niets te kort heeft.

(Id., 1751.)

6.

Van den toemaat naar de hei loopen.

Van den klaver naar de biezen.

LILLO.

Die weet ook van niets : hij komt van Lillo.

(HARREB., III, bl. CLXXIII.)

LINT.

(Dial. *Lent.*)

1.

HET « HOUTEN DORP ».

't Schijnt dat er vroeger nogal veel woningen stonden, uit hout opgetrokken.

De spoorhal was een houten bak, een afgedankten waggon.

(*Ons Volksl.*, IX 151.)

2.

Dat die van Lint met weinig tevreden zijn, blijkt it het

rijm : *Die van Lent zijn kontent met 'nen halven cent.*

Zie EDEGEM.

LOENHOUT.

1.

« PEZERIKEN ».

Een « pezerik », eigenlijk « bullepees », en de uitgesneden roede van een varken,beteekent overdrachtelijk « gierigaard ».

Nu, de Loenhoutsche boeren, hoewel zij er goed voorzitten, hebben den naam zeer gierig en inhalig te zijn.

De spot vertelt dat zij met de kermis een pezerik boven de soep hangen, opdat deze zou vet zijn (van het vet dat van den pezerik druipt !)

2.

« MOESZAKKEN ».

De beteekenis en de oorsprong van dien minder bekenden spotnaam hebben we niet kunnen achterhalen. Het woord schijnt « moeskoppen », d. i. moefen, pruilers, menschen die zuur kijken en niet spreken, te moeten beteekenen.

3.

« PRUISEN ».

« Pruis » is synoniem van « ruwe, woeste kerel ». De Loenhoutsche boeren kunnen werken voor drie man, maar ook drie dagen aan een stuk drinken. Vroeger vochten zij op de kermissen tegen de mannen der naburige gemeenten. In die gevechten sloegen zij met stokken, uit *pezeriken* vervaardigd.

4.

« LOMPHOUT ».

Loenhout wordt soms spotsgewijze *Lomphout* geheeten. Zijn de menschen er lomper en onbeschaafder dan elders? Vroeger was dit wel het geval. Vreemdelingen die er wat heerachtig uitzagen of op zijn steedsch waren gekleed, werden er uitgelachen en nageroepen. Vooral iemand die een borst- of overhemd aanhad, konden de Loenhouters niet verdragen ; zij jouwden hem uit, al roepende : « kievit ! kievit ! » (1).

(1) Deze vogel heeft nl. een witte borst. Oude lieden in de Kempen heeten een overhemd of halfhemd een « kievit ».

MASSENHOVEN.

1.

« VLIEGENSTOVERS ».

In die kleine gemeente worden *de vliegen met de kermis*, die op den tweeden Zondag van October valt, *gestoofd* of *als krenten in 't kermisbrood gebakken*. Van daar het rijm :

Te Massenhoven,
Daar ze de vliegen stoven.

Wanneer de vliegen op het einde van September verdwijnen, dan zegt men in de omliggende dorpen : *De vliegen zijn vet, ze zijn naar Massenhoven-kermis.*

Talrijk zijn de dorpen waar, ter gelegenheid van de kermis, de vliegen in 't brood worden gebakken. De naam van het dorp verschilt volgens de streek. Het gezegde zinspeelt op het late tijdstip waarop sommige kermissen worden gevierd. Zie AARSEELE, ALKEN, BEGIJNENDIJK, BORNHEM, BREIVELDE, DILSEN, EIZERINGEN, GENK, HOKSEM, PUTTE, SCHAFFEN, TEN BOSCH, WEZEREN, WIEZE en ZONDEREIGEN.

2.

't Groot heer (air) *van Massenhoven is daar* !

Spottend gezegd van een kleine groep. Zie NIJLEN.

3.

Massenhoven is een van de kleinste gemeenten uit de provincie en daarom zegt men schertsend :

Te Massenhoven staan maar zeven huizen en een ovenbuur (1).

4.

Te Massenhoven moet ge in de kerk 5 *centen betalen om tegen een « pileer » te leunen.* Waarom?

Wel, er zijn geen pilaren in de kerk !

---

(1) Bakhuis, huisje dat alleen staat en waar de oven is om te bakken.

MERKSEM.

« Strooboeren » ; — het « Strooien Dorp ».

In die belangrijke en nijverige voorstad van Antwerpen, stonden vóór eenige jaren nog enkele boerenwoningen met een strooien dak. Dat was genoeg om aan de gemeente en haar inwoners bovenstaande spotnamen te doen geven.

(*Ons Volksl.*, IX, 151.)

MORTSEL.

De « Zotten » van Mortsel.

Er bestaat een krankzinnigengesticht.

NIEL.

1.

Het « Ras » van Niel.

Ras beteekent janhagel, gepeupel, slecht volk.

2.

Die van Niel,
Vlam en vier,
Klein en groot,
Ze hebben hunnen eigen pastoor vermoord.

Wat is er waar van die beschuldiging? We weten 't niet. In de XVIIe eeuw lag de pastoor van Niel in proces met de tiendheffers van dit dorp.

(De Raadt, *Niel en zijne Heeren*, 95.)

OELEGEM.

(Dial. *Eulegoem.*)

1.

De « Eulegoemsche Brakken ».

Brakken zijn een soort van groote, krijgshaftige mieren, wier beten zeer pijnlijk zijn. De Oelegemmers waren, naar 't schijnt, eertijds zeer vechtlustig en verdienden daardoor bovenstaanden spotnaam.

2.

« STROOPERS ».

In vroeger jaren woonden er veel wildstroopers, vooral in de wijk *de Dorens*. Daarom wordt de bevolking *pars pro toto*, « Stroopers », in het plaatselijk dialect *Struëpers*, bijgenaamd.

Die spotnaam is echter weinig in gebruik.

OORDEREN.

(Dial. *Ooteren.*)

« KAROTENBUTERS ».

Eertijds werden in den Polder en voornamelijk te Oorderen, zeer veel chicoreiwortels of bitterpeeën gewonnen. Thans is die teelt, evenals die der suikerbeeten, er zoo goed als verdwenen, omdat de boeren geen volk genoeg meer kunnen krijgen om de wortels uit te steken. De werklieden nu, die vroeger aan den bitterpeeënoogst arbeidden, noemde men spottend *Karotenbuters*. Het woord beteekent : zij die de karoten, de chicoreiwortels, uit den grond *buten*, d. i. door middel van schop of riek uithalen.

OOSTMALLE.

(Bij 't volk ook *Mal.*)

1.

« JODEN ».

Vóór vele jaren bestonden er in de kleine Kempische dorpen geen winkels zooals hedendaags. Te Oostmalle, dat toen al een aanzienlijke gemeente was, echter wel. De boeren van Vlimmeren en andere dorpen reden daarom van tijd tot tijd met kar en paard naar Oostmalle, om er hun voorraad winkelwaar op te doen. Naar het schijnt, zouden de winkeliers van Oostmalle hun klanten zulke buitensporige prijzen doen betalen hebben, dat zij aanzienlijke winsten opstreken en na korte jaren hun schaapjes op 't droge hadden. Daardoor verwierven zij met recht en reden den spotnaam van *Joden.*

Men zegt ook : *Oostmalle is een Jodendorp.*

2.

« ARM MAL ».

Zie RIJKEVORSEL.

OVERBROEK.

(Gemeente *Brecht.*)

1.

Die in de kerk van Overbroek tegen een « pileer » gaat staan, moet vijf centen betalen.

Er zijn geen zijbeuken en bijgevolg geen pilaren in de kerk.

2.

Spotrijm :

Overbroeksche hörten,
Beenen gelijk spörten,
Koppen gelijk bollen,
Ge kunt er mee over den Brachtschen toren rollen.

Overbroeksche boeren,
Ze kakken en ze loeren,
Ze pissen en ze kakken,
Ze kunnen hun eigen brood nog niet bakken.

(*Brecht.*)

PULDERBOSCH.

1.

« HOUTEN DORP ».

Omdat er zooveel boomgewas is, vooral kanadaboomen.

2.

HET GRAS OP DE KERK.

't Is hetzelfde spotverhaal dat ook van Balen, Bakel, Hasselt, Heldergem, Hillegem, Kampen en Oolen wordt verteld. Zie OOLEN.

PUTTE.

(Gemeenten *Kapellen* en *Stabroek.*)

1.

DE « PUTSCHE GEUZEN » ; « GEUZEPUT ».

Dit dorp wordt in de provincie Antwerpen *Geuzeput* en

zijn inwoners *Putsche Geuzen* geheeten, omdat in den Geuzentijd veel hervormden uit de Spaansche Nederlanden naar daar uitweken. Van vóór lang bestaat in 't aanpalende Nederlandsch Putte een protestantsch kerkhof, waar Jacob Jordaens en andere gereformeerden begraven liggen.

2.

« MATTENBREIERS ».

In de Putsche heide wonen veel arme lieden, die hun brood verdienen met het vlechten van biezen vloermatten, waarmede zij een groot gedeelte van het land afleuren. Van daar de spotnaam aan al de dorpelingen gegeven.

3.

De vermaarde Putte-kermis en jaarmarkt valt in October. Er stonden dan weleer veel kramen waar peperkoek verkocht werd. Van daar zegt men te Antwerpen en elders, wanneer de vliegen gaan verdwijnen : *De vliegen zijn naar Putte-kermis peperkoek eten.*

4.

Van Zottegem naar Put gaan, zie ZOTTEGEM.

REET.

1.

« HEILIG REET ».

De inwoners van dit dorp zijn stille, brave menschen ; de spotnaam is dus niet onverdiend gegeven.

Een gebeurtenis die getuigt van hunne « heiligheid ».

Een rondreizende tooneeltroep was er aangekomen, en hoewel hij bekend stond om zijn goede en onberispelijke spelen, werd het hem niettemin geweigerd vertooningen te houden.

In de streek zegt men in éénen adem :

Heilig Reet,
Arm Rumpst,
Hooveerdig Boom
En 't Ras van Niel.

(*Ons Volksl.*, IX, 150.)

2.

Die van Reet,
Kört geschoren
En lank gekleed.

3.

In Rieët, da' klei(n) laand,
Daor héet den börgemieëster
Ze' g... verbraand.

(Id., III, 44.)

RUMPST.

1.

« Arm Rumpst ».

Vóór 60-70 jaar had Rumpst, op den Rupel, aan den samenloop van Dijle en Nete, een bevolking, grootendeels uit vischers bestaande. Deze brave lieden leefden karig van hetgeen de vischvangst in 't goede seizoen hun opleverde. In den winter doorliepen zij 't land, met vrouw en kinderen, om te bedelen. Van daar de spotnaam *Arm Rumpst.*

Van daar ook dat men in de omstreken zei, bij de ontmoeting van een armen duivel met verhakkelde kleederen :

Hij is zoo arm als een Rumpsteneer.

(De Raadt, 50.)

2.

De « Lazeruskens » van Rumpst.

Op een kwartier gaans van 't dorp staat een kapel, aan den H. Lazarus toegewijd. Volgens het plaatselijk archief was dit gebouw aanvankelijk een lazaret, bestemd om de melaatschen af te zonderen. Deze ongelukkigen mochten hun verblijfplaats niet verlaten,zonder hunne komst door een bel aan tekondigen.

Later werd het gebouw in een kapel veranderd. Er is een begankenis gedurende de drie kermisdagen en men vereert er Sint-Lazarus, om er de genezing van de kinderen te bekomen, die aan zeer of huiduitslag lijden. De moeders doen hun het beeld van den heilige kussen, dat bij den ingang op een houten blok staat.

Daarom worden de kinderen van Rumpst de *Lazeruskens* geheeten.

(Id., 51.)

3.

De kwajongens van Waalhem tergen die van Rumpst met het spotrijm :

Die van over de brug
Hebben een kot (1) in hunnen rug,
Hebben een kot in hunnen buik,
Daar loopen al de wilde verkens uit.

SCHELLE.

1.

« Heilig Schel(le) ».

Om de godvruchtigheid zijner bevolking.

2.

Die van Schel, de dikke koppen,
Hebben niet te eten als elzemotten (2).
Boemlala, boemlala,
De elzemotten zijn zoo fla(uw) !

(*Niel.*)

3.

Die van Schel
Trekken de bel,
Kraken de luizen
En eten het vel.

(*Ons Volksl.*, III, 44.)

SCHILDE.

(Dial. *Schil.*)

1–2.

« Rabauwen », « Rakkers ».

Een deel der bevolking, vooral de jongelingschap, onderscheidde zich door een zekere woestheid, die zich openbaarde op de kermissen, vroeger bij de loting en andere gelegenheden en niet zelden tot vechtpartijen aanleiding gaf.

---

(1) Hol, opening.

(2) Soort van slechte aardappelen.

Er ging geen jaar voorbij, of de lotelingen van Schilde kwamen naar het naburige Sint-Antonis afgezakt, waar zij soms in de herbergen erg baldadig te werk gingen.

Dat alles heeft den spotnaam *Rabauwen* of *Rakkers*, d. i. deugnieten, ruwe, wilde, onbeschaafde kerels doen ontstaan.

SINT-ANNEKEN (1).

Van Sint-Anneken komen.

Den schijn aannemen, gebaren alsof men van niets weet.

(Antwerpen.)

SINT-ANTONIS-JUKSCHOT.

(Gemeente *Brecht*, bij 't volk *Sint-Teunis*, uitspr. *Sint-Tönnəs*.)

1.

« VERKENSKOPPEN ».

Te Sint-Antonis, te Brasschaat en in 't algemeen in al de plaatsen, die Sint-Antonius, eremijt, als kerkpatroon vereeren, offert men in de kerk varkenskoppen, die ten voordeele van de kerk verkocht worden.

Den 17n Januari en den Zondag daarop volgende, heeft te Jukschot de begankenis van den H. Antonius plaats. Op die twee dagen komen de dorpelingen en vreemde bedevaarders hunne offergiften nederleggen aan den voet van den autaar, den heilige toegewijd. Deze offeranden, meest bestaande uit varkenskoppen, ook wel uit hennen en hanen, worden, na afloop der goddelijke diensten, door de kerkmeesters openbaar aan de kerkdeur bij opbod verkocht. Het gebeurt niet zelden, dat de schenker van een varkenskop hem weer inkoopt, en dat dezelfde varkenskop verschillende keeren geofferd en verkocht wordt (2).

---

(1) Sint-Anneken of het Vlaamsch-Hoofd, vroeger onder de gemeente Zwijndrecht, op den linkeroever der Schelde, werd in 1923 ingelijfd bij 't grondgebied der stad Antwerpen.

(2) Geheel het jaar door worden er varkenskoppen geofferd, alsook de eerste boter eener koe, na het kalven. Eertijds offerde men ook het eerste kalf eener koe, welk gebruik teenemaal verdwenen is.

Van daar de spotnaam *Verkenskoppen*, aan de inwoners van St. Antonis gegeven.

2.

« RAKKERS ».

Deze spotnaam, thans weinig meer in gebruik, hebben die van Sint-Antonis gemeen met hunne naburen van Schilde. Men hoort hem vooral te Brecht.

3.

« ZOT SINT-TEUNIS ».

De jonge meisjes aldaar hebben in de omliggende dorpen den naam zottinnen te zijn, omdat zij al de kermissen van den omtrek afloopen om er te gaan dansen. Geen dorp waar 't jonge volk zoo verzot is op muziek en dans als te Sint-Antonis. Voorheen was het er met de kermis dikwijls in twintig herbergen spel, en bij elke gelegenheid, bij koffiefeesten en bruiloften en op de teerdagen van gilden en maatschappijen, werd er muziek gemaakt en gedanst. Van daar de spotnaam *Zot Sint-Teunis*. De omstandigheid dat men er het krankzinnigengesticht, hetwelk vroeger te Duffel was, gebouwd heeft, zal er stellig toe bijdragen om den spotnaam te bestendigen.

Zie RIJKEVORSEL.

4.

Sint-Teunis is een kot, zegt men in de naburige dorpen, *en ze verkoopen er veel krot* of : *en al dat er woont is zot*, voegt men er soms bij.

5.

« HOUTMAAIEN ».

Men drijft er nogal veel handel in dennenhout (1), waarom de ingezetenen spottend *Houtmaaien* geheeten worden.

Wanneer de « Houtmaaien » van St-Antonis geen hout meer kunnen koopen, dan *krijgen zij de « termentijnziekte » en schieten vol maaien*, zegt men in de omliggende dorpen (2).

---

(1) Halfhout voor de bakkers, plafondlatten, hop- en boonstaken, mijnhout, enz.

(2) De *terpentijnziekte* is een ziekte der denneboomen, waardoor zij hun sap, hun *terpentijn* of hars verliezen en sterven.

6.

Om den vorm van hun kerktoren, hebben de inwoners van Sint-Antonis-Jukschot al wat spotternijen moeten verduren.

Die toren, of liever dat torentje, rustte op den voorgevel en werd *peperbus* genaamd, omdat het nogal veel gelijkenis had met dit keukengerief (1).

De bouwmeester had vergeten een toren op het plan te zetten en toen de pastoor hem daarover opmerkingen maakte, riep hij : « *Wat ! moet er een toren op staan ook al?* »

Toen wisten ze niet meer waar met den toren gebleven en waren ze verplicht *hem tegen den gevel te plakken.*

Er mag te Sint-Teunis niks te doen zijn, of ze luien er met al de klokken. Natuurlijk, want er hing maar één klok in den toren !

Er zijn twaalf man noodig om de klok te luien en maar één man om den toren vast te houden. Dat moet men juist andersom verstaan : *één man om de klok te luiden, en twaalf om den toren vast te houden.*

Als de klok berstte, *dan zou de toren moeten afgebroken worden.*

« *Zijt ge niet bang,* » vroegen eens eenige vreemde spuiters (2) aan Baas-Jan, den waard uit de afspanning « De Kroon », « *dat de toren zal afwaaien als het hevige wind is?* »

« *Och, neen,* » was het snedig antwoord, « *als het wat hard waait, dan nemen we den toren van de kerk af en zetten hem hier in de schuur.* »

Vóór vele jaren gingen in voormelde afspanning eenige « spuiters » een wedding aan voor 'k weet niet meer hoeveel pinten bier. De eene partij beweerde dat, moest de kerktoren afgerukt worden, hij langs den rechterkant ; de andere, dat hij langs den linkerkant zou vallen. De ronde werd gedronken maar... is nog niet betaald. Toen men in 1914 bij 't begin

---

(1) Dit torentje bestaat niet meer. Het werd, evenals zoovele andere kerktorens, waaronder monumenten, bij 't begin van den oorlog, door de Belgische genie opgeblazen. In 1925 heeft de kerk een nieuw torentje met twee klokken gekregen, dat geen « peperbus » meer is.

(2) Spotvogels.

van den oorlog, den toren deed springen, kon niet worden uitgemaakt langs welken kant hij gevallen was ; immers de stukken vlogen recht de hoogte in en verspreidden zich langs alle kanten.

SINT-BERNARD.

(Gemeente *Hemiksem.*)

De Muggenbrand.

Den 27 April 1716, namen de monniken der Sint-Bernards-abdij, in vollen dag, een wolk muggen die in de stralen der ondergaande zon rond den toren speelden, voor rook en begonnen dapper te blusschen.

Die gebeurtenis werd de *Muggenbrand* geheeten.

SINT-JOB-IN-'T GOOR.

(Kortweg : *Sint-Job, Sindjob.*)

1.

Het « Overschot van de wereld ».

Dit dorpje wordt zoo geheeten wegens zijn afgezonderde ligging te midden van heiden en mastebosschen en zijn weinige gemeenschapswegen — er zijn maar twee steenwegen — met de andere dorpen.

2.

Het « Einde van de wereld ».

Sint-Job is het *einde van de wereld.* Waarom? Omdat de steenweg van Wijnegem over 's Gravenwezel even voorbij de kerk van Sint-Job dood loopt.

3.

« Boschuilen ».

Spotnaam, die de ingezetenen verschuldigd zijn aan de ligging van hun dorp te midden van dennenbosschen.

4.

« Kapittelhoutmakers ».

Zie Brasschaat.

5.

Te Sint-Job ziet ge geen huizen van de boomen.

Er staan weinig huizen in 't dorp en deze zijn om zoo te zeggen verborgen achter de boomen, waarmede de straatweg langs beide zijden beplant is.

6.

Van dit dorp mocht men vroeger zeggen : *Sint-Job, twaalf huizen en een verkenskot* (of *een ovenbuur*) !

Vgl. AUSTRUWEEL, MASSENHOVEN.

7.

Sint-Job is een van de vele dorpen *waar het geen weer is.*

De pastoor zou op zekeren Zondag van den preekstoel afgeroepen hebben : « Als het toekomenden Zondag weer is, zal de processie uitgaan. » Daar echter de regen den uitgang der processie belette, was het dien dag geen weer te Sint-Job.

SINT-LENAARDS.

« KLEIDABBERS » of « KLEIPIKKERS ».

Deze gemeente, tegen de vaart van Antwerpen naar Turnhout, heeft verscheidene belangrijke steenbakkerijen.

STABROEK.

1.

« AJUINEN ».

De inwoners van Stabroek, in den Polder, heeten *Stabroeksche Ajuinen*, omdat men er vroeger veel ajuin teelde.

2.

WAAROM DIT DORP ZOO HEET.

Op zekeren dag waren eenige jongens op 't ijs gaan schaatsen. Een hunner geraakte in 't water. Hij trok zijn broek uit en zette ze op den grond, zeggende : *Sta, broek* ! Daar het hard vroos, bleef de broek staan.

En van toen af heeft men 't dorp waar dat gebeurde, *Stabroek* geheeten !

Si non e vero...

VREMDE.

1.

Vremd is onbekend :
Hoog van gloren (d. i. *glorie*),
Een pomp en een stuk toren !

(*Ons Volksl.*, III, 43.)

2.

Waarom dit dorp zoo heet.

In dit dorp moest een kerk gebouwd worden, en dan ook zou men 't een naam geven, want 't had er nog geen. Men zou met den bouw beginnen, maar kwam niet overeen in de keus van de plaats : de eenen wilden de kerk hier, de anderen daar.

Wat gedaan? Een der oudsten uit het dorp doet het volgende voorstel : « Ik weet het gevonden. We beladen Merten Bode's ezel met steenen en daar, waar het dier gaat liggen, zal de kerk gebouwd worden. »

Dit voorstel werd eenparig aangenomen. Langoor werd bijgehaald en kreeg een vracht steenen op den rug. Dan liet men hem betijen. De dorpelingen volgen nieuwgierig den ezel, die traagzaam voortstapt en eindelijk op den boord van een openstaanden put gaat liggen. De steenen rollen in 't water... « Dat is toch *vremd* » (1) ! zegt de oude. — « Ja, 't is *vremd* ! » herhalen al de boeren.

De plaats voor de kerk was dus gevonden. De put werd gedempt en de kerk er over gebouwd. Nu moest het dorp nog een naam hebben. Hoe daar achter geraakt? « Dat zal weer *vremd* zijn, » zeiden eenigen. « Hoera ! » riepen allen, « de naam is gevonden : we heeten ons dorp *Vremd* ! »

Iedereen was daarmee tevreden, en 't dorp is *Vremd* of *Vremde* blijven heeten.

(Id., V, 255 ; J. Cornelissen en J. B. Vervliet, *Vl. Volksvert.*, 142.)

(1) Vreemd, zonderling.

WAARLOOS.

« Stad Ruto ».

Onder die zonderlinge benaming is Waarloos bekend te Duffel, Kontich en omstreken. B. v. Waar gaat ge naartoe? Naar de *Stad Ruto*. Niemand weet wat die uitdrukking beteekent.

WESTMALLE.

(Bij 't volk ook *Mal*.)

1.

« Smouzen ».

Een *smous* is een Jood en, bij uitbreiding, iemand die bedrieglijk in den handel is. Die spotnaam is dus een tegenhanger van dien der Oostmallenaars.

2.

« Woest Mal ».

Zie Rijkevorsel.

WIJNEGEM.

1–2.

De « Ambrasmakers » van Wijnegem ; — « Trotsch Wijnegem ».

De inwoners der omliggende dorpen kunnen die van Wijnegem niet goed verdragen, omdat deze 't zoo hoog in den bol hebben en zich veel laten voorstaan.

Hunne gemeente is een der nijverigste en welvarendste van de streek. Men vindt er een vermaarde stokerij en drie, vier brouwerijen.

3.

Te Wijnegem bevindt zich de stokerij van Meeus. Schertsend noemt men daarom jenever *Meezenwater*. Van iemand die te veel borrels gedronken en veel praat had, zei men : « dat hij « meezenwater » had gedronken ».

WILMARSDONK.

HET « STROOIEN DORP ».

Vóór langen tijd stonden in dit polderdorp vele huizen of hutten met leemen « weegten » of wanden en strooien daken. In den Franschen (?) tijd moet, naar een volksoverlevering vermeldt, bijna geheel het dorp afgebrand zijn. Het vuur verspreidde zich met groote snelheid ter oorzake van de strooien daken en de « gevitselde » (1) leemen « weegten » der huizen.

Dit verhaal mist allen historischen grond. Mogelijk is hier een verwarring in 't spel met Berendrecht. Zie aldaar.

WILRIJK.

(Bij 't volk ook *Wilderijk*.)

« GEITEKOPPEN » ; — HET « GEITENDORP ».

De ingezetenen heeten *Geitekoppen*. Waarom?

Tijdens den verkiezingsstrijd van 1895, die uitermate hevig was, verweten de liberalen, in hunne manifesten, den katholieken gemeenteraadsleden, dat zij allerhande onnauwkeurigheden en misslagen bedreven ten nadeele van het dorp ; en omdat de inwoners hen lieten zeggen en tegen het bestaande bestuur niet opkwamen en het ook niet laakten, noemden de liberalen al de dorpelingen *Geitekoppen* en Wilrijk het *Geitendorp*. De spotnaam is dus nog jong.

(*Ons Volksl.*, IX, 150 ; DE RAADT, 59.)

WOMMELGEM.

(Dial. *Oemmelegoem*, *Ommelegom*.)

1.

DE « BOEREN » VAN OEMMELEGOEM.

Te Wommelgem wonen veel landbouwers en groenboeren, die de voortbrengselen van veld en tuin te Antwerpen ter markt brengen.

---

(1) *Vitselen* = de vakken van een weegt of wand met *vitsel*, d. i. gekloven stokken bevlechten, om ze daarna met leem te bestrijken.

Kinderdeuntje :

Daor kwam 'nem boer van Oemmelegoem,
Z'm broek viel af en de troemmel die goeng.
Daor kwam 'm begijntje geloeëpen
Oem de troemmel te koeëpe,
't Was gen troemmel, 't was e g...,
Dat in dem boer z'm broek stak.

(*Ons Volksl.*, I, 51 ; *Volksk.*, I, 262.)

2.

Hij komt van Ommelegom.

Hij weet van niets. Wanneer men iets vertelt in 't bijzijn van een persoon die niet geluisterd heeft en dus niet weet wat er gezegd is, en die vraagt waarvan er spraak is, dan zegt men : *hij komt van Ommelegom* (Antwerpen).

WUUSTWEZEL.

(Bij 't volk *Westwezel* en *Wezel.*)

De Brechtsche schooljeugd heeft op de Wezelaars het volgende spotrijm gedicht :

Wezelsche görten,
Beenen gelijk spörten,
Koppen gelijk ballen :
Ze komen van den Brachtschen toren gevallen.

(*Brecht.*)

ZANDHOVEN.

1.

DE « MASTENDOPPEN » VAN ZANDHOVEN ; — HET « MASTENDOPPENLAND ».

Naar de vele dennenbosschen.

2.

« ZANDBOEREN ».

Met toespeling op den naam en den zandigen grond der gemeente.

ZANDVLIET.

1.

« KIEVITEN ».

Omdat er veel watervogels in de heide huizen. (Zandvliet behoort gedeeltelijk tot den Polder en gedeeltelijk tot de Kempen.)

2.

« BRAZILIANEN ».

Scheldnaam voor de bewoners van zekere wijk te Zandvliet, die veel overeenkomst hebben met de *Buschkanters* of *Buschkijten* in West-Vlaanderen. Zij wonen in een hoekje tegen de bosschen in leemen hutten (1).

« Armer, maar ook luier volk dan deze *Brazilianen* bestaat er in België wellicht niet. 's Zomers liggen ze te geeuwen en te gapen in de frissche schaduw van den vlierboom, of bedelen zij in de naburige gemeenten.

Maar des winters, wanneer de koude nijpt en het witte sneeuwkleed de heide dekt, ... dan is het de oogsttijd der *Brazilianen*, omdat alsdan de boeren en de burgers (de inwoners der dorpskom) medelijdender en vooral vrijgeviger zijn. Aan schoolgaan denken de kinderen der *Brazilianen* niet ; zoo groeien die op als wilden in onwetendheid, en zijn dan later, evenals de ouders, onbekwaam om op deftige wijze hun brood te verdienen.

De echte *Braziliaan* heeft altijd een waar of geveinsd lichaamsgebrek, is zeer slordig gekleed, enkel in buitengewone voorvallen gewasschen, en gaat winter en zomer barrevoets. Ook is zijne gewone uitdrukking, wanneer hij iets bijzonders gaat ondernemen : « Ik zal mijn schoenen eens aanschieten », wat beteekent dat hij, buiten het dorp, een hooggeplaatsten persoon zijnen nood gaat klagen».

De *Brazilianen* zijn uiterst bijgeloovig en sommige hunner vrouwen, evenals de Zigeuners of Bohemers, oefenen de geneeskunde uit. Uit zekere kruiden weten zij pleisters en

(1) Uit ter plaatse genomen inlichtingen blijkt dat de Brazilianen thans verspreid zijn en het meerendeel hunner hutten verdwenen.

zalf te bereiden, die zij dan tegen velerlei ziekten gebruiken, onder het opzeggen van bijgeloovige formulieren en belezingen.

(STINISSEN en AELBERS, *Een Vlaamsch Scheldedorp*, 44, 45, 48.)

ZOERSEL.

1.

« DRIJVERS ».

Eertijds bestond te Zoersel het gebruik de vreemdelingen en vooral de jongens uit andere gemeenten die te Zoersel kwamen vrijen, bij 't vallen van den avond uit het dorp te drijven (1). Van daar de spotnaam *Drijvers*.

2.

« KLUPPELEERS ».

't Gebeurde ook meermaals dat de Zoerselaars de vreemde vrijers « kluppelden », d. i. zich verborgen hielden achter een haag, een houtmijt, enz. en met stokken en kluppels naar de vreemden wierpen, die 't dorp verlieten.

(*Ons Volksl.*, V, 133.)

3.

« LOMP ZOERSEL ».

In verband met bovenstaande spotnamen, hebben de inwoners van Zoersel den naam erg lomp en onbeschaafd te zijn. In de naburige dorpen worden ze ook als dom aangezien. Wanneer iemand een dommen streek begaat en zoo hij toevallig van Zoersel is, dan zegt men te Sint-Antonis : « Och ! dat is niet te verwonderen, 't is immers een van Lomp Zoersel !

Zie RIJKEVORSEL.

(1) Die zeden zijn in de Kempen nog niet uitgestorven. De jongens uit sommige buurten kunnen maar niet verdragen, dat jongens uit andere dorpen of zelfs uit andere buurten van de eigen gemeente naar meisjes uit hunne buurt komen vrijen. De vreemdeling die zulks wagen durft, mag zich aan een pak slagen verwachten. Zoo werd in September 1926 te Halle een minnend paar door vijf kerels aangerand en mishandeld, alleen omdat de jongen niet van Halle was en de stoutheid had durven nemen het hof te komen maken aan een Halsch meisje !

4.

Wegens het veelvuldig gebruik van de uitdrukking *met geweld*, om den volstrekten superlatief te omschrijven, zeggend b. v. Het is vandaag *met geweld* schoon weer, er is *met geweld* fruit, hij is *met geweld* kwaad, enz., heet men de Zoerselaars in 't aangrezende Oostmalle *menschen van geweld, mannen van geweld*. Ook als men daar iemand die uitdrukking hoort bezigen, vraagt men hem : « Ge zijt zeker van Zoersel? »

ZWIJNDRECHT (1).

1.

« MACHUITEN ».

Naar den kerkpatroon, St-Machutus.

2.

Van Zwijndrecht komen.

Zwijmelen van dronkenschap.

Te Zwijndrecht wordt Sint-Machutus, patroon tegen verweekingen, bijzonder vereerd. Jaarlijks ziet men talrijke bedevaarders naar die parochie toestroomen om, door de voorspraak van den heilige, de genezing van *slappe ledematen* te bekomen. 't Is aan dit gebruik dat men de zegswijze *hij komt van Zwijndrecht* ontleend en, bij uitbreiding, op een dronkaard toegepast heeft. De dronkaard ook heeft *slappe leden* en zou dus, spotsgewijze gezegd, naar Zwijndrecht zijn genezing moeten gaan zoeken.

(*Waasch Idiot.*, 773 ; *Vlaamsche Zanten*, III, 45.)

(1) Behoort sinds 1923 tot de provincie Antwerpen.

ARRONDISSEMENT MECHELEN.

BEERSEL-OP-DEN-BOSCH.

(Dial. *Bjèsel, Bjèzel.*)

1.

De « Beerselsche Brekken ».

Op het grondgebied van Beersel staan talrijke dennenbosschen, waaronder vooral het bosch op een heuvel, links van de dorpskom en van de baan naar Heist-op-den-Berg, welken heuvel men *den Beerselberg* heet.

In den zandigen bodem van dien berg met zijn wijde helling leven ontelbare *brakken* of *brekken*, groote bruine mieren, wier eieren tot voedsel dienen aan nachtegalen, leeuweriken en andere vogelen, en zeer duur verkocht worden. In de andere dennenbosschen van Beersel vindt men ook brekken, o. a. in het Kerkeboschken, liggende naast den weg die naar Schriek leidt.

Spotters hebben, ter oorzake van die brakken, de inwoners van Beersel *Beerselsche Brekken* gedoopt.

Spottenderwijze wordt gezegd :

« Als men den Beerselberg opklimt, moet men goed de broekspijpen met een koord of een strooien band van onder toebinden, want anders zullen er de brekken inkruipen. »

Het ware echter niet raadzaam zich in vollen dag in het dorp te vertoonen met de broek van onder toegebonden, want men zou in gevaar zijn een duchtige rammeling op te loopen.

Twee spotrijmen die de inwoners van 't naburige Putte, maar vooral de kinderen, die van Beersel wel eens toeroepen :

a.

De Beerselsche Brekken
Loopen op stekken ;
Ze komen te Put de tellooren aflekken.

b.

De Beerselsche bollen
Gaan den toren van Putte omrollen.

Te Heist-op-den-Berg luidt de laatste versregel :

Ze komen den Heistschen toren aflekken.

* * *

Meestal zijn de inwoners van een dorp of stad in 't geheel niet goed gezind,wanneer men hen met hun spotnaam betitelt. De Beerselaars maken uitzondering op dien regel, tenware men hen moedwillig zou tergen, zooals b. v. met een strooien band of een koord onder om de broekspijpen door het dorp te gaan. Het is hun ten eenenmale onverschillig,of men van hun spotnaam gewaagt of niet.

Te Beersel bestond vroeger een zangmaatschappij, die 't nogal goed deed, zoo 't scheen.

Vóór een dertigtal jaren nam die maatschappij deel aan een festival te Aarschot. Hun kring droeg nog geen bijzonderen naam. Nu gebeurde het, dat men naar den titel hunner maatschappij vroeg. De Beerselaars werden door die vraag geenszins in verlegenheid gebracht. Ze dachten op hun spotnaam *Brekken* en flinkweg, zonder aarzelen, gaven ze tot antwoord :

« *De Mierennesten* ! »

En terstond kwam een lange stok te voorschijn, waarop een zwart plankje, en op dat plankje schreven ze in krijt den nieuwen naam.

(*Ons Volksl.*, V, 134 ; VINCX, *Grapp. Vert.*, 2e r., II, 52-55.)

2.

Te Beersel is 't een « kot ».

Zie MECHELEN.

3.

Volgens een oud handschrift,luidden de klokken van Beersel als volgt :

Spörk en brem brandt goed, berkenhout ook goed !

Mogelijk een zinspeling op de bezembinders,die reeds van toen af op het grondgebied van Beersel nestelden.

4.

OORSPRONG VAN BEERSEL.

Vóór zeer vele jaren was de plaats waar nu Beersel ligt, met dichte bosschen bezet.

Die bosschen hadden een slechten naam in het ronde, want er nestelde een bende struikroovers in.

Door een bijzonder voorval gebeurde 't, dat de hoofdman dier bende, *Beer* genaamd, zijn misdadig leven verzaakte en zich rechtzinnig bekeerde. Hij werd eremijt en maakte zijn cel te midden van de bosschen, waar hij zijn euveldaden gepleegd had.

Na 's kluizenaars dood, velden eenige menschen de dennenbosschen en bouwden er hunne hutten.

Als men hun vroeg : Waar woont gij? dan antwoordden ze : Bij de *Beercel.*

De *c* is mettertijd een *s* geworden, en van daar heet het dorp nu *Beersel.*

(Joos, *Vertelsels*, I, 41.)

BERLAAR.

(Dial. *Balder.*)

1.

't Was plots gedaan gelijk de hoogmis (dial. *hoeëmis*) of *de vroegmis* (dial. *vriemis*) *te Balder.*

Wordt gezegd van iets dat plotseling afbreekt of eindigt.

Men zegt ook :

Alles was op en uit gelijk te Balder de hoogmis.

(*Antw. Idiot.*, 180.)

Men beweert dat die spreekwijze zou ontstaan zijn uit het feit dat de pastoor, terwijl hij mis deed, door een geraaktheid getroffen werd, waardoor de goddelijke dienst plotseling werd afgebroken.

2.

Zie HEIST-OP-DEN-BERG.

BEVEL.

Bevelsche noen.

In de omstreken, te Nijlen, Kessel, enz. zegt men : *'t is Bèvelsche noen*, wat beteekent : middag is voorbij en 't eten is nog niet klaar. *'t Zal vandaag weer Bèvelsche noen zijn*, het middagmaal zal weer niet op tijd gereed zijn.

Er wordt beweerd dat men te Bevel altijd te laat eet.

Vgl. BALEGEM, BOLLEBEEK, KANEGEM, KOEKELARE, MEERDONK, ZOTTEGEM.

BOISSCHOT.

(Bij 't volk *Busschot*, in 't plaatselijk dialect *Bisschot*.)

Deze fraaie gemeente was eertijds een gehucht van Heist-op-den-Berg. Er stond geen kerk, maar een kapel, waarin op de Zon- en heiligdagen mis gedaan werd. Zoo weinig menschen woonden er toen nog maar te Boisschot, dat er meest altijd slechts drie naar de mis kwamen. Zij hieten Peer, Adriaan en Jan. Ziehier hoe het klokje boven de kapel hen tot den dienst vermaande, als het mistijd werd. Het noemde hen bij hunne namen en hield daarin een zekere maat :

Peer, Peer,
Peer, Arjaan,
Peer, Arjaan,
Brengt Jan nog mee.

BONHEIDEN.

1.

HOE BONHEIDEN, RIJMENAM EN KEERBERGEN HUN NAAM KREGEN.

In den tijd toen de dorpen nog geen naam hadden, kwam Ons-Heer waar nu Bonheiden ligt.

« Hier is 't *bonne heiken* (1), » zeide Hij, « laat ons verder reizen. »

Hij kwam dan te Rijmenam :

« *Rammenenant, rammenant* (2) ! » riep Hij.

(1) Goede heide.

(2) Uitschot, bocht.

En wat later kwam de goede God te Keerbergen.

« 't Zijn hier allemaal *bergen*, » sprak Hij, « laat ons maar *keeren* ! »

En sinds toen hebben Bonheiden, Rijmenam en Keerbergen den naam, die hun tot heden is bijgebleven.

(*Ons Volksl.*, XI, 101 ; VINCX, *Grapp. Vert.*, 2e r., II, 56.)

2.

DE « GROOTE MANNEN » VAN BONHEIDEN.

Tusschen Bonheiden en Onze-Lieve-Vrouw-Waver heeft altijd een diepe vijandschap bestaan.

In 1862 bezat Waver een bloeiende fanfarenmaatschappij. Die van Bonheiden wilden er ook eene oprichten, maar slaagden er niet in. Toen dichtte een eenvoudige Waversche boer een spotlied, dat grooten bijval had. Hij schildert daarin Bonheiden af als een dorp met een zekere nijverheid en hebbende een notaris, een geneesheer, een brouwerij, kortom, een menigte zaken, die men er destijds te vergeefs zou gezocht hebben. Eindelijk, er was te Bonheiden een fanfarenmaatschappij tot stand gekomen, waarvan de leden houten instrumenten bespeelden.

Dit spotlied was de oorzaak dat men de ingezetenen van Bonheiden, meest allen simpele landbouwers, met den geestigen spotnaam *Groote mannen van Bonheiden* bestempelde.

Hier volgt de tekst van het beruchte lied :

KRITIEKLIED GEMAEKT OP BONHEYDEN IN 1862.

I.

Komt, vrienden in 't rond en voegt u al by my,
't Zy boerkens of burgers van 't felle Bonhey.
Eer ik myne klugt zingen ga in het fyn,
Verzoek ik aen elk als een muis stil te zyn.
Want waer ik van spreek, dat weet hier Mie en Trees ;
Zy speelden muziek op een eikene pees.
Het is te gemeen, het kan toch niet zyn,
Om met zulk muziek van Bonheyden te zyn !

II.

De *doktoor* van Bonhey die sprak met fatsoen :
« Neen, zulk een muziek heeft geen mensch hier van doen !

Als gy dan gaet maken muziek in het fyn,
Koopt een instrument, 't zy een groot of een klein,
Gaet dan naer de stad om een nieuwen corne(t),
En draegt uw drapeau van een mispeltak mee ! »
Zoo klonk het recept van den goeden doktoor,
Maer spoedig kwam toen er een brouwer te voor.

III.

De *brouwer* van Bonhey die had toch geen schrik,
Als hy hoorde spelen dat nieuwe muzi(e)k,
Hy lachte, hy klapte en hy maekte plezier,
Al wat zy toch dronken, het was van zyn bier !
Hy schiep ook vermaek in den nieuwen corne(t),
Hy nam er twee, dry van zyn gasten nu mee,
Men ging op ribotte ; zy speelden een pot,
Die goê muzikanten waren stapel toch zot ! (*sic*)

IV.

En *Koperen Peer* (1) van Bonhey, dien elk kent,
Die maekte voor hem ook een nieuw instrument ;
Nu kan hy gaen spelen naer dorp en naer stad,
Maer Mieke zyn vrouwe, die was hem te plat (2) :
Als hy nu gaet spelen, dan danst zy galop,
Zy klopte den koop'ren geducht op den kop.
« Nu speel ik niet meer, zeide koperen Peer,
Muziek aldus maken en gaet my niet meer ! »

V.

Zoo haest dat de *Griel* (3) van Bonheyden dat zag,
Dat koperen Peer niet meer spelen en mag,
Hy wachtte niet lang, want zyn vrouw was kontent,
Hy leende den man zyn befaemd instrument.
« Als ik nu kan spelen, dan ben ik in myn schik,
Dan koop ik den koop'ren zyn eigen muzi(e)k.
Want 'k ben muzikant en 'k leef steeds plezant,
't Muziëk is van jongs in myn herte geplant ! »

---

(1) De koperslager.
(2) Slim.
(3) Samentrekking van *gareel*, voor *gareelmaker*.

VI.

De *Draeijer* van Bonhey die was vol plezier,
Hy draeide den koop'ren zyn vrouwken een wiel !
Nu kan zy gaen draeijen en maken een stuk.
't Muziek van Bonheyden en heeft geen geluk ;
Nu staen zy verslagen, dat weet ik al lang ;
't Muziek van Bonheyden en geeft geenen klank !
Zy hielden dan raed ; met de zaek wat gedaen?
't Is weeral 'nen neus, daer men om is gegaen.

VII.

De raed werd gesloten ; zy gingen om les
By hunnen *Notaris*, die wat artist es.
Hy meende te spelen hier d'eerste party
En vroeg aen eenieder een frank twee of dry !...
De *Doktoor*, de *Brouwer*, de *Koop'ren* en *Griel*
Die pakten hun klikken en klakken ; 't al viel.
Zy spraken : « Het ding kan toch nimmer bestaen ! »
En zoo was 't muziek van Bonheyden gedaen !

Die van Bonheiden lieten ook den kaas niet van hun brood halen en wreekten zich twee jaren later over den smaad, hun door de Waveraars aangedaan. Een Bonheidensche bard antwoordde in 1864 door een hekeldicht, dat de feesten belachelijk maakte, door de fanfaren van Onze-Lieve-Vrouw-Waver, ter gelegenheid eener kermis ingericht. Deze vermakelijkheden waren goed van stapel geloopen, uitgenomen de twee voornaamste. De feestelijkheden zouden gesloten worden door een vuurwerk en men zou dan ook een papieren luchtbal oplaten. De vuurwerkmaker echter, in plaats van op de stukken te letten, die moesten afgestoken worden, was gaan drinken en dansen. Had nu een kwaadwillige — misschien een inwoner van Bonheiden — van de zorgeloosheid van den vuurwerkmaker gebruik gemaakt om die van Waver een poets te bakken, of was het eenvoudig een toeval? Eensklaps hoorde men een vreeselijke ontploffing : al het vuurwerk was in eens de lucht ingevlogen ! Tot overmaat van ongeluk vatte ook de ballon vuur, juist toen hij zou opstijgen. Een rukwind keerde hem 't onderste boven en deed het papieren omhulsel, door de aanraking met de vlam der spiritusspons, in brand vliegen.

Het schimplied dat de Bonheidenaar daarop dichtte, luidde als volgt :

KRITIEKLIEDJE GEMAEKT TE BONHEYDEN
OP DE VOLKSSPELEN TER GELEGENHEID VAN WAVERKERMIS
IN SEPTEMBER 1864.

I.

Ik ging laetst in een' staminé,
Om aen wat nieuws te komen,
'k Pak het « Berigt », zet my wat neêr ;
Hoort wat ik heb vernomen :
Al(s) dat met Waver kerremis
Het eene soort van heil'gdag is,
En 'k kreeg het ook dan in myn kop :
Vooruit ! en 'k trok naer Waver op.

II.

Dan kwam ik Waver ingegaen,
Daer zag ik eene *koers* van peerden :
Dan ben ik nog wat voorts gegaen,
'k Kwam aen een mast waer men zich weerde ;
Daer zag ik loopen in den *zak* ;
Op ieder huis een vlagge stak,
En de fanfaer speelde op 't « schavot »,
'k Dacht, iedereen wordt hier nu zot !

III.

Daer hebben wy een *palingbak*
Naer ieder zyn verlangen,
Waer meen'ge knaep zyn hand in stak,
Om 't arme beest te vangen.
Als g'het kunt krygen in de klem,
Krygt gy voor prys een schoon blauw hem(d).
En vreest dan 's zomers niet voor 't zweet,
Trekt het maer aen, waer 't nog zoo heet.

IV.

Ziet een *ballon* voor d' eersten keer
Moet zich in d'hoogte gaen begeven.
Hy sprak : « het is hier veel te koud,
« Daer kan ik niet meer blyven leven,

» Maer wacht nen dag tot 't beter is,
» Dan blyf ik op de kerremis ;
» Dan zult ge zien hoe hoog 'k zal gaen :
» Dan spreek ik tegen zon en maen ! »

V.

De dag verdween, en d'avond kwam aen.
Nu gaen wy 't *vuerwerk* aensteken,
Wat er in Waver werd nooit gedaen,
Waer iedereen lang zal van spreken !
Eensklaps, lawyt, een donderslag !
En een duivel 'k op de koord dansen zag,
En allen zeer verschrikt sprongen achteruit :
't Moleken wou niet draeijen en de kas brandde uit !

VI.

De *ballon* voor den laetsten keer
Moest nu met kracht en geweld naer boven ;
Anders was 't voor ons een schandael,
Hy moet voor ons den hemel loven !
Maer het was nevens onzen snas (1),
Onze ballon verdween in stof en asch.
En — zoo verbrandde heel de feest —
Hy gaf op 't kerkhof zynen geest !

(De Raadt, 455.)

BORNHEM.

(Dial. *Börm.*)

1.

« Boschkrabbers ».

Een deel der gemeente (*Branst, de Hei, de Kleine Hei*, enz.) was vroeger met bosch en kreupelhout overdekt ; thans is er veel gerooid en in vruchtbare akkers herschapen. De bevolking der boschstreek, meestal arme lieden, die met moeite een *knapper* (jong rund) konden kweeken, gingen in de bosschen voeder plukken of *schrafelen*, d. i. het magere gras met de *zichel* opzamelen in een *voeierzak*. Ook gingen zij in den herfst bladeren rijven tot strooisel in den stal, tot bedekking der *patattenputten* (aardappelgroeven) en tot beschutting

(1) Nevens onzen neus, eig. mond.

der leemen *weegten* (wanden) hunner hutten. In de mastenbosschen verzamelden zij *toppen* (dennenappels) en *spellen* (dennenaalden) voor brand. Dit aanhoudend geschrafel en gekrab legt den naam uit van *Boschkrabbers*, die *pars pro toto* aan al die van Bornhem gegeven werd. Deze storen zich daar echter niet aan, want hun dorp is een der fraaiste van heel de provincie en ook een der rijkste. Wie kent de brouwerijen van dit bloeiend vlek niet, waar de vermaarde *Börmsche bruine* vervaardigd wordt?

2.

Met Börm-kermis moeten de vliegen in den pot.
(Sint-Niklaas)

De kermis te Bornhem valt op den eersten Zondag van October, op het tijdstip dat de vliegen verdwijnen.

3.

Zie EIKEVLIET.

BREENDONK.

« MEUTTE(N)S ».

Een *meutten* is een jong kalf. Tegen die van Breendonk zeggen ze de *Meuttens*, wellicht omdat in deze gemeente veel kalverkooplieden, *kalverpeggers*, *meuttekenstuischers*, wonen.

Als iemand uit het omliggende zegt : « Ik ga naar Breendonk-kermis », dan krijgt hij ten antwoord :

« *Gaat ge van de meuttens eten?* »

(*Ons Volksl.*, VIII, 111.)

EIKEVLIET

(Gemeente *Hingene.*)

1.

« GROOTE ZWIET ».

Eikevliet, een nijverig, dichtbebouwd en voordeelig gelegen dorp op een bevaarbaar water, had vroeger slechts 600 inwo-

ners. De bevolking leefde er steeds in betrekkelijken welstand. Men telde er niet minder dan twaalf huizen met een verdieping en eenigen hielden er koets en paard. Hieruit volgt dat dit dorp, ofschoon klein, zich boven andere, soms veel grootere dorpen kan verheffen, als 't er op aankomt sier te maken, feest te houden, per koets uit te rijden of iets in te richten. De Eikevlietenaars voeren grooten *zwiet*, d. i. zij houden van ijdel praalvertoon (1) en zijn uitermate spotzuchtig, waaruit volgt dat zij niet alleen benijd, maar ook door velen veracht worden. In de omliggende dorpen hoort men dikwijls de spotrijmpjes :

a.

Eikevliet,
Groote zwiet,
Ze hebben 'nen toren
En ge ziet hem niet !

b.

Eikevliet
Vol geloren (d. i. *glorie*),
Ze hebben klokken,
Maar geenen toren !

Hun kerktoren is inderdaad laag, doch belangrijk genoeg uit een bouwkundig oogpunt.

* * *

Over den oorsprong van den spotnaam leest men in *Ons Volksleven*, V, 192 :

Eikevliet heeft « de eer » genoten den staf van het Fransche leger van Louis XIV te herbergen ; in de nabijheid ligt nog het gehucht *Souvegaar*, waar de *Sauvegarde* lag ; maar de groote *Suite* was te Eikevliet ; daarvan de naam, waarschijnlijk omdat er op die « eer » destijds veel geboft werd.

Het valt echter nog te bewijzen, of de staf van Lodewijk XIV

(1) *Zwiet* = groot vertoon, pracht, praalvertoon. (*Antw. Idioticon*, 1512.)

wel wezenlijk te Eikevliet heeft geherbergd en zijn sauvegarde in een naburig gehucht legerde.

(*Ons Volksl.*, V, 192 ; VII, 152.)

2.

Te Puurs zegt men :

Ting ! Tang !
Eik en Börm en Wintham.
Eikevliet
Is nog iet,
Maar Sauvegaar en deugt niet.

(Id., III, 44.)

GESTEL.

DE « MANNEN VAN DE KLOONSOCIÊTEIT » OF DE « KLOONSOCIÊTEITERS ».

Vroeger gingen de jonggezellen van die kleine gemeente, welke ternauwernood 200 inwoners telt, in groep naar de kermissen van den omtrek. Ze hadden dit eigenaardigs, dat ze allemaal en altijd *klonen*, d. i. klompen aanhadden, zoodat de lieden van de andere dorpen, als ze hen van verre zagen aankomen, spottend zegden : « Ginder zijn de *Mannen van de Kloonsociëteit* (of de *Kloonsociëteiters*) ». De spotnaam werd later op al de inwoners van Gestel toegepast.

GROOTE-LOO.

(Gemeente *Schriek*.)

1.

VAN WAAR DIT GEHUCHT ZIJN NAAM KREEG.

De genaamde Jan Vermaere, in een bosch struiken (wortelblokken) uitroeiende, vond, op een diepte van een halven meter, een grooten ketel, gansch met zilverstukken gevuld. Zonder aan iemand één woord over die vondst te reppen, droeg hij den schat naar zijn hut en verborg hem op den zolder. Van toen af had hij geen rust meer. Alle nachten droomde hij van schrikkelijke dingen : van dieven, die zijn geld roofden, van spoken die den ketel aan stukken sloegen, van zwarte

ratten met roode oogen die de zilverstukken op den zolder heen en weer deden rollen. Zijn vrouw beweerde dat het gevonden geld betooverd was en de duivels er mede bemoeid waren. Ten langen leste besloot Jan den pastoor van Schriek te gaan spreken en zijn raad te volgen. Deze zei : « Jan, jongen, dat geld is van u niet ! Het is de eigendom van de paters die hier vroeger woonden, en het geld daar voor de roovers verborgen hebben. Ge moet met den gevonden schat goede werken doen, zoo niet is uw ziel verloren. Ware ik in uw plaats, ik zou het geld besteden aan het bouwen van een kapel. » Zoo gezeid, zoo gedaan. Op de plek waar de schat uitgegraven was, zou de kapel gebouwd worden. Er werd onmiddellijk met den bouw begonnen en Jan, die spoedig van het vervloekte geld wilde verlost zijn, betaalde *grooten loon* (1) aan zijn werkvolk.

Van toen af heeft men 't gehucht waar de kapel gebouwd is, *Groote-Loon* genoemd, welke naam in den loop der tijden *Groote-Loo* geworden is.

2.

Zie BAAL.

HALLAAR.

(Dial. *Halder*.)

Zie HEIST-OP-DEN-BERG.

HEFFEN.

'T « RAS » VAN HEFFEN.

(*Ons Volksl.*, VII, 91.)

Vgl. BERG, NIEL, NIJKEN, WILLEBROEK.

HEINDONK.

1.

HET « OVERSCHOT VAN DE WERELD ».

Dit zegt men, omdat dit dorp zoo verwijderd ligt van de andere dorpen en als verborgen of verdrongen tusschen Rupel en Dijle. (Hombeek.)

(1) Loon is mann. in de volkstaal.

2.

HET « EINDE VAN DE WERELD ».

Heindonk is 't einde van de wereld, zegt men in Klein-Brabant, omdat deze gemeente op verren afstand ligt van de omliggende plaatsen.

(Ibid., VIII, 112.)

HEIST-OP-DEN-BERG.

(Dial. *Heistenberg.*)

1.

« ACHTERBLIJVERS ».

De oorsprong en beteekenis van dien spotnaam staat in verband met de zegswijze :

Van achterna komen gelijk die van Heist.

I.

Wanneer iemand uit een gezelschap op den weg is achtergebleven en men hem ziet aankomen, dan zegt men schertsend : *Hij komt van achterna gelijk die van Heist.*

Van een mensch die langzaam en lui voortgaat, heet het te Mechelen : *Die komt van Heist* !

De volksoverlevering beweert, dat de Heistenaars een in aftocht zijnde leger Turken (?) *achterna*liepen tot Grobbendonk en het aldaar gansch versloegen. De Turken verloren in dien slag *hun gouden God.* Was dit misschien een bende Spaansche soldaten of oproerlingen tijdens de beroerten der XVIe eeuw?... Ofwel, van vroeger dagteekening, een invallend leger Noormannen?

II.

In een charter van Jan III, hertog van Brabant, van 1340, leest men : de heeren van Grimbergen hadden het *voorvechten* (eerste aanval en eerste rangen) en ook de *achterwacht* en moesten geen schildwacht doen. Behoorden de Heist-op-den-Bergers in oorlogstijd wellicht tot een dezer laatste afdeelingen ?

Zeer dikwijls hoort men : *Ze komen van achterna gelijk die van Heist,* met de bijvoeging : *maar 't was tot hun schand niet.*

Daaruit zou blijken dat de volksoverlevering, wat het feit aangaat, naar alle waarschijnlijkheid waarheid bevat, en dat de zegswijze reeds oud is.

III.

J.-Th. de Raadt geeft een andere verklaring.

De heerlijkheid Heist-op-den-Berg, die het grondgebied der huidige gemeenten Heist, Boisschot en Hallaar omvatte, hoorde eertijds toe aan de Berthouten, heeren van Mechelen en Grimbergen.

Toen, volgens de overlevering, de Berthouten de wapenen opnamen tegen den hertog van Brabant,« Godfried in de wieg », riepen zij de lieden van Heist bijeen, maar deze bleven onderwege slenteren en kwamen veel te laat aan op den veldslag bij Ransbeek (1143), alwaar de Berthouten, na een hardnekkigen strijd, verslagen werden.

De inboorlingen van Heist-op-den-Berg hebben tot op den huidigen dag den naam behouden op alle vergaderingen te laat te komen.

IV.

De naburen der Heistenaars hebben een andere uitlegging van het vermaarde spreekwoord gevonden, met dit een weinig te verdraaien. Zij vertellen namelijk, dat in den veldslag bij Ransbeek, de krijgslieden van Heist, die den naam hadden niet al te moedig te zijn, *achter* de andere troepen der Berthouten werden gezet, van waar de zegswijze zou vandaan komen : *achteraan gelijk die van Heist.*

De slag bij Ransbeek, dit moet gezegd worden, is nooit geleverd geweest. 't Is een mythe, uitgevonden door de middeleeuwsche dichters. Maar de worstelingen der Berthouten en de inneming van hun versterkte burcht door den hertog van Brabant, na een langdurigen oorlog, zijn historische feiten.

(*Ons Volksl.*, 106 ; VII, 91, 154 ; IX, 150 ; de Raadt, 166.)

2.

In 't land van Mechelen en de Antwerpsche Kempen kent men het rijm :

Heist en Halder (Hallaar),
Itegem en Balder (Berlaar),
Herentals en Herenthout,
Lichtert en Turnhout,
Gierle en Gorpe
Maken samen een stad
En negen dorpen.

Er valt op te merken, dat Gorp thans deel uitmaakt van Noord-Brabant, waaruit men mag besluiten dat deze verzen dagteekenen uit den tijd, toen het oude hertogdom Brabant nog één en onverdeeld was.

4.

Zie BAAL.

5.

Als het regenachtig weer is, zegt men in 't omliggende : *Het is geen weer zooals te Heist ; daar zei de pastoor dat de processie niet kon uitgaan, omdat het « geen weer » was.*

HINGENE.

« ETERS ».

In vroeger tijd, en zelfs nog vóór een klein getal jaren, viel het meer dan eens voor, dat sommige Hingenaars een wedding aangingen om het meest te eten. En dat zij altijd gaarne hebben gegeten en gedronken, bewijzen de menigvuldige oude rekeningen, die men in Hingene's gemeentearchief aantreft. Een voorbeeld.

Op de rekening eener uitvaart van Anna Verdickt, gehouden in de 18e eeuw, vindt men : 1 vet kalf, 4 hespen, 28 pond boter, 6 vaten rogge, 1 vette beest, 1 zak tarwe ; en men dronk 5 tonnen goed (1) en 2 tonnen gemengeld bier ; en men verbruikte voor 1 gld. 4 st. melk.

De jonge gilde « Sint-Sebastiaan » van Hingene, bestaande uit 47 leden, dronk :

---

(1) *Goed* of *groot bier* beteekent *straf bier.*

Op 20 en 21 Januari 1719 (teerdagen)	8	tonnen	groot	bier.
Op den feestdag var 't Allerheiligste	2	»	»	»
Op den schietdag van den koningsvogel	9	»	»	»
Op de kermis van Hingene	1	»	»	»
Op de kermis van Wintham	1	»	»	»
Op de kermis van Eikevliet	1	»	»	»
Op de begrafenis van een medelid	1	»	»	»
Te zamen	23	tonnen	groot	bier.

De oude gilde « Sint-Sebastiaan », samengesteld uit omtrent hetzelfde getal leden, dronk ongeveer 20 tonnen 's jaars (1).

Goed eten en drinken heet te Hingene *schoefelen* (2) en een gulzigaard heet er *schoefel*. Als de klok van 't kasteel het uur der maaltijden aankondigt, dan zegt men : *ze gaan schoefelen*.

* * *

De processie van Hingene ging eens beevaart naar Scherpenheuvel en al die meegingen, hadden een goeden knapzak gereedgemaakt, want Scherpenheuvel ligt bij de deur niet. Daar waren er met korven vol eten.

Ze vertrokken 's morgens vroeg met nuchtere maag om te Puurs in den trein te stappen.

En de bedevaartgangers trokken moedig en gezwind vooruit en hier proefde er een aan 't eten, en ginder nog een, en verder nogal een, — en dat ging zoo voort, dat het een plezier was om te zien. Ja maar, wat gebeurde er? Ze waren nog niet te Puurs — en dat ligt maar een uur van Hingene — of het eten was op !... Voorwaar, die van Hingene hebben hun naam niet gestolen !

(*Ons Volksl.*, VII, 188 ; VIII, 112.)

HOMBEEK.

« Hooveerdig Hombeek ».

Zie Sempst.

(1) Zie L. Mees, *Geschiedenis der gemeente Hingene*, bl. 111, 118.

(2) *Schoefelen* = gulzig eten, slokken, overmatig eten en drinken (*Antw. Idiot.*, 1081).

ITEGEM.

Zie HEIST-OP-DEN-BERG.

KALFORT.

(Gemeente *Puurs*.)

Zie LIEZELE.

KESSEL.

1.

Spotvertelsels.

I.

VAN DEN MOL LEVEND BEGRAVEN.

Hetzelfde spotverhaal, dat ook op de rekening van de Oolenaars en de bewoners van andere plaatsen wordt geschoven. Zie OOLEN.

(V. DE MEYERE, *Vl. Vertelschat*, II, 94.)

II.

DE PIER VAN KESSEL.

Wordt ook verteld van Halle, den Aart, Kasterlee, Meerle, Meir, Ravels, Begijnendijk, enz. Zie HALLE.

(Id., 94.)

III.

DE ONTVANGST VAN DEN KONING TE KESSEL.

Nagenoeg hetzelfde verhaal : het aanbieden aan den koning van den eerewijn, die echter een flesch wijnazijn was, en het afschieten van geweren om de kikvorschen te doen zwijgen, dat ook van de Hasselaars wordt verteld. Zie HASSELT.

(Ibid.)

IV.

DE SNOEK VAN KESSEL.

Dezelfde grap wordt toegeschreven aan de Hasselaars, de Kampenaars en de Dokkumers. Ook de Kesselaars, evenals

de burgers van Hasselt, schieten een molenpaard in de kar dood, in de meening dat het de snoek was, dien zij in 't water hadden geworpen.

(Ibid.)

2.

« VICHTERS ».

D. i. Vechters.

3–4.

« ROBBERS » en « EZELS ».

Te Kessel is er altijd ruzie geweest. Een kwestie van dorpspolitiek. Vóór een vijf en twintig jaren ging het er bizonder heftig toe. De mannen van de eene partij hebben eens de groote trom der fanfare meegenomen, bewerende dat het de hunne was ; daarom werden ze door hun tegenstrevers als *Robbers* (1) uitgescholden.

De *Ezels* hebben hun naam te danken aan het feit, dat zij op zekeren dag het dorp zijn rondgetrokken met een ezel. Aan de herbergen hielden zij stil en stelden het beest eenige vragen, die allerlei spotternijen inhielden, de *Robbers* betreffend. De ezel, die waarschijnlijk afgericht was, antwoordde daarop met ja te knikken of te schuddekoppen. Zoo kregen zij echter zelf den naam van *Ezels.*

In verband met de spotnamen « Ezels » en « Robbers », staan de twee volgende spotrijmen :

De « Robbers » zeggen :

Pakt e geweer en pakt wa' lood
En schiet de' lesten Ezel dood,

waarop de « Ezels » antwoorden :

Neemt 'n koor(d) en maakt 'n strop
En hangt de' lesten Ezel op !

5.

Hij heeft het inwendig gelijk de hannen (of *hannik*) (2) *van Kessel.*

---

(1) *Robber*, dief. Van *robberen*, stelen. Vgl. het Eng. *to rob*, het Sp. *robar*, het Fr. *dérober*, *rapace*, *rapt*, het Ital. *derubare*, ons Ndl. *rooven*, Hgd. *rauben*, enz.

(2) Ekster, inz. tamme ekster.

Op iemand die zich niet behoorlijk kan uitdrukken of niet openhartig is. (Antwerpen.)

Te Kessel zelf en in de omstreken, waar de spreuk veel gebruikt wordt, zegt men echter altijd : ... *gelijk de hannen van* KETS (niet KESSEL). Vermoedelijk is dit de oorspronkelijke gedaante van het spreekwoord. Den familienaam Kets die, meenen we, nogal zeldzaam is, komt men van vóór vele jaren te Kessel tegen en bestaat er nog. Te Antwerpen naar waar de zegswijze is overgewaaid, kent men natuurlijk de Kesselsche familie Kets niet, maar wel het dorp Kessel bij Lier. Dus zegt men er : *de hannen van Kessel.*

Denkelijk heeft een zekere Kets van Kessel een tamme ekster gehad, die men in de Kempen leert klappen. Waarschijnlijk heeft de man den vogel niet aan 't praten kunnen krijgen, ondanks zijn moeite en hebben daarom de menschen spottenderwijze gezegd dat « die hannen het inwendig had. » Later heeft men de weinig spraakzame en niet openhartige lieden aan dien hannen vergeleken en van daar : *Hij heeft het inwendig gelijk de hannen van Kets* (bij misverstand : van *Kessel*).

KLEIN-WILLEBROEK.

Zie WILLEBROEK.

KONINGSHOOKT.

(Dial. *Keuningshuët* en *Jut.*)

1.

DE « HOUTROOVERS » VAN JUT.

Onder het Hollandsch bestuur was te Koningshookt een opperhoutvester, bijgestaan door twee boschwachters, om de bosschen van het Domein te bewaken, die, in 1800, op het grondgebied dezer gemeente, 300 Ha. besloegen. Dank zij de toegeeflijkheid van deze personen, beschikten de inwoners over deze bosschen als over hun eigendom. Men bracht het zoo ver, dat men in 't openbaar dorst zeggen : « Het bosch is heelemaal van ons ! »

Die omstandigheid heeft, volgens DE RAADT, 483, de lieden van Koningshookt bovenstaanden spotnaam doen verkrijgen.

2.

« VERKENSJUT ».

Meer bekend is de spotnaam *Verkensjut*, aan het dorp gegeven, omdat er veel varkenskooplui en varkensslachters wonen ; en ook omdat er in de kerk varkenskoppen aan den H. Antonius worden geofferd.

LEEST.

« ARM LEEST ».

Zie SEMPST.

LIER.

1.

« SCHAPEKOPPEN ».

I.

Jan IV, hertog van Brabant, die de Lierenaars zeer genegen was, stond hun toe hem een gunst te vragen : het stichten eener hoogeschool of het oprichten eener markt.

De Lierenaars, na rijp overleg, meer voordeel ziende in een markt dan in de studenten eener hoogeschool, vroegen een kalvermarkt. Jan IV stond zoo verbaasd over die keus, dat hij uitriep :

« *O ! die goede schapekoppen !* »

Van daar de spotnaam.

Nu nog zegt men te Lier, wanneer men de kalveren ter markt voert :

« *De studenten zijn daar !* »

II.

Volgens een ander verhaal zou de spotnaam eerst van 't jaar '30 dagteekenen.

De Lierenaars waren ook tegen de Hollanders ten strijde getrokken. Ten zij echter den vijand zagen afkomen, vielen zij aan 't loopen en vluchtten in een schuur, waar zij zich

achter hooi en stroo verstaken. Tot hun grooten schrik drongen er de Hollanders ook binnen en begonnen alles te doorsnuffelen. Toen kwam een Lierenaar op de vernuftige gedachte te blaten als een schaap, waarop een Hollander zeide : « Laten wij hier onzen tijd niet verbeuzelen, er zijn hier toch niets dan schapen. »

Een kudde schapen wordt daarom, in de omstreken van de stad, de *harmonie van Lier* geheeten.

De spotnaam is echter veel ouder, want de befaamde Mechelsche spotprent van 1687 maakt reeds gewag van de Liersche *Schapekoppen.*

Daarop komt een afbeelding voor die Lier voorstelt. Men ziet er een prins op, den hertog Jan IV (?), vóór een tent, door hellebaardiers bewaakt, omringd van talrijke schapen en rammen.

De verzen die betrekking hebben op deze afbeelding, luiden als volgt :

Lier dat comt oock bespotten
Dat wij sijn Brant-Maene-Sotten,
Hij en moet niet sijn ghelooft
Mits het is een Schaepen hooft.

(*Ons Volksl.*, V, 132 ; IX, 149 ; *Volksk.*, V, 169 ; A. MERTENS, *op. cit.* ; DE RAADT, 30, 176.)

2.

DE « VLAAIENSTAD ».

Lier heet de *Vlaaienstad*, naar de vermaarde *Liersche vlaaikens* die er gebakken worden.

3.

Lier zit vol Gommers.

De patroon van Lier is Sint-Gommarus, en van de tien Lierenaars, beweert men, zijn er wel negen die *Gommer* heeten.

5.

De eerste dag van de Liersche jaarmarkt heet *Pottekensmert*, de tweede *Veerskensmert* en de derde *Brullemert*. Op den eersten dag van de markt komen de jonggehuwden of die gaan trou-

wen, zich voorzien van potten en pannen voor het huishouden; op den tweeden dag komen de jonkmans een *veersken* d. i. een lief zoeken ; en op de *Brullemert* ziet men enkel nog wat oude jongedochters en oude wijven.

6.

Op de Liersche *voddenkruiers*, d. i. opkoopers van vodden, die met een kruiwagen de omstreken afreizen :

Piet van Lier,
De boter is dier,
De kèès is plat (*week*),
Piet van Lier ze' wijf is zat.

(*Ons Volksl.*, I, 53.)

7.

Hij is van Lier.
Zie MEIRE.

8.

Zie MECHELEN.

LIEZELE.

1.

DE « LIEZELSCHE PIEREN ».

Men vertelt dat in gansch Liezele niet een enkele pier te vinden is. Bij gebrek aan die aardwormen, heeft men al de inwoners van Liezele met den naam van *Pieren* gedoopt.

2.

HET « OVERSCHOT VAN DE WERELD. »

Liezele ligt tusschen de heirbaan van Dendermonde naar Mechelen en den steenweg van Sint-Amands-Puurs-Kalfort ; het is ook begrensd door de rivier de Eik, zoodat er zeer weinig gemeenschap tusschen deze en de naburige gemeenten was en zij, om zoo te zeggen, in een verloren hoek vergeten bleef : van daar de spotnaam. Nu is Liezele een zeer lief en net dorpje, dat met Puurs verbonden is door een fraaien steenweg.

3.

« KLADDEKE LIEZEL ».

Liezele wordt spottend *Kladdeke Liezel* geheeten, omdat het vroeger zoo klein was.

Nopens den oorsprong van dit dorp, weet de volkshumor te vertellen, dat eens een vogel door de lucht vloog en op de plaats waar nu 't dorp ligt, een « kladdeken » van onder zijn staart liet vallen.

4.

Wanneer men in de omstreken iemand vraagt hoe het gaat met zijn gezondheid, krijgt men dikwijls ten antwoord:
« *Redelijk* (of *in de rede*) *lijk de meiskens van Liezele.* »

5.

Die van Liezel zijn gekuld,
Ze hebben 'nen köster met 'nen bult !
(*Kalfort.*)

6.

Dat die van Liezel niet en sch...,
Die van Kalfort hadden geen eten.
(*Ons Volksl.*, V, 192 ; VII, 189.)

LIPPELOO.

1.

DE « GEDEISTERDE PATATTEN » VAN LIPPELOO.

In het plaatselijk dialect beteekent *gedeisterde patatten* « gestampte aardappels » of « gestompte patatten », zooals men elders zegt. Den inwoners van Lippeloo heeft men dien spotnaam gegeven onder voorwendsel dat zij een groote voorliefde hebben voor die spijs ; of misschien omdat men er eertijds bedevaart ging voor de aardappelziekte.

Ten jare 1845, op min dan een maand tijds, zijn dertig duizend menschen te Lippeloo komen bedevaren tegen die gevreesde plaag. Tegenwoordig gaat men er nog altijd beeweg ter eere van den H. Antonius, eremijt, voor het lukken van

de aardappelen en de toeloop van bedevaarders is er nog aanzienlijk. Den 3n Zondag van Juli is er groote beganke.is, en de hoogmis op dier dag draagt in de omstreken den naam van *Patattenmis.*

2.

Van Lippeloo komen.

Een lip trekken, de lip laten hangen ten teeken van ontevredenheid. (Woordspeling.)

3.

Wanneer er een zwarte onweerswolk komt aandrijven, dan zegt men te Malderen :

De gendarmen van Lippeloo zijn daar !

Nota bene. Lippeloo is een klein dorp en er zijn geen gendarmen.

MARIEKERKE.

« VISSCHERS » of « PALINGVISSCHERS ».

Mariekerke is een visschersdorp. Vooral is de meivischen spieringvangst er een echte bron van bestaan voor het volk. Van daar de spotnaam *Visschers.* De eerste meivisch dien men te Mariekerke of in de omgeving vangt, wordt naar den pastoor gedragen. De vischleurders van dit plaatsje hoort men tot in de Brusselsche voorsteden roepen : « *Wa' pou ... link kieuppn* ! » met stemmen gelijk klokken. Deze visschers zijn uitnemend sterke mannen. In vroeger tijd was 't kleine Mariekerke nooit zonder kurassiers in 't leger.

(*Ons Volksl.*, V, 192.)

MECHELEN.

1.

Weinige steden in België kunnen op zulke weidsche eeretitels roemen als Mechelen, waarvan de inwoners op dit hun klatergoud niet minder trotsch schijnen, als die van andere plaatsen het op stellige hoedanigheden zouden kunnen wezen.

REMMERUS VALERIUS, pastoor te Muisen, die dit zwak der Mechelaars volmaakt moet gekend hebben, heeft in zijne *Chronyke*, met meer andere beuzelingen, zorgvuldig geboekt, wanneer en waarom die aartsbisschoppelijke stad achtereenvolgens de bijnamen van *zalige*, *schoone*, *strijdbare* en *voorzichtige* heeft verworven. Weliswaar dat al die fraaie bijnamen aan velen onzer landgenooten zoo onbekend zijn als die der zestienhonderd steden van het Chineesche rijk, terwijl de schimpnaam *Maanblusschers* niet slechts in ons Nederland, maar door gansch Europa populair is geworden (1).

---

(1) Als curiositeit schrijven wij hier uit REMMERUS VALERIUS de plaatsen over, die betrekking hebben op gemelde bijnamen :

Bl. 9. (Jaar) 1179. « Wordt gesticht tot Mechelen by de Koeypoorte de Cappelle van S. Niclaes van de vier Aertsiers, besmet met de doodt van den H. Thomas, Bisschop van Cantelbergen, ende door de goddelycke straffe berooft van reuck ende smaeck : den smaeck hebben sy wederom gevonden te Ceulen in den renschen-wyn, ende te Mechelen hebben sy eerst geroken nieuw-backen broodt ; dry van dese waeren sonen van eenen genoempt Ursus, ofte Beer ; het welck de reden is dat dese vier genoempt worden, de Beyre Kinderen. Den Paus Alexander den derden dit verstaen hebbende, riep : *Heylich Ceulen* ; *Saligh Mechelen* ! waer van *Mechelen* den *bynaem* van *Saligh* heeft behouden. *Grammay.* »

Bl. 15. 1303. « In dien tydt kreegh Mechelen den bynaem van *Strydtbaer* om de vroomigheyt van haere Borgers.

» Alsdan was oock het spreek-woordt : *Deurckens toe, de Mechelaers komen.* »

Bl. 23-24. 1473. « In de Wintermaent heeft Hertog Carel van Bourgoigne, genoempt den Cloecken, ingestelt het seer treffelyck ende vermaert Hof van 't Parlement van alle syne Hertoghdommen, Graefschappen, ende heerschappyen, in dese Stadt, als gelegen in 't midden van syne Nederlanden, ende anderssins oock seer bequaem om haere goede Locht, heerlycke gebauwen, breede straeten, ende opene plaetsen, waer door sy den bynaem heeft van *Mechelen de Schoone* ; t'welck Parlement tot meerdere eere, achtinge ende authoriteyt des selfs, hy opgericht heeft van syn Hoogheyts persoon, ende van syne naercomelinhgen voor altydt, als Souveraine Hoofden van t' selve Parlement, ende van de persoonen van den Cancellier, als Hooft van de Justitie, ende van t' Hooft van den Grooten Raedt, in syne afwesentheyt, van twee Presidenten, vier Ridderen geordonneert voor den voorschreeven Grooten Raedt, van ses ordinarisse Meesters van de Requestes van syn Hof, van acht Geestelycke, ende

2.

« STRONTMIJN ».

Eertijds droeg Mechelen den niet al te poëtischen naam van *Strontmijn* :

> Sic dederunt olim nomen sat turpe Malinæ
> Exortum nomen stercore,

om de zorg waarmede de Mechelaars te allen tijde hunne landen bemestten, of zooals FOPPENS zegt : *eo quod stercora Canum colligerent ad corium deaurandum.*

(A. MERTENS, 239.)

---

van twelf Leecken, ofte wereltlycke Raedtsheeren, maeckende t' samen vyfendertich persoonen : boven dien waeren der twee Advocaten van den Hertoghe, eenen Procureur Generael, ende eenen Substitut, dry Greffiers, sesthien Secretarissen, eenen eersten Deurwaerder, ende nog sesthien andere.

Dit Parlament heeft langhen tydt schoon in het Roodt gekleedt geweest, ende hiel vergaederinge op het Out Paleys, ter plaetse daer nu is de Kamer van de Kaleuveniers. Men leest dat de eerste Sententie daer gegeven was teghen Hertogh Karel in faveur van eene arme Vrauwe, het welcke den Hertogh seer wel beviel, ende syde ; waer het saeken dat sy ander vonnis gegeven hadden, dat hy allen die Rechters saude swaerelyck hebben gestraft ; want hy wel wiste dat hy ongelyck hadde. Ten opsight van desen Raede creegh *Mechelen* in dit jaere den *bynaem* van *Voorsichtige.* »

Bl. 39. « Het is seker dat Mechelen is eene van de outste steden van Nederlandt, aengesien dat sy aen den H. Augustinus, die leefde in het jaer naer de geboorte ons Heeren dry-hondert vyfenvyftich en dat soo verre van onse Landen, in een ander deel van de Werelt, te weten in Africken, al bekent was ; welken H. Vaeder voorder oock haer, *Groot Mechelen* noempt, *Malina Grandis* : welck al klaere getuygenisse geeft van den grooten ouderdom deser Stadt (!) »

Bl. 82-83 spreekt de schrijver nogmaals van Hertog Karel en de instelling van het « Hof van 't Parlement » en gaat aldus voort :

« Heeft hy, naer syne ingeboren goedertierentheyt, om alle dese onkosten ende onghemacken voor te komen, (ende op dat de Rechtspleginghe met beter ordre ende grootere gerustheyt, soo van de Rechters, als van de Partyen, ende Practisynen, mochte geschieden) ten Jaere 1473 desen Raedt verheven tot een seer treffelyck Hof van Parlement voor alle syne Hertochdommen, Graefschappen ende Heerschappyen, die hy soo alhier, als elders was hebbende, onder het welck alle andere syne Hoven ende Raeden gehoorden, ende dat in

3.

« ZALMETERS ».

In de *Properheden van der steden van Vlaenderen* heeten zij *Salmeters*. WILLEMS en met hem DE SAINT-GENOIS, is van gevoelen dat dit stuk tusschen de jaren 1347 en 1414 moet geschreven zijn, toen de stad Mechelen nog aan 't graafschap Vlaanderen behoorde. Inderdaad, MONE's fragment geeft uitsluitend spotnamen op voor steden en dorpen, die tot Vlaanderen gerekend werden.

Naar het schijnt, zou de zalm in ons land eenmaal zóódanig een volksvoedsel zijn geweest, dat de dienstboden zich alleen verhuren wilden op voorwaarde, dat zij hoogstens maar driemaal in de week zalm zouden te eten krijgen.

Bij dit verhaal uit een tijd dien we ons moeilijk meer kunnen voorstellen, sluit zich aan een mededeeling in den *Navorscher*. Deze is ontleend aan de rekeningen van een schout van Antwerpen, eindigende 22 Mei 1611, en maakt melding van een aantal mannen en vrouwen, omdat zij van uit Antwerpen naar het fort Lillo waren geweest en er van verdacht werden daar ter predicatie te zijn geweest bij een rondreizend hervormd prediker.

Hun terugkomst in korps per schip had een oploop veroorzaakt, en onder de scheldwoorden, waarmee men 't de hervormden lastig maakte, vinden wij ook vermeld dat geroepen werd : « *Versche-zalmeters...* » en andere insolentiën.

Het eten van versche zalm werd dus in die dagen beschouwd als iets dat niet fatsoenlijk was.

4.

« MECHELSCHE ZOTTEN ».

Men begroette de Mechelaars ook met het vleiend epitheton *Zotten* :

Lovanium doctis gaudet Mechlinia Stultis,

---

dese Stadt van Mechelen (als gelegen in 't midden van syne Nederlanden, ende andersins oock seer bequam om haere goede Locht, heerlycke Gebauwen, breede Straeten, ende opene plaetsen, waer door sy van audts, den naem heeft van *Mechelen de Schoone.* »

en volgens MERTENS zouden zij dien naam nog dragen. Zoo vraagt men in Brabant :

« Welke zijn binnen Mechelen de wijste mannen? »

En het antwoord luidt : « Die aan de stadspoorten waken, omdat zij de zotten bewaren. »

En zoo sprak men ook in 1765. *Den wacker geworden Antw. ouden poëet* schrijft op bl. 14 : « Nu sal ick aen u, beminde leser, aentoonen hoeveel wyse menschen, dat daer in Mechelen noch syn. Gy suld dan gelieven te weten als dat er aen Mechelen just seven poorten syn, iedere poort heeft synen portier, dat syn just seven weyse menschen, die des avonds als sy de poorten toedoen, alle de mechelsche dwasen op sluyten. »

Op oude schimpprenten ziet men daarom de Mechelaars altijd met narrenstok en zotskap afgebeeld.

Nochtans, hoe gek de Mechelaren ook mochten wezen, zulks bracht bij onze goede voorouders geen kommer teweeg ; integendeel, zij deden al wat mogelijk was om de Mechelsche *Zotten* te troosten en gerust te stellen. — Niets, zeiden ze, hebt gij, Mechelaars te vreezen, want

Kan eenen sotten hoop syn selven niet
Regeeren.....
't Wys Brabant is rond uwe stadt geleyt
Gelyk een vaste wal om 't dulhuis te bewaren.
. . . . . .
Gy zyt geheel omringht van treffelyke steden,
Die u een voorbeeld zyn van wysheid en goê zeden,
Ziet Lovens hooge school die brenght u leeraers by
Ziet 't vermaerd Brussels hof, licht u aen d'andre zy,
Daer kont gy wysheid en civiliteyt gaen leeren ;
Een als gy dat hebt vast, soo kunt gy u gaen keeren
Naer Antwerpen.....
(*Samenspr. tusschen Wiebus en Quibus, enz.*)

(A. MERTENS, *op. cit.*)

5.

« MAANBLUSSCHERS ».

Geen gebeurtenis die aanleiding gaf tot een spotnaam, maakte ooit meer gerucht in den lande — en ook daarbuiten

— dan het gedenkwaardig voorval, dat de Mechelaars in *Maanblusschers* herdoopte.

Luister hoe FOPPENS (1) dit feit vertelt :

In den nacht tusschen 27 en 28 Januari 1687 had te Mechelen een zonderling voorval plaats, dat door gansch Europa ruchtbaar werd en niet weinig spotlust wekte.

Een halfbeschonken burger, uit zijn herberg komende, zag de maan, door nevelige dampen, op den Sint-Rombouts-toren schijnen en meende er vuur en rook te bespeuren. Hij riep al de geburen wakker, die, door hetzelfde verschijnsel bedrogen, van wijd en zijd met ladders, emmers en andere bluschtuigen aansnelden om den brand tegen te houden, den toren in een vloed van water zettende ; terwijl de opgestormde seminaristen, de paters van het Oratorium, de Minderbroeders, de Karmelieten en de Kapucijnen, vol ijver hunne brandspuiten in gereedheid brachten. Getrouw aan zijn plicht, verscheen de burgemeester een der eersten op het tooneel der ramp. In zijn bedwelming had hij echter aan het eene been zijn roode kous aangeschoten, en de gele van zijn wederhelft aan het andere, aldus de kleuren van het Mechelsch schild (rood en geel) met zich ter plaats aanbrengende.

Zoodra de Mechelaars bespeurden dat de maan hun een poets had gespeeld, dropen zij beschaamd naar huis. Dit voorval maakte weldra alom zulk gerucht, dat het zelfs te Rome aan de ooren kwam van Paus Innocentius XI. Bij het hooren vertellen van wat de maan had teweeggebracht op dien reusachtigen steenen toren, kon de goede heilige man, ofschoon steeds statig en ingetogen, zijn lach niet bedwingen.

Nagenoeg hetzelfde verhaalt men van Mohammed IV, den Grooten Turk. Ook deze lachte dat hij schokte, toen hij den dommen streek der Mechelaars vernam.

Pas vijf dagen na de maanblusscherij, verscheen een spotschrift, getiteld *Opene Brieven van dagement*, waarbij Mechelen de andere steden vóór den *Grooten Raad van Geel* uitdaagde, ten einde deze tot stilzwijgen te doen veroordeelen.

---

(1) *Mechlinia Christo nascens et crescens.*

Rechters waren de hertog van Malleghem, Meulenbergh en Narregem, de prins van Uylenhoecke en Vuylenbroecke, de heeren van Aepegem, de graven van Botteghem, van Dul-en-Dwaes, van Sottegem, enz.

Eenige dagen later verscheen opnieuw hetzelfde stuk aan het hoofd der *Copye van proceduer, gheventileert hebbende voor den particulieren Raedt van Gheel, tusschen de Maenblusschers van Mechelen obtinenten ter eenre, en de differente steden opponenten en contradicenten ter andere zyden*, een groot vel druks, bevattende in 500 verzen, de voornoemde brieven, het proces en het vonnis. In 't midden van 't blad prijkt een zeer fraaie kopersneeplaat, verbeeldende den Raad van Geel in volle vergadering. De rechters hebben allen het zotkapje op ; voor den Voorzitter, die een dergelijke groote muts tot troon heeft, voor den griffier en andere leden, allen in boeren gekleed, staat een net uitgedoste Mechelaar zijn zaak met warmte te bepleiten en op een kleine schilderij te wijzen, door een aap vastgehouden en de maanblusscherij voorstellende. De *contradicenten* van de andere steden, aan het een of ander teeken kenneliik, staan op het achterplan der plaat. De zaal is behangen met de afbeelding der spotnamen van Antwerpen, Brussel, Vilvoorde, Lier, Leuven, Aalst, Dendermonde, Gent, Lokeren, Diest, Dinant, Balen, Weerd en Poperinge.

Het stuk bevat o. a. rijmpjes, zinspelend op de spotnamen dezer plaatsen. Dat op Dinant, b. v. luidt :

> Dinant moet sijn tonghe roeren
> Maekt ons uyt voor lompe Boeren,
> Dat sij selfs gaen naer de Maes
> Soecken een Hollantse caes (1).

---

(1) De rijmpjes die betrekking hebben op de spotnamen der overige plaatsen, vindt men in ons werk daar, waar wij de spotnamen dier plaatsen behandelen.

Den belangstellenden lezer die aangaande deze spotprent meer verlangt te weten, verwijzen wij naar de uitgebreide studie van A. MERTENS : *Iets over de spotnamen onzer belgische steden* (in *Lettervruchten van het Leuwensch genootschap « Tyd en Vlyt »*, II, 1847, bl. 246 vlg.), waar wij deze bijzonderheden aan ontleenen. — In dit werk komt een welgelukte reproductie der spotprent voor.

Wat nu verder verscheen aan schimp- en spotschriften, aan liedjes en versjes, vormt een uitgebreide literatuur (1).

Een dezer gedichten is beroemd gebleven : het is de *Luna Ardens* van Livinus de Meyere, door Prudens van Duyse in 1827 in het Nederlandsch vertaald. Reeds had Willems nevens den oorspronkelijken tekst er een dichterlijke navolging van gegeven. Zelfs verscheen er een blijspel, dat niet zonder letterkundige verdienste is. Het draagt als titel : « *Maensuchtige Brandt-sticht oft Mechelsche beroerte. Bly-eyndend treurspel, gespeelt op S. Rombauts toren* 1687, *den* 27 *january in volle maen. Anno* 1687.

't Was vooral van den kant der Antwerpenaars, dat de Mechelaars het meest te lijden hadden. Om de *Maanblusschers* te tergen, dorsten zij te Mechelen, aan den voet van den Sint-Romboutstoren, naar de asch van den brand komen zoeken !

De *Nieuwen Klugt Almanak* van het jaar VII der Fransche Republiek zinspeelt op het blusschen van den St.-Romboutstoren in dezer voege :

Geene stad hier in ons land
Oft daer geschiede misverstand.
Loven de Koey ; Antwerp' de Rat ;
Mech'len de Maen ; Aep, Brussels stad.

Dat men 's nagts bluscht de Maen,
Kan in een abuys bestaen ;
Maer dat men bluscht de Zonn' by dag
Verweckt niet als een groot gelag.

De *Almanak* vervolgt : De Mechelaars zijn zoodanig bevoegd in de kunst van te « blusschen », dat zij, niet tevreden met 's nachts de maan te bespuiten, zelfs in vollen dag de zon hebben willen blusschen. Dit gebeurde in 1718, toen de brouwerij *de Zonne* in brand scheen te staan, ten gevolge van de zonnestralen, die den rook beschenen, welke uit de brouwerij opsteeg. Die gebeurtenis zette gansch de stad overhoop.

Maer als zy zagen hun abuys
Keerden heel confus naer huys.

(1) Zie A. MERTENS, *op. cit.*

Het denkbeeld de maan te willen blusschen hield onze voorouders reeds op een zeer verwijderd tijdstip bezig. Het werd uitgedrukt in verschillende spreekwoorden, nog volop gangbaar in de XVIe eeuw. Door *de maan blusschen* verstond men figuurlijk : een onmogelijke zaak ondernemen, dwaze, onuitvoerbare plannen opvatten. Op een schilderij van Pieter Brueghel den Oude, in het museum van Haarlem, ziet men een mannetje afgebeeld, dat een waterstraal spuit op de maan, die op het uithangbord eener herberg geschilderd is (1). Dit is klaarblijkend het werk van een *zot*, wat de kunstenaar geestig uitdrukt door het personnage af te beelden met verbonden hoofd ; de maanblusscher immers heeft een *kei* in het hoofd, waarvoor een operatie noodig is (2).

* * *

De Mechelaars hadden intusschen redenen genoeg om zich te troosten : immers zij vonden talrijke navolgers. Den 27^{n} April 1716 begonnen de paters der Sint-Bernardsabdij, op de Schelde, in vollen dag hun toren te blusschen, daar zij een muggenzwerm, die in de laatste stralen der zon rondom den toren speelde, als rook aanzagen. In 1755 had een tweede muggenblusscherij te Turnhout plaats. Den 19^{n} December 1722 volgden de Tienenaars het voorbeeld van Mechelen en bluschten bij helderen maneschijn den Sint-Germanustoren. In 1728 wilden die van Diest de zon blusschen ; in 1739 was er een nieuwe maanbrand te Leuven, en een andere te Brugge in 1746.

Ook die van Edegem, Hondschoote (Fransch-Vlaanderen) en Sint-Truiden zijn *Zonblusschers*, en die van Rupelmonde, Nieuwkapelle, Oudekapelle, Neerpelt, Peer en Mechelen-aan-de-Maas, *Muggenblusschers*.

Niet enkel in Vlaanderen, maar ook in Noord-Nederland, in 't Walenland, in Frankrijk en Bohemen, treft men *maan-* en *muggenblusschers* aan. Getuigen daarvan de *Maanblusschers* van Zundert (N.Brab.) en van Middelburg (Zeeland), de *Muggespuiters* van Meppel (Drente), de *Muggen* van Dalfsen (Overijsel) ; de *Asblouis* (éblouis) van Thirimont (Henegouw) (3), de *Maanblusschers* van Champey (Haute-Saône) (4), en van Müllersgrün (Egerland, Bohemen) (5).

De inwoners van Neudorf (Bohemen) geloofden dat de dorpsvijver brandde, toen de avondzon daarin scheen en kwamen met emmers water af om den vermeenden brand te blusschen (6).

---

(1) L. MAETERLINCK, *Nederl. Spreekw. handelend voorgesteld door Pieter Brueghel den Oude*. Gent, 1903, bl. 9.

(2) Zie MALDEGEM, POPERINGE, RONSE.

(3) DE RAADT, 56. (4) *Revue des Trad. pop.*, XI, 647. (5) *Der Urquell*, I, 37. (6) Id., I, 38.

De bewoners van Mussièges, in Haute-Savoye, loopen gevaar de reputatie van *zonblusschers* te krijgen. Onlangs werd daar, naar de dagbladen vermelden, met man en macht de brandklok geluid en de spuitgasten snelden toe om te vernemen, dat het dorpje Moisy geheel in brand stond. Dadelijk toog men daarheen, maar hoe dichter men bij kwam, hoe minder de vuurgloed werd, totdat bleek dat men met een optisch bedrog te doen had en de zonnestralen op de daken der huizen uit de verte het effect hadden gemaakt van een brand. Het is niet tot blusschen gekomen.

6.

Op de kap der Mechelaars verhaalt men het volgende spotzegsel, dat hun reeds toegedicht werd in de 17e eeuw :

Eens scheen de maan in de Dijle. De maan moest hun ook eeuwig en ervig poetsen spelen. De Mechelaars meenden dat het een Hollandsche kaas was. Dies kwamen zij toegeloopen met stokken, haken en netten om ze op te visschen.

* * *

De inwoners van Eis (Ned. Limb.), Dinant en Namen begingen eens hetzelfde misverstand. Ook die van Leffe (voorgeborcht van Dinant), Clerval, Montastruc, Lunel, Bailleul-le-Soc, Saint-Georges-de-Montaigu, (Frankrijk) Büsum (Duitschland), Petschau (Bohemen) zijn *maanvisschers* (1). Die van Vezon (bij Doornik) wilden de maan opvisschen, welke zij als een gouden schotel aanzagen (2). De inboorlingen van Flurling (Zwitserland) kwamen eens op het denkbeeld *om de maan te vangen.* Daartoe namen zij eene tobbe en vulden die met water. Toen nu in een helderen nacht de maan in 't water weerkaatste, dekten zij spoedig de kuip. Groot was hunne teleurstelling, toen zij 's anderendaags tot de ervaring kwamen, dat de maan uit het water verdwenen was (3) !

De Joden van Chelm (Polen) hadden in langen tijd de maan niet meer gezien. Gansch de gemeente was er wanhopig om. Toen zei hun hoofd : « Ik weet raad. Toen ik eens van de jaarmarkt terugkeerde, had ik een vaatje « Barszer » bij, dat ik gekocht had ; de maan scheen aan den hemel en op den bodem van het vat zag ik een tweede maan. »

---

(1) *Wallonia*, I, 99 ; DE RAADT, 515 ; *Revue des Trad. pop.*, XI, 649 ; H. GAIDOZ et C. SÉBILLOT, *Blason pop. de la France*, 171, 182, 202 ; *Am Ur-Quell*, II, 192 ; *Der Urquell*, I, 32.

(2) *Revue des Trad. pop.*, V, 173.

(3) *Archives suisses des Trad. pop.*, II, 34.

Dadelijk werd een bode naar de jaarmarkt gezonden met de opdracht een vaatje « Barszer » met een maan mede te brengen. Toen de bode de maan in 't vat bemerkte, bedekte hij het spoedig, opdat zij er met zou uit verdwijnen (1).

7.

In 't Zuiden der provincie Antwerpen zegt men van een slons, dat zij een *Mechelès* is, en de zegswijze : *loopen gelijk een Mechelès*, op een vrouw toegepast, beteekent er : vuil en slordig gekleed loopen.

En wanneer men te Gent aan een vrouw zegt dat zij een *Mechelsche* is, schijnt dit geen groot compliment te wezen (2).

8.

Och God ! och God !
Te Mechelen zijn ze zot !
Te Putte is 't niet veel minder
En te Beersel is 't een kot !

9.

Die van Mechelen zijn geschoren :
Ze hebben een stomp (3) en geenen toren ;
Die van Lier die zijn zoo wel :
Ze hebben 'nen toren op hun kapel.

10.

Zot Mechelen,
Bot Meerbeek,
Poef Haacht,
Rijk (We(r)chter,
Rotselaar wat slechter,
Wezemaal nog wat min :
Zoo trekken wij 't Hageland in.

---

(1) *Am Ur-Quell*, III, 29.
(2) *Volkskunde*, V, 133.
(3) Namelijk de Sint-Romboutstoren, die geen naald heeft.

11.

Mechelsche mieren.

Euphemisme voor : luizen.

(*Woordenschat*, 711.)

12.

Mechelsche zoon.

Schertsend voor : een dochter.

(TUERLINCKX, *Hagel. Idiot.*, 382.)

13.

Str... van nieuwen hering (haring) *is te Mechelen versche visch.*

Wordt spotsgewijs gezegd, wanneer iemand aan 't zwetsen of grootspreken is.

De haringhandel was te Mechelen, in vroegere eeuwen, een belangrijke bron van winstgevende koopmanschappen. Deze handel werd op groote schaal gedreven, en wel zoodanig, dat nog in de XVIe eeuw de spraak ging, dat de haring te Mechelen zoo overvloedig was als de ... « aubergines » te Toledo en de straatschuimers te Sevilla...

(H. CONINCKX, *Mechelsche Folklore*, in *Bull. du Cercle arch., litt. et artist. de Malines*, XXI, 260.)

14.

't Is naar Mechelschen zin, 'n groot pak met weinig in.

Groot of zwaar in schijn.

(Id., 296.)

15.

Mechelen mij, Heusden dij.

Zoo spreekt een inhalige gulzigaard, het beste voor zich zelven houdende.

(LUD. SMIDS, *Schatkamer der Ned. Oudheden*, 319.)

16.

HET WAPEN VAN MECHELEN.

Ten jare 1494 verhief Keizer Maximiliaan de heerlijkheid

Mechelen tot graafschap en beval bij deze gelegenheid het Mechelsch wapen te vermeerderen met een zwarten arend met uitgespreide vleugelen, gelijk de Roomsche koningen er een in hun schild voerden.

Wat het ander deel des wapens betreft, dit hadden de Mechelaars reeds lang te voren en als volgt gekregen : Toen de Sarracenenkoning Manellius het koninkrijk Arragon met een groote krijgsmacht verwoestte, snelde Walter Berthold, heer van Mechelen en voogd des hertogen van Brabant, den koning van Arragon ter hulp, sloeg de Sarracenen driemaal op een dag terug en zuiverde het gansche land van die ongeloovigen. Daarover was de koning van Arragon zeer in zijn schik en sprak tot Walter Berthold : « Vraag van mij al wat ge wilt ; al ware het de helft van mijn rijk, ik zweer dat ik het u geven zal. » — « Heer Koning », was het antwoord, « ik verzoek u enkel om het derde deel van uw koninklijk wapen, namelijk drie van de roode balken, waarvan gij er negen voert. » Deze negen balken had de koning in zijn wapen genomen ter gedachtenis aan negen bloedige veldslagen, die hij tegen de Sarracenen gewonnen had ; daarom hechtte hij veel prijs aan dit wapen en verdroot het hem, dat de heer van Mechelen niets anders vroeg ; ook zwoer hij dat hij Walter Berthold liever de drie schoonste steden van zijn rijk gegeven hadde dan de drie balken uit zijn wapen. Zijn woord moest hij echter houden en willigde dus Bertholds verzoek in. Zoo is de stad Mechelen in 't bezit van haar wapen gekomen.

(Wolf, *Niederl. Sagen*, 199-200.)

17.

Opsinjoorken te Antwerpen en te Mechelen.

Een rijke bron tot spotternij vond de volkshumor in plaatselijke feestelijkheden, waarbij in stoeten of ommegangen reuzen, monsters of andere figuren rondgeleid werden.

Zoo b. v. de *Knaptand* te Dendermonde, het *Ros Beiaard* te Aalst en *Opsinjoorken* te Mechelen, dat eigenlijk tot Antwerpen behoort, maar aanleiding schijnt gegeven te hebben

tot oneenigheid, ja, tot bloedige twisten, tusschen de twee op elkander naijverige steden.

Hier volgt wat men te *Antwerpen*, aangaande den oorsprong van *Opsinjoorken vertelt.*

In den ouden tijd moet het daar nogal de gewoonte zijn geweest, dat de man zijn vrouw van tijd tot tijd het vel eens uitklopte, zeker als bewijs van oprechte genegenheid, want de Franschman zegt immers : *qui aime bien, châtie bien.*

Wanneer dat nu in alle eer en deugd gebeurt, is 't juist zoo erg niet ; maar het schijnt dat er toen velen misbruik van maakten, zoodanig zelfs dat Jan I, hertog van Brabant, in 1292 genoodzaakt was een verordening uit te vaardigen, waarbij hij voorschreef dat al wie *binnen der goede stad van Antwerpen*, zijn vrouw nog dorst afranselen, op een sargie gelegd, en zoo door vier sterke mannen, eenige malen in de hoogte zou geworpen worden.

Die straf in 't openbaar uitgevoerd, was voorwaar geen kleine schand, en zal menigen vrouwenslager, wiens handen te licht hingen, er van weerhouden hebben zijn kunst uit te oefenen.

Nu, 't gebeurde toch van tijd tot tijd, dat er een op de sargie vloog en, gelijk later *Opsinjoorken* in den Mechelschen *Ommegang*, onder de luide vreugdekreten der samengestroomde menigte, allerlei koddige luchtsprongen maakte.

Hoelang die straf te Antwerpen in zwang bleef, weten wij niet met zekerheid te zeggen. Men verhaalt dat op zekeren dag een dronkaard, terwijl men hem opwierp, zoodanig wild te werk ging, dat hij eindelijk nevens de sargie viel en met het hoofd op een paal te nauwe kwam, zoodat men den zatterik morsdood opraapte.

Dat was een ernstige les, die het gemeentebestuur zich ten nutte maakte om de straf te wijzigen. Voortaan zou de schuldige enkel in afbeeldsel, « en effigie », op de sargie.

Men maakte dan een strooien pop met houten kop, kleedde ze wel aan, en wanneer een vrouwenbeul veroordeeld werd om opgeworpen te worden, kwamen er *vier mannen met vier mutsen* en lieten de pop vóór zijn huis, eens ferm op de deken buitelen.

Dat gebeurde o. a. met zekeren edelman, Don Antonio de Riveral y Prato geheeten, die de gewoonte had zijn vrouw nu en dan een ferme rammeling te geven, waarom hij, gelijk de minste Sinjoor veroordeeld werd.

Nu werd de pop in het gewaad eens edelmans gestoken en eenige keeren opgewipt vóór de woning des Spanjaards.

Allengskens echter moet die straf in onbruik geraakt, en zelfs tot een volksvermakelijkheid verloopen zijn ; want wij vinden het gebruik weder tot vóór een zeventigtal jaren, waarna het geheel verdween.

Alleen zeer zelden werd er nog *Opsinjoorken* gedaan, en dan enkel op den *toer* van Vastenavond.

Het is ook omstreeks dat tijdstip — de jaren 1840 tot '50 — dat de « parochiekermissen » uit de mode gingen en met deze tal van oude gewoonten, waaronder « vier mannen met vier mutsen » doen, een voorname plaats innam.

Eenige sterke kerels, voorzien van een voddeman en een groote sargie of een zeil, gingen het kwartier rond, waar 't kermis was en lieten, onder het zingen van een liedeken, aan al de hoeken van de straten waar zij doortrokken, hunne pop luchtsprongen maken.

Dat er veel volk op de been en oneindig veel vermaak was, hoeft niet gezegd. Na de vertooning werd er rondgegaan om centen, gelijk nu nog de orgeldraaiers met kermis doen.

Het liedeken op eentonige, ofschoon niet onbehaaglijke wijze gezongen, luidde als volgt :

Vier mannen met vier mutsen
Die kwamen aangegaan ;
Zij vroegen om te rusten,
Aan 't Schelleken bleven zij staan.
't Is van 't Schelleken den Ommegang,
Den eene kreupel, den andere mank ;
Sa gelijk, sa gelijk,
En laat hem toch niet vallen
Met zijnen neus in 't slijk.
A één, a twee, a drij !

En de pop vloog in de hoogte om, onder het gejuich der menigte, al draaiend en zwaaiend, op het zeil neer te vallen.

Dat opwerpen werd driemaal herhaald op dezelfde plaats.

Het waren vooral bewoners van het Schelleken, die « Opsinjoorken » deden.

In het liedje dat wij aanhaalden, wordt van « Schellekens Ommegang » gesproken.

Die woorden doelen op de volgende gebeurtenis.

Den 6n. Juli 1653 reed de jaarlijksche Ommegang te Mechelen uit. Eenige voerlieden van 't Schelleken, die er met hun bijltje bij geweest waren, hadden het zeker ginder wat bont gemaakt en kwamen van een kale reis thuis, gelijk het volk zegt.

Om zich hierover te wreken, besloten zij den volgenden Zondag een potsierlijke nabootsing van den Mechelschen Ommegang door Antwerpens straten te laten trekken.

Dat kwam echter aan de ooren der Mechelaars, die een klacht indienden bij de Antwerpsche Schepenbank ; zoodat de bewoners van 't Schelleken van stadswege het verbod kregen hun stoet te laten uitgaan.

Niettegenstaande dat, kwam hij toch gedeeltelijk op straat.

De gevolgen bleven echter niet uit, want de Schoutet deed de voornaamste aanleggers, bij nacht en ontijd, van hun bed halen en in de gevangenis werpen.

Het feest was wel is waar mislukt, doch de herinnering er aan zou nog niet zoo gauw uit het geheugen worden gewischt, want zij gaf aanleiding tot het volgende spreekwoord, dat tot heden niet geheel vergeten is :

> 't Is Schellekens Ommeganck :
> Groot gerucht en cleynen danck.

Dat de stoet kluchtig moet geweest zijn en de Mechelaars dus reden hadden om de spotzieke Sinjoren niet te vertrouwen, zegt ons het liedje :

> 't Is van Schelleke den Ommegang,
> Den eene kreupel, den andere mank.

Of de inwoners van het Schelleken het bij die enkele poging gelaten hebben, weten wij niet ; zeker is het, dat zij niet vergaten bij elke feestelijke gelegenheid « vier mannen met vier mutsen » te doen (1).

---

(1) J. B. Vervliet in *Ons Volksleven*, II, 1-4.

Tot zoover de geschiedenis van *Opsinjoorken* te Antwerpen.

Hoe heeft hij nu zijn geboortestad verlaten om zijn intrek in Mechelen te nemen?

Dat leert ons de legende als volgt :

Bij een der optochten of ommegangen, die Antwerpen steeds zoo veelvuldig en luisterrijk wist in te richten, had *Opsinjoorken* als naar gewoonte op zijn fraai geborduurde sargie lustig gesprongen en gebuiteld.

Het manneken, deftig aangekleed, had de oogen uitgestoken van de Mechelaars, die, ofschoon ze de Antwerpenaars niet konden lijden, en er gedurig mee overhoop lagen, toch steeds in grooten getalle naar de Antwerpsche feesten kwamen afgezakt.

Nu meenden ze de kans klaar te hebben om de Sinjoren een ferme poets te bakken ; en inderdaad, nauwelijks was de avond gevallen, of ze wisten zich meester te maken van de pop, die zij in vliegenden spoed naar Mechelen overbrachten. Daar werd zij zorgvuldig bewaakt, maar toch liet men ze in den ommegang of kermisoptocht figureeren.

De Sinjoren waren hun oudsten burger kwijt, op wien ze altijd zoo fier waren geweest. Hun kijven en schelden, hun razen en woeden op de dieven van Maanblusschers hielp hun geen zier : *Opsinjoorken* was weg en bleef weg.

Een poging, gedaan den 4 Juni 1775, door zekeren Jaak de Leeuw, uit den Bontwerkersgang, in de Wolstraat, te Antwerpen, om zich tijdens den Mechelschen ommegang van het gestolen *Opsinjoorken* meester te maken, mislukte, en was de oorzaak dat de pop in 't vervolg geen deel meer nam aan den ommegang. *Opsinjoorken* zou voortaan,gedurende de kermis, tronen in een dakvenster van het Mechelsch stadhuis. En dat is zoo tot den huidigen dag gebleven. De Sinjoren kunnen hem wel zien, maar hem niet bereiken (1).

In 1817, ter gelegenheid van de plechtige intrede van den prins de Méan, als aartsbisschop van Mechelen, prijkte hij daar met het volgende opschrift :

---

(1) Zoo luidt het volksverhaal, waarom het hier eigenlijk te doen is.

Als alles wat in Mechelen woont
Voor 's Bisschops komst zyn vreugd betoont,
Tot Reusen toe..., elk op zyn beurt,
Dient dan *Signoorken* afgekeurt? (1)

Het is ons niet bekend, waarom hij afkeuring zou verdienen. Dat er echter wel iets van aan kon zijn, schijnt te blijken uit de benamingen *Vuylen bras* en *Vuylen Bruydegom*, waarmede men *Opsinjoorken* betitelde en uit het volgende liedje, dat eveneens van de hooger gemelde plechtigheid dagteekent.

Die mij den vuijlen Bruijgom hiet,
Zag zeker op een leugen niet :
Waerom mij wijten zulke fout,
Die jongman bleéf en ongetrouwt ;
Den oudsten jongman van de stad,
Die noijt zijn bed en heeft beklad,
Nog gaf schandael in 't openbaer
Gelijk den oudsten Brusselaer ! (2)
Signoórken hiel zig reijn en kuijsch
Gelijk de Monik in zijn kluijs ;
En als hij eens *Hei-joppa* vloóg,
Was 't wijd dat hij een vrouw bedroóg.
Den tijd die alle dingen keert,
Heeft mij dit tuijmel-spel verleert ;
En zoo den Bisschop niet en kwam,
Ik lag nog stil gelijk een lam :
Dit weêrdig Man dreéf mij omhoog,
Voor vriend, voor vremd, voor ieders oog,
En 't is voor mij den blijdsten dag
Dat ik zijn inkomst hulden mag.
Maer zoo ik m'in deés venster hou,
'T is dat men mij niet steélen zou.
Gij, die mij kijkt, zorgt tog altijd
Dat gij noijt vuijlder Bruijgom zijt !

V. HERMANS, in zijn werkje *La Vérité sur Op, Signorken* ! (Mechelen, 1875) verwerpt alles wat COLLIN DE PLANCY, FELIX BOGAERTS en anderen over *Opsinjoorken* geboekt hebben.

Zijn opzoekingen in 't Mechelsch archief hebben hem doen ontdekken, dat in 1648 Valentijn van Lanscroon een *sotscop*

(1) *Volkskunde*, V, 174.
(2) Mannekepis.

voor den Mechelschen ommegang sneed, welke in de stadsrekeningen van 1650 *Vuilen bras*, en van 1679 af, nu eens *Vuilen bruidt*, dan weer *Vuilen bruidegom* genoemd wordt. In dit laatste jaar wordt ook voor den eersten keer melding gemaakt van het laken, waarop van 1680 te beginnen, de *Vuilen bras* zijne buitelingen in den ommegang zou maken.

Na de poging van Jaak de Leeuw, in 1775, om zich van de pop meester te maken, werd zij nog enkel *Sinjoorken* of *Opsinjoorken* geheeten.

Het boekje van Hermans is belangrijk om de bescheiden, getrokken uit het Mechelsch archief ; de schrijver laat echter te veel punten in 't duister, om zoo maar voetstoots de legendarische verhalen zijner voorgangers heel en gansch te verwerpen.

In *Rond den Heerd*, 1879, bl. 262-63, vinden wij een lied, dat gezongen werd bij het opwerpen van *Opsinjoorken* in den Mechelschen ommegang (?) en luidt als volgt :

1.

Ik ben vandaag verrezen,
Verrezen uit mijn kas, ajop !
'k Had in 't Bericht gelezen,
Dat ik er ook bij was ; ajop !
Ik laat mij nimmer wachten
Bij vroolijk feestgeluid :
Ik spring met volle krachten
En sla mijn beenen uit.
Smijt hem maar op ! ajop, ajop ! (*bis*).
Smijt hem maar op ! ajop, ajop ! (*bis*).
Joppa Sinjoorken (*bis*).

2.

Nu ruim drij eeuwen zagen
Mij hier in garnizoen, ajop !
En in mijn oude dagen,
Verandren wil 'k niet doen, ajop !
Sinjoor die woû me krijgen,
Maar hij ontving een buis,
Ik hoû niet veel van vijgen,
'k Hoû meer van 't Brouwershuis.
Smijt hem maar op ! enz.

3.

De buren van de Graanmarkt,
Die hebben mij zeer lief ; ajop !
Zoohaast daar iets gedaan werd,
Dan was ik hun gerief, ajop !
Nu gaan wij samen toeren
En dansen in den trein,
Let op ! gij, heeren, boeren,
Wat flikkers dat dat zijn !
Smijt hem maar op ! enz.

4.

Sa jongens, zonder schroomen
Wipt mij maar altijd toe, ajop !
Tot boven huis en boomen,
Ik word dat spel nooit moê, ajop !
Het is voor de arme menschen,
Aanschouwers in 't gemein,
Hetgeen ik u wil wenschen,
Is dat gij *mild* moogt zijn.
Wipt hem maar op ! ajop, ajop ! enz.

18.

De tweede Zondag der Mechelsche kermis heet *Boerekermis*. Dan komen de boeren van het omliggende naar de foor.

19.

De Mechelaars spreken de lange *a* zuiver, als de Nederlandsche *a* uit, in tegenstelling met de Antwerpenaars, die *ao* zeggen (een klank tusschen *a* en *o*). Om deze uitspraak bespotten de Sinjoren de Maanblusschers in dezer voege : *Onze vader is in de Lake(n)makersstraat met de(n) wagen. Doet de poo(r)t maar open, Sjareltje, seffe(n)s is em daar*, met opzet overdrijvende en de *a* langer rekkende dan het hoeft.

NIJLEN.

1.

« Sparrij(d)ers ».

I.

Moet men een volksoverlevering gelooven, dan nestelde vroeger te Nijlen een rooversbende. Deze baanstroopers randden de reizigers aan, bonden de voeten hunner slachtoffers bijeen, staken daartusschen een dennenspar en hingen ze alzoo op met het hoofd naar omlaag, om het geld uit hunne zakken te doen rollen. Zij handelden zoo om te kunnen beweren, dat zij de menschen niets hadden afgenomen, maar eenvoudig het geld hadden gevonden en opgeraapt. Van daar de spotnaam *Sparrij(d)ers*, aan de Nijlenaars gegeven. Deze roovers zouden een afdeeling van de beruchte *Bokkenrijders* geweest zijn, die destijds het land onveilig maakten.

II.

In Nijlen waren vroeger vele lieden, die den kost verdienden met mastendoppen te plukken. Ze zaten dan natuurlijk den ganschen dag op de dennen of sparren, en van daar de naam *Sparrij(d)ers*.

2.

« VICHTERS ».

Die van Nijlen waren weleer befaamd om hun ruwheid en hun lust tot vechten.

3.

« ROYEURS ».

De Nijlenaars dragen ook den vreemden bijnaam van *Royeurs*.

In de middeleeuwen, zegt een volksoverlevering, ontstond er strijd tusschen Nijlen en Massenhoven. De *royeurs* van Nijlen klopten *het groot heir van Massenhoven*. Die van Nijlen droegen roode borstrokken. (Staat *royeur* in verband met *rood*?)

Iemand die den grooten Jan uithangt, wordt met den naam van *royeur* betiteld.

4.

Nijlen heeft de macht,
Herenthout heeft de pracht.

Dit rijm doelt op de vele rijke, doch eenvoudige lieden te Nijlen en de niet-rijke, maar toch pralende menschen te Herenthout.

5.

Een eigenaardigheid uit het plaatselijk dialect van Nijlen is dat iedereen er *met geweld* gebruikt om den volstrekten superlatief uit te drukken .B. v. « 't Is *met geweld* schoon weer », « er was *met geweld* veel volk », « die boom is *met geweld* hoog », enz. Die uitdrukking is zoo eigen aan de Nijlenaars, dat men in de omliggende dorpen, zoodra men iemand *met geweld* hoort zeggen, dezen vraagt : « Ge zijt zeker van Nijlen? »

Vgl. ZOERSEL, OKEGEM.

ONZE-LIEVE-VROUW-WAVER.

1.

DE « HOOVEERDIGE WAVEREERS ».

De oorsprong van dien spotnaam ligt in de volgende legende:

In den ouden tijd bezat men te O. L. Vrouw-Waver een grofgesneden Lieve-Vrouwebeeld. Het toenmalig kerkbestuur deed daarom het oude beeld naar den zolder verhuizen en stelde in de plaats een ander, dat fraaier van vorm en maaksel was. Op zekeren dag dat de koster de kerk opendeed, om voor de vroegmis te luiden, vloog het verlaten beeld der Moeder Gods heen, terwijl het hem de volgende woorden toeriep : « Vaarwel, hoogmoedig Waver ! Gij hebt mij verstooten, omdat ik niet fraai genoeg ben voor u. Ik verlaat u, maar in 't vervolg zult ge een weg van zeven uren moeten afleggen om mij weder te zien ! »

Volgens de legende, zou het beeld der Moeder-Maagd gevlogen zijn tot Scherpenheuvel. Daar zou het in een boom terecht gekomen zijn om later, in de kerk geplaatst, door talrijke wonderen, de faam zijner nieuwe woning wijd en zijd te verspreiden.

(DE RAADT, *Wavre-Notre-Dame et ses Seigneurs* ; JOOS, *Vertelsels*, I, 42 ; *Ons Volksl.*, V, 134.)

2.

Over de vijandschap tusschen Onze-Lieve-Vrouwe-Waver en Bonheiden, zie BONHEIDEN.

PIJPELHEIDE.

DE « BINDERS » VAN DE PIJPELHEIDE.

Op de inwoners van de Pijpelheide, gehucht en parochie onder Boisschot, drukte voorheen de spotnaam van *Binders*.

Tot vóór weinige jaren bestonden daar nog vele overblijfsels van een Spaansch kamp, door het volk ten onrechte de « Fransche linie genaamd. In het jaar 1572 was ons land in volle gisting door de opkomst van het Protestantisme. De hertog van Alva, die de graven van Egmont en Hoorn deed onthalzen, was sedert eenige jaren in België aangekomen, om de nieuwe leer gewapenderhand uit te roeien. Willem van Oranje, de stichter van het koninklijk huis van Holland, werd als de hoofdman der ketters aangezien, en het was niet zonder reden dat hij bij tijds de vlucht genomen had. In voornoemd jaar kwam Willem met een Duitsch leger van 24.000 man sterk, langs Limburg naar Brabant afgezakt, en de hertog van Alva zond Spaansche troepen om den doortocht te versperren. De Spanjaarden sloegen hun tenten op tusschen Baal en Boisschot, vooral ter plaatse waar nu de parochie Pijpelheide bestaat. Het kamp steunde oostzijds op de Baalbergen en de moerassen van Baal (Brabant), westzijds op de Groote Nete. Het had een uitgestrektheid van ongeveer 4 Km.; het bestond uit bastions en courtinnes, voorzien van diepe grachten met water, van omtrent 13 m. breedte ; zeer regelmatig was het gemaakt van aarde, met heidezoden opgezet. De heideplanten, welke in de 16e eeuw op die zoden groeiden, waren nog niet verteerd, toen men in 1836 de doorsnee maakte voor het leggen van den steenweg van Lier op Aarschot. Toen werden er nog heirusschen, met hunne planten er op, geheel en ongeschonden uitgenomen.

De Fransche protestanten, met den beroemden Colligny aan het hoofd, hadden beloofd Willem te komen helpen,

maar ondertusschen werd de protestantsche partij in Frankrijk vermoord, in den nacht van St-Bartholomeüs.

Willem van Oranje, die zijn kasteel in Diest had, waarvan de overblijfsels nog bestaan, door deze tijding ontmoedigd en geen kans ziende om het Spaansche kamp te overmeesteren, trok onverrichterzake terug. Het Spaansch kamp werd na een vierjarig bestaan opgebroken en zijn legerbenden naar andere richtingen verspreid.

Iedereen weet dat de oorlogvoerende legers altijd een hoop zwervers achter zich slepen, die de soldaten op hun tochten volgen. De bewoners der Pijpelheide zijn meest allen overblijfsels van die zwervende bevolking. Dit samenraapsel, waarin alle volkeren van Europa, vertegenwoordigd waren, bleef daar nestelen als de oorlog gedaan was, maakte onderaardsche schuilplaatsen in de militaire bolwerken en leefde daar in *pijpen*, als vossen en konijnen. Van daar dat de naam *Pijpelheide* voortgekomen is. Anderen woonden in een soort van hutten, die uit heirusschen samengesteld waren en een eigenaardig voorkomen hadden. Verscheidene daarvan bestonden nog in 1870.

De bevolking leefde van visschen, jagen en bedelen. Zij exploiteerden de talrijke processiën bedevaarders, die van Antwerpen en uit geheel het land naar Scherpenheuvel gaan, en zaten of liepen op den doortocht dezer processiën met halfnaakte kleine kinderen langs den weg, om het medelijden der bedevaartgangers op te wekken. In den winter doorliepen zij met den bedelzak de geheele Kempen en gingen Kerst- en Nieuwjaarsliederen zingen ; alles deden zij, behalve werken. Als bijzonderheid zij gemeld, dat zij meest allen de graaf van zingen bezaten en die tot op heden nog bezitten. Wanneer de landlooperij hun geen middelen van bestaan genoeg verschafte of wanneer het tijden waren van overheersching of van oorlog, dan was deze bevolking soms zeer gevaarlijk.

In 1793 en zelfs in de eerste jaren der negentiende eeuw, vormden zich aldaar gansche benden van binders en brandstichters, die allerlei diefstallen met inbraak pleegden. Zij namen afgelegen huizen en hoeven in, boeiden de inwoners en legden deze met de voeten bij het vuur, om hen alzoo te

dwingen al wat zij kostbaars in hunne huizen bezaten, kenbaar te maken. Ze waren de schrik van den geheelen omtrek en wederstonden dikwijls aan de gendarmen en veldwachters. Zoo gebeurde het eens, dat de veldwachter van Heist-op-den-Berg met de gendarmen den hoofdman der bende met nog verscheidene andere bandieten ter plaatse heeft moeten doodschieten, om aan de talrijke bende te kunnen wederstaan. De straat waar dit heeft plaats gehad, heet heden nog de *Negen-bindersstraat.*

Het volk verhaalt nog de volgende eigenaardige bijzonderheid over den hoofdman der bende.

Destijds gingen de boeren nogal veel naar de markt van Diest om een vaars of een koe te koopen. De weg werd te voet afgelegd. Daarbij moest men van in den nacht van huis gaan, en de weg liep door dichte, donkere bosschen, onveilig gemaakt door baanstroopers en bandieten. 't Was dus een gevaarvolle reis, vooral als men geld op zak had, want men hoorde meermaals dat er lieden uitgeschud of mishandeld werden.

Maar wat deed men?

Men wist dat de kapitein der Pijpelheidsche bende een zwak had : hij was behebt met eigenliefde en roemzucht ; hij wilde *gekend zijn*, zegt het volk, en dan was hij edelmoedig, tot het overdrevene toe.

Eenige dagen vóór men op reis ging, klopte men bij hem aan, liet hem weten dat men naar Diest zocht te gaan om een beest te koopen, maar bang was « aangedaan » te zullen worden. Daarop stopte men hem wat geld in de hand.

— Heb geen vrees, zei de kapitein dan, hier is een vrijgeleide. Ook gaf hij soms enkel het wachtwoord, en dan kon men overal vrij en vrank door de bosschen gaan, zonder gehinderd te worden. Zoo men bij geval aangesproken werd, dan had men maar het vrijgeleide te toonen of het wachtwoord te zeggen, en de roovers trokken terug. Soms ook gaf hij een zijner bandieten als vrijgeleide mede, die u bracht tot op de plaats waar men geen gevaar meer te duchten had.

Nu is de bevolking rustig, zedig en werkzaam geworden, dank zij de christene beschaving, en hoort men er van geen

roovers of binders meer spreken. De eerste stap daartoe was de stichting der kerk. De edele familie della Faille, die sedert meer dan tweehonderd jaren in 't bezit is van het hof ter Laken te Boisschot, deed op eigen kosten een kapel bouwen, die later door de gemeente overgenomen werd. Deze kapel was weldra te klein en, om in die behoefte te voorzien, heeft men op dezelfde plaats een schoone en groote kerk opgetrokken

(*Ons Volksl.*, VIII, 72-75.)

PUTTE.

1.

DE « VERBRANDE PUTTENEERS ».

Vóór vele jaren werden in de Mechelbaan, op het grondgebied van Putte, twee roovers aangehouden en aan 't gerecht overgeleverd. Het bleek weldra dat het oude, verharde boswichten waren, die verscheidene moorden en andere euveldaden op hun geweten hadden. Zij werden tot de galg verwezen. De strafuitvoering moest te Putte plaats hebben. Een menigte volk uit het dorp en den omtrek was komen zien ; er waren zooveel nieuwsgierigen bijgestroomd, dat zelfs de boomen vol volk zaten.

Van een dezer boomen brak een tak onder het gewicht en een tiental mannen tuimelden naar beneden. De twee baanstroopers die, in afwachting dat hun vonnis voltrokken werd, aan een schandpaal ten toon stonden, schoten in een luiden schaterlach. « Zie », zei een hunner, « die boeren daar zullen nog eer dood zijn dan wij ! » Het volk was over deze verregaande onbeschaamdheid en verstoktheid zeer verontwaardigd, en verscheidenen hadden reeds meermaals veel van de misdadigers te lijden gehad. Toen de moordenaars aan de galg den laatsten adem hadden uitgeblazen, maakte men zich van hunne lijken meester en verbrandde ze tot pulver. Van toen af hebben de Puttenaars den spotnaam *Verbrande Putteneers* gekregen.

(*Ons Volksl.*, V, 125, 133.)

2.

Van Zottegem naar Put gaan, zie ZOTTEGEM.

3.

't Is 't lang eind van Put.

Op iemand die buitengewoon lang is van gestalte.

4.

Zie MECHELEN.

PUURS.

« KIPKAP ».

Dat is een waarlijk onverdiende spotnaam. Er wordt van die van Puurs zonder eenigen grond verteld, dat met de kermis Schraalhans bij hen kok is en zij zich dan vergasten aan wat *kipkap* of *frut* (1). Wat al deugnieterij, door de *Gipsheeren* (2) vooral, op de kap der Puursenaren verhaald wordt, is niet te zeggen.

Zoo b. v. : Eten de burgers daar « per extraordinair » een ei, ze werpen de schelp vóór hun deur. Heeft te Puurs iemand het geluk een schelletje hesp te bezitten, hij legt dit voorzichtig op zijn brood en gaat op straat met een groot mes ; hij snijdt zijn korst, maar blijft voorzichtig van het vleesch af, om daar lang te kunnen mee pronken.

Den Zaterdag vóór Puurs-kermis zonden, als ze 't gedaan kregen, de *Gipsheeren* een konijnenkooper, dien ze wijsgemaakt hadden, dat er te Puurs veel geitenvelletjes te krijgen waren ; of ze veroorloofden zich des nachts, wanneer ze het dorp doortrokken, te blaten gelijk een onnoozel bokje, dat gekeeld wordt na eenige weken botermelk, enz. Vroeger bestond er tusschen Puurs en Sint-Amands erge vijandschap ; er moet nog een liedje bestaan, dat de Puursenaars woedend maakte. Dat de *Gipsheeren* bij gelegenheid met een pak slaag naar huis keerden, spreekt vanzelf. Nu is alles sedert jaren bijgelegd ; de bewoners van beide dorpen zijn verstandig genoeg om zich aan *Kipkap* en *Gipsheeren* niet

(1) De afval van een geslacht zwijn, zooals hart, longen (loos of licht), milt, enz. gekookt, vervolgens fijngehakt en tot een klomp of koek gesteven.

(2) Spotnaam op de inwoners van Sint-Amands bij Puurs.

meer te storen. Ook geraken beide spotnamen langzamerhand geheel in onbruik.

(Id., V, 229.)

RIJMENAM.

Zie BONHEIDEN.

RUISBROEK.

1.

« KABALLEN ».

Een *kaballe* is een oud, versleten paard, een knol, een *hecht*. Deze naam is waarschijnlijk afkomstig van het Spaansch *caballo*, in 't Fransch *cheval*, *cavale*, waarvan nog *cavalier*, *cavalerie*, enz. Waarom nu bij ons het edele *caballo*, strijdros, gezonken is tot *knol*, is even goed uit te leggen als waarom het Duitsche *Ross* bij de Franschen een krapuleus *rosse* geworden is, nl. omdat de *caballo's* der Spaansche legers hier te lande afgereden en uitgeputte knollen geworden waren, evenals in Frankrijk de *Rosse* der Duitsche ruiterij.

Zulke vreemdelingensporen treft men nog al aan in onze volkstaal. Zoo is het Duitsche *Schatz* (liefje) bij ons *sjats* geworden, waardoor men een lichtzinnige deerne, een zottemuts beduidt. Het is waar dat de juffrouwen, die *Schätze* der Duitsche soldaten werden, niet van de deftigste waren.

Maar keeren wij tot Ruisbroek terug. Eenige lieden dezer gemeente hadden (of zij die nóg hebben, durven we niet verzekeren) liefhebberij in den handel in oude knollen ; het waren geen *peerdentuischers*, maar *peerdentoekkers*. Te Opdorp op de jaarmarkt, kochten zij er veel. Deze arme dieren werden later geslacht en, na gevild te zijn, onder den mesthoop gezet. Van de koopwaar is de naam overgegaan op den handelaar.

Spreek te Ruisbroek niet van *Kaballen* !

(Ibid.)

2.

« 'T SCHOTSCHE VOLK VAN GINDEROVER ».

Zoo worden de inwoners van Ruisbroek wel eens door die van Oppuurs geheeten.

(DE RAADT, 51.)

SAUVEGAAR.

(Gemeente *Ruisbroek.*)

Zie EIKEVLIET.

SCHRIEK.

Zie BAAL.

SINT-AMANDS.

1.

« GIPSHEEREN. »

Gips, gipsken beteekent dun stokje, Fr. *badine. Gipsheeren* zou dus beduiden : heeren met een gips, zooal te naaste bij *fliereſluiters*, beslagmakers, hoovaardige kerels. Waarom ? Waarschijnlijk omdat de inwoners dezer gemeente de gewoonte hebben of hadden in de hagen of kanten gipsen of wischjes af te snijden en die te gebruiken als wandelstokjes bij hun bezoeken in de omliggende dorpen.

Overdrachtelijk beteekent *gipsheeren* kale pronkers, mannen die kruis noch duit bezitten en toch den grooten Jan willen uithangen (1). Eertijds,beweert men, droegen sommige jongelingen van Sint-Amands spannende witte broeken en kwamen daarmede pronken in de andere dorpen, zonder evenwel veel verteer te maken. Van daar het liedje :

Kende gij ook die kale heeren,
Zijde gij ook van Sint-Amand?

Te Buggenhout zegt men : *Sint-Amands, groote wind en kleine regen.*

De onbeschaamde spotternijen der inboorlingen van Sint-Amands tegenover hunne naburen van Puurs verbitterden deze laatsten nog meer, omdat veel inwoners van Sint-Amands gebruik maakten van de markt te Puurs, om er hunne waren uit te stallen en alzoo de Puursche handelaars concurrentie aan te doen. Zie ook PUURS.

(*Ons Volksl.*, V, 228 ; DE RAADT, 109.)

(1) *Gipsheer* = spotnaam, hooveerdige kerel. (*Waasch Idiot.*, 259.)

2.

« KRÈMERS ».

De inwoners van Sint-Amands heeten te Londerzeel ook nog *Krèmers*, d. i. kramers, omdat velen hunner handel drijven in ellegoed, garen, lint, enz. waarmede zij op de markten staan of het land afleuren.

(DE RAADT, 519.)

SINTE-KATHELIJNE-WAVER.

DE « ONVERSAAGDE JAN KADODDERS » VAN KATHELIJNE.

De ingezetenen van dit dorp zijn hun spotnaam verschuldigd aan een roemrijk wapenfeit van een hunner voorvaderen. Jan Kadodder was een landbouwer van Sinte-Kathelijne-Waver, die zijn vermaardheid aan de volgende gebeurtenis te danken heeft. Het vredeverdrag van Munster tusschen Nederland en Spanje was geteekend geworden den 30 Januari 1648 ; nochtans bleef een deel van het bezettingsleger in ons land overwinteren : in de omstreken van Mechelen namelijk, bleef een afdeeling Lotharingsch voetvolk de bewoners van het platteland tergen en brandschatten. Deze, met reden ten uiterste verbitterd, staken de hoofden bijeen en besloten aan die plagerijen een einde te maken. Jan Kadodder die, zoo 't schijnt, op zijn manier zeer welsprekend was, stelde zich aan hun hoofd en men besloot den vijand in zijn legerplaats zelve te verrassen. De nieuwbakken veldoverste stelde den aanval op den 3ᴮ Maart en de bijeenkomst op een stuk land, dicht aan de kapel van Bruinkruis, een gehucht, buiten de Koepoort te Mechelen. Op gemelden dag, vóór zonsopgang, bevonden zich daar ongeveer zevenhonderd man, gewapend met rieken en zeisens, vast besloten geen genade te geven en geen enkelen vijand te laten ontsnappen.

Min bedaard dan Alexander de Groote en Napoleon, die, volgens geloofwaardige geschiedschrijvers, nooit beter sliepen dan den nacht vóór een grooten veldslag, en 's morgens door hunne oppassers moesten wakker geschud worden, had Jan Kadodder 's nachts weinig geslapen. Wellicht was de aangename gedachte dat men geheel de wereld door van Jan

Kadodder zou spreken, niet geheel vreemd aan zijn slapeloosheid ; misschien ook..., maar neen, Jan Kadodder was een held en kende vrees noch vaar !

Het beslissend oogenblik was gekomen. Nogmaals sprak Jan zijn mannen moed in 't hart ; en gaarne had hij, gelijk de pastoor in zijn sermoen, er een Latijnsche spreuk bijgevoegd, zooals *Pro aris et focis* of zoo iets, maar hij verstond geen Latijn. Allen zwoeren te zegepralen of te sterven.

Daarop riep Jan : Mannen, ten strijde ! en in wilde vaart rukken de zevenhonderd helden vooruit.

Ongelukkig had men het gedruisch in het vijandelijk leger gehoord ; de kolonel de Clinchamp doet oogenblikkelijk alarm blazen, zet zijn krijgsvolk in slagorde, geeft bevel te vuren en vooraleer nog de boeren zijn legerplaats hebben kunnen bereiken, knettert en buldert zijn geschut en worden zij door den bijna nog onzichtbaren vijand omvergeschoten.

Verrast en ontsteld door dien onverwachten en moorddadigen tegenstand, draaien de boeren zich om en gaan op de vlucht. De welgewapende Lotharingers achtervolgen hen en schieten er een groot getal dood.

Jan Kadodder dacht niet dat de krijgseer hem beval alleen op het slagveld te blijven staan.

Op den 5n Januari 1477, drie dagen na den slag bij Nancy, dien Karel de Stoute verloor, vond men diens lijk, reeds half door de wolven verslonden.

Zoo erg was Jan Kadodder er niet aan toe. Daags na den slag bij Bruinkruis vond men hem, een weinig beteuterd, maar springende levend, onder een hoop stroo in een varkenskot verborgen.

Sic transit gloria mundi !

Kanunnik DE BURY heeft den slag bij Bruinkruis beschreven onder den titel van *Beschryving van den Boeren Crych geschied omtrent de Capelle van Bruynen Cruysse op* 3n *Meert* 1648, enz., *tot Mechelen by Hendrik Jaye*, 1648, in -12°,— en een Mechelsch schilder, Jan Verhoeven, heeft denzelfden slag afgebeeld op een schilderij, die in 't stadsmuseum van Mechelen bewaard wordt.

(*Ons Volksl.*, VII, 132 ; DE RAADT, 509.)

TISSELT.

« KRAAIEN ».

Vóór ongeveer een eeuw moesten de overledenen dezer gemeente op het kerkhof van Willebroek begraven worden. 't Gebeurde dat zekere familie haar afgestorven bloedverwant op bedoeld kerkhof niet wilde laten rusten en 's nachts ontgroeven zij het lijk en brachten het van Willebroek terug naar Tisselt.

Ook de kraaien rooven het vleesch van doode menschen — meest op een verlaten slagveld — en de spotnaam heeft dus reden van bestaan.

(*Ons Volksl.*, IX, 150 ; WAUTERS, II, 622-3.)

WAALHEM.

Vroeger ging de jeugd van Rumpst naar Waalhem ter school. Tusschen de schoolknapen van beide dorpen ontstond dikwijls oneenigheid en de Rumpstenaars riepen die van Waalhem toe :

Die van Waalhem zijn geschoren,
Ze hebben een kerk, maar geenen toren ;
Die van Rumpst die zijn zoo wel,
Ze hebben een kerk en drij kapel (1).

WEERT.

« SLIJKNEUZEN ».

Weert ligt tusschen Bornhem en de Schelde zeer laag ; de wegen waren daar vroeger onbruikbaar : het was al slijk en modder. De bewoners van dezen poel waren te herkennen aan hun gang. Zij scharrelden met de voeten binnenwaarts gekeerd en zetteden « een mik » om niet uit te glijden. Dat zij dan nog vielen, getuigt hun toenaam. Thans zijn de wegen er veel verbeterd, want de boeren uit Weert zitten er warmpjes in, immers de grond is er uitnemend vruchtbaar. Ongelukkig heerscht er de polderkoorts of *poldermeutten*.

(*Ons Volksl.*, V, 216.)

(1) De kapellen van het H. Bloed, van O. L. Vrouw en van den H. Lazarus.

WIEKEVORST.

KIEKENPOOTEN.

Die spotnaam doelt waarschijnlijk op de aldaar uitgeoefende hoenderteelt. Men mest er veel « kiekens », inz. « Mechelsche koekoeken ».

WILLEBROEK.

« VAARTKAPOENEN ».

Er zijn op de Brusselsche vaart te Willebroek en te Klein-Willebroek sassen, zoodat de schippers, trekkers en andere vaartkapoenen (1) van Brussel daar veel verwijlen. De dorpelingen hebben van de taal en zeden dezer nobele gasten wat overgenomen en dus den naam *Vaartkapoenen* verdiend.

(*Ons Volksl.*, V, 215.)

2.

HET « KRAPUUL » VAN WILLEBROEK.

(DE RAADT, 445.)

3.

« KLEIN-TÖRKIJE ».

Klein-Willebroek, gehucht dier gemeente, wordt spotsgewijs *Klein-Törkije* geheeten, om de ruwheid der ingezetenen.

WINTHAM.

(Gemeente *Hingene*.)

1.

DE « WINTHAMSCHE KAZAKKEN ».

Deze benaming zinspeelt op de ouderwetsche kazakken of jassen, die men te Wintham placht te dragen, vóór den tijd dat de modezucht nog niet zoo zeer in onze dorpen heerschte.

(*Ons Volksl.*, VII, 189.)

2.

Zie EIKEVLIET.

(1) Vrachtschippers, scheepslossers en ander volk, dat aan de vaart werkt en doorgaans ruw van taal en zeden is. (*Antw. Idiot.*, 1309.)

ARRONDISSEMENT TURNHOUT

AART (DEN).

(Gemeente *Geel.*)

Dit gehucht is, evenals Oolen en zoo menige andere plaats in Vlaanderen, bewoond door Beotiërs of Schildburgers, lieden met weinig hersenen in den kop, over wie men allerlei grappige geschiedenisjes vertelt, die hun naïeve domheid in 't licht stellen.

Hier zijn er een paar :

1.

De Pier van den Aart.

De boeren van den Aart hadden van hun leven nog geen pier gezien.

Op zekeren dag dat een boer zijn land aan 't omspitten was, kwam er een lang, smal en rood ding onder zijn « schup » (1) uitgekropen. « Hemelsche deugd ! » riep de man verschrikt, « wat is me dat nu voor een ding? » En hij riep al de boeren bijeen, die daar omtrent aan hun werk waren, opdat ze naar het vreemde beest zouden komen kijken. Allen kwamen toegeloopen, maar geen enkele die het dier durfde aanraken ; want gelijk het daar lag te krinkelen en te kronkelen, kon het wel niet anders, of er moest tooverij onder schuilen.

Eindelijk toch waagde het iemand, echter niet zonder schrik, het beest vast te pakken. De boeren droegen den pier al schreeuwende naar het gehucht ; en, opdat het gedrocht nooit iemand zou hinderen, legden zij het, in een ijzeren pot, met een ketting aan een dikken eik gebonden.

(1) Spade.

2.

DE ALMANAK DER AARTENAARS.

Vóór vele jaren, toen de almanakken nog niet zoo zeer in zwang waren en er nog niet zooveel kerken stonden als tegenwoordig, hadden de boeren van den Aart een vernuftig middel uitgedacht om te weten welke dag de Zondag was van iedere week.

Ze bezaten nl. een « pezerik » (1) dien zij dagelijks een huis voortdroegen, zeven huizen ver. Elk van die huizen verbeeldde een dag van de week. Kwam nu de pezerik in het zevende huis aan, dan wisten de boeren daaraan dat het Zondag was en gingen zij welgemoed kerkewaarts naar Geel.

Doch, *nihil perfectum sub sole* !

Ook de almanak van de boeren van den Aart bleek niet zonder feilen te zijn, en dat zouden ze weldra tot hun groote schaamte ondervinden.

Het gebeurde dat Trezeken, een oud moederken, wier huis den Woensdag moest verbeelden, dien dag niet goed gezond was en den pezerik naar het naaste huis vergat over te dragen.

De pezerik bleef een dag te lang onderwege en, in plaats van 's Zondags in het zevende huis aan te komen, was hij er eerst 's Maandags.

De boeren, meenende dat het Zondag was, trokken allen, op hun Zondaagsch gekleed, naar Geel af om mis te hooren. Onnoodig er bij te voegen dat de Gelenaars niet anders dachten, of ze gingen een heelen troep zotten meer in hun dorp krijgen.

(J. CORNELISSEN en J. B. VERVLIET, *Vl. Volksvert.*, 250-251 ; *Ons Volksl.*, VI, 115-116.)

ARENDONK.

1.

« KOUSENWEVERS ».

Eertijds bloeide er de kousenweverij, welke nijverheid er nu gansch te niet is.

---

(1) Uitgesneden roede van een varken.

2–4.

« ARENDONKSCHE TJOKKERS » ; — « TIKTAKBOFFERS » ; — « GÖRTETERS ».

De inwoners van Arendonk werden eertijds met den spotnaam van *Arendonksche Tjokkers* begiftigd, naar het eentonig heen- en weertokken hunner oude weefgetouwen ; om dezelfde reden werden zij ook wel *Tiktakboffers* genaamd en, naar het oud deuntje :

Haveregört
In 't water gespört,
Is voor de wevers,

heette men ze ook *Görteters*.

5.

« PINNEKENSMAKERS » of « PINNEKENSDRAAIERS ».

Sedert dat de kousenweverij er echter geheel vervallen en door het sigarenmaken vervangen is, schijnen al die oude spotnamen door het meer nieuwerwetsche *Pinnekensmakers* of *Pinnekensdraaiers* verdrongen te zijn.

(*Ons Volksl.*, V, 153.)

6.

Zie DESSCHEL en RETIE.

BAARLE-HERTOG.

« SMOKKELEERS » of « LÖRZERS ».

Die gemeente is geheel door Nederland ingesloten, en vele huizen staan er gedeeltelijk op Belgisch, en gedeeltelijk op Nederlandsch grondgebied. Daardoor hebben de inwoners veel gelegenheid om sluikhandel te drijven. Men beweert dat bijna iedereen er smokkelt. *Lörzen* is een gewestelijke vorm van *lorren*, smokkelen.

Om aan die smokkelarij een einde te maken en een betere grensregeling te bekomen, werden indertijd tusschen het Nederlandsch en het Belgisch Staatsbestuur onderhandelingen aangeknoopt om Baarle-Hertog uit te wisselen tegen een paar Noordbrabantsche grensgehuchten.

Doch dat maakte de rekening der Baarlenaars niet, die volstrekt geen lust hadden om van nationaliteit te veranderen en zegden : *Liever Belgisch verken als Hollandsche mensch* (!)

BALEN.

1.

« KERKEKRUIERS ».

DE BALENAARS VERKRUIEN HUN KERK.

Om de Balenaars woedend te maken, heeft men hen enkel *Kerkekruiers* te noemen en te zeggen : *Kruit ! ze geet* (gaat) !

Eens wilden de bewoners hun kerk verplaatsen. Zij brachten kruiwagens in de kerk en begonnen in alle richtingen tegen de muren te kruien. Volgens het verhaal zou een der inwoners die bezig waren met de kerk te verkruien, zijn kiel gelegd hebben langs den kant naar waar de kerk moest verschoven worden ; toen hij een weinig later ging kijken om te zien hoe ver ze met hun werk gevorderd waren, vond hij zijn kleedingstuk niet meer — een dief was er mede weg — en, niet anders meenende of zijn kiel zat al onder de kerk, riep hij triomfantelijk tot zijn makkers : *Kruit, mannen, ze geet* !

Op de Mechelsche spotprent van 1687 wordt Balen voorgesteld door eenige mannen, die een kerk aan 't voortduwen zijn. Men leest daarbij de volgende verzen :

> Baelen dat roert oock sijn lippen
> Maene-brant, de Clock moet clippen,
> Dat sij gaen naer hun vroom werck
> In 't vercruijen van hun Kerck.
>
> (A. MERTENS, *op. cit.*)

Dit spotvertelsel schijnt een historischen grond te hebben. Sommigen beweren dat de verplaatsing van de kerk, die eertijds op het gehucht Schoor ofwel te Scheps stond, er aanleiding toe gaf ; meer reden echter is er om te gelooven, dat de spotnaam *Kerkekruiers* voortkomt uit het misbouwen der kerk die, hoewel schoon en groot, geheel uit den haak met den toren staat, welken misslag zij later te vergeefs hebben willen herstellen.

Vgl. EIS en OOLEN.

2.

HET GRAS OP DE KERK.

Hetzelfde spotverdichtsel dat ook op de rekening van de Oolenaars en zoo menige andere plaats wordt geschoven, is het verhaal volgens hetwelk de Balenaars een koe op het welfsel van hun afgebrande kerk en toren wilden hijschen, om haar het gras te laten afweiden dat er welig groeide.

Vgl. OOLEN, PULDERBOSCH, HELDERGEM, HILLEGEM, HASSELT, BAKEL en KAMPEN.

3.

DE MIS MET DRIE HEEREN.

Een man uit een naburig dorp ging op een Zondag naar Balen. 't Was al redelijk laat geworden en hij moest nog mis hooren. Daarom spoedde hij zich kerkwaarts en nabij Balendorp ontmoette hij een vrouw aan wie hij vroeg : « Zeg, vrouwken, zou ik de hoogmis nog kunnen hebben? » — « Dat geloof ik niet », was het antwoord, « de mis zal wel uit zijn, eer gij in de kerk zijt, want ze gingen er met drijen te gelijk aan. »

(Het was een mis met drie heeren, nl. de officiant en twee assistenten.)

4.

« TÖRKEN ».

De Balenaars heeten ook *Törken*, naar het schijnt om hun ruwheid en vechtlustigen aard.

(DE RAADT, 288.)

5.

Zie MOL en DESSCHEL.

BEERSSE.

(In 't dialect der Wester-Kempen *Bièès, Bjèès.*)

« ZATLAPPEN ».

Wegens het aldaar vroeger heerschende misbruik van sterken drank.

BEL.

(Gemeente *Geel.*)

Spotrijm :

Bel,
Boter in de snel,
Boter in den pot,
Heel Bel is zot !

(*Ons Volksl.*, III, 44.)

BLAUWBERG (DE).

(Gemeente *Hersselt.*)

I.

« DIEVEN. »

Vóór vele jaren, toen de Blauwberg nog maar een simpel gehucht en geen parochie was, woonden er lieden die het onderscheid tusschen het mijn en het dijn niet goed kenden.

Krasse staaltjes worden verteld van de slimme dievenstreken der Blauwbergers.

Zoo verhaalt men dat iemand er een huis gebouwd had, louter van steenen die hij overal had gestolen.

Een inwoner van den Blauwberg kwam eens op de jaarmarkt te Westerloo voor een kraam, waar men gemaakte kleederen verkocht. Hij schoot met de gauwte een ondervest en een jas aan, zonder dat de kramer, die andere menschen aan 't gerieven was, dit bemerkte ; en trok daarover een blauwen kiel, die aan de uitstalling hing. Zich daarna tot den koopman wendende, vroeg hij hoeveel hij hem schuldig was voor hetgeen hij aangetrokken had. De verkooper, meenende dat de schelm enkel een kiel had aangepast, zegde hem den prijs. De dief betaalde, echter niet zonder af te dingen, en had een splinternieuwe jas en ondervest voor niet.

Bij een boer waren twee hespen gestolen. Een beruchte dief van den Blauwberg, « den Top », bijgenaamd, werd van het misdrijf verdacht en twee gendarmen van Westerloo afgezonden, om huiszoeking te zijnent te komen doen. De man die de hespen inderdaad had gestolen en de gendarmen naar zijn leemen hut zag afkomen, nam zijn toevlucht tot een list. Hij verborg

de hammen in de wieg, waar een schreiend kind in lag, zond zijn vrouw naar 't veld en zette zich aan 't wiegen. Toen de gendarmen binnentraden, bevolen zij hem mee te gaan en hun al de plaatsen van zijn huisje te toonen. « En wie zal op het kind letten? » vroeg de dief, « mijn vrouw is naar 't veld en ik kan 't arme schaap niet alleen in de wieg laten schreeuwen ! »

« Als 't dat maar is », antwoordde een der gendarmen, « ik zal wel bij 't kind blijven en wiegen, terwijl gij mijn kameraad bij zijn huiszoeking vergezelt. »

De gestolen buit werd niet ontdekt, en de schelm moest later lachen, omdat de gedienstige gendarm de hespen had gewiegd !

2.

Die in de kerk van den Blauwberg tegen een « pileer » leunt, moet een halven frank betalen.

Er zijn in die kerk geen zijbeuken en bijgevolg geen pilaren.

BOUWEL.

« BLA(D)ERENDABBERS ».

De menschen van Bouwel noemt men *Bloarendabbers* (Bladerendabbers). Waarom? Bouwel is gansch omgeven met boomen. Men vindt er dan ook in den herfst overal bladeren, in de straten en op de velden. De inwoners verzamelen die bladeren als strooisel voor hun vee in de stallen, en mogelijk daarom zegt men *Bloarendabbers.*

DESSCHEL.

1.

« WOLSPINNERS ».

De Desschelaars werden *Wolspinners* genaamd, omdat sedert onheuglijken tijd de inwoners dezer gemeente de wol sponnen, die te Arendonk en Mol, vóór de oprichting hunner spinnerijen, door de kousen- en lakenwevers dezer plaatsen verwerkt werd.

2.

« ZANDBOEREN ».

Naar de vele aldaar bestaande zandgroeven.

3.

« PEZERIKEN ».

Ze heeten, evenals de Loenhouters, *Pezeriken*. Ook zij hingen boven den soepketel een pezerik van 't varken, welke door de Kempische boeren gebruikt wordt om de zaag te smeren en de schoenen in te vetten.

Wanneer in vroeger jaren een Desselsche boer verhuisde en de stoet door Retie trok, dan wierpen de Retienaren pezeriken op de versierde huifkar, waar de boer en zijn gezin in zaten. 't Gebeurde dat verschillende pezeriken boven op de huif lagen.

4.

In zijn *Herenthaldum*, uitgegeven in 1610, geeft GRAMAYE de volgende zegswijze over Desschel en eenige aanpalende dorpen :

Desselium cum opibus, animo cum Rheta carebit, Mollaque frumento, Balenum turre, palude Arendonka, et ruricolis Lommelia, mundi machina solvetur.

Dit werd als volgt in 't Vlaamsch overgezet :

Als Dessel sal sijn sonder goedt
En Rethi sonder moet (hoogmoed),
Moll sonder cooren,
Baelen sonder toren,
Arendonck sonder moeren
En Lommel sonder boeren,
Dan zal de werelt niet lanck meer doeren.

(*Ons Volksl.*, V, 153.)

5.

't Is er een(en) van Desschel, ge kunt hem (heur) kennen aan zijn (heur) taal.

Gezegd van iemand die zuur en stuur kijkt en niet spreekt.

6.

Zie MOL.

EINTHOUT.

(Dial. *Endert.*)

« TUT, ENDERT ! » ; DE « TUTTEN VAN ENDERT. »

Het dorp Einthout ligt tegen een heuvel, die vol ijzersteen zit en waarin men vóór jaren een bedding heeft moeten kappen, om er den steenweg naar Vorst te kunnen leggen. 't Is aan zijn ligging tegen den « Endertschen berg », zooals men daar dien heuvel noemt, dat het dorp zijn spotnaam verschuldigd is.

Ons-Heer en Sint-Pieter, zoo vertelt de spotzieke bevolking van de omstreken, reden uit met een wagen, waarop zij al de dorpen hadden liggen. Kwamen zij aan een geschikte plaats, dan laadden zij een dorp af en reden verder. Op zekeren dag kwamen zij den Einthoutschen berg opgereden ; maar toen zij op den top waren, viel er, door het geweldig geschokkel een dorp van den wagen, dat den berg afrolde en beneden in de vallei bleef liggen. Dat was Einthout. Sint-Pieter had het bemerkt en zei het Onzen Lieven Heer. Maar Ons-Heer antwoordde : « *Tut* ! *tut* ! laat het maar liggen ! »

Daarom noemt men het dorp spotsgewijze *Tut Endert*, en de inwoners de *Tutten van Endert*, toenamen die, naar het schijnt, het voorrecht hebben de brave Einthouters in woede te doen ontvlammen.

(Id., 189.)

GEEL.

1.

DE « ZOTTEN » VAN GÈÈL.

Deze belangrijke en uitgestrekte gemeente, welke niet minder dan 9 parochiën en dorpen telt (1), is alom vermaard om hare krankzinnigenkolonie. De zinneloozen worden er besteed bij burgers en boeren ; alleen de gevaarlijke krankzinnigen, de « kwade zotten » worden er verpleegd in een gesticht, door 't volk de « fermerie » geheeten.

(1) Sint-Amands en Sinte-Dymphna (in 't centrum), Oosterloo, Zammel, Steelen-Liezel, den Aart, Bel, Larum en Winkelomheide.

Men beweert dat de inwoners van Geel, door hun dagelijkschen omgang met de zinneloozen, wat van de manieren hunner kostgangers hebben overgenomen en allen min of meer een slag van den molen schijnen weg te hebben. *Te Gèèl zijn ze allemaal zot*, zegt men. En van de Mechelaars en Gelenaars heet het : *Ze worden alle bei onnoozel geboren en ze sterven zot.*

2.

Hij komt van Gèèl. Hij moet naar Gèèl.
Hij is zot.

3.

Hij rijdt naar Gèèl.
Op iemand die een wit paard berijdt.

4.

Het deugt hier of te Gèèl niet, zei de zot, en hij was er.
(*Antw. Idiot.*, 1501.)

5.

Zoo oud als 't Gèlebroek.
Zeer oud. Het *Gèlebroek* is een uitgestrekte moerassige beemdenstreek.
(Id., 914.)

6.

Zie MOL, DIKSMUIDE.

GIERLE.

(Dial. *Giel.*)

1.

« SCHIJTERS ».
De oorsprong en beteekenis van dien onfatsoenlijken spotnaam zijn niet bekend. Moet de benaming in eigenlijken zin worden opgevat of in de figuurlijke beteekenis van « bloodaards », « bangeriken »? Het woord is ook een term van afkeuring voor « flierefluiter », « hoovaardige kerel. »

2.

Zie HEIST-OP-DEN-BERG.

HERENTALS.

1.

Eeuwen lang hebben de naburige plaatsen een hekel gehad tegen Herentals. Die vijandschap vindt hare oorzaak in de afgunst der naburen en in den hoogmoed der Herentalsenaars, die hun gemeente een « stad » noemen, ofschoon ze thans officiëel dien titel niet meer bezit. Om die reden zijn het vooral het belfort en de stadspoorten — overblijfsels van haar vroegeren luister — die het mikpunt zijn van de spotternijen der omwonende bevolking. Zoo verwijt men het gemeentebestuur weleer de klokken van den beiaard, die half buiten het belfort hangen, te hebben doen schilderen om ze tegen den roest te vrijwaren. Ongeveer hetzelfde wordt verteld van de koperen toppen die het leiendak der stadspoorten versieren. De vroede gemeentevaderen van Herentals zouden die toppen hebben doen vergulden en daarna doen zwart schilderen, om het verguldsel te bewaren !

Er bestaat ook een overlevering, vermeldend dat de inwoners tijdens een vijandelijken inval, bij gebrek aan grendels, de stadspoorten met een pee of wortel sloten, gelijk ook die van Bilsen, Eindhoven en Ninove deden. Van daar dat men nog in de Kempen zegt van iets dat slecht sluit : *'t Sluit met een pee gelijk de poorten van Herentals.*

(Cf. C. B. DE RIDDER, *Hist. mengelingen*, enz., 42 ; *Antw. Idiot.*, 1756.)

2.

Herentals telt veel klein volk, waarom het ook met den spotnaam van *nest* vereerd wordt. Van daar de rijmen :

a.

Herentals is 'ne nest :
Die er wonen,
Weten het best.

b.

Herentals, vermaard zeer wijd
Van den Oosten tot den Westen,

Ge zijt en blijft altijd
Den aldergrootsten nest der nesten.

Er wordt beweerd dat op den boom die het gemeentewapen versiert, vroeger een vogel zat, waarvan enkel het *nest* zou overgebleven zijn.

(C. B. DE RIDDER, *op. cit.* ; *Ons Volksl.*, I, 52 ; DE RAADT, 164.)

3.

« MELKTEILEN ».

Een kroniek uit de XVIe eeuw vermeldt dat ter oorzake van een feit, in 1560 voorgevallen, doch waarover nadere bijzonderheden ontbreken, de lieden van Herentals met den spotnaam *Melck Teylen* gedoopt werden.

(CH. PIOT, *Chron. de Brab. et de Flandre*, 139.)

5.

Zie HEIST-OP-DEN-BERG EN HERENTHOUT.

HERENTHOUT.

1.

Het volgende rijm pleit niet erg in het voordeel van de zedelijkheid der Herenthoutsche en Herentalsche schoonen :

Herenthout en Herentals,
Boeredochters vet en malsch ;
Ieder huis in zijn seizoen
Heeft bijna een wieg vandoen.

Dit liedje is eigenlijk een stuk van een dans, die vóór een vijftigtal jaren veel op de Kempische dorpskermissen gedanst werd :

2.

Om den eigenaardigen tongval der Herenthouters belachelijk te maken, die den *ou*-klank in een door eene dentaal gesloten lettergreep uitspreken als de Fr. *eu* in *peur* en de *œu* in *cœur*, zegt men in 't omliggende :

Hœt, zœt, smœt,
Zeggen de boeren van Hörrentœt.

3.

Zie ook HEIST-OP-DEN-BERG, NOORDERWIJK en NIJLEN.

HERSSELT.

(Dial. *Hèssel.*)

1.

DE « HERSSELTSCHE JODEN ».

Ter oorzake van de vermeende schraapzucht en inhaligheid der inwoners.

2.

DE « HERSSELTSCHE BOEREN ».

De inwoners van Hersselt zijn voor het meerendeel landbouwers of pachters, en hebben den naam lomper en onbeschaafder te zijn dan de inwonende bevolking. 't Zijn vooral de inwoners van Westerloo, die de Hersselaars tot het mikpunt hunner spotternijen maken. Zij beweren o. a. dat de *Hersseltsche Boeren* geen verstand hebben van leven, niets eten dan botermelksche pap en roggebrood en honderd jaar achteruit zijn ; dat het te Hersselt eerder donker is dan elders, enz. In verband daarmede is het rijm :

Te Hersselt daar weunen zooveel stomme boeren,
En als de meiskens naar de kerk gaan,
Dan zitten ze er op te loeren.

Om zich te wreken op hunne naburen van Westerloo, betitelen zij deze smadelijk *Kale Heeren* en zeggen :

Westel (1) de pracht,
Maar Hersselt de macht !

Met andere woorden : Die van Westerloo zijn kale windmakers, liefhebbers van uiterlijk praalvertoon, maar wij, Hersseltsche boeren, hebben de schijven. Inderdaad, er wonen te Hersselt veel boeren, die er warm inzitten.

3.

WAAROM HERSSELT EN WESTMEERBEEK ZOO HEETEN.

I.

Tusschen Hersselt en Westmeerbeek ligt een groote laagvlakte. Zeer lang geleden, was deze laagvlakte een vischrijk meer, dat door overstroomingen van de Nete ontstond en vooral door visschers met zeer lichte zeilscheepjes bevaren werd.

(1) Westerloo.

Op zekeren dag had een visscher nauwelijks zijn netten uitgesmeten, of er stak een onweer op. Zijn schuit werd onmiddellijk op een zandbank geslingerd. De visscher wist van radeloosheid niet meer wat hij deed. Een bewoner, die op den oever stond en dadelijk het gevaar had ingezien, riep den door schrik bevangen visscher toe : « *Herzeilt,* in *'t Westen* zijn *meer beken* ! » Van toen af heeft men die plaatsen *Herzeilt* en *Westmeerbeken* genaamd, wat later echter tot *Hersselt* en *Westmeerbeek* ontaardde.

(*De Schelde,* nr 308, van 5 Nov. 1922.)

II.

Deze sage wordt ook als volgt verteld :

Hersselt ligt tusschen vier heuvels : den Limberg — welken naam sommigen aanzien als een verbastering van Olympberg — den Venusberg, den Laarberg en den Molenberg, eertijds Wijnberg genaamd.

Hersselt, Westmeerbeek en Zoerle-Parwijs vormen om zoo te zeggen de vier hoeken van een groote ruit. De overlevering vermeldt dat Noë, ten tijde van den zondvloed, langs deze dorpen voer. Op den dag toen hij naar Zoerle-Parwijs stevende, begon het water te zakken en stiet de ark tegen den top van den Limberg. Toen riep vader Noë tot zijn kinderen : « *Herzeilt tot West meerder beken* ! »

Van daar de namen *Hersselt* en *Westmeerbeek* !

HOOGSTRATEN.

I.

« SPILZAKKEN ».

De inwoners van dit fraaie vlek met zijn monumentalen kerktoren, zoo vermaard door zijn begankenis naar het H. Bloed, heeten *Spilzakken.* Onder dezen spotnaam zijn zij 't best bekend. Sommigen beweren dat 't eigenlijk *spelzakken* zou moeten zijn, en dat men bij vergissing *spilzakken* zegt. In het plaatselijk dialect zijn *spellen* dennenaalden, in andere streken van de Kempen *vlimmen* genaamd.

Vele lieden van Hoogstraten gaan in de bosschen de af-

gevallen dennenaalden of « spellen » oprijven en verzamelen ze in zakken, om ze te gebruiken als strooisel in de stallen.

Nu, dat doen de menschen zoo wat overal in de Kempen, doch enkel arme lieden en kleine boertjes. In Hoogstraten echter ook, naar 't schijnt, mindere burgers en goede ingezetenen, die een koe of geiten houden. Van daar de spotnaam *Spilzakken* (spelzakken). 's Zondags, beweert men in 't omliggende, zijn de Hoogstraatsche meisjes gekleed als echte juffrouwen, en in de week gaan ze *spellen* rapen !

Tegen deze uitlegging kan echter worden aangevoerd, dat men altijd *Spilzakken*, nooit *Spelzakken* zegt en dat het loover der denneboomen *spellen* heet en niet *spillen*.

Waarschijnlijker is 't, dat de naam in verband staat met *verspillen*, omdat de Hoogstraters hun geld verkwisten, verspillen, als zij het hebben. Dit moet echter ironisch worden opgevat, zooals blijkt uit de verklaring van den volgenden spotnaam.

2.

« VIJF-CENTENMANNEKENS ».

Waarom heeten ze zoo? Als er vermaak te scheppen valt, is de Hoogstrater er gaarne bij, maar 't mag niet te veel kosten. 's Winters gaat er zelden een week voorbij, zonder dat te Hoogstraten de eene of andere gilde « teert », d. i. feestmaal houdt. Ook laat hij geen enkele gelegenheid ontsnappen om plezier te maken, mits het vermaken geldt die niet te diep in den zak komen.

Van den anderen kant zijn de Hoogstraatschen, door hunnen handel, veel in betrekking met de omliggende plaatsen, en de kermissen in den omtrek worden daarom door hen druk bezocht. Ze hebben dan de gewoonte in al de herbergen van 't dorp waar 't kermis is, « naar te gaan » en maken bijna overal hetzelfde verteer van vijf centen (1). Van daar de spotnaam *Vijf-centenmannekens*.

---

(1) Vóór den oorlog natuurlijk. Toen kostte een pintje gerstenbier 10 centiemen of 5 centen.

3.

« BEERSPUITERS ».

Omdat de Hoogstraatsche brandweermannen, bij vergissing of bij gebrek aan water, hun spuit in een beerput staken en met beer bluschten.

4.

« HOOGSTRAATSCHE STINKERS ».

Een *stinker* of *stinkerd* is eigenl. iemand die stinkt en doelt dus op onreinheid. Maar het w. beteekent ook iemand die trouweloos handelt, over wien men te klagen heeft. *Leelijke stinkerd* ! is een scheldwoord.

Zie MEIR.

5.

De inwoners der naburige dorpen houden de Hoogstraatschen voor den gek, omdat deze hunne gemeente een « stad » noemen. Inderdaad, op de plakkaten, uitgaande van het gemeentebestuur, staat altijd in groote letters : *Stad Hoogstraten* (1).

6.

Zegt iemand dat *hij naar Hoogstraten gaat*, dan vraagt men hem : *Om een ander gezicht*?

Vermoedelijk staat die zegswijze in verband met het aldaar bestaande bedelaarsgesticht. De officieële naam daarvan is thans « weldadigheidskolonie », maar het volk noemt die instelling nooit anders dan « het Kasteel » — ook wel « de Kaleunis » (verbastering van « kolonie ») — daar de gebouwen eertijds tot verblijf aan de heeren van Hoogstraten dienden. Kostgangers van het gesticht heeten « Kasteelmannen », « Kasteelmannekens ».

Om « het Kasteel » is Hoogstraten in zeker wereldje wijd bekend, zoowel als Merksplas om zijn bedelaarskolonie.

---

(1) Zoo ook wordt *Herentals* een *stad* geheeten, evenals *Bree*, *Peer*, *Hamont* en *Wuust-Herk* (Herk-de-Stad !), ofschoon die plaatsen officiëel den titel van stad niet bezitten en in de school en op de kaart tot de dorpen gerekend worden.

« Hij gaat naar (komt van) Hoogstraten » heeft een zeer bepaalde beteekenis. Zouden die gasten daar geen ander gezicht halen, komedie leeren spelen?

Vgl. POPERINGE.

HULSHOUT.

« VICHTERS ».

De jongelingschap is befaamd om haar oud-Germaanschen vechtlust. Eertijds leverden de Hulshouters geregeld slag met hunne naburen, de Westmeerbekenaars, die precies ook geen lammekens waren. In die gevechten speelde het mes dikwijls een vreeselijke rol.

KASTERLEE.

(Dial. *Kastel.*)

1.

« POMPOENENPAPETERS ».

Pompoenenpap is melk met geraspte pompoenen gekookt. Dit gerecht werd vroeger te Kasterlee veel gegeten. Van daar de benaming *Pompoenenpapeters* en het spotrijm :

Als het Kastel-kermis is,
Eten de boeren lijk beesten :
Veel beenen en weinig vleesch (*of*: Veel peeën en weinig spek),
Pompoenenpap 't aldermeesten.

Vgl. KALMPTHOUT.

2.

De inwoners van Kasterlee hebben den naam erg dom te zijn. Onder de anecdoten die op hunne kap verteld worden, mogen de volgende als staal dienen :

I.

DE KASTELSCHE BOEREN VOOR DEN SPIEGEL.

Op zekeren dag gingen eenige boeren van Kasterlee naar een naburige kermis. In een herberg gingen zij vlak vóór een grooten spiegel zitten en toen zij daarin hun beeltenis

zagen, zegden ze tot elkander : « Ei ! we zijn hier niet alleen van ons dorp op de kermis, want ginder zitten er nog van Kastel ! »

II.

De Olifant van Kasterlee.

Te Kasterlee vonden eens eenige mannen een pier. Niemand die het dier kende en dus zijn naam kon zeggen. Daar komt een vrouw aan en deze zegt : « Wacht, ik zal onzen Jan eens roepen, die is soldaat geweest en zal bijgevolg het beest wel kennen. » Zoo, Jan werd ontboden en, zoodra hij den pier gezien had, riep hij uit : « Wel gij dommeriken, ziet ge dan niet dat het een olifant is ! »

Daarop maakte men zich van den olifant meester en lei hem met een stevige ijzeren ketting aan een dikken paal gebonden.

3.

Van 't oud Kastelsch geloof zijn.

Zich hechten aan den ouden trant, aan de eenvoudige en voorvaderlijke zeden.

Die uitdrukking zou, volgens de Ridder (*Hist. Mengelingen over de Kempen*) een historischen oorsprong hebben.

Tusschen de jaren 1573 en 1584 schijnt te Kasterlee, op het gehucht Houtem, veel gepredikt te zijn geweest, door de Hervormden ; doch, wat moeite zij ook aanwendden, ze konden maar weinig toehoorders vinden. Vermits echter al de inwoners van het gehucht min of meer, ofschoon ten onrechte, van ketterij verdacht werden, was het de gewoonte hun te vragen, als ze bij de naburen kwamen, van welk geloof ze waren, waarop ze gemeenlijk antwoordden : *Van 't oud Kastelsch geloof*. Mettertijd werd dit gezegde in 't belachelijke getrokken en heeft men allengskens verscheidene artikelen of geboden uitgevonden, die men opgaf als tot dit geloof te behooren. Eenigen weten er nauwelijks twee te noemen, anderen kennen er drie en sommigen meer. De drie eerste zijn :

1. *Kopaf is een doodelijke wonde.*

2. *Een geeseling met een brandmerk is geen pluimstrijkerij.*

3. *Als twee oude wijven vechten, is 't geen kinderspel.*

En 't elfde gebod van 't *oud Kastelsch geloof* luidt : *Houd wat ge hebt en laat u niet foppen.*

4.

't Is te Brussel gebeurd en te Kastel één jaar geworden.

't Is gelogen.

Vgl. AKEN, KEULEN, WAREGEM.

LICHTAART.

(Dial. *Lichtert* en *Lichter.*)

1.

« KWEZELS ».

2.

HOE LICHTAART ZIJN NAAM KREEG.

Ons-Heer en Sint-Pieter doorreisden de Kempen om er de dorpen te leggen. Sint-Pieter droeg op den rug een zwaren zak, waar al de dorpen in staken. Kwamen ze aan een geschikte plaats, ze schudden een dorp uit den zak en reisden verder. Nu was de zak ledig, zoo ze meenden ; en, vermoeid van de reis, legden ze zich neder op de heide om wat te rusten. « Wat hoor ik daar? » vroeg eensklaps Onze Lieve Heer. Uit den zak, die naast hen op den grond lag, weerklonk een klagend stemmeken : « Ach, Lieve-Heerken, geef me toch ook een plaatsje !» Op den bodem van den zak was nog een dorpken achtergebleven, dat ze vergeten hadden. Ze stonden op en sloegen de lange baan in, die dwars door de Kempen naar Turnhout voert. Onderweg ging het vergeten dorpje maar altijd voort met jammeren en Ons-Heer, wien zulks op den duur verveelde, rukte misnoegd den zak van Sint-Pieters rug, schudde hem tot den bodem leeg en riep wrevelig : « Nè ! Ligt daar ! » Het dorp bleef er liggen en hiet voortaan *Ligtdaar*, wat mettertijd *Lichtaart* geworden is.

3.

Was Lichter nog wat lichter, dan zou Lichter vliegen !

Woordspeling.

4.

Zie HEIST-OP-DEN-BERG.

LILLE.

(Ook *Sint-Pieters-Lille.*)

1.

I.

«KRAWATEN ».

Die spotnaam heeft, naar men beweert, een historischen oorsprong. In den oorlog tusschen Lodewijk XIII en de Generale Staten tegen Spanje, kwam de keizerlijke veldheer Piccolomini met zijne Croaten, den Kardinaal-Infant Ferdinand, landvoogd der Spaansche Nederlanden, ter hulp. Geheel het land werd door krijgslieden overstroomd en deerlijk geteisterd. Het was vooral het door roof- en moordlust beruchte Croatenvolk, dat zich teugelloos in de grootste geweldenarijen tegen de arme landbewoners uitwoedde. Zij roofden en plunderden alles wat in hun bereik viel ; ja, zij zouden zelfs, naar men vertelt, den lieden neus en ooren, handen en voeten hebben afgesneden. Ofschoon zij als vrienden kwamen, hielden zij hier erger huis dan de grootste vijanden, zoodat nog geruimen tijd nadien het treurig aandenken aan « het Croatenjaar » (1635) onder het volk is bewaard gebleven (1). Maar de boeren van Lille, die voor geen klein gerucht vervaard waren, schijnen zich dapper tegen deze plunderaars te hebben verzet. Er zou te Lille een gevecht hebben plaats gehad, waarin verscheidene Croaten het leven lieten. Van toen af zouden de Lillenaars *Krawaten* heeten.

(*Ons Volksl.*, V, 133.)

---

(1) WELTERS, *Limb. Legenden*, II, 126. — Door den slechten naam waarin de Croatische benden stonden, werd het woord in Antwerpen en omgeving een scheldwoord ; men bezigt het voor een deugniet of voor iemand die niet deugt voor zijn werk, en ook, in minder ongunstigen zin, voor een fopper of plaaggeest of voor een halven gek. (*Antw. Idiot.*, 709 ; *Wrdb. der Ned. Taal*, VIII, 126.)

II.

Volgens een ander verhaal, was een prins van Croatië met een talrijk gevolg op reis in de Kempen. De paarden der Croaten waren met zilveren hoefijzers beslagen en de wielen hunner wagens met zilveren banden belegd.

Den weg gevraagd hebbende te Lille, wezen de inwoners de vreemde krijgslieden verloren in de « kwachten » of moerassen, met het doel hen uit te plunderen en een rijken buit te bemachtigen. Zij slaagden echter niet in hun opzet en de vader van den prins, zijn zoon willende wreken, trekt met een leger naar Lille om de vermetele inwoners te straffen. De bevolking van Lille, de wraak van den prins duchtende, gaat het leger te gemoet en smeekt om vergiffenis. De Lillenaars kregen genade, maar moesten een aanzienlijke geldboete betalen. Van daar zouden zij den spotnaam van *Krawaten* gekregen hebben. (1)

2.

«Blazers », « Stoefers », « Windmakers ».

De inwoners van Lille hebben het hoog in den bol en bluffen gaarne. Zoo beweert men althans in 't omliggende.

3.

Te Lille kunt ge ze te Poiel zien vechten,.

Zie Poederlee.

MEERHOUT.

1.

« Katten ».

I.

De inwoners van dit fraaie vlek heeten *Katten*, omdat in 't gemeentewapen een *kattekop* is afgebeeld.

---

(1) Men beweert dat de gemeente Lille vóór vele jaren een bosch heeft moeten verkoopen om de laatste interesten af te lossen !

II.

Een volksoverlevering beweert dat de spotnaam *Katten*, aan de Meerhouters gegeven, afkomstig is van zeven kasteelen, die vroeger aldaar bestonden, en waarvan de heeren als *katten* malkaar beloerden en gedurig met elkander in oorlog lagen.

(*Ons Volksl.*, V, 135.)

Die overlevering schijnt nogal gegrond te zijn ; men vindt inderdaad dat in de XIVe en de XVe eeuw het dorp in drie verschillende wijken verdeeld was, waarvan eene rechtstreeks van den hertog van Brabant afhing, eene van de baanderheeren van Diest en de derde van het adellijk huis van Meldert, welke laatste wijk daarna door huwelijk ook aan de heeren van Diest is gekomen. Het gedeelte dat onder den hertog stond, had daarbij nog verschillende leengoederen, die door machtige vazalen van den hertog in leen werden gehouden, zoodat het zeer waarschijnlijk is dat er te Meerhout zeven verschillende leengoederen waren, waarvan elk een deel der inwoners als onderdanen telde. Zulks wordt bevestigd door GRAMAYE (*Lovanum*, p. 70), waar hij zegt dat er eertijds te Meerhout zeven heeren waren, die zeer uitgestrekte goederen en eigendommen bezaten. Het is dan ook niet te verwonderen, dat die zeven heeren niet altijd in de beste verstandhouding met elkander leefden, des te meer omdat de eenen aan den hertog van Brabant en de anderen aan de baanderheeren van Diest hadden rekenschap te geven. En deze twee zelf hadden niet steeds de beste betrekkingen met elkander. Hieruit moest natuurlijk volgen dat de heeren van Meerhout, evenals de *katten*, zich zelven trachtten recht te doen.

(Cf. DE RIDDER, *Hist. Mengelingen over de Kempen*, 50 vlg.)

2.

« KNIKKERS ».

Een knikker is iemand die geen eigen overtuiging heeft en altijd toestemt in hetgeen anderen voorbrengen.

MEERLE.

(Dial. *Meel*, met scherpl. *e*.)

1.

« PILLEN ».

Gierigaards? Men zegt : *'t Is 'n pil van 'nen vent*, 't is een gierigaard.

Pillen,in 't plaatselijk dialect, beteekent ook : dennenappels, mastedoppen.

2.

« PIEREN ».

Zie MEIR.

MEIR.

1.

« PIEREN ».

Omdat de grond er zoo ongemeen mager is, dat men er maar een enkelen pier heeft gevonden. Deze ligt er vast aan een ijzeren ketting. Spottend zegt iemand die naar Meir is geweest, *dat hij gaan zien is of de pier nog leeft*. En iemand die naar dit dorp gaat, vraagt men : *Gaat ge naar den pier kijken*? of : *Gaat ge zien of de pier nog leeft*?

Wordt ook gezegd van Meerle.

2.

« VUILOOREN ».

Die van Zundert — tusschen haakjes : Zundert en Meir kunnen elkander niet verdragen — beweren, natuurlijk zonder grond, dat die van Meir maar weinig werk maken van hun toilet en zich slechts eens per week met zeep wasschen, zoodat zij meestal met zulke vuile ooren loopen, dat men er gemakkelijk « spurrie zou kunnen in zaaien ».

3.

« KNEUTERS » of « HEIKNUITERS ».

De inwoners van Meir worden zoo geheeten, omdat hun dorp geheel in de heide ligt.

4.

« KLINKERS ».

De *Heiknuiters* van Meir hebben de gewoonte zeer luid te spreken en te roepen, waarom men hen in den omtrek, zeer eigenaardig, de *Klinkers* noemt.

In de omliggende dorpen zegt men :

Meirsche Klinkers,
Hoogstraatsche Stinkers.

(*Ons Volksl.*, VI, 91.)

MERKSPLAS.

« SPEITSERS », « SPALKERS ».

Twee namen die hetzelfde beteekenen. Van *speitsen*, *spalken*, spatten, sprenkelen. (Zie *Antw. Idiot.*)

Misschien een zinspeling op *plas*. Hij die b. v. in een plas springt, een steen er in werpt, met een stok er in slaat enz., doet het water «speitsen», «spalken» en bespat aldus al wat er omtrent is.

MOL.

1.

« SOEPWEIKERS ».

I.

Vele huismoeders dachten dat, om erwten gemakkelijk gaar te koken, men ze in rivierwater moet te weeken zetten. Daar Mol in gansch zijn lengte door de Molnete bespoeld wordt, zoo zag men Vrijdags van alle kanten vrouwen en kinderen met potten en ketels naar de rivier gaan, om water te scheppen, ten einde er hunne erwten in te weeken. Van daar de spotnaam *Soepweikers*.

II.

Op zekeren dag verdronk een haas in de Molnete, die door het dorp loopt. Dit voorval verwekte groote opschudding. De wijzen van Mol gaven hunne medeburgers den raad het dier tweemaal vier en twintig uren in het water te laten weeken

opdat, na dit tijdsverloop, geheel de Nete in vleeschsoep zou veranderd zijn !

(*Ons Volksl.*, V, 135.)

2.

« STOKVISCHWEIKERS ».

De Mollenaars heeten ook nog *Stokvischweikers*, waarschijnlijk omdat ze de gewoonte hadden stokvisch in de Molnete te weeken.

3–4.

« LAKENWEVERS», « SPINNERS ».

Mol bezit lakenweverijen. Het Molsch laken en de Molsche baai hadden eertijds, en nog, een zekere vermaardheid; ofschoon, sedert het oprichten der lakenfabrieken te Verviers en Dison, de Molsche lakenweverij bijna gansch te niet is gegaan.

5.

« SMOUTRINGEN ».

Men beweert dat die van Mol rondom hun achterste een gelen ring hebben van 't overmatig smout (koolzaadolie) eten!

6.

Die van Mol die zijn geschoren,
Ze hebben vier wijzers en geenen toren ;
Die van Geel die zouden loopen
Om die wijzers af te koopen ;
En die van Balen zijn jaloe(r)sch,
Ze hebben 'nen toren lijk 'ne kroes.

(Id., III, 44.)

7.

't Is alsof hij Mol en Balen moet afwerken en Desschel en Retie er bij.

Op iemand die den schijn aanneemt veel te werken en inderdaad weinig verricht.

(*Antw. Idiot.*; 1904.)

8.

Zie DESSCHEL.

NOORDERWIJK.

(Dial. *Norderwijk*, *Nodderwijk*.)

1.

Van Noorderwijk, Herenthout en Oolen wordt gezegd :

Norderwijk de pracht,
Herenthout de macht
En die van Oolen betalen goed.

Dit wordt als volgt uitgelegd :

Noorderwijk is een schoon dorpje met fraaie huizen ; Herenthout een groote gemeente, wier sterkgebouwde jongelingen in de naburige dorpen soms « doorslaande » bewijzen van hunne macht geven ; en te Oolen komen de leveraars het best aan hun centen.

2.

Die van Norderwijk zijn geschoren :
Ze hebben 'n kerk, maar geenen toren,
Een bitje van dit,
Een bitje van dat :
Ze hebben 'nen gelen ring aan hun g...

(*Herentals.*)

OEVEL.

1.

Te Oevel zijn er zooveel kwezels,
En als 't te Oevel kermis is,
Dan dansen ze met ezels.

2.

Van menschen die altijd recht over den steenweg gaan, zegt men 't aangrenzende Tongerloo, *dat zij van Oevel komen.* Er wordt beweerd, dat die van Oevel niet te dicht nevens de huizen durven gaan, uit vrees van in een drek te trappen en daarom maar liefst het midden van den steenweg houden.

3.

De gemeente Oevel ligt zeer ver uit elkander. De eigenlijke dorpskom is onaanzienlijk en de hoeven en boerderijen liggen op verren afstand van malkaar verspreid in de velden. Daarom zegt men schertsend dat, toen Onze-Lieve-Heer Oevel « gezaaid » heeft, « er hierin daar maar een huis of boerderij is uitgekomen. »

Hetzelfde wordt verteld van Varendonk.

OLMEN.

1.

De Haard geeft te veel hitte.

Hetzelfde spotvertelsel dat ook van Dokkum, Hillegem, Kampen en Oolen wordt verteld, wordt te Oostham op de Olmenaars toegepast.

Zie Oolen.

(J. Frère, *Limb. Volksk.*, II, 261.)

II.

De moedige Burgemeester.

Bij den inval der Hollanders had de toenmalige burgemeester van Olmen uit angst voor den naderenden vijand, zich bijtijds uit de voeten gemaakt, en was nergens meer te vinden. Hij had zich nochtans, zoolang er geen gevaar was, aangesteld als een dappere held; maar toen 't er op aan kwam zijn moed te toonen, was hij vol schrik in de schuur achter den korentas gekropen, waar hij verscheidene dagen zonder eten noch drinken bleef zitten. Eerst toen het vijandelijk leger was voorbijgetrokken, waagde hij het zijn schuilplaats te verlaten. Van daar het spotrijm :

Als Olmen was in groot verdriet,
Zag men den burgemeester niet ;
Als Olmen was in den ambras,
Zat de burgemeester in den korentas.

(*Oostham.*)

(J. Frère, *Limb. Volksk.*, II, 262.)

OOLEN.

1.

De « Lompe » of « Drijkantige Boeren » van Oolen.

De Oolenaars zijn de Beotiërs van 't Vlaamsche land en even vermaard als de Dinanteezen in Wallonië. Men vertelt op hunne kap een gansche reeks grappige geschiedenissen. Sprekende van een lompen, dommen mensch, zegt men in de Kempen : *'t Is een drijkantige* of *'t is een vierkante boer.*

Ook de Oolenaars worden zoo genoemd en, om hun te beduiden dat zij slimmer en beschaafder moeten worden, zegt men *dat zij zich moeten rond laten afslijpen.*

Hier volgen een aantal spotsagen op de Oolenaars :

I.

De kerk van Oolen.

Wanneer men de kerk van Oolen moest bouwen, was de plaats aangewezen, waar zij moest oprijzen. Doch de ambachtslieden waren die plaats vergeten en zij begonnen aanstonds te werken, toen zij aan het dorp kwamen ; daarom staat de kerk nu nog buiten het dorp.

(*Volksk.*, VI, 10.)

II.

De kerkdeur van Oolen.

De Oolenaars begonnen dan hun kerk te bouwen — buiten het dorp — maar lieten geen opening voor de deur, misschien om het hout te besparen, of om de dieven te beletten langs de deur binnen te gaan, in elk geval uit domheid. Toen nu de kerk gemaakt was, moest men met een ladder opklimmen tot in de galmgaten van den toren, en zoo in de kerk dalen. Eerst later zagen ze dat het gemakkelijker zou zijn, zoo er een kerkdeur bestond. Op zekeren nacht kwamen dan de Oolenaars bijeen, ieder brak een steen uit den toren en 's morgens kon men langs de deur in de kerk.

(Id., VI, 10.)

III.

De Oolenaars willen hun kerk verplaatsen.

De kerk van Oolen stond op een verkeerde plaats, en men wou ze, het kostte wat het wilde, verschuiven. De dorpelingen komen bijeen en beginnen aan de kerk te stooten en te duwen, dat het zweet hun van het lijf loopt. De koster had zijn jas uitgeschoten en hem vóór de kerk gelegd om te zien welken voortgang men maakte. Er komt een bedelaar voorbij, die den jas opneemt en er mee gaat loopen. Toen de koster ging zien, vond hij zijn kleedingstuk niet meer en riep : « Hoû vast, mannen ! we gaan goed vooruit, want mijn jas zit al onder de kerk ! »

(J. Cornelissen en J. B. Vervliet, *Vl. Volksvert.*, 259 ; *Ons Volksl.*, II, 54.)

* * *

Volgens een andere lezing, hadden de boeren eerst beproefd de kerk *vooruit te trekken*. Ze spanden koorden en zeelen driedubbel rondom het gebouw en begonnen uit al hunne macht te trekken, dat hunne leden er van kraakten en het zweet hun bij beken van het lijf liep. Dat duurde zoolang, totdat de touwen braken en de boeren holderdebolder over den grond rolden. Toen probeerden ze, of ze de kerk niet konden verschuiven met er tegen te duwen.

(*Volksk.*, VI, 13.)

* * *

Dit spotvertelsel is zeer verspreid. Men vertelt het ook op de kap der Balenaars, die daarom *Kerkekruiers* heeten, en der schepenen van Eis. (Zie aldaar.) De Walen zeggen dat die van Dinant (1), Rosière (2), Montbliart (3) en Vezon (4) insgelijks hun kerk wilden verschuiven. De Dinanteezen hebben bovendien een rots (5) en een brug (6) van plaats willen duwen. De grap is mede in Frankrijk be-

(1) *Wallonia*, III, 48. — (2) de Raadt, 395. — (3) Id., 99. — (4) *Revue des Trad. pop.*, V, 173. — (5) *Wallonia*, I, 131 ; *Bull. de Folkl.*, I, 264 ; *Revue des Trad. pop.*, II, 276. — (6) *Wallonia*, I, 100. —

kend en wordt er van de ingezetenen van Tréguidel (1), Morannes (2), Ruau, Château-Porcien, Sainte-Dode (3), Saint-Maixent (4), Saint-Georges-de-Montaigu, Anteuil en Cairanne verteld. De inwoners van laatstgenoemde gemeente wilden hun dorp, dat op een hoogte gebouwd is, in de vallei leggen ; zij maakten aan den kerktoren een wollen touw vast en begonnen uit alle macht te trekken. Daar de wol uitrekte, meenden ze dat de toren van plaats veranderde, en riepen : hij komt ! hij komt ! maar het touw brak en de trekkers vielen op den grond (5). Die van Anteuil (Doubs) willen hun kerk verplaatsen, omdat men langsheen den kerkmuur vuilnis had gestort. Al de wol die in 't dorp voorhanden is, wordt bijeengebracht, en men vlecht er een koord van, groot genoeg om het gebouw te omvatten. Dan worden al de inwoners mannen en vrouwen, de ossen en paarden aan die koord gespannen en beginnen te trekken. De wol rekt uit en ze meenen dat de kerk vooruitschuift. Er komt een aardewerker aan, die met zijn spade de vuilnis opruimt en achter zich werpt. De slimmeriken, die vuilnis niet meer tegen den muur ziende liggen, gelooven dat zij de kerk reeds zoo ver van plaats veranderd hebben, dat het vuil er door bedekt is (6).

Ook Duitschland heeft zijn kerkverschuivers. De inwoners van het Pruisisch dorp Dahnen, niet ver van de Luxemburgsche grens, zouden gaarne hun kerk vergroot hebben. Op zekeren dag sloten zij zich in de kerk op en begonnen tegen de muren te stooten en te duwen, om ze achteruit te dringen. Buiten de kerk hadden ze lakens uitgespreid en daar droge erwten op gelegd, opdat de muren gemakkelijk zouden voortrollen. Terwijl ze aan 't stooten waren, kwam er een dief, die stillekens de lakens opvouwde en alles medenam. Toen nu de inwoners, na twee uren werkens, uit de kerk kwamen, zagen ze, dat ze de muren zoo wel achteruitgedrongen hadden, dat de lakens er door bedekt waren (7).

Toen de boeren van Büsum hun kerk voltrokken hadden, zagen ze, tot hun schrik, dat ze gansch scheef stond. Daar beginnen ze tegen de muren te duwen om ze recht te krijgen. Er komt een Jood aan, die hun den raad heeft op de plaats waar de kerk moet geschoven worden, een jas te leggen. Een Büsumer trekt zijn met zilveren knoopen versierden jas uit en legt dien op de aangeduide plaats. De Jood gaat met den jas op den loop. Toen de boeren eindelijk ophouden met duwen, bemerken ze met ontzetting, dat de kerk op het kleedingstuk staat. Nu willen ze de kerk terugschuiven maar de jas komt niet meer te voorschijn (8).

Ook de Joden van Chelm (Polen) poogden hun synagoge te ver-

---

(1) *Revue des Trad. pop.*, XII, 490.— (2) GAIDOZ et SÉBILLOT, *Blason pop. de la France*, 65. — (3) *Bull. de Folkl.*, I, 265. — (4) GAIDOZ et SÉBILLOT, *op. cit.*, 258. — (5) Id., 144. — (6) *Revue des Trad. pop.*, XI, 646. — (7) *La Tradition*, VI, 170. — (8) *Am Ur-Quell*, III, 232.

schuiven (1). Zelfs in Azië vindt men hetzelfde thema terug. Eens wilden de inwoners van Halbun (bij Damascus) een berg verplaatsen, wijl hij het zonnelicht onderschepte. Zij bonden er touwen om en begonnen uit al hun krachten te trekken, totdat de koorden braken en de trekkers omvervielen (2).

IV.

Van den grooten Kaarsdomper der kerk van Oolen.

De kerk van Oolen had een grooten kaarsdomper gekocht. Hoe dien binnengekregen?... De boeren hielden hem kaarsrecht vóór zich uit en wilden hem zoo in de kerk dragen ; maar telkens moesten ze terug, want de kerkdeur was te laag en de steel van den domper te lang. Goede raad was hier duur. Ze waren op het punt om den ingang van de kerk te vergrooten, toen zij opkeken en een musch bemerkten, die een stroopijltje overdwars in haar bek hield en het zoo in een hol van den muur droeg. Nu zagen ze, dat ze den kaarsdomper met een zijner uiteinden door den ingang der kerk moesten steken, wilden ze hem kunnen binnendragen.

(Cornelissen en Vervliet, *Vl. Vert.*, 253.)

V.

De Oolenaars kunnen met een ladder niet in de kerk.

In een variante van 't voorgaand spotverdichtsel wordt verhaald, dat de koster van Oolen, daags vóór zekeren feestdag, het beeld van een heilige van zijn voetstuk moest halen. Daartoe had hij een ladder noodig, maar toen hij die in de kerk wou dragen, hield hij ze met beide handen verticaal vóór zich. Verbaasd dat hij niet binnen geraakte, ging hij eenige stappen achteruit en liep zoo hard hij kon met zijn ladder kaarsrecht naar de deur, maar hij kreeg zoo'n geweldigen schok dat zijn handen er van tintelden en hij de ladder bijna liet vallen. Na dezelfde poging eenige keeren herhaald te hebben en geen raad meer wetende, ging hij op

(1) Ibid., III, 29. — (2) *Am Ur-Quell*, II, 118.

een graf van het kerkhof uitrusten, en zag toevallig een musch, die een zeer lang stroo horizontaal in den bek droeg en daarmede door een smal gaatje in den toren vloog. Nu hield de koster de ladder gelijk de musch haar stroopijl en geraakte binnen.

(*Volksk.*, VI, 12.)

* * *

Nagenoeg denzelfden dommen streek begingen de inwoners van Tongeren, Edam, Domburg, Meteren en Kampen (z. aldaar), Dinant, Rosière, Stembert (in 't Walenland), Saint-Maixent (Frankrijk), Büsum en Fockbeck (Duitschland). De episode der musch komt in de Waalsche en Fransche varianten niet voor.

De Dinanteezen gaan in processie naar Namen, kunnen met het kruis niet door de stadspoort en zagen daarom een stuk van den steel ; die van Stembert gaan in bedevaart naar Verviers, kunnen met hun kruis niet door de kerkdeur, keeren onverrichterzake terug en zullen voor de volgende reis een korter kruis medebrengen.

(*Wallonia*, I, 185 ; II, 91 ; III, 11 ; IV, 141 ; *Bulletin de Folkl.*, I, 266 ; GAIDOZ et SÉBILLOT, *Blason pop. de la France*, 259 ; *Am Ur-Quell*, III, 231 ; MEYER, *Ambt Rensb. Sagen*, 30.)

VI.

VAN HET GRAS OP DE KERK VAN OOLEN.

Eens groeide er veel gras op het dak van de kerk en in de dakgoot, en geen middel om het er af te krijgen.

Na veel vijven en zessen hadden de Oolenaars het gevonden. Ze timmerden een stelling tegen de kerk, stropten een zeel om den hals van een koe en trokken ze door middel van een katrol naar boven, om haar het gras te laten afweiden. Nauwelijks hing de koe tusschen hemel en aarde, of het arme beest begon te spartelen tegen den strop die haar verwurgde, en liet de tong hangen. Toen riep daar een boerken : « Zie, ze lekkebaardt al ! »

(CORNELISSEN en VERVLIET, *Vl. Vert.*, 255 ; *Ons Volksl.*, I, 62.)

* * *

Hetzelfde wordt verteld van de inwoners van Balen, Pulderbosch, Heldergem, Hillegem, Hasselt, Bakel (N.-Brab.) en Kampen (Overij-

sel). Ook de ingezetenen van Dinant, Vezon (Henegouw), Montbliart, Champlitte, Anteuil, Saint-Maixent (Frankrijk), Fockbeck, Zelasen (Duitschland) en Lauterbach (Bohemen) trokken een koe, een os of een stier op hun kerk — te Zelasen was 't op een strooien dak — om het beest het gras te laten afweiden. Te Isone (Italiaansch Zwitserland) hijschten ze een ezel op den kerktoren. (*Wallonia*, I, 98 ; DE RAADT, *Les Sobriquets*, 99, 395 ; GAIDOZ et SÉBILLOT, *Blas. pop. de la France*, 162, 258 ; *Revue des Trad. pop.*, XI, 645 ; *Blätter für pommersche Volkskunde*, IX, 52 ; *Der Urquell*, I, 37 ; *Arch. suisses des Trad. pop.*, II, 247 ; MEYER, *Amt Rendsb. Sagen*, 28.)

VII.

DE OOLENAARS KUNNEN NIET TELLEN.

't Was in den tijd dat er te Oolen nog geen gemeentehuis bestond. De Raad hield in den zomer, als 't schoon weder was, zijn zittingen onder de open lucht in een groote weide.

Nu gebeurde 't weer eens, dat de Wet (1) op die plek vergaderd was. De burgemeester, schepenen en raadsleden wisten wel dat zij met zevenen waren, maar de burgemeester wilde toch eens nazien of er niemand ontbrak.

Hij begon dan te tellen. « Ik ben ik », zei hij, « en gij zijt één ..., twee ..., drie ... » en zoo voortwijzend, geraakte hij maar tot zes. Na hem begonnen de anderen te tellen, maar 't was verloren : verder dan tot zes kwamen ze niet.

Na lang verzinnen, vonden ze eindelijk de oplossing van het lastig raadsel. Ze staken hun vinger in een «koeischit» (2) en vonden toen zeven hollekens.

Volgens andere vertellers vonden ze in plaats van zeven, acht putjes en nu kwam het uit, dat een van de raadsleden twee vingers in de koeienvlaai had gestoken. Toen zei de burgemeester : « Dat zal niet meer gebeuren. We hebben toch maar éénen neus, welnu, we zullen onzen neus in een « koeischit » steken en daarna de hollekens tellen. » Dat geschiedde en nu was het raadsel tot aller voldoening opgelost.

(Id., 255 ; ibid., II, 54.)

Vgl. EDELARE, HILLEGEM en EIS. Die van Dinant, Buncey, Ecot, Tréguidel (Frankrijk), Büsum en Zelasen (Duitschland) vergisten zich eveneens bij 't tellen.

(1) Gemeenteraad.
(2) Koedrek.

Twaalf inwoners van Gotham (Engeland) zijn uit visschen geweest en kunnen elkander niet terugvinden, daar ieder van hen zich zelven vergeet te tellen, na de anderen te hebben geteld. Zij wenden zich tot een voorbijganger, die elk hunner een slag geeft, terwijl hij ze telt. Zoo helpt hij hun den twaalfden man terugvinden. Ook te Molbo in Denemark vindt men ongeveer hetzelfde verhaal. (*Wallonia*, I, 120 ; *Bull. de Folkl.*, I ; GAIDOZ et SÉBILLOT, *Blason pop. de la France*, 112 ; *Revue des Trad. pop.*, XI, 491 ; *Am Ur-Quell*, II, 192 ; *Blätter für pomm. Volksk.*, II, 192 ; *The merry tales of the wise men of Gotham* ; *Revue des Trad. pop.*, VIII, 288.)

VIII.

DE OOLENAARS KUNNEN NIET ONTHOUDEN.

Een boerin van Oolen zond haar zoon, een grooten lummel, naar 't dorp om een teems te koopen.

« Zulde 't niet vergeten? » vroeg zij.

— « Heb geen nood, moeder. Wat moet ik meebrengen ? Een wan, he? »

— « Ziede wel, dat ge niet onthouden en kunt? Een « temst », zeg ik u ! »

— « Ha ! ja, 'nen temst ! »

En de jonge boer op een drafje naar 't dorp, gedurig bij zich zelven herhalend : temst, temst, temst ! om het woord niet te vergeten.

Onderwege moest hij over een beek springen, en toen hij aan den overkant stond, wist hij niet meer waarom zijn moeder hem uitgezonden had.

Terwijl hij daar stond te dubben, kwam er een man aan met hooge waterlaarzen aan de voeten, die hem vroeg : « Zijt gij iets verloren dan? »

« Ja, » was het antwoord, « ik ben het kwijtgeraakt met over de beek te springen. »

— « Dan zal 't er wel in liggen ook ; we zullen eens zoeken. »

En de man met de laarzen ging in de beek, maar zijn schoeisel was niet dicht en het water kwam er langs alle kanten door. « Jandorie ! » riep hij uit, « zijn me dat leerzen ! Het water komt er door lijk door 'nen *temst* ! »

« Ja, ja, een temst, dat is 't ! » riep de andere, en zonder meer te zeggen, liep hij verder naar 't dorp toe.

(Id., 257 ; ibid., II, 54.)

Vgl. nr X, en zie ook POL DE MONT en A. DE COCK, *Vl. Vert.*, 240-241.

IX.

VAN 'T GEMEENTEHUIS VAN OOLEN.

Die van Oolen hadden een gemeentehuis gebouwd, maar er waren geen vensters aan. Het was daar binnen zoo donker, dat de gemeenteraad geen hand vóór zijn oogen zag. Om er licht in te brengen, zetten zij in den dag muizenvallen open op straat om daarin het licht op te vangen ; dan sloten ze de muizenvallen en droegen ze in 't gemeentehuis, waar zij ze weer openzetten. Daar het echter niet licht wilde worden, braken ze 't gemeentehuis af.

* * *

Te Stembert (prov. Luik) hadden ze een kerk gebouwd, maar de vensters vergeten. Zij halen emmers, ketels en manden bij om er licht in te scheppen. Daar dit echter nog niet hielp, nemen ze een reiskoffer, zetten het open in de zon en sluiten het met slot en sleutel. Ongelukkig was het koffer gebersten en ontsnapte het licht door de spleet (1). Toen de kerk van Büsum (Duitschland) onder dak was, zagen de boeren dat de vensters ontbraken. Ze namen zakken, lieten de zon er in schijnen, sloten ze dan weer spoedig en droegen ze in de kerk. Nadat ze zoo verscheidene honderden zakken licht in de kerk geledigd hadden, en het toch donker bleef, braken ze 't dak weer af.

Dit wordt ook verteld van de inwoners van Föhring, Bisdorf en Schildburg (2). De ingezetenen van Fockbeck, de vensters aan hun pasgebouwde kerk vergeten hebbende, maakten een opening in het dak om langs daar, door middel van zakken, het daglicht in de kerk af te laten, « opdat ze zouden kunnen zien hebben wat ze zegden ! (3) »

De Joden van Chelm (Polen) hadden een nieuwe synagoge gebouwd, maar vergeten er vensters in te maken. De Rabbijn liet daarom een groote hoeveelheid zonnelicht in zakken opvangen en die in de synagoge ledigen (4).

---

(1) *Wallonia*, II, 93. — (2) *Am Ur-Quell*, III, 231. — (3) MEYER, *Amt Rensb. Sagen*, 29. — (4) *Am Ur-Quell*, III, 28.

Het spreekwoord *den dag met manden uitdragen*, als voorbeeld van eene zinnelooze bezigheid en vervolgens in de beteekenis van : den tijd verkwisten, is wellicht een zinspeling op een spotverdichtsel van dien aard. (Zie *Wrdb. der Ned. T.*, III, 2215 en IX, 185.)

X.

Van de Deur van 't Gemeentehuis.

't Gemeentehuis van Oolen was gebouwd, maar er was nog geen deur aan. Men zond iemand naar den schrijnwerker, opdat deze de maat zou komen nemen voor een deur. Om zeker niet te vergeten wat hij moest bestellen, herhaalde onze man onderweg wel duizend keeren : « deur, deur, deur ! »

Dat was me goed, maar om het huis van den schrijnwerker te bereiken, moest hij over een tamelijk breede beek springen. Hij nam een aanloop en : a één, a twee, a drij ! hij was er over ! Doch nu was hij 't woord vergeten en riep spijtig uit : « O ! nu ben ik het kwijt ! »

« Zijt gij iets verloren? » vroeg een boer, die daar juist met schup en riek op den schouder, kwam aangegaan.

— «Wel ja,» antwoordde onze man, «daareven had ik het nog, en nu ben ik het kwijtgeraakt met over de beek te springen. »

— «Dan moet het in de beek gevallen zijn,» zei de boer, « kom, laat ons zoeken. »

Onze twee mannen schieten « klonen » (4) en sokken uit, plonsen in 't water rond en beginnen in 't zand te wroeten, de boer met de schup en de andere met den riek, dien de boer hem gegeven had.

Zij vonden natuurlijk niets, en als 't lang genoeg geduurd had, stak de lomperd den boer met den riek in den voet.

« Ai mij ! » schreeuwde deze, « 't is er *deur* ! »

« Deur ! deur ! deur ! » riep de andere juichend, « dat is het : nu heb ik het weer gevonden ! »

En hij wierp den riek weg en liep voort.

(Cornelissen en Vervliet, *Vl. Volksvert.*, 256 ; *Ons Volksl.*, I, 72.)

Vgl. nr VIII. Een gelijkaardige grap wordt verteld van de inwoners van Fockbeck in Duitschland. (*Am Ur-Quell*, II, 155.)

(4) Klompen, holsblokken.

XI.

Van de Schepenen van Oolen die het te heet kregen.

't Was gemeenteraad te Oolen en de schepenen zaten zoo dicht bij 't open vuur, dat ze de hitte niet meer konden uitstaan. Ze wisten geen raad, maar op den langen duur lieten ze natte « russchen » (1) halen en aan het vuur leggen. Zoolang de russchen vochtig bleven, ging alles redelijk ; doch pas waren zij aan 't branden geraakt, of de hitte werd onverdraaglijker dan te voren, en onze boeren zaten wederom in groote verlegenheid. Daar zagen ze dat 's burgemeesters hond die mede aan 't vuur zat, achteruit kroop en toen eerst werd het hun duidelijk, dat ze hun stoelen moesten achteruitschuiven om niet gebraden te worden. Van daar dat men in de Kempen voor een spreekwoord zegt : *We moeten achteruit gelijk de boeren van Oolen.*

(Id., 253 ; ibid., I, 62.)

* * *

Volgens een ander verhaal, was er geen hond aanwezig en besloten de boeren, na een lange beraadslaging, dat de schouw en de haard des anderendaags meer naar voren moesten geplaatst worden, hetgeen dan ook gebeurde. De boeren hadden het verstand niet, dat zij zelven konden achteruit schuiven.

(*Volksk.*, VI, 10.)

Vgl. Hillegem, Dokkum, Kampen.

* * *

Ongeveer hetzelfde vertellen de Oost-Friezen van de Velingen (Westfaalsche kousenventers), die in de Oostfriesche spreekwoorden en vertellingen de rol van Schildburgers of Abderieten vervullen. Eenige van die Velingen zaten eens bij een groot vuur. Toen van de danige hitte hun schenen begonnen te verzengen, riepen ze in dien beklagenswaardigen toestand de hulp in van een voerman, die hun met zijn zweep eenige ferme slagen op de schenen toedient. Ze springen

(1) Gras- of heizoden.

op en willen den voerman te lijf gaan, doch bezinnen zich echter spoedig en danken hem, omdat hij hen uit hun benarde positie heeft verlost (1).

XII.

Van den Mol levend begraven.

De boeren van Oolen hadden van hun leven nog geen mol gezien. Eens kwam er een in 't dorp en richtte groote verwoestingen aan in de hoven en de velden. Na veel moeite kregen ze 't beest gevangen en, om het te straffen voor de schade die 't had veroorzaakt, veroordeelden zij den mol om levend begraven te worden.

* * *

Die van Kessel, Hasselt, Sint-Truiden, Stembert (Luik) (2), Buncey (3), Anteuil en Morannes (Frankrijk) (4) begingen eens ... dezelfde wreedheid.

De Dokkumers en de boeren van Zeelow (Pommeren) verdronken een kreeft (5) en die van Fockbeck bij Rendsburg (Duitschland) een paling, omdat hij er van beschuldigd werd de gezouten haringen opgevreten te hebben, die zij in de zee of in een vijver geworpen hadden om er van te kweeken. Van daar heeten de Fockbeckers *Aalversûpers*. Hetzelfde wordt verteld van de bewoners van het schiereiland Mol in Jutland en van de burgers van Gotham (Engeland) (6). Vraagt men een Fockbecker schertsend hoe de aal het maakt, dan krijgt men tot bescheid : « Die ligt aan de ketting in 's burgemeesters boomgaard », of : « Ge komt te laat, want het laatste vierendeel is op de Rendsburger markt verkocht », ofwel : « Uit zijn vel zijn drie regenmantels gemaakt». Daarmee is de mond der spotters gestopt (7).

De boeren van Jonschwil (Zwitserland) hadden een vollen zak meikevers gevangen en, om deze te straffen om de aangerichte schade, besloten zij de insecten een gruwzamen dood te doen sterven. Daarom schudden zij den zak uit van op den top van een hoogen en steilen rotswand, meenende alzoo de beesten in de diepte te verpletteren. Maar de kevers openden onderweg hun vleugels en vlogen lustig van daar (8).

---

(1) Kern u. Willms, *Ostfriesland wie es denkt und spricht*, 6. — (2) *Wallonia*, II, 94. — (3) *Revue des Trad. pop.*, V, 305. — (4) Id., XI, 646 ; XVIII, 547. — (5) *Blätter für pommersche Volksk.*, VII, 163. — (6) *Am Ur-Quell*, II, 170 ; *The merry tales of the wise men of Gotham*, 11. — (7) Meyer, *Amt Rendsborger Sagen*, 51. — (8) *Archives suisses des Trad. pop.*, V, 113.

XIII.

Van Keizer Karel en den Pot met drie ooren.

Op zekeren dag dat Keizer Karel in de omstreken van Oolen op jacht was, begon de dorst hem te kwellen. Hij zonderde zich van zijn jagers af en trad het dorp binnen, waar hij zich in een herberg een pot bier bestelde.

De baas uit den *Zwarten Stier* — zoo hiet de herberg — bracht den keizer dien hij niet kende, een pot Diestersch bier, doch hield zelf het oor vast, zoodat Karel groote moeite had om den pot aan te nemen. Hij gaf den waard een goudstuk en beval hem een tweede oor aan de kan te laten zetten, zeggende dat hij den volgenden keer uit denzelfden pot wou drinken. Dat gebeurde, maar de baas werd hierdoor geen haar slimmer.

Toen de keizer eenigen tijd later terugkwam en vroeg uit denzelfden pot te drinken, vatte de waard de pint met de beide ooren, zoodat Karel ze nog niet aannemen kon. De keizer gaf nogmaals een goudstuk en belastte den hospes een derde oor aan den pot te laten maken.

De herbergier bleef echter altijd even dom; want toen hij den keizer voor de derde maal de kan aanbood, had hij ze met twee ooren vast en hield het derde oor tegen de borst gedrukt!

Tot aandenken aan dit voorval, deed Keizer Karel het uithangbord van de herberg veranderen en er een drieoorigen pot op schilderen met het opschrift: *In den Pot met drij ooren.* Tot op den dag van heden wordt de herberg zoo geheeten en de vreemdelingen die zulks verlangen, kunnen er uit den befaamden pot drinken.

(Cornelissen en Vervliet, *Vl. Volksvert.*, 259; *Ons Volksl.*, II, 55.)

XIV.

De Slijpsteen van Oolen.

Sommigen beweren dat de keizer te dier gelegenheid de Oolenaars met een gouden of zilveren *slijpsteen* vereerde om hunne schranderheid te beloonen.

Anderen houden staande dat de naam van *slijpsteen* ontleend is aan het uithangbord eener herberg op het gehucht Achter-Oolen, zeer befaamd om zijn « fijn geslepen » inwoners. Wat er ook van zij, de *slijpsteen* is het zinnebeeld van de slimheid, de *geslepenheid* der Oolenaars, waardoor men ironisch hunne domheid bedoelt.

Ook, daar het *driekantige* of *vierkante* boeren zijn, zouden zij over den slijpsteen moeten gehouden worden om zich de hoeken en kanten te laten afslijpen.

XV.

Van Keizer Karel en de Rijstpap.

Eens besloot Keizer Karel de Oolenaars een bezoek te brengen.

De boeren, vol blijdschap over de eer die hun dorp zou te beurt vallen, wisten niet hoe zij 't aan boord leggen zouden om den keizer waardig te ontvangen. De gemeenteraad, bijeengeroepen om die kwestie te bespreken, wist er geen raad mee, en reeds was de burgemeester op het punt de zitting te heffen, toen hij een gelukkigen inval kreeg. « Gevonden ! » riep de man, « gevonden ! Nergens kunnen ze zoo'n goei rijstpap koken als bij ons ; ewel, we zullen den keizer eenige schotels rijstpap aanbieden ! »

Iedereen keurde dit voorstel goed, en de burgemeester liet afroepen, dat al de huismoeders een lekkeren pot rijstpap moesten koken, tegen den dag dat de keizer komen zou.

In den ochtend van den grooten dag, stonden de boeren gereed aan 't gemeentehuis, ieder met een schotel rijstpap in de hand.

« Wat moeten wij nu doen, burgemeester? » vroegen de boeren, « als we bij den keizer komen? »

—« Luistert », antwoordde de waardige man, « ik zal voorop gaan ; gijlieden hebt mij maar te volgen en te doen wat ik u zal voordoen. »

Al de boeren, met den burgemeester aan het hoofd, gaan processiesgewijs naar de herberg, waar Keizer Karel zijn ntrek had genomen.

Dat was me goed, maar toen ze binnen waren, schoof de burgemeester ongelukkiglijk uit en viel met rijstpap en al vóór de voeten van den keizer, en de rijstpap, die wat « plat » (1) gekookt was, « spalkte » (2) op den keizer zijn beenen en zijn voeten.

Als de boeren dat zagen, wierpen ze allemaal hun schotels vóór den keizer op den grond en vielen daarbij plat op hunnen buik, juist gelijk ze 't den burgemeester hadden zien doen.

De burgemeester zag rood van gramschap en schreeuwde zoo hard hij kon : « Scheidt er uit, domkoppen ! »

« Scheidt er uit, domkoppen ! » riepen al de boeren luidkeels als uit éénen mond. « Lap ! » zei de burgervader, en hij gaf den boer die 't dichtst bij hem was, zoo'n duchtige smoutpeer om de ooren, dat deze met de beenen omhoog in de rijstpap vloog.

Dat hadden de boeren nog maar gezien, of ze begonnen malkander oorvegen uit te deelen dat het klonk. 't Was me daar een leven gelijk een oordeel. Klits ! klets ! ging het, de eene klap over de andere, en al de boeren, met den burgemeester er inbegrepen, vielen voorgoed aan 't vechten en lagen daar holderdebolder over den grond te rollen en in de rijstpap te spartelen.

'k Laat u oordeelen hoe 't er gesteld was : heel de vloer vol rijstpap en scherven, en de boeren van onder tot boven met rijstpap besmeerd !

Ondertusschen zat de keizer daar te lachen, te lachen, dat hij zijn buik moest vasthouden. 't Was waarlijk om er iets van te krijgen (3) !

Eindelijk stond de burgemeester recht en trok er beschaamd van door, gevolgd door al de boeren.

De geschiedenis voegt er bij, dat de keizer de Oolenaars dien dag goed getracteerd heeft, om hen te beloonen voor het vermaak dat ze hem verschaft hadden.

(Id., 261 ; ibid., VII, 129.)

---

(1) Week. — (2) Spatte. — (3) Om er ziek van te worden, er een ongesteldheid van op te doen.

XVI.

Van de Reis der Oolenaars naar Antwerpen.

Eens moest iemand van den gemeenteraad, om dringende redenen, naar Antwerpen reizen. Maar Antwerpen ligt bij de deur niet : het was een reis van zeven uren (1). De burgemeester riep den Raad bijeen om de kwestie te bespreken, maar niemand had er « poef » op om zoo'n verre voetreis te ondernemen.

De « sjampetter » (2) die ook op de zitting aanwezig was, zeide : « Mag ik ook eens een woord spreken, burgemeester? De reis is voor één man te lang, maar wanneer we nu eens met zeven man gingen, dan hadden wij maar één uur te gaan. »

« Onze « sjampetter » is een heel verstandig man », moest de burgemeester bekennen, « we zullen zijn raad volgen. »

En 's anderendaags trokken zeven wijzen uit het dorp, den veldwachter er inbegrepen, te voet naar Antwerpen, in de vaste meening dat de reis nu maar één uur zou duren, omdat zij met zevenen waren.

XVII.

De Oolenaars wasschen hun voeten.

't Was al geruimen tijd geleden, dat de burgemeester en de leden van den Raad hun voeten hadden gewasschen en ze besloten daarom die karwei gezamenlijk te verrichten. Daartoe lieten ze in 't gemeentehuis een groote kuip vol water aanbrengen en begonnen er met de voeten in te plonsen. Weldra zag het water zóó zwart, dat niemand nog zijn voeten kon vinden. Hierover ontstond een hevige redetwist, totdat de aanwezige veldwachter met een riek in de kuip stak om naar de onzichtbaar geworden voeten te zoeken. Bij ongeluk stak hij een der boeren in den voet, waardoor deze een pijnlijk geschreeuw aanhief. « Ha ! » riep de sjampetter triomfantelijk uit, « ik heb al één voet gevonden ! — En 't is de uwe », voegde

(1) De afstand van Oolen tot Antwerpen is wel wat verder.

(2) Veldwachter.

hij den gekwetste toe. Hij meende hetzelfde spelletje te herhalen, maar de boeren sprongen ijlings op en vluchtten hals over kop blootvoets het gemeentehuis uit.

XVIII.

Oolsche Chocolaad.

Op zekeren dag kwamen er soldaten in Oolen, die bij de boeren ingekwartierd werden. Bij een boer waren er drie soldaten in den kost en die maakten niet weinig van hunnen neus. Om zijn lastige kalanten tevreden te stellen, dischte hij alles op wat hij 't beste achtte, maar 't was verloren moeite : de kerels moesten chocolaad hebben.

« Chocolaad », zei de boer, « wat voor een ding is dat? Waar kunt ge daar aangeraken? » — « In 't dorp », zeiden de soldaten. De boer trok naar 't dorp, en de soldaten wreven zich al in de handen. Onderwege ontmoette hij een kapitein en zeide : « Mijnheer de « Euverste », de soldaten die bij mij liggen, vragen chocolaad en ik en ken dat ding niet of ons Trien ook niet, en nu ga ik in 't dorp vragen wat dat is. » —

« Zoo », zei de officier, « moeten zij chocolaad hebben? Wacht ik zal met u eens meegaan en hun chocolaad geven. »

De kapitein vergezelde den boer en gaf de drie soldaten een ferme rammeling met een dikken kluppel, terwijl hij zei : « Dàt is chocolaad ! »

« Hadde ik dat geweten », zei de boer, » ik had zoo ver naar 't dorp niet moeten loopen ; ik en mijn gebuur konden ook chocolaad geven. »

Eenigen tijd later werd de boerin ziek en de dokter beval de zieke wat chocolaad te nemen. Toen de boer uit 't veld thuis kwam, zei de boerin : « Wannes, geef mij wat chocolaad ».

Gelukkig had Wannes een goede memorie. Haast was de chocolaad klaar ; want de boer begon zijn wederhelft zoodanig af te rossen met een dikken « eekeleer »(1), dat heel de gebuurte op het geschreeuw der vrouw kwam toegeloopen. 's Anderendaags gaat de boer naar den dokter en zegt dat de chocolaad

(1) Eiken kluppel.

niet geholpen heeft, want dat zijn wijf nog zieker is dan te voren.

« Hoe hebt gij de chocolaad gegeven? » vraagt de geneesheer. « Wel zóó », zegt de boer, en hij begint met zijn gaanstok den dokter af te troeven, zoodat de man zijn knecht moest roepen om den boer aan de deur te smijten.

XIX.

De slimme Putgravers.

Te Oolen waren eens eenige mannen bezig met een put te graven, welke « tien man » diep moest zijn. Toen ze nu al lang gegraven hadden, meenden zij dat de put diep genoeg zou wezen, maar wisten niet hoe hem meten. Ze waren al meer dan een uur aan 't overleggen, toen een van hen een vernuftigen inval kreeg.

« Luistert, mannen », sprak hij, « hoe wij 't zullen doen. We leggen 'nen balk over den put, ik ga er met mijn handen aanhangen, een van u gaat aan mijn voeten hangen, en zoo voort tot tien. » — « Dat is een goed plan », riepen de anderen, « laat ons dit doen ». De eerste ging aan den balk hangen, de tweede aan de voeten van den eerste, de derde aan de voeten van den tweede, enz.

« Wacht nu een oogenbliksken », zei die aan den balk hing en 't gewicht der ondersten niet meer dragen kon, « ik moet eerst eens in mijn handen spuwen. » Hij deed het, en hij en de mannen die aan zijn beenen hingen, tuimelden hals over kop in de diepte.

(Cornelissen en Vervliet, *Vl. Volksvert.*, 253).

* * *

Nagenoeg hetzelfde wordt verteld van Eis (Ned. Limb.). De inwoners van Dinant en die van Leffe, voorgeborcht dier stad, visschen naar de maan, die zij voor een kaas hielden ; zij gaan aan elkanders beenen hangen en vallen in de Maas (1). Die van Ransart (Henegouw) ondergingen hetzelfde lot (2). In een variante uit Dinant, gaan eenige

(1) De Raadt, 515 ; *Bull. de Folkl.*, I, 274. — (2) *Wallonia*, V, 133.

copères (1) over de brug, toen de wind een hunner den hoed van 't hoofd rukte en in de Maas wierp. Om hem te grijpen, gaan zij aan elkander aan de brugleuning hangen, en de bovenste laat de handen los om met den vinger den hoed te wijzen, zeggende : Zie ! daar ligt hij ! (2) De inwoners van Buncey (3), Morannes (4), Clerval (5) (Frankrijk) en Gotham (Engeland) willen de maan opvisschen uit een put of een rivier, vormen een ketting met aan elkanders beenen te gaan hangen en tuimelen in 't water.

Drie afgevaardigden van Saint-Jacut gaan naar den beeldhouwer om *levende* heiligen voor hun kerk ; de kunstenaar geeft hun een doos mede, waar de heiligen in zitten, maar ze mogen de doos eerst in hunne kerk openen. Door nieuwsgierigheid gedreven, doen zij ze onderweg open en de ... muizen die de beeldhouwer er in gezet had, ontsnappen en springen in een put. De slimmeriken dalen in den put, aan elkanders beenen hangend, vinden de levende heiligen niet meer en verdrinken (6).

In een Zwitsersch dorp — de naam wordt niet vermeld — moest een beuk geveld worden, die het verkeer op den openbaren weg belemmerde. Nadat men met bijlslagen den stam al ver had doorgehakt, beklimmen de aanwezigen den boom, de burgemeester voorop, die met beide handen den top omknelt ; ze klampen zich aan elkanders beenen vast en maken aanstalten om op het eerste sein door een gemeenschappelijken ruk den boom te doen vallen. « Past nu wel op, » roept de burgemeester, « ik ga eerst in mijn handen spuwen ! » Dit zeggende laat hij den boom los en al de snullen vallen op den grond, al roepende : « O ! welke tuimeling ! (7) » De ingezetenen van Büsum (Duitschland) (8) en van Horner bij Bleistadt (Egerland, Bohemen) willen een put meten met aan elkaars beenen te gaan hangen. Deze laatste heeten daarom *Brunnamesser* (Bronnemeters) De Fockbeckers (bij Rendsburg, Duitschland) zien de maan schijnen in een bornput. Meenende dat het een gouden schijf is, dalen ze in den put op de manier van de Oolenaars en de bovenste laat den puthaak los (dien ze bij wijze van balk over den put hadden gelegd), om even in zijn handen te spuwen (9).

XX.

De Putvullers.

Te Oolen hadden ze, in 't midden van 't dorp, een grooten put gegraven, en nu wisten ze niet waar met de uitgedolven

---

(1) Spotnaam der Dinanteezen. — (2) *Bull. de Folkl.*, I, 274. — (3) Gaidoz et Sébillot, *Blason pop. de la France*, 112. — (4) *Revue des Trad. pop.*, XVIII, 547. — (5) Id., XI, 649. — (6) Id., XI, 635. — (7) Id., V, 749. — (8) *Der Urquell*, I, 38. — (9) Meyer, *Amt Rendsborger Sagen*, 26.

aarde gebleven. Na lang verzinnen, groeven ze een anderen put, om daarin de aarde te werpen, die uit den eersten put gekomen was. Maar nu lag er weer een nieuwe hoop ! Ze dolven dan maar altijd voort putten en vulden die met de aarde, uit den vorigen put gegraven, totdat ze eindelijk buiten het dorp gekomen waren. « Hier ligt de hoop aarde niet meer in den weg », zeiden ze tot elkander, en ze staakten het werk.

XXI.

De Veldwachter van Oolen.

De veldwachter van Oolen was afgezet, omdat hij te bang was en dus moest er een nieuwe « sjampetter » aangesteld worden. Drie kandidaten boden zich aan voor de openstaande plaats. Om hun moed te beproeven en te zien wie de dapperste was, schoot de burgemeester onverwachts een geweer af. Op het hooren van den knal, gingen twee der kandidaten op de vlucht en liepen wat ze maar loopen konden.

De derde alleen verroerde niet en scheen aan zijn plaats genageld. Over zooveel moed verwonderd, zei de burgemeester: « Kom hier, vriend, dat ik u proficiat wensche, gij alleen zijt weerdig om het ambt van sjampetter te vervullen ; de twee anderen zijn lafaards en bangeriken. »

« Ik kan niet komen, » was het antwoord van den dapperen held, « ik heb in mijn broek ... ». (De lezer gelieve zelf het vervolg in te vullen).

(De Raadt, 103.)

XXII.

Van den Boer die meende dat hij dood was.

Een boer van Oolen was eens bezig met in een boom een tak af te kappen, waar hij zelf op zat. Zijn ezel, in een kar gespannen, stond op den weg naar de vracht hout te wachten.

Daar kwamen vier kluchtige mannen aan, en die zeiden tegen den houtkapper :

« He ! vriend, ziet ge dan niet, dat ge den tak aan 't af-

kappen zijt, waar ge op zit, en dat ge meteen met tak en al op den grond valt? »

— « Jandorie ! dat is waar, » zei de slimmerik, « zoo ver had ik niet nagedacht. Maar vermits gijlie zooveel verstand hebt, zoudt ge mij niet kunnen zeggen wanneer ik sterven zal? »

— « Niets is gemakkelijker, » antwoordden de spuiters (1), « ge zult sterven, als uw ezel drie keeren gebalkt heeft. »

De boer meende dat het waar was en reed terug naar huis met zijn ezel, die de vracht hout trok. Eensklaps balkt de ezel voor den eersten keer, een weinig daarna voor den tweeden keer en eenige stappen verder voor de derde maal. De boer begint te beven en valt op den grond gelijk een hout.

De ezel komt zonder voerman thuis. Ge kunt denken hoe ongerust het huishouden is en alleman te been komt om den vermiste op te sporen. Men ziet hem eindelijk in een kruisstraat, gedragen door de vier spuiters, die hem niet uit 't oog hadden verloren en metterhaast een berrie van takken gemaakt hadden, waarop zij hem naar huis droegen.

Aan het kruispunt gekomen, wisten onze mannen geen raad, want ze kenden den weg niet, dien zij moesten inslaan. De eene wilde rechts, de andere links ; deze wilde zus, gene wilde zoo.

Toen hun gekibbel nu lang genoeg geduurd had, zette de doode zich eensklaps overeind en zeide : « Nu ben ik dood, maar toen ik nog leefde, ging ik altijd langs daar. »

En hij wees zijn dragers den weg, dien zij moesten inslaan.

(CORNELISSEN en VERVLIET, *Vl. Volksvert.*, 253 ; *Ons Volksl.*, III, 113.)

* * *

Dit verhaal is mogelijk ontleend aan een sprookje. De episode van den man, die meende dat hij dood was, komt in sommige sprookjes voor ; men vindt ze zelfs in een Indisch vertelsel (2). Nagenoeg dezelfde grap wordt verteld door de bewoners van het eiland Rügen (Duitschland.) (Zie *Am Ur-Quell*, II, 72.)

---

(1) Spotvogels.

(2) Zie o. a. POL DE MONT en A. DE COCK, *Dit zijn Vlaamsche Vertelsels*, bl. 196 ; PAUL SÉBILLOT, *Contributions à l'étude des contes populaires*, 74 ; A. DE COCK, *Rond den Heerd*, 88 ; *Revue des Trad. pop.*, XI, 442 vlg.

XXIII.

Van den Boer en den Haring.

Een boer van Oolen was naar Herentals geweest en zag daar op een kraamken haringen liggen.

« Wat voor beesten zijn dat? » vroeg hij aan de verkoopster.

—« Dat zijn *boekshèringen*, man ! »

—« En hoeveel kost zoo'n beest? »

—« Drie oordjes het stuk. »

—« Dat is te veel voor een stuk; hoor eens, ik zal u vijf oordjes voor een heelen geven. »

—« Aangenomen ! » zei de koopvrouw.

—« En hoe moet ik die beest nu gereedmaken? » vroeg de boer verder.

—« Ha ! dat is gemakkelijk genoeg », was het antwoord, « als hij maar vuur gezien heeft, is hij gaar en kunt ge 'm opeten. »

Zeer voldaan over zijnen koop, trok de boer huiswaarts, doch werd onderwege door den avond verrast. Hij kreeg honger en besloot daarom zijn haring maar op te peuzelen. Daar ziet hij in de verte een lichtje branden. Hij steekt zijn haring omhoog in de richting van het licht, maar laat hem bij ongeluk vallen. Hij grabbelt en scharrelt in den donkere, doch in plaats van den haring, grijpt hij een kikvorsch vast. « Kwaak ! kwaak ! » schreeuwt de vorsch. — « Er valt hier niet te kwikken of te kwakken », zegt de boer, « ge hebt vijf oordjes gekost, en ge moet er aan ! »

Daarop speelde hij den kikvorsch binnen.

Dit zeer verspreide sprookje is hier gelocaliseerd en wordt op de Oolenaars toegepast, aan wie alle slag van domheden worden toegeschreven. De Franschen vertellen dezelfde grap van de ingezetenen van Saint-Jacut en de Denen van de boeren van Molbo. (Zie *Revue des Trad. pop.*, XI, 634 en VIII, 288.)

XXIV.

Hoe ze te Oolen de mis van « Requiem » zongen op Paschen.

't Was Paaschavond, en de koster van Oolen wist niet

welke mis hij 's anderendaags zingen moest. Hij vroeg het aan den pastoor, maar die wist het evenmin. « Ge kunt niet beter doen, » zei de pastoor, « dan het eens gaan vragen te Herentals : daar zullen ze 't misschien weten. »

Zoo gezeid, zoo gedaan. De koster kleedt zich wat op, steekt zijn zondaagsche « klonen » (1) aan, en hij naar Herentals toe ! « Welke mis is 't morgen? » vraagt hij aan zijn collega. — « Wel *Resurrexi* ! » antwoordt deze.— « *Resurrexi* ! » herhaalt de koster van Oolen, « dat is zoo'n moeilijk woord. Hoe zal ik dat onthouden? Ha ! ik heb het gevonden ! Neem een stukje krijt en schrijf het woord boven op mijnen kloon, dan zal ik het niet vergeten. »

De koster van Herentals deed het, en de Oolenaar ving den terugtocht aan.

Bij zijn pastoor gekomen, riep hij uit : « Nu weet ik het, Mijnheer Pastoor, de koster van Herentals heeft het mij gezegd ! »

« Ewel, » vroeg de pastoor, « wat is het? »

— « Ja maar, Mijnheer,'t was zoo'n moeilijk woord, dat ik het bijkans niet en kost uitspreken, laat staan onthouden, en 'k heb het met krijt op mijnen kloon laten zetten. »

De pastoor bekeek den koster zijn klonen, maar hij zag er niets op staan.

« 't Zal uitgegaan zijn met door 't bedauwde gras te loopen » meende de koster.

— « 'k Zie toch nog iets, » zei de pastoor. Ze keken alle bei goed en ja, daar stond nog een *r* en een *e*.

« *Re, re* ..., wat mag dat beteekenen? » vroegen de slimmeriken zich af. « Ha ! nu weet ik het ! » riep de koster verheugd », me docht dat het zoo iets moest zijn : 't is *Requiem* ! »

En zoo gebeurde 't, dat ze te Oolen de mis van *Requiem* zongen op Paschen.

* * *

Dezelfde grap vertellen de Walen van den koster van Lambusart in 't Henegouwsche. (Zie DE RAADT, 370.)

(1) Klompen, holsblokken.

XXV.

Pap in plaats van wijwater.

In het volgende lied wordt verhaald, hoe de pastoor van Oolen, door de vergissing van zijn koster, na de mis zijn parochianen met pap, in plaats van met wijwater, besprenkelde :

Daar is een groot abuis geschied
En dit door 's kosters fout ;
't Was winter — en wie weet dat niet? —
Het vriest dan en 't is koud.
't Was te Oolen, wil mij wel verstaan,
Dat eens de vroegmis aan zou gaan.
Eenieder snelde naar de kerk,
't Was Zondag, zoo ge merkt.

Mijnheer Pastoor in zijn soutaan
Ging naar de sacristij ;
Daar sprak hij zijnen koster aan :
« Breng 't wijwater hier maar bij. »
— « Wel, heer Pastoor, 't is door den vorst
Zoo hard geworden als een korst ;
Bezie 't maar eens, wel dat is mis,
Hoe het bevrozen is. »

— « Is het bevrozen, spoed u, ziet
Dat 't spoedig is ontdooid,
Want al mijn volk, koud of niet,
Het wil toch zijn besproeid. »
De koster nam den eemer aan
En is er mee naar huis gegaan ;
Daar zette hij 'm, met veel plezier
Te ontdooien bij het vier.

Des kosters vrouw had pap gekookt
Voor 't huisgezin geheel ;
Daar stond zij dik en wel gebrokt
En stijf van 't roggemeel ;
Terwijl de koster met fatsoen
Algauw een scheutje was gaan doen,
Zoo zette zij haar goeden sier
Naast 't water bij het vier.

De koster hoorde halfure slaan —
De mis was aanstonds uit —

Zoo is hij rap naar huis gegaan,
Maar daar lag 't spel verbruid ;
Des kosters vrouw was, bij geval,
Aan 't koeien melken in den stal,
Zoodat haar man geen licht en vond
En daar in 't donker stond !

In plaats dan van 't wijwatervat,
Grijpt hij den pappot aan,
En is gauw over 't kerkhofpad
Naar 't sacristijn gegaan.
De pastoor, die te wachten stond,
Die stak den kwispel tot den grond
En ging ter kerke in alras,
Alsof 't wijwater was.

Eerst is hij langs de mans gegaan
Al op den rechterkant ;
De koster kwam al achter aan,
Den ketel pap in d'hand.
De pap die vloog met rook en damp ;
De boeren beefden, o wat ramp !
't Gewijde water nu gewis
In pap veranderd is.

Het vrouwvolk aan de linkerzij
Die kreeg dat ras in de oog,
Hoedat de pap, zoo dik als brij,
Al dampend sloeg omhoog.
Zij raapten rok en voorschoot op
En wierpen 't alles op den kop ;
Dan drong de eene de andre voort
Vol haaste naar de poort.

Andries kreeg zijn gezicht vol pap
En Peer een zweep in 't haar,
Jan lachte schier zijn eigen slap,
Maar Sus liep weg van daar ;
Terwijl riep Koben met geweld :
« Maar ziet toch hoe ik ben gesteld ! »
Zijn kleeren lekten van de pap !
Zeg, is die klucht niet knap?

Mijnheer Pastoor zag het abuus
En sprak zijn koster aan ;

Daar stond nu de arme bloed confuus :
« Wat heb ik nu gedaan?
Ach, heer Pastoor, en kijf toch niet,
De pap is weg tot mijn verdriet !
En zie, wat is er nog gebeurd?
Mijn pot ligt daar gescheurd ! »

Dan is de sul naar huis gedruid (1),
Maar werd daar van zijn wijf
Verweten en gemaakt ook uit
Om zoo een lomp bedrijf.
De pastoor lachte met de klucht
Lijk al de boeren van 't gehucht ;
Papkoster wordt hij nu genaamd,
Gelijk het ook betaamt.

(Cf. *R. d.* H., XV, 52-53.)

XXVI.

De Oolenaars meten hun dorp.

De boeren van Oolen waren echter soms ook wel slim — op hunne manier — zooals blijkt uit de twee volgende anecdoten :

Eens had Keizer Karel bevolen de oppervlakte van Oolen te meten om daarnaar de belastingen te regelen, die de Oolenaars zouden betalen.

De veldwachter werd met de meting belast ; maar, in plaats van met een gewone roede te meten, nam hij een dennespar van twee roeden lang.

Het verslag der grondmeting werd als volgt opgesteld :

« Almachtige Keizer der Nederlanden, de oppervlakte van ons dorp is zooveel ... roeden, met *onze* roede gemeten. »

Het gevolg was, dat de Oolenaars maar de helft der verschuldigde belastingen moesten betalen.

XXVII.

Het sermoen van den Pastoor van Oolen.

Het was in den heiligen tijd van den Vasten.

De pastoor van Oolen was aan 't preeken, dat de tijd van te vasten, de tijd van versterving begon.

---

(1) Gedraaid.

Hoewel hij den vastenbrief had afgelezen, wilde hij nog wat uitleg geven, opdat zijn parochianen hem goed zouden begrijpen. Hij sprak dus :

« Mijne lieve, welbeminde schapen en lammeren ! De Vasten, zoo ik uliê heb voorgelezen, is begonnen. Gij moet vasten, gij moet versterving doen ! Ik wil niet zeggen, dat gij sterven moet van honger, zoodat ik, uw herder, uliê, mijne schapen en lammeren, in mijnen schaapsstal zoude dood vinden ; neen, niet alzoo ! Maar ik wil zeggen dat ge u moet onthouden van overdaad, b. v. met minder te eten dan vroeger. Indien gij eertijds twee boterhammen aat, eet er dan nu, in dezen heiligen tijd, maar éénen. Dus, éénen boterham, hoort gij, maar éénen, dien ik u allen wensch. Amen. »

En de pastoor was weg en de boeren gingen al dubbende naar huis. 's Anderendaags begonnen zij deeg te kneden en maakten brooden zoo groot als karrewielen, zoodat ze maar één brood in gansch den oven kregen. En daarvan aten ze enkel éénen boterham, maar 't was een die kon tellen, hoor !

(CORNELISSEN en VERVLIET, *Vl. Volksvert.*, 264 ; *Ons Volksl.*, IV, 27.)

2.

Zie NOORDERWIJK.

POEDERLEE.

(Dial. *Poiel.*)

Te Poiel kunde ze te Lille zien vichten.

Deze twee gemeenten liggen in rechte lijn tegen den steenweg van Oostmalle naar Herentals maar een kwartier van elkander, zoodat men van uit het eene dorp het andere gemakkelijk kan zien liggen.

POPPEL.

1.

« JANHAGELMANNEN ».

Spotnaam die zijn oorsprong vindt in het fijn en alom geacht gebak, *janhagel*, dat te Poppel vervaardigd wordt.

(*Ons Volksl.*, V, 153.)

2.

DE « DRIJ GODDELIJKE DEUGDEN ».

Poppel, *Weelde* en *Ravels* worden in het omliggende spottend *de drij goddelijke deugden* geheeten.

Vgl. BLADEL.

3.

Dicht bij (of *over*) *de Poppelsche brug zijn.*

Te diep in 't glas gekeken hebben, halfdronken zijn, « in den wind », « aangevezen », « aangeschoten » zijn. (*Hoogstraten en omstreken.*)

De oorsprong is niet duidelijk. Er bestaat te Poppel, aan de grens, een brug over het riviertje de Aa. Deze brug was lang en is nog in slechten staat, en het is gevaarlijk er over te gaan. Naar het schijnt, zouden daar vroeger menschen verongelukt zijn.

4.

De naald van den Poppelschen kerktoren staat scheef. Deswege worden de Poppelaars door de bewoners van de omliggende gemeenten voor den gek gehouden. Het geroffel van de trommelaars der Poppelsche gilden vertalen ze als volgt:

Rommebombom, rommebombom,
De Poppelsche toren die staat krom !

Komen er vreemdelingen in 't dorp, die spotsgewijs zeggen dat ze gekomen zijn « om den toren recht te zetten », dan loopen ze gevaar een pak slagen te krijgen. 't Is eens gebeurd dat twee vechtersbazen uit Baarle-Hertog, die anders voor geen klein gerucht vervaard waren, een duchtige rammeling opliepen, om de Poppelaars met dit gezegde te hebben getergd.

POSTEL.

(Gemeente *Mol.*)

Er ontstond twist over de grenzen van Postel (1) tusschen de abten van Postel en de heeren van Retie.

(1) Te Postel is een vermaarde abdij van Premonstratensers of Witheeren.

Toen die twist al jaren en jaren geduurd had, besloot men eindelijk als rechter een « schèper » (1) van Postel aan te stellen, die veel in de heide verkeerde en dus wel die grenzen moest kennen.

En hij ging en hij ging ... en toonde de grenzen van Postel. Maar 't kwam den heer van Retie voor, dat de « schèper » veel te ver ging en grond wees, die aan Postel niet toebehoorde.

« Dat is geen Postelsche grond meer, » zei hij.

— « Zeker en vast is 't Postelsche grond, » antwoordde de « schèper ».

— « Ge zijt een leugenaar ! » En daar de schaapherder nog maar altijd verder wilde gaan, hield men hem tegen.

« Welnu, » riep hij uit, « ik zweer bij den *schepper* hierboven » en hij wees naar zijn hoed, « dat ik nog op Postelschen *grond* sta, » en hij wees naar zijn schoenen.

De oolijke « schèper » had in zijn hoed een *schepper* geborgen en in zijn schoenen Postelschen *grond* gestoken !

Vgl. ZONHOVEN. Nog te vergelijken : *De Heerlyke en Vrolyke Daden van Keizer Karel*, 29 ; *Thyl Uilenspiegel*, uitg. Gent, Snoeck-Ducaju, 30-31 ; DE COCK en TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, III, 72 ; PANKEN, *Noordbrab. Sagen*, 43 ; *Revue des Trad. pop.*, XVII, 182 ; *Archives suisses*, III, 341-342 ; GRIMM, *Deutsche Sagen*, n^r^ 100.

RAMSEL.

(Dial. *Romsel.*)

« POTEERDDABBERS ».

Die spotnaam beteekent : menschen die in de *poteerd*, de potaarde, de klei *dabben* of wroeten.

Er zijn in dit dorp steenbakkers. Van daar die spotnaam.

(*Ons Volksl.*, VII, 188.)

RAVELS.

(Dial. *Raofels.*)

1.

HET « HEILIG RAVELS » ; DE « HEILIGEN » VAN RAVELS.

Dit dorp wordt om de stille en onnoozele eenvoudigheid

(1) Schaper, schaapherder.

zijner brave bevolking, het *Heilig Ravels* geheeten. Ravels is een der *drij goddelijke deugden.* Zie POPPEL.

(Ibid., V, 153.)

2.

« PIEREN ».

Wegens den mageren, zandachtigen grond.

Aan de kerk ligt de eenige pier gebonden, dien men er ooit gevonden heeft.

RETIE.

1.

« KORTOOREN ».

Volgens den rechtsgeleerde DAMHOUDER, die vóór meer dan driehonderd jaren schreef, was het eertijds in geheel de uitgestrektheid van Vlaanderen en Brabant het gebruik het oor af te snijden of te korten van diegenen, welke de tweede maal van diefstal overtuigd werden.

Misschien is die straf in vroeger eeuwen wel eens toegepast op eenige, of, laat ons aannemen, op een enkelen inwoner van Retie — onder alle koren is kaf — en is daarom de spotnaam *pars pro toto* aan de inwoners van Retie gegeven.

2.

« TELLOORLEKKERS ».

Ze likken de tellooren of borden uit, na gegeten te hebben !

3.

Ofschoon de Retienaren den niet benijdenswaardigen naam van *Kortooren* dragen, belet dit echter niet dat hun dorp geboekt staat als uitmuntend in veel opzichten. Zoo leeft in de Kempen de schoone spreuk :

Er is maar een Retie !

En dat is verdiend. Want de inwoners munten uit in 't beleggen en uitvoeren van alle werken, vooral als er spraak is van feestelijkheden in te richten.

Vgl. HOEGAARDE.

4.

In de omstreken hoort men dikwijls zeggen :

Retie de pracht,
Maar Arendonk de macht.

Uit een Latijnsch vers in 1610 uitgegeven, dat wij onder Desschel aanhaalden, blijkt het dat de Retienaren den naam hebben zeer *hoovaardig* te zijn.

(*Ons Volksl.*, V, 153 ; VII, 172 ; IX, 153.)

5.

Zie DESSCHEL en MOL.

RIJKEVORSEL.

(Dial. ook *Vörsel.*)

1.

« PAPBOEREN ».

Omdat ze, naar men beweert, zooveel pap eten.

2.

« HOOIFRÈTERS ».

D. i. hooivreters. Voorwaar een zonderlinge bijnaam !

3.

Wanneer men, *vóór* den oogst, aan een boer van Rijkevorsel vraagt van waar hij is, dan zal hij antwoorden : van *Vörsel* !

Stelt men hem dezelfde vraag *na* den oogst, dan antwoordt hij, met den klemtoon op *rijk* : van RIJKE*vörsel* !

Zoo vertelt men in de omstreken.

(*Ons Volksl.*, I, 51.)

4.

In de Kempen zijn de volgende rijmpjes zeer goed bekend :

a.

Rijkevorsel,
Arm Mal,
Lomp Zoersel,
Mager Hal.

b.

Rijkevorsel,
Woest Mal,
Schraal Wezel,
Mager Hal.

c.

Rijkevorsel,
Arm Mal,
Zot Sint-Teunis (1),
Mager Hal.

TIELEN.

1.

« *Tielensch geleerd zijn* », « *Burger van Tielen gemaakt worden* » *of het* « *Tielensch doopsel* ».

Tielen had vroeger maar een slechten naam om de ruwe zeden zijner ingezetenen. Als iemand gevraagd werd van waar hij vandaan was en hij zei : *van Tielen*, dan trok men een bedenkelijk gezicht en herhaalde : *van Tielen, mijn vriend*? Dit gezegde is nu nog in de omstreken goed bekend en wordt er veelvuldig gebruikt om de Tielenaars in 't harnas te jagen. De oorsprong er van was de volgende zede, in dit dorp eertijds in zwang. Kwam een vreemdeling op Zon- of kermisdag zich voor de eerste maal naar Tielen vermaken, dan werd hij door eenige rare snuiters aangeklampt, die met hem de herbergen bezochten, hem dronken maakten en bezig hielden tot het avond werd. Dan deden ze hun nieuwen vriend uitgeleide tot aan het uiteinde der gemeente, 't is te zeggen tot aan een water ; want men kan Tielen niet uit, zonder over een water te gaan.

Daar gekomen, vroeg een van 't gezelschap :

« Is die man al burger van Tielen » of : « is hij al Tielensch geleerd? » — « Neen », antwoordden de anderen. — « Laat ons hem dan doopen ! » herhaalde de eerste.

Daarop grepen vier Tielenaars den sukkelaar vast en, wat hij ook tegenspartelde, ze dompelden hem, met kleeren en al,

(1) Var. : *Vinnig* (d. i. bevallig) *Sint-Teunis.*

eenige keeren tot aan den hals in 't water en rolden hem daarna door een aschhoop of andere vuiligheid.

Na deze ruwe behandeling, lieten ze hun slachtoffer los en zegden hem : « Zie, vriend, nu zijt ge burger van Tielen, want ge hebt het Tielensch doopsel gekregen. Kom nu vrank en vrij naar ons dorp, zooveel het u belieft, en wie u een stroopijl in den weg durft leggen, zal met ons en met heel het dorp af te rekenen hebben. »

Zoo kocht men dan in den tijd het Tielensch burger- of beschermrecht.

(Cf. *R. d. H.*, XV, 38 vlg.)

2.

Tielensche görten,
Beenen gelijk spörten,
Buiken
Gelijk kruiken,
Koppen gelijk zaanvaten

(*Biekorf* IV, 61.)

TONGERLOO.

(Dial. *Toengel.*)

1.

Toengel
Met zijn gehoemmel,
Met zijn geroemmel,
Met zijn gespuis :
't Weunt allemaal in één huis.

Vgl. ZAMMEL.

2.

Jaarlijks gaat uit Tongerloo een bedevaartprocessie naar Scherpenheuvel. Deze heet zeer eigenaardig *de smeerprocessie*, omdat de bedevaarders een zoo grooten voorraad kramik, vleesch, hesp, kaas, eieren enz. medenemen, dat het hoofddoel van hun bedevaart een eetpartij schijnt te wezen.

Vgl. WESTERLOO.

TURNHOUT.

1.

« MUGGENBLUSSCHERS ».

In den nacht van den 27n tot den 28n Augustus 1687 hadden de Mechelaars met moed en ijver de maan gebluscht,

en 's anderendaags, zooals de kwâtongen beweren, zorgvuldig de assche van den Sint-Romboutstoren verzameld.

Den 19 December 1722 viel hetzelfde voor aan de kerk van Sint-Germanus te Tienen.

Den 14 Mei 1746 zweefde tegen den avond rondom den toren der Sint-Egidiuskerk te Brugge een dichte wolk vliegjes of muggen die, door de stralen der ondergaande zon verlicht, op een dikken rook geleek. De Bruggelingen, schadebeletters en burgers, vielen ook dapper aan 't blusschen.

Hetzelfde dat de Bruggelingen overkomen was, geschiedde ook aan de Sint-Pieterskerk te Turnhout, den 6 Juni 1755. Ook hier, zoo min als elders, bleven de burgers ten achter en bluschten moedig, totdat alle gevaar geweken was.

Eenige nijdigaards, die zeker meenden dat het tijd genoeg was om te gaan blusschen als de brand gedaan is, vonden het zeer geestig den naam van *Muggenblusschers* aan de Turnhouters te geven ; maar deze ontvingen de hartelijke gelukwenschen van alle welmeenende burgers en voornamelijk van hunne rampgenooten, de Maanblusschers van Mechelen : *Turnhauto mittit Mechlinia nostra salutem.*

Een stukje in Latijnsche verzen over den muggenbrand van Turnhout maakt ook gewag van de Geelsche Rechtbank, en zegt dat de Turnhouters waarschijnlijk voor deze zullen te verschijnen hebben :

Forte recurendum foret ad Gelense tribunal.

Wat zal er nog lang gelachen worden met de zon-, maan- en muggenblusschers van Brugge, Mechelen, Tienen, Turnhout, Edegem, Diest, Peer, enz !

Zie MECHELEN.

(*Ons Volksl.*, VI, 167 ; *Volksk.*, V, 153.)

2.

« KANTENKLITSERS ».

Aan de omstandigheid dat te Turnhout veel kant vervaardigd wordt, hebben de inwoners den spotnaam *Kantenklitsers* te danken.

Een *kantenklits* is een kantwerkster ; een *kantenklitser* een handelaar of fabrikant in kanten.

3.

« PATRASBOEREN » ; — HET « PATRASDORP ».

Patrassen, in het plaatselijk dialect, zijn aardappelen.

Omdat er op het grondgebied van Turnhout en in den omtrek zoo machtig veel aardappelen geteeld worden, en wellicht ook omdat zij er, in andere streken der Kempen onbekenden naam *patrassen* dragen (1), heeft men de Turnhouters met den spotnaam *Patrasboeren* bestempeld en hun stad het *Patrasdorp* geheeten.

Dat die namen niet gestolen zijn, bewijst de volgende naamlijst van *patrassen*, die volgens den *Oprechten Kempischen Zakalmanak* van 1844, te Turnhout en in den omtrek gewonnen werden :

1. Amerikaansche. 2. Blauwe neuskens. 3. Bonaparten. 4. Castelère (blauwe). 5. Castelère (witte). 6. Castelère (gebloemde). 7. Engelsche. 8. Gatwringers (ronde). 9. Gatwringers (lange). 10. Geestelijke. 11. Gentsche. 12. Gevlamde boschberen (roode). 13. Herdhouten. 14. Italiaansche. 15. Kapiteinkens. 16. Koeihorens. 17. Landloopers. 18. Liberté's. 19. Marollen. 20. Mastappelen (witte). 21. Mastappelen (roode). 22. Negenweeksche. 23. Peren-onder-de-aarde. 24. Platte schijven. 25. Platte peren. 26. Platte peren (vroege). 27. Poetjes (blauwe) 28. Poetjes (witte). 29. Weldoenders. 30. Zakhazen. 31. Zaklijverden. 32. Zaaiers (grauwe). 33. Zaaiers (blauwe). 34. Zaaiers (gebloemde). 35. Zeeuwsche.

4.

« CHRISTELIJKE » of « CHRISTENE JODEN ».

Turnhout drijft veel handel in manufacturen, papier en specerijen. De Turnhoutsche fabrikanten, handelaars en winkeliers doorreizen geheel de provincie om hunne waren aan den man te brengen. Vele zijn daartoe verplicht, wijl zij in hun eigen stad geen vertier genoeg vinden. De handelsgeest is den Turnhouters als aangeboren, alleman drijft er om zoo te zeggen negotie en elke winkelier, al is zijn zaak nog zoo klein, reist het land rond om zijn waren te verkoopen. In dat

(1) Elders *patatten, patâten, pataoten, petetten, patappelen, èèrpels, èèrpelen*, enz.

opzicht gelijken zij niet slecht op de Joden: ook deze moeten negotie doen, al leuren ze maar met naalden en spelden. Nu, de Turnhouters zijn allemaal christene menschen, hetwelk niet belet dat ze niet vrij zijn van smouzenstreken en hun klanten wel eens beetnemen, als ze er de kans toe zien.

De beste Turnhouter, zegt men spreekwoordelijk, *heeft nog een peerd gestolen* (1). Van daar hun spotnaam *Christelijke* of *Christene Joden*.

5.

« BINKEN ».

Een Turnhouter noemt men ook *bink*. Dat woord behoort tot het Bargoensch en beteekent « baas », « meester », « vent », « kerel », ook wel « lomperd », « botterik », « knoeier » (2). De spotnaam werd waarschijnlijk eerst gegeven aan de Turnhoutsche leurders en kramers, en later, bij uitbreiding, op al de Turnhouters toegepast.

6.

De Turnhoutsche zon.

Schertsende benaming voor de maan.

(*Antw. Idiot.*, 1275.)

7.

Zie HEIST-OP-DEN-BERG.

VARENDONK.

Varendonk, zegt men in 't omliggende, *is een dorp dat ge niet kunt vinden*. Inderdaad, het is een *gemeente*, maar geen *dorp*, noch *parochie*, en heeft geheel het uitzicht van een buurt of boerengehucht. Er bestaat geen dorpskom, ook geen kerk noch school, wel een *gemeentehuis*, zijnde een oud kapelletje tegen den steenweg van Westerloo naar Veerle. De inwoners van Varendonk hangen voor 't geestelijke af van Westerloo ; ze gaan daar ter kerke en zenden er hun kinderen ter school. Het zijn allen boeren, die alleenstaande, in de akkers ver-

(1) Vgl. DUITSCHLAND ; MEENEN.

(2) Zie IS. TEIRLINCK, *Wrdb. van Bargoensch*, bl. 6 ; VAN DALE en *Wrdb. der Ned. Taal*, II. 2712. KIL. vertaalt *binck, binghel* door *rusticus*.

spreide « winningen » of boerderijen bewonen, welke ver van elkander liggen ; wat de bewoners der omliggende dorpen doet zeggen : « Toen Varendonk « gezaaid » is werd er « hier en daar maar een huis uitgekomen. »

Vgl. OEVEL.

VEERLE.

(Dial. *Vèèël, Vièèl, Vjèèl.*)

« TROTSCH VEERLE ».

Veerle ligt op de baan van Diest naar Westerloo, op een uur afstand van laatstgenoemde gemeente.

Als de inwoners der omliggende dorpen een persoon van Veerle zien, dan zeggen ze : « Die is van Vièèl, van *Trotsch Vièèl* ! »

Onder het volk leeft, nopens den oorsprong van dien naam, het volgende spotvertelsel :

Ons-Heer en Sint-Pieter waren eens op reis, en Sint-Pieter leidde het paard dat in een kar stond, waarop al de dorpen lagen.

Als ze op de bestemde plaats kwamen, werd er een dorp afgeladen en Onze Lieve Heer gaf het een naam, dien het voor altijd zou behouden.

Toen ze gekomen waren op de plaats waar nu Veerle ligt, viel er een dorp van den wagen, en Ons-Heer ging maar voort en zei niets ; doch Sint-Pieter hield paard en kar staan en riep tot zijn Meester :

« Wacht eens wat, er is daar een dorp van de kar gevallen ! »

— « Laat maar liggen ! » sprak Ons-Heer, « dat is *Trotsch Viëlleke*, en dat ligt daar goed ! »

(*Ons Volksl.*, VIII, 110 ; VINCX, *Grapp. Vert.*, 2e r., II, 55.)

VLIMMEREN.

1.

« STAD Wö(R)ST ».

De spot vertelt dat de « vroede gemeentevaderen », tijdens een vijandelijken inval, de deur van het raadshuis, bij gebrek aan een grendel, met een gerookte worst sloten.

De « *Stad Wö(r)st* » is een kleine gemeente van nog geen 500 inwoners.

2.

De fanfaren van Vlimmeren.

Wanneer men een hoop hoornvee hoort blaten, dan zegt men schertsend : *De fanfaren van Vlimmeren zijn daar* !

VORST.

(Dial. *Vöst.*)

1.

« POOTZAKKEN » ; — HET « POOTLAND ».

Die van Vorst dragen den spotnaam *Pootzakken* en hun dorp heet het *Pootland*, omdat de peeën, penen, wortelen, of liever de *pooten*, zooals men die veldvrucht daar noemt, er vroeger overvloedig gewonnen werden. Thans is die winning er veel verminderd. De gronden te Vorst zijn zeer vruchtbaar en de *pooten* wassen er gaarne. De boeren oogstten er alle jaren een groote hoeveelheid van in en trokken er een soort van siroop of stroop uit. 't Kon dus niet anders, of de inwoners moesten door de plaagzieke bevolking van 't omliggende *Pootzakken* en de gemeente waar zooveel pooten groeiden, het *Pootland* gedoopt worden.

(*Ons Volksl.*, V, 190.)

2.

De gemeente Vorst bestaat uit twee dorpen of parochiën, een drie kwartiers van elkander gelegen en onderscheidelijk *Groot-Vorst* (Vorst Sinte-Gertrudis) en *Klein-Vorst* (Vorst-Meerlaar, Vorst-Sint-Niklaas) genaamd. Er heeft altijd een zekere naijver en vijandschap tusschen beide parochiën geheerscht. Die van Groot-Vorst heeten Klein-Vorst minachtend de *Kapel* : naar de Kapel gaan, hij woont aan de Kapel ; terwijl de Klein-Vorstenaars aan Groot-Vorst den naam geven van de *Merkt*.

3–4.

DE « LAPPERS » EN DE « WRINGERS ».

Ten gevolge van een gemeenteverkiezing waren te Groot-

Vorst vóór een twintigtal jaren twee fanfarenmaatschappijen ontstaan, die overeenkwamen gelijk de duivel en Sint-Michiel. De eene droeg den naam van *Lappers* en de andere waren de *Wringers*. Thans is alles sedert lang bijgelegd en zijn de twee op elkaar naijverige maatschappen versmolten.

5.

Te Groot-Vorst wordt de H. Gertrudis aanroepen tegen kliergezwellen, vooral tegen het koningszeer of Sinte-Marcoen.

Men beweert dat er in die parochie bijna geen huisgezin is, waar men niet met die ziekte behept is. Doch dat is booze lastertaal : het Sinte-Marcoen heerscht daar niet meer dan elders.

Zie MEIRE.

6.

Tot kinderen die klagen dat ze dorst hebben, zegt men in de Kempen al schertsend :

Hedde dö'st?
Gao nao Vö'st ;
Doa is 'n hönneken
En da' pist in oe mönneken.

Hetzelfde rijmpje is ook bekend in Oost-Friesland (Duitschland, en 't luidt daar :

Hest du Dörst?
Denn ge na Collenhörst.
Dar is 'n lütjet (klein) Hundje,
Da pisst di wat in 't Mundje (1).

VOSSELAAR.

1.

« MESSENSTEKERS ».

Naar aanleiding van bloedige vechtpartijen, die sommige vechtersbazen uit dit dorp, vooral op de kermissen, tegen de inwoners van naburige dorpen leverden. Op een uithoek der gemeente, *de Hei*, woont zeer wild en vechtlustig volk.

(1) KERN u. WILLMS, *Ostfriesland wie es denkt und spricht*, 3.

2.

« TÖRKEN » ; « KLEIN-TÖRKIJE ».

In verband met hun twistziek karakter, worden de Vosselaren ook *Törken* bijgenaamd.

Om dezelfde reden heet het dorp in de spottaal *Klein Törkije.*

WECHELDERZANDE.

(Kortweg : *Wechel.*)

1.

De gronden in die gemeente zijn over het algemeen hoog gelegen en zandig en derhalve weinig vruchtbaar. Van daar de karakteristieke rijmen :

a.

Wechelderzande :
Hooge landen,
Groote schuren
En weinig om in te vuren (= voeren).

b.

Wechelderzande :
Hooge schom
En slechte landen.

(*Ons Volksl.*, I, 51.)

2.

De boeren van Wechelderzande verkoopen *pinnekensboter*, d. i. ze vervalschen de boter en vragen er de hoogste markt voor, uit overmaat van schraapzucht en gierigheid. Zoo beweren de kwâtongen te Vlimmeren. Een *pin*, een *pinnekendun* is een gierigaard, een schrok.

WEELDE.

(Dial. *Weld.*)

1.

Is een van de *drie goddelijke deugden.* Zie POPPEL.

2.

« Oliezeikers ».

Die spotnaam doelt misschien op aldaar bestaan hebbende olieslagerijen.

Vgl. Sint-Niklaas.

WESTERLOO.

(Dial. *Westel.*)

1–2.

De « Kale Heeren », de « Fliereefluiters » van Westel.

De inwoners van dit fraaie vlek met zijn prachtige kasteelen, toebehoorende aan de grafelijke familie de Merode, zijn aangename wandelingen en heerlijke eiken- en lindendreven en zijn goed ingerichte hotels en gasthoven, waar talrijke stedelingen den zomer komen doorbrengen, worden in de omliggende dorpen niet gaarne gezien en staan er bekend als kale windmakers. Van daar de spotnamen : de *kale Heeren* of de *Fliere-fluiters* van *Westel* en de spreuk : *alles op den arm en niks in den darm.*

In verband daarmede hoort men het rijm :

Te Westel zijn zooveel kale heeren ;
En als 't Westel-kermis is,
Dan durven ze niet verkeeren.

Zie ook Hersselt.

3.

« Klein-Brussel » ; — *het* « Gat van Brussel ».

Omdat de ingezetenen het « zoo hoog in hun ster hebben », hoovaardig zijn en ook, omdat nogal veel Brusselaars er het zomerseizoen komen doorbrengen.

4.

De schooljeugd der aanpalende dorpen tergt die van Westerloo door het volgende spotrijm :

Westelsche brekken,
Beenen gelijk stekken,
Koppen gelijk bollen,

Ze komen van den Westelschen toren gerol*len*
Op 'nen blauwen steen :
Heel hun conditie vaneen !

5.

De bedevaartprocessie van Westerloo, die jaarlijks naar Scherpenheuvel gaat, heet men spottend *de pronkprocessie*, omdat de bedevaarders, maar vooral de bedevaartgangsters, hun beste kleeren aanhebben en maar schijnen mede te gaan om te pronken.

Vgl. TONGERLOO.

WESTMEERBEEK.

(Kortweg : *Meerbeek.*)

1.

« KARLEESPOORDERS » ; « VUILE POOR ».

De ingezetenen van Westmeerbeek heeten *Karleespoorders* (van *karlees* = karrespoor, wagenslag, Fr. *ornière*, Hgd. *Gleise*) en *poorders*, visschers met de peur). De spotnaam beteekent dus : menschen die in de *karleezen pooren*, die in de karresporen met de peur visschen.

Hoe zijn de Westmeerbekenaars aan dien naam geraakt? Vóór vele jaren, vertelt men, overstroomde de Groote Nete en geheel Westmeerbeek liep onder. Het water stond tot tegen de kerk. Nadat het weggeloopen was, vingen de inwoners een menigte palingen in de karleezen of karresporen.

Wanneer die van Hulshout naar West-meerbeek kwamen, b. v. met de kermis, hield ieder van hen spotsgewijs een stok. aan de pomp die in 't dorp staat, alsof zij aan 't visschen waren. Dat deden zij opzettelijk om die van Meerbeek te tergen. Hieruit volgden onvermijdelijk vechtpartijen.

Westmeerbeek noemt men ook *Vuile poor*. Als ge dat woord in 't bijzijn van Westmeerbekenaars durft uitspreken, zijn ze in staat u een ferme rammeling te geven.

(*Ons Volksl.*, VII, 188.)

2.

« GEITEBLÈTERS ».

Ofschoon maar een dorp van een negenhonderdtal inwoners, bezit Westmeerbeek twee muziekmaatschappijen of fanfaren : een liberale en een katholieke. Deze laatste draagt bij hare tegenstrevers den zonderlingen naam van *Geiteblèters.* De liberalen beweren dat de « Geiteblèters » nooit voltallig zijn, want dat er altijd een of meer in den « bak » (1) zitten voor 't vechten !

Zie HERSSELT.

WORTEL.

(Dial. *Wörtel.*)

« PAPBOEREN ».

Ze worden dik van « botermelksche » pap te eten !

ZAMMEL.

(Gemeente *Geel*)

Op Zammel bij Westerloo, heeft men het volgende spotrijm gedicht :

Zammel
Met zijn groot gerammel,
Met zijn groot gedruisch :
't Komt allemaal uit één huis !

Eertijds stonden te Zammel in 't dorp maar eenige huizen aan de kerk.

Vgl. TONGERLOO.

2.

Allemaal gelijk, zeggen die van Zammel (en ze waren maar met drijen).

Spottende toespeling op de geringe bevolking van dit dorp. (Tongerloo.)

(1) In de gevangenis.

ZOERLE-PARWIJS.

(Dial. *Zōēl.*)

« HEKSEN » ; HET « HEKSENLAND ».

Dit dorp heeft dien naam gekregen, omdat er eertijds, volgens de overlevering, veel heksen woonden. Deze kwamen 's nachts in kattengedaante hunne rondedansen uitvoeren rondom den schoonen en ouden lindeboom, die de dorpsplaats versiert.

ZONDEREIGEN.

(Gemeente *Baarle-Hertog.*)

1.

« APEN ».

De inwoners van Zondereigen heeten *Apen*. Waarom? We weten 't niet.

2.

De vliegen worden er met de kermis in 't brood gebakken.